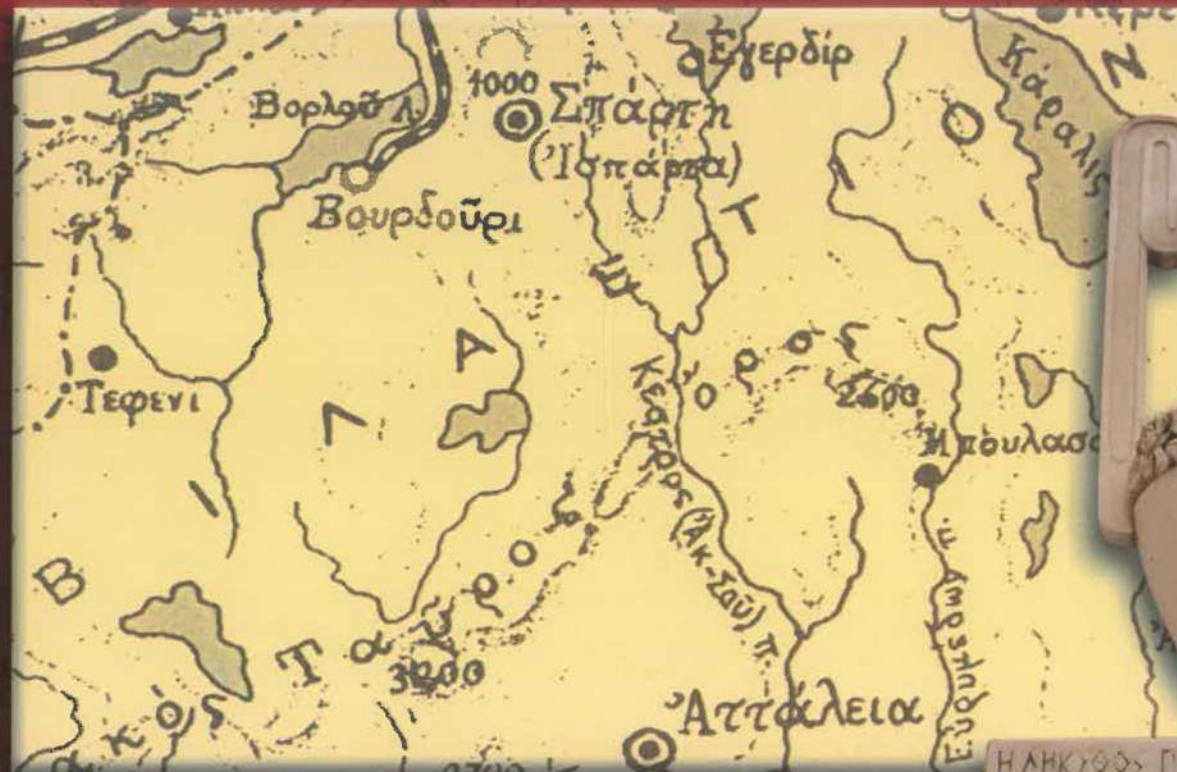

ΟΙ ΣΠΑΡΤΑΛΗΔΕΣ

στην παλιά και τη νέα

πατρίδα

ΗΛΗΚΥΩΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΧΩΜΑ ΜΑΖΕΜΕΝΟ ΑΠΟ
ΤΟΥΣ ΠΕΡΙΒΟΛΟΥΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΣΕΧΑΣΤΗΣ
ΠΑΤΡΙΔΑΣ ΣΠΑΡΤΗΣ ΠΙΣΙΔΙΑΣ

ΕΝΩΣΗ ΣΠΑΡΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ, 2007

ΟΙ ΣΠΑΡΤΑΛΗΔΕΣ

στην παλιά

και τη νέα

πατρίδα

•

**ΟΙ ΣΠΑΡΤΑΛΗΔΕΣ ΣΤΗΝ ΠΑΛΙΑ
ΚΑΙ ΤΗ ΝΕΑ ΠΑΤΡΙΔΑ**

Συγγραφέας: Χάρης Σαπουντζάκης
Επιμέλεια Έκδοσης: Χάρης Σαπουντζάκης
Οργάνωση κειμένων: Κυριακή Σαπουντζάκη
Εκδότης: Ένωση Σπάρτης Μ. Ασίας
Παραγωγή: ΧΡΩΜΟΠΡΕΣ ΕΛΛΑΣ ΕΠΕ
© Copyright: ΕΝΩΣΗ ΣΠΑΡΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ

Ιανουάριος 2007, Α' ΕΚΔΟΣΗ

• Αλατσάτων 27 - Νέα Ιωνία - 142 31

Τηλ. - Φαξ: 210 2770978

site: www.enosispartis-mikrasasias.gr, e-mail: contact@enosispartis-mikrasasias.gr

ΟΙ ΣΠΑΡΤΑΛΗΔΕΣ

στην παλιά

και τη νέα

πατρίδα

•

ΕΝΩΣΗ ΣΠΑΡΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ, 2007

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.

ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ

ΗΛΙΑΣ ΜΩΡΑΛΟΓΛΟΥ

ΠΗΝΕΛΟΠΗ & ΑΝΘΟΥΛΑ ΔΟΥΡΜΟΥΣΟΓΛΟΥ

Σ. ΕΦΡΑΙΜΟΓΛΟΥ - Θ. ΚΩΤΣΟΠΟΥΛΟΥ - Γ. ΠΕΤΡΟΥ - Μ. ΛΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝΩΣΗ ΣΠΑΡΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ

Εισαγωγικό Σημείωμα

Η Ένωση Σπάρτης Μ. Ασίας έχει εκδόσει, μέσα στα τελευταία 25 χρόνια, περισσότερα από 10 βιβλία για την ιστορία, τη λαογραφία, τον πολιτισμό των Ελλήνων της Πισιδίας και ειδικότερα της Σπάρτης.

Παράλληλα έχουν δημοσιευτεί σε έγκυρα περιοδικά και εφημερίδες δεκάδες μελέτες, περιγραφές, άρθρα. Δεν έλειψαν ανακοινώσεις σε επίσημα συνέδρια και ομιλίες σε πολλά μέρη της Ελλάδας.

Οι συγγραφείς και οι εισηγητές σε όλα αυτά μιλούν με στοιχεία και ντοκουμέντα, αλλού αναλυτικά κι εξαντλητικά, αλλού συνοπτικότερα, για την αγαπημένη τους Σπάρτη.

Πρόσφατα η Ένωση απέκτησε και ιστοσελίδα στο internet και μέσω αυτής, έχει περάσει άφθονο υλικό για όποιον θα ήθελε να εμβαθύνει ή θα ήθελε απλά να πάρει μια γενική πληροφόρηση για τη Σπάρτη, τους Σπαρταλήδες, τη ζωή τους στην αξέχαστη πατρίδα τους, τη ζωή τους στη νέα πατρίδα.

Θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι για την κοινότητα των Σπαρταλήδων, την ιστορία και τον πολιτισμό τους, έγιναν και γράφτηκαν σ' αυτά τα 25 χρόνια πάρα πολλά, ώστε να καταστεί αυτή ευρύτερα γνωστή και να καταξιωθεί στο Πανελλήνιο αλλά και στο εξωτερικό.

Και δεν μιλούμε βέβαια για τη Σμύρνη, την Πόλη, τον Πόντο, την Καππαδοκία, που έτσι κι αλλιώς ήταν πολύ γνωστές.

Προς τι λοιπόν αυτή η έκδοση; Και μάλιστα με τη μορφή λευκώματος;

Η απάντηση δεν είναι δύσκολη. Έχουμε πια περάσει στην τέταρτη γενιά των ξεριζωμένων. Προσλαμβάνουσες παραστάσεις δεν υπάρχουν.

Οι νέοι θα πρέπει να μάθουν για τους προγόνους τους και τις ρίζες τους, νομίζω απαραίτητα, με τρόπο εποπτικό. Με λίγα λόγια και πολλές εικόνες, αλλά φυσικά και με τη δέουσα προσοχή να μη χαθεί η ουσία και να μην περάσουν λάθος μηνύματα.

Όμως το λεύκωμα αυτό δεν απευθύνεται μόνο στους νέους ή αν θέλετε στους νεότερους Σπαρταλήδες και Πισίδες.

Απευθύνεται και στους παλιότερους για να τους δώσει καινούρια ερεθίσματα. Απευθύνεται όμως και στους φίλους από τις άλλες περιοχές της Μικρασίας και βέβαια στους μη Μικρασιάτες. Για να προσεγγίσουν, ελπίζω με τρόπο πιο ελκυστικό, το θέμα: την ιστορία και τον πολιτισμό της Κοινότητας των Σπαρταλήδων!

Φυσικά θεωρώ απαραίτητο να πω ότι η μελέτη όλων των εκδόσεων της Ένωσης ήταν και θα είναι πάντα πρώτο ζητούμενο, αφού ουσιαστικά υπήρξαν ο τροφοδότης αυτής της προσπάθειας.

Τελειώνοντας επιθυμώ να ευχαριστήσω θερμά όλους τους συμπατριώτες που επί χρόνια τώρα στηρίζουν αυτή τη μεγάλη εκδοτική προσπάθεια της Ένωσης. Τα μέλη των διοικήσεων όλων των τελευταίων περιόδων για τη συμπαράστασή τους στο πολύ δύσκολο αυτό εγχείρημα, γιατί δεν είναι τόσο τα κείμενα, όσο είναι η μεγάλη προσπάθεια που απαιτείται στην ανθολόγηση των φωτογραφιών, αφού από 2.000 σχεδόν φωτογραφίες θα έπρεπε να επιλεγούν, ως αντιπροσωπευτικές, 300-350. Ευχαριστώ βεβαίως και τους Χορηγούς.

Αντιλαμβάνομαι ότι όλοι θ' αναζητήσουν προγόνους, συγγενείς, τους εαυτούς των. Πολλοί θα εκπλαγούν που θα δουν οικεία τους πρόσωπα. Άλλοι ίσως δυσανεστηθούν, γιατί δεν θα δουν. Καμιά βέβαια πρόθεση. Ίσως-ίσως αφορμή για τη συγκέντρωση και άλλου υλικού που θα μπορούσαν πια οι νεότεροι να αξιολογήσουν και να προβάλουν στο μέλλον.

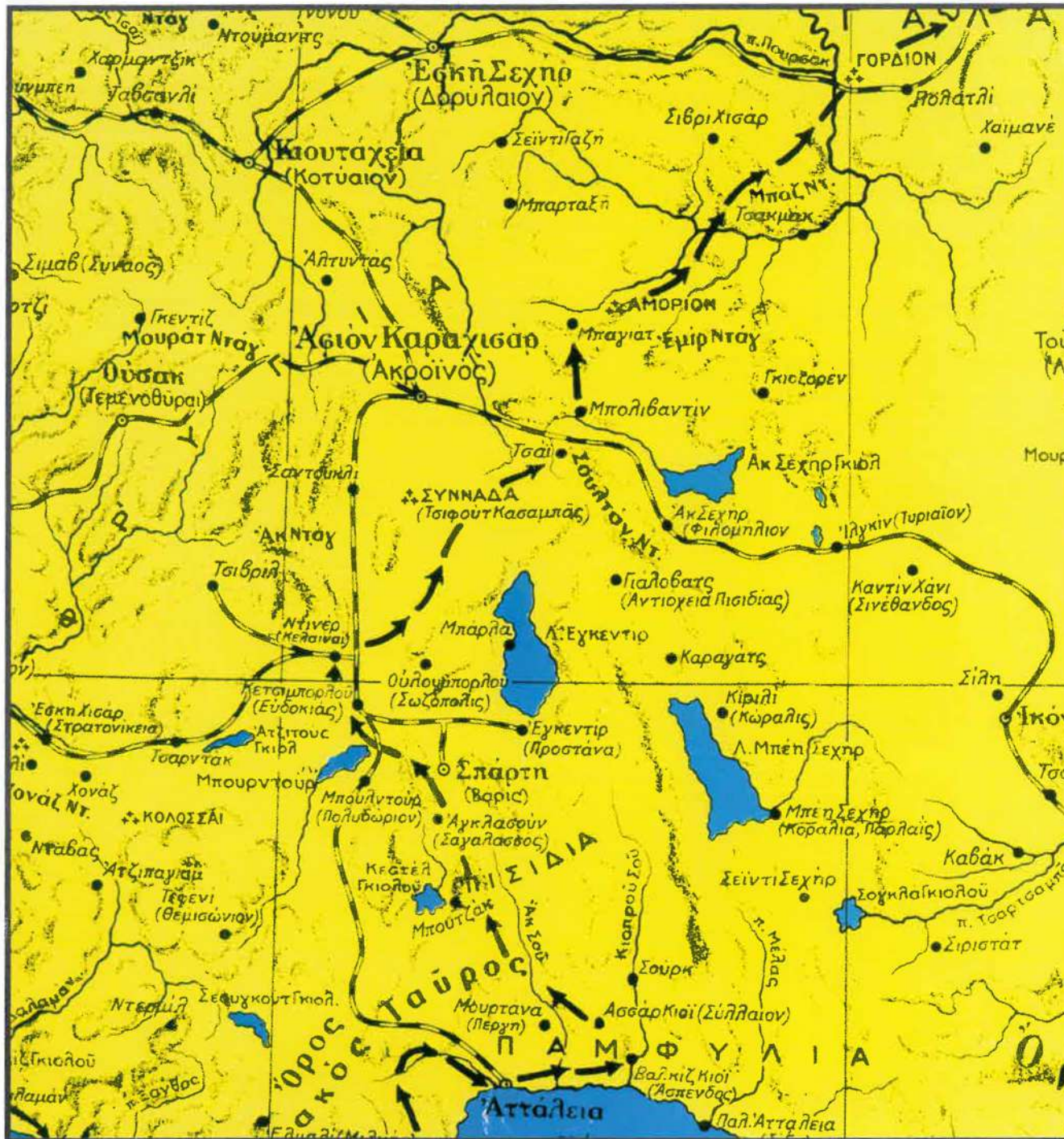
Θα ήταν παράλειψή μου αν δεν ευχαριστούσα τις θυγατέρες μου Κυριακή και Ιωάννα, το φίλο μου Μάκη Λυκούδη και βέβαια τη δυναμική ομάδα της Παραγωγής που βοήθησαν σημαντικά στο να γίνει αυτή η έκδοση καλαίσθητη.

Χάρης Σαπουντζάκης

ΜΕΡΟΣ Α΄
Η ΠΑΛΙΑ ΠΑΤΡΙΔΑ
η Σπάρτη μας

Χάρτης της περιοχής
της Ιεράς Μητροπόλεως
Πισιδίας.

*Φωτογραφίες της Σπάρτης
σε διάφορες περιόδους*

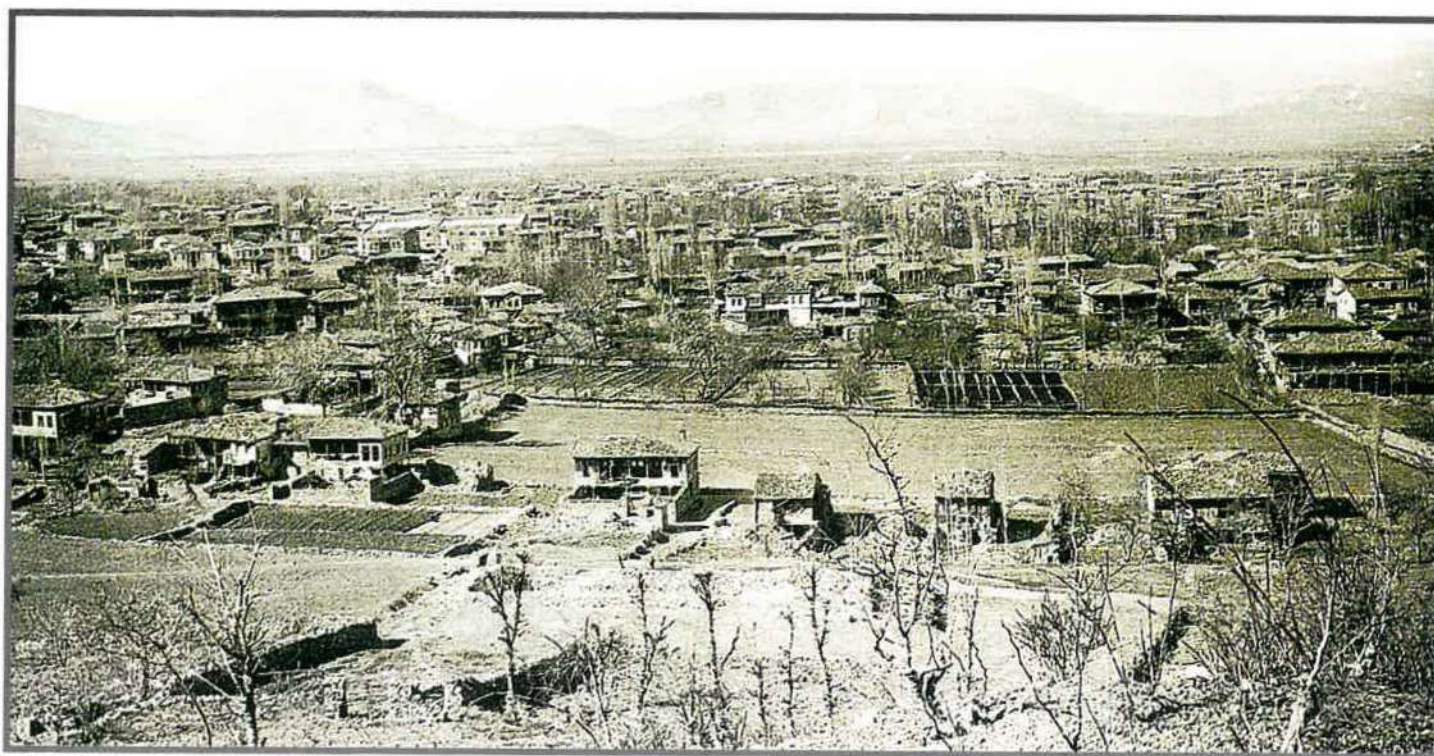

Η Σπάρτη στα μέσα του 19ου αιώνα. (χαρακτηριστικές οι κατοικίες της εποχής: οι στέγες με παχύ στρώμα αργίλλου)

Η Σπάρτη λίγο πριν από την Καταστροφή
και τον ξεριζωμό.

Το υψίπεδο της Σπάρτης (αρχές του 20ου αιώνα).

Ο Ταύρος χιονισμένος.

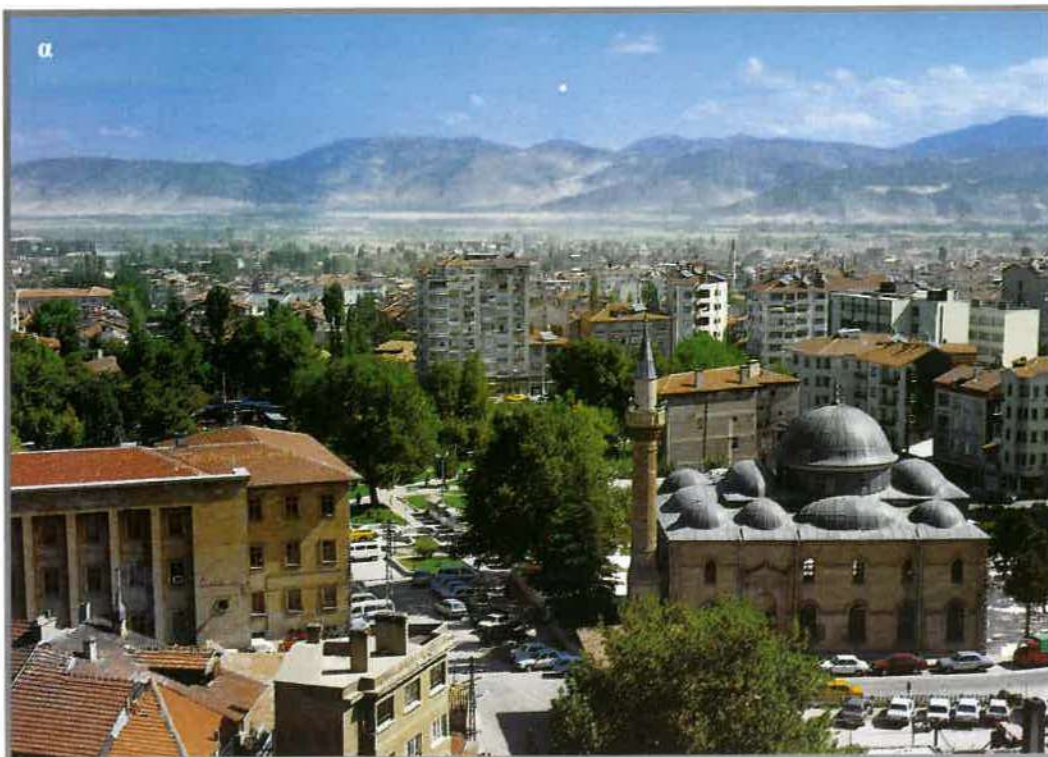

Η «Πράσινη Σπάρτη»,
η «γιοσήλ Ισπάρτα»:
παντού νερά και δένδρα.

Πεύκο και έλατο μαζί
στους δρόμους.

α) το κέντρο της σημερινής πόλης.
Αριστερά η Νομαρχία.

β) το «Αγιάσμανα» στο
νοτιότερο άκρο της πόλης.

α) μια άλλη πλευρά της Σπάρτης,
πριν από μερικά χρόνια.

β) το κέντρο της πόλης
με το άγαλμα (!)
του Ντεμιρέλ να δεσπόζει...
(σημερινή φωτογραφία).

Σκαρίφημα της θέσης σπιτιών,
εκκλησιών κ.λ.π. των Ελλήνων
στη Σπάρτη.

Οι Σπαρτιατίδες επισκέπτονται τη Σπάρτη

Κατά τα έτη 1954, 1979, 1986, 1989, 2000, 2003 σε μεγάλες αποστολές οι Σπαρτιατίδες επισκέφθηκαν την αξέχαστη πατρίδα. Επέστρεψαν με πλούσιο υλικό που τροφοδότησε περιγραφές, δημοσιεύματα, βιβλία. Αλλά και σπουδαία ενθυμήματα. Ιδιαίτερα το 1954, όταν επέστρεψαν με το εικόνισμα του Ιωάννου Προδρόμου (δωρεά Ν. Αθανασίου) και κομμάτια από το τέμπλο του Αγ. Γεωργίου.

Στις φωτογραφίες στιγμιότυπα από τις επισκέψεις του 1954, του 1979, του 1986, του 1989 και του 2000.

Επισκέψεις των ετών: α) 1954, β) 1979, γ) 1979 (Βουρδούρι).

- γ) 1986: Στο Δημαρχείο Σπάρτης με το Δήμαρχο.
 δ) 1989: Μπροστά στο ξενοδοχείο «Ισπάρτα».
 ε) 2000: Δοξολογία στο ναό των Εισοδίων. Ο Πρόεδρος επιδίδει
 αναμνηστικά στον μητροπολίτη της Λαοδικείας (τότε) Ιάκωβο.
 στ) 2000: Αναμνηστική φωτογραφία προσκυνητών και ιερωμένων
 μετά την τέλεση της Θείας Λειτουργίας.

Η Σπάρτη μας

1. Ποια είναι η Σπάρτη Μ. Ασίας

• Οι παλιότεροι, της πρώτης γενιάς, συνήθως την έλεγαν «τα Σπάρτα». Αργότερα, μετά τον πόλεμο, καθώς και ο σύλλογος των Σπαρταλήδων μετονομάστηκε από «Σύλλογος Σπαρταλήδων - τα Σπάρτα» σε «Ένωση Σπάρτης Μ. Ασίας», επικράτησε ο όρος «Σπάρτη» ή «Σπάρτη Μ. Ασίας» περισσότερο και «Σπάρτη Πισιδίας» λιγότερο. Ωστόσο οφείλουμε να πούμε ότι οι λόγιοι επέμεναν αρκετά χρόνια, ακόμα πριν από τον ξεριζωμό του '22, να τη λένε «Σπάρτη». Τελευταία χρησιμοποιήθηκε κι ο όρος «Σπάρτη της Ανατολής» για διάκριση από τη Λακωνική Σπάρτη.

Μ'αυτά τα λόγια δεν προσπαθούμε να αναλύσουμε το πώς και το γιατί ονομάστηκε «Σπάρτα» ή «Σπάρτη» κι αν είμαστε ή όχι απόγονοι Λακεδαιμονίων. Απλά θέλουμε να ξεχωρίσουμε τα δυο βασικά ονόματα, με τα οποία αυτή η πολιτεία των Σπαρταλήδων, η τουρκική «Ισπάρτα», έγινε ευρύτερα γνωστή στην Ελλάδα.

• Σύμφωνα με τους ιστορικούς και τις εργασίες πολλών Ελλήνων Πισιδών, η ελληνορθόδοξη κοινότητα της Σπάρτης εμφανίζεται στη θέση νότιου τόξου του οροπεδίου του Ταύρου και βόρεια του υψώματος Αγλασσούν (Σαγαλασσός), 25 χιλιόμετρα ανατολικά του Βουρδουρίου και 30 δυτικά της λίμνης Εγερδίου, σε υψόμετρο περίπου 1.000 μέτρων. Τοποθετείται στο κέντρο σχεδόν της Πισιδίας, της γνωστής από την αρχαιότητα χώρας των τραχέων και πολεμικών Πισιδών, οι οποίοι δε δίστασαν να προβάλουν σθεναρή αντίσταση και σ' αυτόν τον ίδιο το Μέγα Αλέξανδρο, ο οποίος έχασε στη μάχη της Σαγαλασσού το διοικητή των τοξοτών του, Κλέανδρο, αποδεικνύοντας ότι είχαν τις αρετές των Δωριέων και των Λακεδαιμονίων που οι ιστορικοί τους απέδωσαν, μετά τη μετανάστευση Ελλήνων στην Ανατολή τον 8^ο αιώνα.

• Οι Πισίδες, φύλο με καθαρά ελληνικές αρετές (φιλοπατρία, αυτοθυσία), αφού αντιμετώπισουν τους Πέρσες, θα επιβιώσουν των πολέμων των διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου και θα αναδείξουν σημαντικές πολιτείες κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο, με πρώτη την πασίγνωστη κι από τις πορείες του Αποστόλου Παύλου, Μικρή Αντιόχεια, την Πισιδική Αντιόχεια και μετά τη Σαγαλασσό, την Απολλωνία, τη Βάριτα, την οποία πολλοί θεωρούν ως την πρόδρομο - πόλη της Σπάρτης (ες - Βάριτα, εσ-πάριτα, εσπάρτα, Σπάρτα), την Τερμησό, τη Σέλγη, την Πρόσταινα, την Κρέμνα κ.ά. Στη Βυζαντινή περίοδο που ακολούθησε, η Πισιδία, με την επικράτηση του χριστιανισμού, αποκτά ιδιαίτερο κύρος, καθώς αποτελεί εκκλησιαστική επαρχία, την κατοπινή Μητρόπολη Πισιδίας, με πολλές επισκοπές.

Ο 11ος αιώνας σηματοδεύει την εξέλιξη της περιοχής, καθώς οι Σελτζούκοι Τούρκοι σαρώνουν τις ανατολικές επαρχίες του Βυζαντίου και ιδρύουν το κράτος του Ικονίου. Μ' ένα μικρό διάλειμμα, όπου η Πισιδία γυρίζει στο Βυζάντιο, η χώρα θα κατακτηθεί πάλι από τους Τούρκους, τους Οσμανλήδες αυτή τη φορά.

• Οι διωγμοί των χριστιανών τότε υπήρξαν φοβεροί. Το συναξάρι αναφέρει τη σφαγή 10.000 Πισιδών χριστιανών, ενώ παρέμενε στο διάβα των αιώνων η δοξασία ότι μιας ολόκληρης γενιάς ορθοδόξων της περιοχής είχαν κοπεί οι γλώσσες, για να μη μπορούν να μιλούν τη μητρική τους γλώσσα οι μεταγενέστεροι.

Οι Ελληνορθόδοξοι της Σπάρτης (με όποιο όνομα μπορεί αυτή η πόλη να ήταν τότε γνωστή, ως παραφθορά του Σπάρτη ή όχι: Σάπορδα, Σάμπαρτα κ.λ.π, όπως διατείνονται πολλοί ιστορικοί ή περιηγητές) διασκορπίζονται στα γύρω ορεινά μέρη για να επιβιώσουν.

Όταν όμως κατακάθεται λίγο η μανία των διώξεων και γίνεται φανερό ότι οι Τούρκοι χρειάζονταν το μυαλό και την επιδεξιότητα των Ελλήνων, τους επιτρέπεται να επανακατοικήσουν την πόλη τους, κατά τα τέλη του 16ου αιώνα, ύστερα κι από ενέργειες στην Πύλη του σημαντικού παράγοντα Χατζή-Χουρμούς (Χουρμούζιου), ιδρύοντας δική τους συνοικία, στις νότιες άκρες της (ένα είδος «γκέτο»), η οποία ονομάστηκε «Εμριέ», που σημαίνει «κατά διαταγή» (εννοείται του σουλτάνου).

Έτσι η Σπάρτη (η Ελληνορθόδοξη κοινότητά της) ουσιαστικά αρχίζει την ιστορία της στη μεταβυζαντινή εποχή, από τα τέλη, δηλαδή, του 16^{ου} αιώνα και τη συνεχίζει αδιάλειπτα έως τον Οκτώβριο του 1922, όταν έγινε ο μεγάλος και επώδυνος ξεριζωμός!

• Με τη Σπάρτη μαζί στο προσκήνιο και οι κάτοικοι της, οι Σπαρταλήδες. Ο όρος, περίπου, με την Τουρκική κατάληξη (αλ - αλης) αποδίδεται και στους Τούρκους και στους Έλληνες κατοίκους της. «Σπαρταλήδες» οι Έλληνες, «Ισπαρταλικάρ» οι Τούρκοι.

Πολλοί πανεπιστημιακοί, αλλά και απλοί άνθρωποι μας υπέδειξαν την ονομασία «Σπαρτιάτες» ή «Σπαρτιώτες» ή «Σπαρτινοί» ή ... ή ... για

να αποφευχθεί ο τουρκόφωνος όρος «Σπαρταλήδες». Ακόμη στη γραφή το «Σπαρταλίδες», (σωστό, αλλά αφού επικράτησε το «Σπαρταλήδες» δεν επιμένουμε).

Όμως νομίζουμε ότι μια ονομασία που κρατά επί αιώνες, που χρησιμοποιήθηκε από διακεκριμένες προσωπικότητες, ως επώνυμο (Σπάρταλης), που, τέλος, «βοήθησε» να ξεχωρίσουν από τους Λακεδαιμόνιους Σπαρτιάτες δεν θα μπορούσε από επάνω να αλλάξει. Όλοι ξέρουν τους «Σπαρταλήδες» και τις «Σπαρταλιές» ως κατοίκους της Σπάρτης της Μ. Ασίας. Και κανείς δε χρειάστηκε να αλλοιώσει το όνομα της καταγωγής του φοβούμενος μήπως χάσει σε αίγλη και μεγαλείο. Τι θα έπρεπε τότε να γίνει με τις εκατοντάδες χιλιάδες των εχόντων στο επώνυμο το καταληκτικό -ογλού;

• Η εργασία, λοιπόν, αυτή θα μιλήσει, με συντομία, για τους Σπαρταλήδες, στην παλιά και τη νέα τους πατρίδα. Και όταν λέμε «παλιά πατρίδα» εννοούμε, βέβαια, τη Σπάρτη της Μικράς Ασίας και όταν λέμε «καινούρια πατρίδα» εννοούμε, γενικά, τον ελλαδικό χώρο, ειδικότερα όμως τη Νέα Ιωνία Αττικής, την οποία ίδρυσαν, το 1923. Ακόμα και τη δράση τους σ' αυτήν, κύρια μέσα από το σύλλογο τους, την «Ένωση Σπάρτης Μικράς Ασίας» που είχε και έχει την έδρα της σ' αυτή την πολιτεία.

2. Τοπίο, Κλίμα, Προϊόντα, Ασχολίες

• Η Σπάρτη ήταν, και έως ένα σημείο είναι και σήμερα, μια καταπράσινη πολιτεία με πολλά νερά¹. Διατηρεί σε πολλά μέρη της στοιχεία από την παράδοση, αφού ακόμα δεν έχει αλλοτριωθεί από τον τουρισμό. Καθαρή, λουσάτη, με μια δόση υπεροψίας, στοιχείο άλλωστε του χαρακτήρα των κατοίκων της (Ελλήνων και Τούρκων).

Τη διασχίζει ένας χείμαρρος, ο λεγόμενος Τσάι (χείμαρρος), που οδηγεί τα πλεονάζοντα νερά της γραφικής λίμνης Γκιολτσούκ προς την Αττάλεια. Το πεύκο, το καβάκι (λεύκα) αλλά και το έλατο εναλλάσσονται με τις καστανιές και τα οπωροφόρα (κερασιές-μηλιές).

Χαρακτηριστικό όμως στοιχείο της πολιτείας είναι οι ροδώνες, που την περιβάλλουν. Πλημμυρίζουν με τη μεθυστική τους ευωδιά ολόκληρο το υψίπεδο, κάθε Μάη. Τα τριαντάφυλλα ήταν, μετά το χαλί, η κύρια απασχόληση των κατοίκων. Η περιοχή έβγαζε πολύ ροδέλαιο, το περισσότερο της Τουρκίας. Βασικό προϊόν, τουλάχιστον ως τα πρώτα χρόνια του 20ου αιώνα, ήταν και το όπιο (για φαρμακευτικούς λόγους).

• Σε υψόμετρο χιλίων μέτρων η Σπάρτη δεν θα μπορούσε παρά να έχει κλίμα υγιεινό. Κατάψυχροι χειμώνες, δροσερά καλοκαίρια. Οι ντόπιοι πάντα συνέκριναν το κλίμα της Σπάρτης με αυτό της Αττάλειας. Όταν η Αττάλεια είχε 43 και 44 βαθμούς το καλοκαίρι, βράζοντας κυριολεκτικά στην υγρασία, η Σπάρτη είχε τουλάχιστον δέκα βαθμούς λιγότερο. Το χειμώνα, βέβαια, τα πράγματα άλλαζαν. 10 και 20 βαθμοί κάτω από το μηδέν, χιόνι παντού στη Σπάρτη. Μόνιμα αλκυονίδες μέρες στην Αττάλεια.

Βέβαια, για όλους όσους έχουν επισκεφθεί, και σε διάφορες εποχές, τα τελευταία χρόνια τη Σπάρτη, την Αττάλεια και τα γειτονικά μέρη, πολλά έχουν αλλάξει. Και μαζί έχει αρκετά αλλάξει το κλίμα από την επίδραση του ανθρώπινου παράγοντα. Πρώτ' απ' όλα περιορίστηκαν πολύ τα νερά. Οι υψηλές θερμοκρασίες έφτασαν και στη Σπάρτη, αλλά και οι χειμώνες της δεν είναι τόσο δριμείς. Ωστόσο εξακολουθεί να είναι πράσινη («Γιεσίλ Ισπάρτα», την ονόμαζαν οι Τούρκοι) και αρκετά δροσερή.

• Οι ασχολίες των κατοίκων της Σπάρτης, στα τελευταία τουλάχιστον 200 χρόνια πριν από την καταστροφή ήταν ποικίλες.

Η γεωργία ανήκε σχεδόν εξ ολοκλήρου στους Τούρκους, το ίδιο και η κτηνοτροφία, με την καλλιέργεια των αγρών, των ρόδων και των αμπελιών. Και η εκτροφή προβάτων με τη χοντρή ουρά, των περίφημων «μερινός». Οι Έλληνες είχαν κλήρο, αλλά κατά κύριο λόγο, μέσα στο αστικό κέλυφος της πολιτείας, για ασφάλεια. Καλλιεργούσαν τ' αμπελάκι τους, για το ούζο κυρίως και το ρακί, τα οπωροφόρα δέντρα τους. Φρόντιζαν τα λίγα ζωντανά τους, αλλά, εκτός κάποιων εξαιρέσεων (γουνναράδες), δεν απομακρύνονταν από την πόλη.

¹ Η Σπάρτη είχε πάντα πολλά νερά, αλλά σιδηρούχα, γι' αυτό και τα δόντια των κατοίκων της μαύριζαν. Γύρω στα 1860 ο Ηλίας Χατζή-Δουρμούσογλου έφερε άφθονο πόσιμο νερό από την "Πηγή των Ρόδων" (Κουλλού Πινάρ) και παρασημοφορήθηκε γι' αυτό από το σουλτάνο.

Η βιοτεχνία τα τελευταία χρόνια, ειδικά στο χαλί, είχε σχεδόν εξελιχθεί σε βιομηχανία. Το χειροποίητο χαλί, τύπου «Σπάρτα χαλησί», ήταν η κύρια επιχειρηματική δραστηριότητα των Ελλήνων, μαζί με την οικοτεχνία των αλατζάδων.

Αλλά οι Έλληνες Σπαρταλήδες διακρίνονταν και στο εμπόριο. Ολόκληρη παροικία Σπαρταλήδων, που αριθμούσε περίπου 1.000 άτομα, είχε δημιουργηθεί στη Σμύρνη, το λιμάνι μέσω του οποίου γινόταν κυρίως το εμπόριο της Σπάρτης (των χαλιών, του ροδέλαιου, των φρούτων, των σιτηρών, κλπ.).

Υποκαταστήματα εμπορικών οίκων της Σπάρτης υπήρχαν και στην Αττάλεια, στο Ικόνιο, στην Προύσσα κλπ.. Στη Σπάρτη υπήρχαν, όχι όμως πολύ σημαντικά, εμπορικά καταστήματα Ελλήνων, γιατί η αγορά δεν ήταν σπουδαία. Τέτοια υποκαταστήματα, που ουσιαστικά υπερέβαιναν το μητροπολιτικό κατάστημα, στη Σμύρνη, ήταν του Γιωργάκη Κλημάνογλου, των Α/φών Μηνά, Πέτρου και Σταύρου Παλόγλου, των υιών Χαράλαμπου Ελλέζογλου, Ιωάννου Ζαχαρία και Αλεξ. Κιοκπάσογλου, των Α/φών Εβρένογλου και Σεραφετίνογλου, των Α/φών Χατζηαναστασίου Εβρένογλου, των Α/φών Στυλιανού, Ιωάννου, Σπύρου, Στεφάνου, Θεοδώρου Παπάζογλου, των Α/φών Νικ. Χατζηαθανάσογλου και άλλων. Ειδικότερα ο οίκος Χαράλαμπου Ελλέζογλου είχε υποκαταστήματα και στο Ικόνιο (ας μην ξεχνάμε ότι το Ικόνιο ήταν η πρωτεύουσα του βίλαετιού, που υπαγόταν η Σπάρτη και πολλοί Σπαρταλήδες πήγαιναν εκεί για σπουδές).

Τα εμπορεύματα αρχικά μεταφέρονταν με τα καραβάνια και τους καμηλιέρηδες, ωστόσο άρχισε να λειτουργεί ο σιδηρόδρομος Σμύρνης - Αϊδινίου - Εγερδίν και πλέον χρησιμοποιούνταν αυτός ως μεταφορικό μέσο.

Μέσα στην πόλη τα λεγόμενα «ευγενή» επαγγέλματα: γιατρού, δικηγόρου, φαρμακοποιού, λογιστή, τα κατείχαν στη συντριπτική πλειοψηφία τους Έλληνες. Έλληνες, ωστόσο, ήταν και οι χρυσοχόοι, οι ράπτες, οι επιπλοποιοί, οι κτίστες (για τους ναούς καλούσαν κτιστάδες από την παλιά Ελλάδα).

Οι βυρσοδέψες, οι υποδηματοποιοί και ένα πολύ μεγάλο μέρος εργατών στις βιοτεχνίες των χαλιών ήταν Τούρκοι. Τούρκοι ήταν οι ροδο-καλλιερητές, και οι αμαξάδες, οι σιδεράδες, οι αρτοποιοί και μάγειροι, οι παντοπώλες, οι κουρείς.

3. Πληθυσμός

- Ο πληθυσμός της Σπάρτης δεν μπορεί με ακρίβεια να υπολογισθεί, αφού άλλωστε δεν υπήρχαν εκείνα τα χρόνια επίσημες κρατικές στατιστικές.

Ωστόσο, από τις στατιστικές εκτιμήσεις του Πατριαρχείου και από τις μαρτυρίες των Γ. Σακκάρη, Γ. Τσακίρη, Β. Αρτεμιάδη και άλλων μπορούμε, με μια απαραίτητη σύνθεση και διαφόρων άλλων δεδομένων, να δεχτούμε ότι για την περίοδο 1880 - 1910, τα 30 χρόνια δηλαδή της μέγιστης ακμής της Ελληνορθόδοξης κοινότητας της Σπάρτης, η πολιτεία αριθμούσε συνολικά 30.000 κατοίκους. Από αυτούς οι 22.000 ήταν Τούρκοι, οι 6.500 Έλληνες και υπήρχαν περίπου 1.500 Αρμένηδες.

Έλληνες Σπαρταλήδες υπήρχαν, όπως είδαμε, πολλοί στη Σμύρνη και τα περίχωρά της. Ενώ 500 περίπου Σπαρταλήδες διέμεναν σε άλλες πόλεις: Κωνσταντινούπολη, Αττάλεια, Ικόνιο κλπ., κυρίως για εμπόριο και σπουδές. Κάποιες δεκάδες έμεναν σε γειτονικές περιοχές: Νης, Ντιναίρ, Ναζλή κλπ.. Όμως Σπαρταλήδες ζούσαν και στην Αθήνα, το Παρίσι, τη Μόσχα, τις Παραδουνάβιες χώρες, πάντα για σπουδές και εμπόριο. Σύνολο Σπαρταλήδων εκτός πόλεως: 1.500.

- Η Ελληνορθόδοξη κοινότητα της Σπάρτης δοκιμάστηκε σκληρά στα χρόνια 1914 - 1922. Πρώτα από το μεγάλο σεισμό του Σεπτεμβρίου του 1914, που κατέστρεψε τα 3/4 σχεδόν των ελληνικών συνοικιών και στοίχισε τη ζωή σε 400 περίπου κατοίκους. Στη συνέχεια από τις δυσάρεστες συνέπειες του σεισμού στην οικονομία της κοινότητας, που είχε σαν αποτέλεσμα να οδηγηθούν πολλοί Σπαρταλήδες σε έξοδο. Τέλος, από τα αλλεπάλληλα κύματα των διωγμών και των εξοριών των ανδρών (μεταξύ των ετών 1920 - 1921, ύστερα από την κατάληψη της Σμύρνης από τον

ελληνικό στρατό) που αφάνισαν ουσιαστικά την πολιτεία από τον ενεργό, επαγγελματικά, πληθυσμό της.

- Εκτός Σπάρτης διακρίθηκαν πολλοί Σπαρταλήδες κατά καιρούς. Θα περιοριστούμε να αναφέρουμε τον **Χαράλαμπο Πασχάλη**, ο οποίος έσπευσε να αγωνιστεί για την απελευθέρωση της Ελλάδας, το 1821 και, ως ανθυπολοχαγός, πολέμησε δίπλα στο Δημήτριο Υψηλάντη και υπήρξε εκ των υπερασπιστών του φρουρίου του Άργους το 1822, όταν ο Δράμαλης νικήθηκε από το Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Αλλά θα μνημονεύσουμε και τους στρατιώτες: **Αντώνη Θεοδοσίου**, **Μιχάλη Αντωνίου** και **Ανδρέα Κυριακού**, που πολέμησαν κάτω από τις διαταγές του Σμυρνιού οπλαρχηγού Γ. Σταυράκογλου, το 1824 στο Άργος και την Τριπολιτσά.

Μεγάλη μορφή ο πρόξενος της Ελλάδας στο Λονδίνο, κατά τα έτη 1866 - 1869, **Πρόδρομος Σπάρταλης**. Ένθερμος πατριώτης αλλά και ζάπλουτος έμπορος, δε δίστασε να βοηθήσει τους επαναστατημένους Κρητικούς, στέλνοντάς τους τρόφιμα και πολεμοφόδια αξίας 1.000.000 δραχμών της εποχής.

Δείγμα ιδιαίτερα της δυναμικής παρουσίας των Σπαρταλήδων στη Σμύρνη ήταν ο Σπάρταλης έμπορος χαλιών **Γεωργάκης Κλημάνογλου**, ο οποίος ανήλθε στο αξίωμα του δημογέροντα της Σμύρνης. Είναι βέβαια ο εθνομάρτυρας που θυσιάστηκε μαζί με τον ιερό Χρυσόστομο, το μητροπολίτη Σμύρνης, κατά την είσοδο των Τούρκων στην πόλη, μετά την κατάρρευση του μετώπου τον Αύγουστο του 1922, δολοφονηθείς από τον ίδιο τον Νουρεντήν.

- Σήμερα η Σπάρτη (τουρκιστί Isparta) αριθμεί 120.000 κατοίκους και είναι πρωτεύουσα νομού, του νομού Isparta.

4. Εκκλησία

- Έχει αναγνωριστεί, γενικά, ο σημαντικός ρόλος που διαδραμάτισε η Ορθόδοξη Χριστιανική Εκκλησία στη διατήρηση άσβεστης της φλόγας των υπόδουλων Ελλήνων για τη λευτεριά στη μακραίωνη περίοδο της σκλαβιάς. Ο ρόλος αυτός μέσω του κλήρου ήταν ξεχωριστά σημαντικός στη μικρασιατική ενδοχώρα, όπου το Οικουμενικό Πατριαρχείο ασκούσε πάντοτε επιρροή παρά τις μεγάλες αποστάσεις.

Η τέλεση των θρησκευτικών καθηκόντων των υπηκόων του Οσμανικού κράτους κατοχυρωνόταν με σουλτανικά φιρμάνια. Φυσικά, τίποτε δεν ήταν εύκολο και δεδομένο. Οι χριστιανοί έπρεπε πάντα να οπλίζονται με θάρρος, υπομονή κι επιδέξιους χειρισμούς, για ν' αποφεύγουν τον εξισλαμισμό και να μπορούν να κτίζουν εκκλησιές και να τελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα.

Η συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774) κατοχύρωσε ακόμη περισσότερο αυτά τα δικαιώματα, καθώς ουσιαστικά έβαζε τους ομόδοξους Ρώσους ως εγγυητές.

Η μεγάλη όμως εξέλιξη στην παροχή ελευθεριών στους αλλόθρησκους ήταν το αυτοκρατορικό διάταγμα «Χάτι Χουμαγιούν» (1856), με το οποίο παραχωρούνταν ισονομία και ισοπολιτεία στους χριστιανούς. Παντού ακουόταν το «καβουρά καβούρ ντένμετζεκ», δηλαδή «στο μέλλον δεν θα πει κανένας στον άπιστο, άπιστε».

Από και ύστερα άρχισε η ανέγερση ναών καθώς και η ανακαίνιση και επέκταση παλαιότερων μικρών ναών, να παίρνει το χαρακτήρα άμιλλας μεταξύ των συνοικιών. Συναγωνίζονταν, δηλαδή, ποια θα αναγείρει τον ογκωδέστερο κι επιβλητικότερο ναό.

- Μεταξύ 1850 - 1870 ανεγέρθηκαν ή «ξανακτίστηκαν» οι τρεις μεγαλύτεροι ναοί της Σπάρτης: ο μεγαλύτερος όλων, **της Κοιμήσεως της Θεοτόκου** (που δεν σώζεται σήμερα), ο επονομαζόμενος «Αγία Σοφία της Ανατολής», για την επιβλητικότητα, το μέγεθος αλλά και τον τρούλο που διέθετε, **το Γενέσιο της Θεοτόκου**, ο και μητροπολιτικός ναός της Σπάρτης και ο περίτεχνος ναός **των Εισοδίων της Θεοτόκου**, με το πανύψηλο καμπαναριό και το ρολόι του, που δυστυχώς κατέπεσε στο σεισμό του 1914.

Ναοί πραγματικά πολύ μεγάλοι, μεγαλύτεροι του κανονικού, με δεδομένο το πλήθος των πιστών. Φορτωμένοι διάκοσμο. Πλούσιοι σε ιερά λείψανα. Ναοί που και σήμερα, οι σωζόμενοι εξ αυτών, προκαλούν την απορία και το θαυμασμό.

Παλιότεροι, αν και πολύ μικρότεροι, ναοί, υπήρχαν ήδη από το 17ο αιώνα, με αρχαιότερο όλων αυτών **του Αγίου Νικολάου** (1650). Ήταν οι ναοί **του Αγίου Γεωργίου**, **του Αγίου Φιλίππου**, **του Αγίου Ευσταθίου**, **των Ταξαρχών** αλλά και πολλά εξωκλήσια: **των Αγίων Αναργύρων**, **των Αγίων**

Κηρύκου και Ιουλίτης, του Σταυρού, του Αγίου Παντελεήμονος (υπόγειος ναός κάτω από την Κοίμηση) κ.α..

Φυσικά, οι μεγάλοι ναοί ήταν αδύνατο με τα μέσα της εποχής και το δριμύ ψύχος του χειμώνα, να λειτουργούν τακτικά, γι' αυτό και αντ' αυτών λειτουργούσαν ή οι υπόγειοι ναΐσκοι ή οι πλησιέστεροι μικροί ναοί. Δεν υπήρξε περίοδος, τουλάχιστον κατά τα τελευταία 75 χρόνια, όπου αθροιστικά οι ναοί της Σπάρτης να ήταν λιγότεροι από 10.

• Οι Σπαρταλήδες, άνθρωποι αν και κατά κύριο λόγο οικονομοί, δεν φείδονταν χρημάτων προκειμένου να στολίσουν τις εκκλησιές τους με τ' ακριβότερα ιερά σκεύη, πολυελαίους, κανδήλες, ξυλόγλυπτα τέμπλα, ακριβές φορητές εικόνες, χυτοσιδηρές πόρτες και παράθυρα, λαμπρές αγιογραφίες. Όλοι αυτοί οι θησαυροί, βέβαια, ή παραδόθηκαν στους Τούρκους ή εγκαταλείφθηκαν ή θάφτηκαν στη γη. Στην Ελλάδα, δυστυχώς, δεν έφτασαν παρά λίγα κομμάτια τέμπλου, κάποια θρησκευτικά βιβλία, μια εικόνα του Ιωάννη του Προδρόμου, που έφερε ο Νικ. Αθανασίου, όταν το 1954 είχαν πάει για πρώτη φορά Σπαρταλήδες στην πατρίδα και βρίσκεται έκτοτε στους Αγίους Αναργύρους της Νέας Ιωνίας, δύο σταυροί, όχι βέβαια διαμαντένιοι...

Οι μεγάλοι ναοί ήταν κτισμένοι σε ρυθμό βασιλικής τρικλίτης. Κίονες, συνήθως από λαξευμένους μονόλιθους, που κατέληγαν σε κομψά κιονόκρανα κορινθιακού ρυθμού, στήριζαν τη στέγη και χώριζαν στα τρία κλίτη το ναό. Ιδιαίτερα περιτέχνα ξύλινα σταυροθόλια, κόγχες και υπέρθυρα.

Κάθε μεγάλος ναός αντιστοιχούσε και σε μία ενορία: **των Ταξιαρχών, της Μητροπόλεως** (ο ναός του Γενεσίου), **των Εισοδίων της Θεοτόκου** (ο λεγόμενος «**Επάνω Μαχαλάς**») και **του Εμριέ** (με την Κοίμηση της Θεοτόκου).

Η Εκκλησία, ως θεσμός, βρισκόταν υπό την ευθύνη του Οικουμενικού Πατριαρχείου της Κωνσταντινουπόλεως. Στην Πισιδία, ήδη από τα τέλη του 15ου αιώνα, έχει ορισθεί μητρόπολη με έδρα τη Σπάρτη και την Αττάλεια εναλλάξ. Ο μητροπολίτης της ονομαζόταν «**Μητροπολίτης Πισιδίας, υπέρτιμος και έξαρχος πάσης Λυκίας, Σίδης, Μυρέων, Ατταλείας και Μικράς Αντιοχείας**».

• Στη Μητρόπολη Πισιδίας, η οποία ήταν 17η στην τάξη του Οικουμενικού Πατριαρχείου, υπάγονταν οι εξής ελληνορθόδοξες κοινότητες: Σπάρτης, Ατταλείας, Καστελλορίζου, Μάκρης, Λειβησίου, Βουρδουριού, Πάρλας, Ουλούμπορλου, Νησίου, Ελμαλού, Φοίνικος, Αντιφέλου, Μύρων, Καλαμακίου και Αλαΐας.

• Η εκκλησία της Πισιδίας είχε διαρκή ζωή και συνεχή, όταν άλλες μητροπόλεις καταργούνταν εξαιτίας των εξισλαμισμών. Το 1759 είχε ανταποκριθεί στην έκκληση του Πατριάρχη να ενισχυθεί η Μεγάλη του Γένους Σχολή, στέλνοντας 2.500 άσπρα, δείγμα ότι υπήρχε και ότι είχε ικανό χριστεπώνυμο πλήρωμα.

Η παρουσία μητροπολιτών στη Σπάρτη υπήρξε αισθητή καθ' όλο τον 19ο αιώνα και τις αρχές του 20ου. Αναφέρονται οι μητροπολίτες: Ευγένιος ο Β' (ο οποίος μετέπειτα έγινε και πατριάρχης), Γεράσιμος ο Β', Μελέτιος ο Α' (από τη Μακεδονία), Καισάρειος, Παρθένιος, Βενέδικτος, Κωνσταντίνος (Βαλιούλης) και Γεράσιμος ο Γ' Τανταλίδης.

Κορυφαίος όλων υπήρξε ο τελευταίος. Καταγόμενος από τη μεγάλη φαναριώτικη οικογένεια των Τανταλιδών, διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στην εξέλιξη όχι μόνο των εκκλησιαστικών θεμάτων αλλά και των κοινωνικών και των εκπαιδευτικών. Έφερε αέρα εκσυγχρονισμού και δημοκρατίας στα παραδοσιακά συντηρητικά διοικητικά σχήματα (Δημογεροντία, κλπ.) με την κατάργηση του "αριστίνδην" ορισμού των δημογερόνων και την αντικατάστασή τους με - έστω περιορισμένου εκλογικού σώματος - σύστημα εκλογών.

Τελευταίος χρονικά, ωστόσο, μητροπολίτης Πισιδίας υπήρξε ο Πατάρων Μελέτιος, ο Σπάρταλης δεσπότης, αρχικά με τον τίτλο «**Βοηθός Επίσκοπος Πισιδίας**» (1910) και μετά με τον τίτλο του Μητροπολίτη².

Ιερείς υπήρχαν πάντοτε στη Σπάρτη, σ' έναν αριθμό που συνήθως κυμαινόταν γύρω στους δέκα, όλοι για τους μεγάλους ναούς, αρκετοί μάλιστα εγγράμματοι.

Η Σπάρτη ωστόσο ανέδειξε και σπουδαίους ιεροψάλτες, πολλοί από τους οποίους έγιναν γνωστοί και έξω από την πολιτεία.

Ένας μεγάλος συγγραφέας και δάσκαλος της Σπάρτης, ο Ευαγγελινός Μισαηλίδης, από τα Κούλα, είχε πει χαρακτηριστικά: «αν όλοι οι ψαλτάδες χαθούν μια μέρα από τον κόσμο και μείνουν μόνο οι Σπαρταλήδες, είναι ικανοί να αναστήσουν τη Βυζαντινή μουσική».

Η όποια εξουσία, μέσα από διατάγματα στα μέσα του 19ου αιώνα, είχε παραχωρηθεί από σουλτάνους στην εκκλησία: θρησκευτική, δικα-

² Για τη ζωή και το έργο του Σπάρταλη δεσπότη παραπέμπουμε, εκτός των άλλων, και στο έργο του Αντ. Καζαντζόγλου «Η βιογραφία του Πατάρων Μελέτιου», από τις εκδόσεις της Ενώσεως, με χρονολογία 2000, αλλά και στην εφημερίδα «Σπάρτη της Ανατολής», και στο έργο: «Ανθολόγιο Πισιδίας» του Χάρη Σαπουντζάκη, έτους 2000.

στική, διοικητική, ασκούσαν κυρίως από τους επισκόπους, οι οποίοι διαδραμάτιζαν ουσιαστικό ρόλο εθναρχεύοντος. Οι Τούρκοι τους ονόμαζαν «μιλλέτ - μπασή», δηλαδή εθνάρχες.

Σε λιγότερο βαθμό ρόλους υπερβαίνοντας τα καθαρά θρησκευτικά τους καθήκοντα ανέλαμβαναν και ορισμένοι προικισμένοι ιερείς, ιδιαίτερα μάλιστα όταν οριζόνταν «αρχιερατικοί επίτροποι» και μετείχαν *ex officio* στα Νομαρχιακά Συμβούλια.

Έναν τέτοιο ρόλο είναι γνωστό ότι διαδραμάτισε στα τελευταία 15 χρόνια της παρουσίας του Ελληνισμού στη Σπάρτη, ο Παπαϊωακείμ Πεσματζόγλου, ο οποίος ως άλλος Μωυσής οδήγησε τα γυναικόπαιδα της Σπάρτης (Οκτώβρης του 1922) σώα στην Ελλάδα, μετά την Καταστροφή³.

5. Διοίκηση

• Η Σπάρτη ήταν έδρα διοίκησης (Sancak) του νομού (Vilayet) Ικονίου. Ο νομός Ικονίου ήταν βέβαια τεράστιος σε έκταση και δεν μπορεί να αντιστοιχηθεί με ελληνικό νομό. Η επίσημη τουρκική ονομασία της Σπάρτης ήταν Χαμίτ-Αμπάτ, προς τιμήν ενός Σελτζούκου αρχηγού. Ο διοικητής ονομαζόταν μουντασαρίφης.

Στη διοίκηση της Σπάρτης υπάγονταν οι υποδιοικήσεις (kaza): α) Σπάρτης, β) Απολλωνίας ή Σωζοπόλεως (Ουλούμπορλου), γ) Εγερδίν, δ) Καρά-Αγάτς και ε) Μικράς Αντιοχείας (Γιάλοβατς). Ο επικεφαλής του kaza ονομαζόταν καϊμακάμης. Βέβαια στη Σπάρτη κανονικά θα έπρεπε να υπήρχαν και μουντασαρίφης και καϊμακάμης. Αυτό συνέβαινε στην αρχή, στη συνέχεια όμως η εξουσία συγχωνεύθηκε στο πρόσωπο του μουντασαρίφη, δεδομένου ότι στη Σπάρτη υπήρχε και δήμαρχος (bellediye).

Εμείς, υπερβαίνοντας το οθωμανικό σύστημα διοίκησης, που πάντως ήταν μεταφορά αγγλογαλλικών προτύπων, θα πούμε ότι δύο ήταν τα μεγαλύτερα κέντρα παρουσίας του ελληνισμού στην Πισιδία: η Σπάρτη και το Πολυδώριο (Βουρδούρι). Το Βουρδούρι τότε ήταν έδρα διοίκησης, όπως η Σπάρτη, ενώ σήμερα Σπάρτη και Βουρδούρι είναι πρωτεύουσες νομών: των νομών Isparta και Burdur.

Κωμοπόλεις, όπου υπήρχε αξιόλογη ελληνική παρουσία, ήταν: το Εγερδίν (κυρίως το Νησ στο νησί της λίμνης Εγερδίν), το Ουλούμπορλου, η Πάρα, το Γιάλοβατς. Μικρή ελληνική παρουσία υπήρχε σε πολλά προάστια της Σπάρτης και στη Σαγαλασσό (Aglasun), το Ντιναίρ κλπ..

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της εποχής στο Βουρδούρι θα πρέπει να υπήρχαν 2.000 έως 2.500 Έλληνες και στις άλλες κωμοπόλεις από 1.000 έως 2.000, με πιο πολυάνθρωπο το Ουλούμπορλου (που σημαίνει: ευτυχισμένη πολιτεία).

• Στην πόλη της Σπάρτης ήταν εγκατεστημένη δημοτική αρχή με δήμαρχο και δημοτικό συμβούλιο. Ο δήμαρχος διοριζόταν, οι δημοτικοί σύμβουλοι ήταν 12, εξ αυτών άλλοι ήταν *ex officio* και άλλοι αιρετοί. Μεταξύ των αιρετών ήταν και δύο Έλληνες, ως εκπρόσωποι της μειονότητας. Οι αιρετοί εκλέγονταν περίπου κάθε δύο χρόνια από ένα εκλεκτορικό σώμα οικονομικά ισχυρών, αφού έπρεπε να πληρώνει φόρο κανείς άνω των 150 γροσίων το χρόνο για να μπορεί να ψηφίζει.

Υπήρχε, βέβαια, και ο μουντασαρίφης (διοικητής) με το ανάλογο διοικητικό (νομαρχιακό, ας πούμε) συμβούλιο, στο οποίο μετείχε και ο δεσπότης ή ο αρχιερατικός επίτροπός του ως τακτικό μέλος *ex officio* κι ένα ακόμα μέλος αιρετό της μειονότητας. Το ότι συμμετείχαν κι εκπρόσωποι της θρησκευτικής μειονότητας δεν σήμαινε και πολλά πράγματα, αφού οι αποφάσεις παίρνονταν στο επίπεδο των τακτικών μελών (*ex officio* ή διορισμένων μελών, π.χ. ο δικαστής) και όχι των αιρετών.

Το σύστημα αυτό μετά τις μεταρρυθμίσεις του 19ου αιώνα ήθελε να δείξει προς την Ευρώπη το νεωτεριστικό πρόσωπο της Τουρκίας. Αλλά ας μην το μηδενίσουμε κιόλας. Αυτή η συμμετοχή ελλήνων χριστιανών στα δύο διοικητικά σώματα της Σπάρτης (της διοίκησης και του δήμου) έδωσε την ευκαιρία στον Παπαϊωακείμ να έχει γνωριμίες και προσβάσεις για ν' αντιμετωπίσει όλες τις δυσκολίες εκείνων των σκληρών ημερών των αλληπάλληλων διώξεων των ετών 1919 - 1922.

³ Για τον Παπαϊωακείμ Πεσματζόγλου μιλούμε και στη συνέχεια. Ωστόσο παραπέμπουμε και στο έργο του «Αναμνήσεις από την πατρίδα μου Σπάρτη Πισιδίας», έκδοση της Ενώσεως, 1990.

• Βάση του συστήματος διοίκησης, η κατώτατη υποδιαίρεσή του, ήταν η συνοικία, ο λεγόμενος «μαχαλάς». Η Σπάρτη είχε 24 τουρκικές συνοικίες, 4 ελληνικές και 1 αρμενική. Οι ελληνικές ονομάζονταν: **Απάνω μαχαλάς** (ναός Εισοδίων), **Κάτω μαχαλάς** (ναός Ταξιαρχών), **Μητροπόλεως** και **Εμριέ** (ναός Κοιμήσεως). Ο πρόεδρος κάθε μαχαλά ονομαζόταν μουχτάρης.

• Εδώ οφείλουμε να πούμε ότι εξαρχής οι Έλληνες, όπως και σ' άλλα μέρη της Μικρασίας, είχαν δημιουργήσει μια μορφή αυτόνομης διοίκησης για την επίλυση των προβλημάτων της κοινότητάς τους, η οποία βασιζόταν στις αρχές της λεγόμενης «Δημογεροντίας», που ως θεσμός κατοχυρώθηκε με καταστατικό το 1861. Όμως και προ του 1861, σε πιο προδρομική μορφή λειτουργούσε η δημογεροντία σε στενή σχέση με το θεσμό των μουχτάρηδων, ως «μουχταροδημογεροντία».

Από το 1861 λοιπόν και μετά έχουμε τη «Δημογεροντία της Σπάρτης», η οποία αποτελούνταν από 8 μέλη, 2 από κάθε συνοικία. Η θητεία των μελών ήταν διετής, μπορούσαν όμως να επανεκλεγόνται χωρίς περιορισμό. Τους δημογέροντες ουσιαστικά διόριζε ένα εκλεκτορικό σώμα, το οποίο αποτελούσαν: οι εν ενεργεία δημογέροντες, οι σχολικοί έφοροι, οι επίτροποι των εκκλησιών.

• Στις αρχές του 20ου αιώνα ο μεταρρυθμιστής μητροπολίτης Γεράσιμος Τανταλίδης εισήγαγε στη Σπάρτη ένα ακόμη όργανο, την «Κεντρική Επιτροπή», η οποία ήταν ένα όργανο υπεράνω των άλλων, σαν μια μορφή γερουσίας. Επιλαμβανόταν της επίλυσης διαφορών μεταξύ δημογερώντων, εφόρων, κατοίκων, κλπ.. Τα μέλη της ήταν 8 και εκλέγονταν με μυστική ψηφοφορία. Πρόεδρος ήταν πάντα ο εκάστοτε μητροπολίτης. Εδώ δεν έμπαιναν τόσοι περιορισμοί, ως προς την προέλευση και την κοινωνική θέση των μελών. Ήταν δηλαδή το λιγότερο «αριστοκρατικό» όργανο, αν και πιο περιορισμένης ευθύνης δράσης.

• Ένας ακόμη σημαντικός θεσμός ήταν η Γενική Συνέλευση, που εξέλεγε τα μέλη των οργάνων. Γινόταν την 1η Κυριακή του Μάη και η εγκατάσταση των νέων αρχών γινόταν, με επίσημη εκδήλωση, στις 21 του Μάη, γιορτή των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης.

Το διαχρονικά σημαντικότερο από τα όργανα «αυτοδιοίκησης» των Ελλήνων ήταν βέβαια η **Δημογεροντία**, την οποία και κυρίως αναγνωρίζαν και σέβονταν οι Τούρκοι. Επιλαμβανόταν διαφορών μεταξύ των χριστιανών, ώστε αυτοί να μη φτάσουν για την επίλυσή τους σε τουρκικά δικαστήρια, καθόριζε το φόρο που θα πλήρωναν οι Έλληνες, φρόντιζε την τήρηση των δημοτολογίων, την ασφάλεια των μαγαζιών και των σπιτιών των Ελλήνων με νυχτοφύλακες, αλλά και την εκμετάλλευση των κοινοτικών καταστημάτων. Η κοινότητα είχε δύο λουτρά, ένα καφενείο, ένα πτωχοκομείο και ακίνητα στη Σμύρνη.

Στα παλαιότερα χρόνια ο ρόλος της Δημογεροντίας πολλές φορές καταντούσε διακοσμητικός ή και ... γραφικός. Για να επιβεβαιώσουν την ύπαρξή τους κάποιοι δημογέροντες απαίδευτοι, έπαιρναν αποφάσεις απαράδεκτες έως γελοίες, οι οποίες προξενούσαν την αντίδραση των κατοίκων.

Ο Ευθύμιος Χατζηδουρμούσογλου στις αρχές του 19ου αιώνα είχε γράψει ένα σατιρικό έργο με το οποίο σχολίαζε το βίο και την πολιτεία των δημογερόντων, οι οποίοι άλλοτε απαγόρευαν ... το κάπνισμα (στη Σπάρτη κάπνιζαν ακόμη και οι μεγάλες γυναίκες), ή τα φαγοπότια ή απαγόρευαν στις γυναίκες να κυκλοφορούν στους δρόμους ή ακόμα - ακόμα να κάθονται στην πόρτα του σπιτιού τους και να κουτσομπολεύουν...

Μετά το Χάτι - Χουμαγιούν και την εξέλιξη σε νέες βάσεις της Δημογεροντίας, διακρίθηκαν στο αξίωμα του Δημογέροντα πολλοί Σπαρταλήδες, όπως ο *Γιαννακός Κιοκπάσογλου*, ο *Ναθαναήλ* και ο *Μηνάς Κεχαγιόγλου*, ο *Χαράλαμπος Αθανάσογλου*, ο *Δαμιανός Καχραμάνογλου*⁴, ο δικηγόρος *Χαράλαμπος Χρηστίδης*, ο *Παναγιώτης Σεραφετινόγλου*, ο *Κωνσταντίνος Δουρμούσογλου*, ο *Κυριάκος Τσακίρης*, ο *Φίλιππος Καχραμάνογλου*, ο *Ιωάννης Παπάσογλου* και άλλοι.

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει για το Γιαννακό Κιοκπάσογλου, σπουδαίο Σπαρταλή που ευεργέτησε πολύ τη γενέτειρά του, αφού μόνος του έφτιαξε το Νηπιαγωγείο της. Ο Γιαννακός Κιοκπάσογλου, όπως και ο Γιωργάκης Κλημάνογλου, πήγε αργότερα στη Σμύρνη, όπου και πλούτισε με τη δουλειά του στα χαλιά. Αλλά είχε και σπουδαία παιδεία, με αποτέλεσμα οι Σμυρνιοί να τον εκλέξουν κι αυτοί στο νομαρχιακό συμβούλιό τους (1860 - 1870).

⁴ Ο Δαμιανός Καχραμάνογλου μαρτύρησε ανήμερα της εορτής των Φώτων του 1920, όταν κατηγορήθηκε ότι μέσα σε χαλιά του που έστελνε στη Σμύρνη υπήρχε γράμμα που καλούσε τον Ελληνικό στρατό να προχωρήσει στη Σπάρτη, αφού ήταν ευκαιρία, δεδομένου ότι οι ντόπιοι αρχηγοί των ατάκων, Δεμιρτζή Μεχμέτ Εφέ και Γιουρούκ Αλής, βρίσκονταν σε διάσταση. Στο γράμμα αναφερόταν ότι οι Σπαρταλήδες ήταν έτοιμοι έχοντας 300 όπλα και 2 μυδραλιοβόλα ! Οι Τούρκοι σκοτώνουν το Δαμιανό μπροστά στο γιο του, τον οποίο και βασανίζουν αλύπητα, όπως βασανίζουν και το συνέταιρό του Νίκο Θεμελίδη. Παράλληλα συλλαμβάνουν 150 προκρίτους: τον Παπαϊωακείμ, τους άλλους ιερείς, τους δημογέροντες, τους εφόρους, τους μουχτάρηδες ! Γίνονται έλεγχοι. Όπλα δεν βρίσκονται (ίσως γιατί πρόλαβαν να τα κρύψουν). Τελικά οι πρόκριτοι αφήνονται ελεύθεροι μετά τη σθεναρή τους στάση και ιδιαίτερα του γιατρού Νικ. Ταρλατσόγλου.

6. Ήθη και Έθιμα. Η Ζωή στη Σπάρτη

• Ο Σπαρταλήδικος βίος ήταν κατεξοχήν συντηρητικός και θρησκευτικοκεντρικός. Υπήρχαν κανόνες κοινωνικής ζωής, οι οποίοι είχαν διαμορφωθεί στο πέρασμα των αιώνων, στηριζόμενοι στις αρχές μιας πατριαρχικής οικογένειας, όπου οι ρόλοι των φύλων ήταν πολύ διακριτοί και οι παρεκτροπές από αυτούς δεν συγχωρούνταν. Η ανάγκη της επιβίωσης αλλά και της δημιουργίας, στη μέση αλλογενών και αλλοθρήσκων, που υπερείχαν αριθμητικά, επέβαλε από τη μια προσήλωση στο εθνικοπατριωτικό ιδεώδες, από την άλλη όμως διπλωματία κι ελιγμούς, καλές δημόσιες σχέσεις και διάθεση προσφορών ως ανταλλαγμάτων για την επίτευξη του στόχου.

Από μόνο του το γεγονός ότι, ύστερα από τόσα κύματα εξισλαμισμού, η Σπάρτη και η περιοχή της κράτησαν την πίστη τους είναι σημαντικότατο.

Οι «αμίαντες» σχέσεις των φύλων προ του γάμου, ο σεβασμός προς τους μεγαλύτερους, η αυστηρότητα στην ανατροφή των παιδιών, που ανήκε εξ ολοκλήρου σχεδόν στη μητέρα, ο ρόλος του άνδρα ως αδιαμφισβήτητου αρχηγού της οικογένειας και η προσήλωση στη θρησκεία ήταν τα βασικά γνωρίσματα των ηθών στη Σπάρτη.

Ωστόσο, ακόμη και εκεί στη Σπάρτη, με το πέρασμα του χρόνου, το συνεχές πήγαινε-έλα στη Σμύρνη και, γενικά, με την επικοινωνία με άλλα αστικά κέντρα του ελληνισμού (Κωνσταντινούπολη, Αθήνα) για εμπορικούς λόγους ή σπουδές, αμβλύθηκαν κάπως τα πράγματα, ώστε τα τελευταία 30 - 40 χρόνια πια να λέγεται ότι υπήρξε «ανατροπή των ηθών». Και, για παράδειγμα, οι νέοι μπορούσαν να γνωριστούν μεταξύ τους πριν το γάμο, ενώ πρωτότερα όλα ακολουθούσαν την πεπατημένη του προξενιού, ενίοτε και από τη βρεφική ηλικία.

Εκεί όμως που οι Σπαρταλήδες μέσα στο συντηρητισμό τους υπήρξαν προοδευτικοί, ήταν ο θεσμός της προίκας. Οι νέοι θεωρούσαν υποτιμητικό να ζητήσουν προίκα ή να αποκτήσουν προικοσύμφωνο. Άλλωστε, πιστοί στο γάμο, σπάνια κατέφευγαν στο διαζύγιο.

• Ο γάμος ήταν πάντα η μεγαλύτερη οικογενειακή γιορτή. Οι προετοιμασίες κρατούσαν μέρες. Κι ακολουθούνταν αυστηρά ένα τυπικό που περιελάμβανε την τέλεση του μυστηρίου, πάντα στην εκκλησία, πρωί Κυριακής, μετά τη θεία λειτουργία.

Από το σπίτι της νύφης ξεκινούσε πομπή με προπορευόμενο τον «κεχαγιά» της ενορίας (κλητήρα). Ακολουθούσαν τα όργανα (κυρίως βιολιά και ούτια). Κι ύστερα η νύφη. Γεμάτη χρυσαφικά, ελαφρά θλιμμένη, σοβαρή. Δίπλα ο πατέρας. Στιγνός και βαρύς. Οι λοιποί συγγενείς. Από το σπίτι του γαμπρού άλλη πομπή, μ' επικεφαλής τώρα τη μητέρα του και τον κουμπάρο.

Μετά ο μυστήριο όλοι μαζί επέστρεφαν στο σπίτι του γαμπρού. Με πραγματική ιεροτελεστία, προσφέρονταν καφές με κουλουράκια αλλά και το αγαπημένο ούζο των ανδρών, συνοδευόμενο κυρίως από τα αλλαντικά, που κάθε οικογένεια έφτιαχνε μόνη της: παστοურμάδες και σουτζούκια. Κι από πάνω τα απαραίτητα γλυκίσματα με μπόλικο σιρόπι: κανταΐφια, μπακλαβάδες, χαλβάδες.

Ας μη μιλήσουμε για τη νύχτα του γάμου! Η αυστηρότητα των ηθών επέβαλε ελάχιστη γνώση της τέλεσης ... των συζυγικών καθηκόντων και προϋπέθετε, βέβαια, την παρθενιά της νύφης! Αλίμονο!

Ενδιαφέρον είχε και η επόμενη μέρα, όπου η νύφη σε ένδειξη υποταγής όφειλε να ρίχνει νερό στα χέρια των πεθερικών της αλλά και όλων των συγγενών του γαμπρού και μετά να τους φιλά ...

Παρότι για το αγόρι οι κίνδυνοι θα ήταν μεγαλύτεροι, όταν μεγάλωνε σ' εκείνα τα μέρη, όλοι το προτιμούσαν. Ο τοκετός ήταν δύσκολος, με δεδομένες τις συνθήκες της εποχής. Και, φυσικά, γινόταν από τη μαμή.

• Η εικόνα της οικογένειας άλλαζε πια μετά τη γέννηση του παιδιού. Ο ρόλος της συζύγου - μητέρας ενισχυόταν, όσο της πεθεράς μειωνόταν...

Τα βαφτίσια του παιδιού, μια ακόμη μεγάλη γιορτή. Άλλωστε, πόσες ευκαιρίες για να γιορτάσουν είχαν τότε; Δεν γινόταν στην εκκλησία. Γινόταν στο σπίτι. Κολυμπήθρα και ιερά σκεύη μεταφέρονταν. Νονός συνθηζόταν να γίνεται στενός συγγενής και τ' όνομα απαράβατα σχεδόν ακολουθούσε τη σειρά: πρώτα το σόι του πατέρα κι ύστερα της μητέρας και πρώτα-πρώτα βέβαια τ' όνομα του παππού και της γιαγιάς.

• Υπήρχε μεγάλη ποικιλία στην ονοματοθεσία. Πολλοί εντυπωσιάζονται από το πλήθος των περιπτώσεων όπου δόθηκαν ονόματα από την αρχαία Ελλάδα (Αλέξανδρος, Λεωνίδας, Αγησίλαος, Ιπποκράτης, Πλάτωνας, Σωκράτης, Τηλέμαχος ή Αντιγόνη, Καλλιρόη, Καλλιόπη, Μελομένη, Πηνελόπη, Θάλεια, κλπ.. Ιδιαίτερα κάποια ονόματα, όπως Λεωνίδας, Λυκούργος, Αγησίλαος, κλπ., οδήγησαν μερικούς στο να θελήσουν να υποστηρίξουν τη στενή σχέση Πισιδών και Λακεδαιμονίων).

Συνηθέστερα πάντως ήταν τα ονόματα του χριστιανικού εορτολογίου. Υπήρχαν πολλοί Γιάννηδες, αλλά με εξειδικευμένο προσδιοριστικό:

Καλυβίτης, Θεολόγος, κλπ., όχι πολλοί Γιώργηδες, αρκετοί όμως Κοσμάδες και Δαμιανοί (λόγω και του ναού των Αγίων Αναργύρων), Νικόλαιοι, Φίλιπποι, Χαράλαμποι, Παναγιώτηδες (λόγω των ναών της Παναγίας) και, φυσικά, Μαρίες, Μαριάνθες, Ευαγγελίες, κλπ..

Ο Φίλιππος Νικολαΐδης "Τσενόγλου" αφιερώνει ειδικό κεφάλαιο στο μικρό του βιβλίο για τη Σπάρτη, ειδικά για τα Πισιδικά επώνυμα, ενώ ο Βάσος Βογιατζόγλου, στο βιβλίο του «Τα Πισιδικά Βαφτιστικά και Επώνυμα» τα παρουσιάζει ακόμη πιο αναλυτικά.

• Εμείς θα δώσουμε λίγες χαρακτηριστικές πληροφορίες. Όλοι οι Σπαρταλήδες, τουλάχιστον πριν από το 1900, είχαν καταληκτικό στο επώνυμό τους το Τούρκικο -ογλού: Σταμπουλόγλου, Αρσλάνογλου, Μωραλόγλου, κλπ., δηλαδή, το παιδί του Κωνσταντινουπολίτη, του λιονταριού, του ελθόντος από το Μωριά (;).

Αργότερα ή αφαιρέθηκε η κατάληξη -ογλού και αντικαταστάθηκε με την -ίδης ή την -άκης: Παλόγλου - Παλίδης, Σαπουντζόγλου - Σαπουντζάκης, ή μεταφράστηκε στα ελληνικά η λέξη κι έτσι ο Αρσλάνογλου έγινε Λεοντιάδης, ο Δανόγλου Μοσχόπουλος, ο Παλόγλου Μελίδης, ο Τερζιόγλου Ραφτόπουλος, ο Κιουρκτζόγλου Γούναρης, κλπ..

Το μεγαλύτερο μέρος των συμπατριωτών μας κράτησε και μετά τον ξεριζωμό το επώνυμό του, χωρίς να το μεταφράσει ή να του αλλάξει κατάληξη, παρότι, βέβαια, δεν ήταν και το καλύτερο πιστοποιητικό ανέλιξης στα πρώτα δύσκολα εκείνα χρόνια της προσφυγιάς. Άλλωστε, ήταν περίπου αναμενόμενο ότι η υποδοχή από τους γηγενείς, που έβλεπαν να θίγονται τα όποια συμφέροντά τους, δεν θα ήταν και η καλύτερη...

Μπορεί οι Μικρασιάτες πρόσφυγες να ήταν αδέρφια, όμως η γη ήταν λίγη και άγονη, οι δουλειές μετρημένες, τα στόματα πολλά. Άλλο αν γρήγορα οι πρόσφυγες - κι ανάμεσά τους από τους πρώτους οι Σπαρταλήδες - απέδειξαν ότι δεν είχαν έρθει για να πάρουν δουλειές από τους Ελλαδίτες, αλλά για να τους δώσουν δουλειές, με την ενεργητικότητα, και την εφευρετικότητά τους που επέδειξαν στο εμπόριο και τη βιομηχανία, στα οποία αναδείχθηκαν.

• Η ανατροφή του παιδιού ώσπου να πάει στο σχολείο ήταν, κατά αποκλειστικό λόγο, υπόθεση της μάνας. Το παιδί διδασκόταν βιωματικά από τη στάση του πατέρα και της μάνας, αλλά και των αδελφών (αφού συνήθως υπήρχαν πολλά αδέρφια) το σεβασμό, την υποταγή, την αγάπη προς την πατρίδα - πάντα εξιδανικευμένη - και την τήρηση των ρόλων. Τα αγόρια έπρεπε να μάθουν την τέχνη του πατέρα ή να σπουδάσουν, ακόμη κι εκτός Σπάρτης. Τα κορίτσια τη νοικοκυροσύνη, που απαραίτητα περιελάμβανε βέβαια και την εκμάθηση της τέχνης του χαλιού.

Τα παιχνίδια των παιδιών βασιζόνταν στον αυτοσχεδιασμό και τα πρόχειρα υλικά, που άφθονα βρίσκονταν τριγύρω (κορμοί δέντρων, καρποί, κλπ.). Οι ατελείωτοι και βαρείς χειμώνες πρόσφεραν στα παιδιά ευκαιρίες για διάφορες ασκήσεις, όπως το σκι στον πάγο. Ενώ την άνοιξη και το καλοκαίρι συνηθισμένες ήταν οι επιδείξεις με τις κούνιες που στερέωναν στα ψηλόκορμα δέντρα.

Τα λεγόμενα «πολεμικά» παιχνίδια δεν έλειπαν. Αντίθετα, τ' αγόρια, όσο μεγάλωναν, τα επεδίωκαν: εικονικές ξιφομαχίες με ξύλινα ξίφη, παρελάσεις με ξύλινα όπλα, κλπ. (αν και υπήρχε πάντα ο φόβος του Τούρκου).

• Οι Σπαρταλήδες εξαιτίας του πολύ υγιεινού τους κλίματος και της καθόλα υγιεινής ζωής τους, θεωρούνταν, γενικά, για τα μέτρα της εποχής, μακρόβιοι. Κάποτε, όμως έρχεται ο θάνατος! Το πένθος είναι βαρύ και μεγάλο και διαρκεί πολύ. Όλοι ντύνονται στα μαύρα. Μοιρολογούν οι γυναίκες. Η ταφή γίνεται, χωρίς φέρετρο, σχεδόν πάντα στους περιβόλους των εκκλησιών, με διαδικασίες που δεν διαφέρουν από την εποχή μας.

Πολλές φορές τέθηκε το ερώτημα: μα κάθε εκκλησία γινόταν και νεκροταφείο; Δύσκολη η απάντηση. Άλλες εποχές, άλλα ήθη. Στην αρχή υπήρχε ένα μικρό νεκροταφείο στο εξωκλήσι των Αγίων Αναργύρων, αρκετά έξω από την πόλη, αλλά γρήγορα καταργήθηκε. Το ίδιο δε συνέβαινε και με τους Οθωμανούς, οι οποίοι είχαν ξεχωριστό νεκροταφείο, κοντά στο Αρρεναγωγείο της Σπάρτης. Σήμερα, βέβαια, κάτι ανάλογο θα ήταν αδιανόητο⁵!

• Σ' ένα ταξίδι μας στη Σπάρτη, το 1989, αναζητώντας τα ίχνη του μεγαλύτερου ναού της, του ναού της Κοιμήσεως, ανακαλύψαμε τον υπόγειο ναΐσκο του Αγίου Παντελεήμονα. Σκύβοντας περάσαμε στο εσωτερικό του, όπου έκπληκτοι βρεθήκαμε μπροστά σ' ένα τάφο, υπε-

⁵ Γνωρίζουμε την αντίδραση του κόσμου στην απόφαση της εκκλησίας να ταφεί πίσω από το Ιερό Βήμα των Αγίων Αναργύρων το 1992, δίπλα στους Σπαρταλήδες κληρικούς, τον πρώτο ιερέα του ναού Παπαϊωαννίμ Πεσματζόγλου και το Μητροπολίτη Πατρών Μελέτιο, ο πρώτος Μητροπολίτης της νεοϊδρυθείσας Ιεράς Μητροπόλης Ν. Ιωνίας και Φυλαδελαφείας Κυρός Τιμόθεος. Ο γράφων είχε τότε το αξίωμα του αντιδημάρχου Ν. Ιωνίας κι έφερε την ευθύνη να στηρίξει αυτή την απόφαση του ιερατείου, παρά την αντίδραση των δημοτών, ως τελευταία παραχώρηση, αναμνηστικό του εθνικού της ταφής των νεκρών στους περιβόλους των εκκλησιών της Σπάρτης.

ρυσωμένο μάλιστα, όπου έκαιγε ένα κερί! Ήταν ο μοναδικός τάφος Χριστιανού στη Σπάρτη που είχε διασωθεί. Από την επιμέλεια της κατασκευής του και το γεγονός ότι ήταν ο μόνος εκεί, συμπεράναμε ότι πιθανότατα θα ήταν τάφος ιερωμένου!

• Οι Σπαρταλήδες συνήθιζαν πολύ, ιδιαίτερα στις μακρινές νύχτες του χειμώνα, τις λεγόμενες «βεγγέρες», δηλαδή τις επισκέψεις σε συγγενικά ή φιλικά σπίτια. Ήταν, ίσως, η μοναδική, σε καθημερινή βάση, διασκέδασή τους κι εννοούσαν να την οργανώσουν καλά! Η βραδιά κυλούσε ευχάριστα. Οι άντρες πίνοντας το ούζο ή το ρακί τους θα έπαιζαν, οπωσδήποτε, χαρτιά. Οι Σπαρταλήδες υπήρξαν δεινοί χαρτοπαίκτες, όμως στις «βεγγέρες» τα παιχνίδια ήταν αθώα και ο χαμένος πλήρωνε με τις διάφορες ποινές που του έβαζαν (μιμήσεις ζώων, κλπ.). Οι γυναίκες θα μιλούσαν για τα φαγητά και τα γλυκίσματά τους, αλλά θα έκαναν και το απαραίτητο κουτσομπολιό τους, ενώ τα παιδιά θα αλώνιζαν τον τόπο γύρω με τα τρεξίματά τους και τις χαρούμενες φωνές τους τρώγοντας ξηρούς καρπούς και σταφίδες. Και οι νέοι; Προσεκτικά και με τρόπο απόλυτα ρομαντικό θα αντάλλασσαν ματιές και υπονοούμενα.

• Στα κεράσματα την τιμητική τους είχαν τα γλυκά κουταλιού, οι ξηροί καρποί (τα καρύδια πάντα αφθονούσαν στη Σπάρτη), αλλά και τα αποξηραμένα βερίκοκα, τα δαμάσκηνα, οι χουρμάδες. Βασικό γλύκισμα στις «βεγγέρες» ο χαλβάς, σε διάφορες παραλλαγές. Οι Σπαρταλιές είχαν αναγάγει την μαγειρική, ιδιαίτερα όμως τη ζαχαροπλαστική σε αληθινή τέχνη ...!!!

Οι πιο επιτυχημένες «βεγγέρες» ήταν αυτές που γίνονταν στο σπίτι όποιου επέστρεφε στην πατρίδα για λίγο καιρό, κυρίως κατά το Πάσχα, μετά από μακρά απουσία για εμπόριο ή για σπουδές. Τα νέα που έφερνε από τον «έξω κόσμο» και η γλαφυρότητα που διέκρινε τους Σπαρταλήδες στην αφήγηση, αλλά και το χιούμορ και το περιπαιχτικό ύφος είχαν τον πρώτο λόγο.

• Από τις μεγάλες γιορτές της Χριστιανοσύνης οι Σπαρταλήδες τιμούσαν ιδιαίτερα τα Φώτα. Αμέσως μετά τη λειτουργία στο ναό της Μητροπόλεως, που πάντα τέτοια μέρα είχε «μονοκκλησιά»⁶, όλοι οι επίσημοι στα καλά τους και σε παρατάξη κατέβαιναν στη γέφυρα του ποταμού Τσάι, η οποία ήταν στολισμένη από μυρσίνες και δάφνες για το ρίξιμο του σταυρού στα νερά του.

Το εξαιρετικό σ' αυτό το έθιμο ήταν ότι γινόταν ξημερώματα της ημέρας των Φώτων, με θερμοκρασίες πολύ κάτω από το μηδέν, αλλά με παρούσα ολόκληρη την Ορθόδοξη κοινότητα και (... το σημαντικότερο) με πολλούς Τούρκους, επίσημους κι ανεπίσημους. Όταν ο ιερέας έριχνε το σταυρό στα παγωμένα νερά, χριστιανόπουλα αλλά και τουρκόπουλα έπεφταν να τον πιάσουν! Τ' αγιασμένα νερά του χείμαρρου παρακάτω στα ταμπάκια (βυρσοδεψεία) οι Τούρκοι (οι περισσότεροι βυρσοδέψες ήταν Τούρκοι) τα μάζευαν για να ραντίσουν τα δέρματά τους και να μη σαπίσουν!

• Η Πρωτοχρονιά και το Πάσχα γιορτάζονταν κι αυτά ιδιαίτερα! Ας μην αναζητήσουμε, βέβαια, χριστουγεννιάτικα δέντρα ή σουβλιστά αρνιά!

Τα παιδιά παρέες - παρέες το βράδυ της Παραμονής γυρνούσαν στα σπίτια, ανέβαιναν στις χαμηλές στέγες κι από κει, ως άλλοι αγιοβασιλίδες, κατέβαζαν από τις καμινάδες καλαθάκια για να βάλουν οι νοικοκυρές τα γλυκίσματα και τα μπαξίσια. Ενδιαφέρον έχουν τα περίεργα τραγούδια τους, στα τουρκικά, που τα συνόδευαν με τις κινήσεις τους.

Χρόνος, χρόνος, πρωτοχρονιά!!!

Της θείας μου τα μαύρα φρύδια.

Τον Αλέξη το φαλακρό κεφάλι.

Αν μου δώσετε να σας γίνει ένα όμορφο αγόρι.

Αν δε μου δώσετε να σας γίνει ένα κορίτσι

Με κασιδιάρικο κεφάλι...

Περισσότερο ενδιαφέρον για το Πάσχα είχαν οι προετοιμασίες όλης της νηστήσιμης περιόδου που έκαναν οι νοικοκυρές στα σπίτια, τα οποία έπρεπε να λάμψουν από πάστρα και να μοσχομυρίσουν από τον ασβέστη.

⁶ «Μονοκκλησιά» ονομαζόταν το εκκλησιαστικό έθιμο να λειτουργεί μια μόνο εκκλησία σε σημαντικές εορτές, ώστε να μαζεύεται εκεί όλο το εκκλησίασμα αλλά κι όλοι οι ιερείς με τα άγια σκεύη, για να δίνεται πανηγυρικότερος χαρακτήρας.

Η αναστάσιμη ακολουθία ψαλλόταν, βέβαια, μέσα στο ναό. Βαρελότα και κροτίδες απαγορεύονταν, για ευνόητους λόγους ... Οι Χριστιανοί τιμούσαν ιδιαίτερα το πασχαλινό τραπέζι, όπου όμως δεν υπήρχε οβελίας. Σερβιριζόταν κρέας μεν, αλλά με σούπα. Και, φυσικά, υπήρχαν τα κόκκινα αυγά, τα οποία δίνονταν και στους Τούρκους, οι οποίοι τα δέχονταν με ευχαρίστηση. Γιορτή οικογενειακή με αγάπη και ειρήνη...

• Παρότι δεν θα το περίμενε κανείς για μια κοινωνία με τόσο αυστηρά ήθη, οι Απόκριες, γιορτάζονταν με ιδιαίτερα πανηγυρικό τόνο! Οι νέοι, τα αγόρια κυρίως, και σπανιότερα οι κοπέλες μασκαρεύονταν με αυτοσχέδιες στολές και γυρνούσαν τις γειτονιές ανταλλάσσοντας πειράγματα ... Έχουν διασωθεί στο αρχείο της Ενώσεως φωτογραφίες μεταμφιεσμένων Σπαρταλήδων. Έντονο βάψιμο, γυναικεία ρούχα συνήθως ή απομιμήσεις ηρώων ρομαντικών μυθιστορημάτων ή μουσικών έργων (παλιάτσοι, αρλεκίνοι, κολομπίνες κλπ.). Απαραίτητο ποτό εδώ το ούζο. Το συνόδευαν τα «μπουρέκια» με τα κρέατα και τους κιμάδες πνιγμένους στα μπαχαρικά.

Και πιο πολύ απ' όλα την τιμητική της είχε η απαρχή της νηστείας, η Καθαρή Δευτέρα. Έθιμο παλιό των γυναικών ήταν να συγυρίζουν το σπίτι από τη χειμωνιάτικη κλεισούρα και να το ασπρίζουν. Το κρύο δεν επέτρεπε εκδρομές στα γύρω εξοχικά μέρη, όταν όμως η Καθαρή Δευτέρα ερχόταν όψιμα, τότε ναι, ξεχύνονταν μεγάλοι και μικροί στις εξοχές, και υπήρχαν τόσες πολλές στη Σπάρτη! Χαρταετοί δεν είχαν ανακαλυφθεί ή πάντως δεν πολυχρησιμοποιούνταν στη Σπάρτη, παρότι στη Σμύρνη γίνονταν διαγωνισμοί τέτοια μέρα για τον καλύτερο αϊτό, με τις άπειρες ονομασίες που του έδιναν, ανάλογα με το είδος της κατασκευής του (τσερκένι, φανάρι, σβουρηχτάρι, σαΐτα κλπ).

7. Το Χαλί

• Σπάρτη και χαλί, Σπαρταλήδες, Σπαρταλιές και χαλί, ολόκληρο σχεδόν τον προηγούμενο αιώνα (και στην αξέχαστη πατρίδα και στην Ελλάδα) είχαν επικρατήσει ως έννοιες ταυτόσημες!

Μπορεί να μην ανακάλυψαν το χαλί οι Σπαρταλήδες, αυτό είναι αλήθεια, μπορεί τα σπαρταλήδικα χαλιά να μην ήταν τα πιο λεπτοϋφασμένα και τα πιο ακριβά, όμως ο πολύς ο κόσμος και ιδιαίτερα βέβαια στη Νέα Ιωνία, την πολιτεία που εγκαταστάθηκε το μεγαλύτερο τμήμα των ξεριζωμένων, είχε συνδέσει άρρηκτα αυτές τις έννοιες. Δεν υπάρχει σχετικό βιβλίο, ελληνικό ή ξένο, που να μην αναφέρεται στα "Σπάρτα Χαλίσ". Ακόμη και ρόλο σε μυθιστορήματα είχαν διαδραματίσει οι δημιουργοί τους⁷.

• Ας πούμε, λοιπόν, λίγα λόγια για την ιστορία του χαλιού στη Σπάρτη, για τους νέους αναγνώστες, αφού οι παλιοί τα ξέρουν καλά.

Η ιστορία του χαλιού είναι πανάρχαια. Ξεκινάει από την Ανατολή, για την ακρίβεια από την Άπω Ανατολή. Σημαντικότερο ρόλο στην πορεία είχαν διαδραματίσει Πέρσες και Τούρκοι.

Το χαλί στη Σπάρτη έφτασε από έναν μη Σπάρταλη ...! Το γιατρό **Πρόδρομο Γρηγοριάδη** από την Καισάρεια, γύρω στα 1880, τον οποίο στήριξαν αμέσως η Σπαρταλιά σύζυγός του **Κατίνα** και οι κουνιάδοι του **Δαμιανός και Ιορδάνης Στύλογλου**, οι οποίοι και ίδρυσαν την πρώτη ταπητουργική μονάδα στη Σπάρτη.

Σαν τη φωτιά στα στάχια, η τέχνη του χαλιού αλλά και η επιχειρηματική του εκμετάλλευση μεταδίδονται αστραπιαία. Σ' όλα τα σπίτια στήνονται ιστοί, δημιουργούνται οικοτεχνίες στην αρχή και στο τέλος βιομηχανίες!

Το χαλί είναι ευαίσθητο προϊόν. Θέλει μεράκι (σχέδιο), θέλει επιδεξιότητα, θέλει υπομονή και, οπωσδήποτε, φτηνά εργατικά χέρια. Για το τελευταίο οι Σπαρταλιές προσφέρονταν, αφού δεν τις αποσπούσε πολύ από τα οικογενειακά τους καθήκοντα, τις μακριές νύχτες του χειμώνα και τους πρόσφερε ένα έσοδο.

Τους πιονέρους ακολουθούν γρήγορα άλλοι κι άλλοι, ώσπου τη δεκαετία 1890 - 1900 η Σπάρτη να μεταβληθεί σε σημαντικό κέντρο παραγωγής κι εξαγωγής χαλιών, τα οποία προωθούνταν, κατά κύριο λόγο, στη Σμύρνη, απ' όπου κι έφευγαν στο εξωτερικό (κυρίως Αμερική).

⁷ Αναφερόμαστε, ανάμεσα σε άλλα, στα «Παιδιά της Νιόβης» του ακαδημαϊκού Τάσου Αθανασιάδη, στο «Πέρα απ' την Αμερική» του Ηλία Καζάν, κ.α..

Τότε και ιδρύεται Ανώνυμος Εταιρεία με διευθυντή τον δικηγόρο **Νικόλαο Θεμελίδη**. Εργοστάσια, πλέον, χαλιών ιδρύουν: ο **Μηνάς Κεχαγιόγλου**, ο **Χαράλαμπος Αθανάσογλου** μαζί με τους **Δαμιανό** και **Φίλιππο Καχραμάνογλου**, ο **Ιωάννης Παπάζογλου**, ο **Ιορδάνης Δουρμπέογλου**, οι αδελφοί **Δανόπουλοι**, ο **Θεόδωρος Παπάζογλου**, κ.α..

Πολλοί απ' αυτούς έφεραν την τέχνη τους και στην Ελλάδα, μετά τον ξεριζωμό, φτιάχνοντας δεκάδες βιοτεχνίες και ορισμένες βιομηχανίες, τις περισσότερες από τις οποίες στη Νέα Ιωνία, τη Νίκαια, το Περιοτέρι, το Κερατσίνι, την Έδεσσα, τη Θεσσαλονίκη, την Ύδρα, τις Σπέτσες, την Πάτρα και αλλού. Δυστυχώς - για να κλείσουμε την παρένθεση - αυτή η αναγέννηση της τέχνης του χαλιού δεν κράτησε πολύ, για δέκα - δεκαπέντε χρόνια μόνο (1925 - 1940 περίπου). Οι εξαγωγές σταμάτησαν. Το μηχανοποιητό χαλί αντικατέστησε το χειροποίητο. Οι εισαγωγές έσβησαν τα πάντα και όλα τελείωσαν.

Ο Παπαΐωακείμ στα «Απομνημονεύματά» του, υπερβάλλοντας, μιλά για 4.000 ιστούς σε εργοστάσια και σπίτια της Σπάρτης. Με δεδομένο τον αριθμό των Ελλήνων και κυρίως των Ελληνίδων - έστω κι αν αργαλειοί στήνονταν και σε τούρκικα σπίτια - θα πρέπει να δεχτούμε τα στοιχεία Γερμανικών πηγών του 1906, απ' όπου φαίνεται ότι στη Σπάρτη υπήρχαν 820 αργαλειοί με 3.100 υφαντές. Από τα αρχεία του πρωθυπουργικού γραφείου της Τουρκίας, που δημοσιεύθηκαν το 1968, προκύπτει ότι μεταξύ 1895 - 1900 η Σπάρτη θεωρούνταν ως το ταχύτερα αναπτυσσόμενο ταπητουργικό κέντρο της Τουρκίας! Στη Σπάρτη υπήρχε και παράρτημα της μεγάλης αγγλικής εταιρείας Oriental Carpets, όπου εργάζονταν πολλοί Έλληνες.

• Το μεγαλύτερο, το σημαντικότερο κομμάτι στη διαδικασία της παραγωγής ενός αξιολόγου χαλιού, λένε οι ειδικοί, ότι είναι το σχέδιο και τα χρώματα. Κι εδώ ακριβώς οι Σπαρταλήδες ξεχώριζαν. Έφτιαχναν ωραία, πρωτότυπα σχέδια, σωστά έργα τέχνης. Ο **Χάρης Καχραμάνος**, συγγραφέας του μοναδικού στο είδος του έργου, με τον τίτλο "Το Χαλί", ο **Νίκος Χατζησταθόγλου**, ο **Κυριάκος Βασιλειάδης**, ο **Τηλέμαχος Δουρμούσογλου** και ο **Χρήστος Χατζηγεωργίου (Σοκόγλου)** υπήρξαν σπουδαίοι σχεδιαστές. Ο Σοκόγλου, μάλιστα, είχε κληθεί στην Αιθιοπία από τον αυτοκράτορα Χαϊλέ Σελασιέ για να διδάξει την τέχνη του στους Αιθίοπες⁸.

Το χαλί δεν ήταν η μόνη υφαντική τέχνη με την οποία ασχολήθηκαν οι Σπαρταλήδες. Σε μικρότερη, φυσικά, κλίμακα είχαν ασχοληθεί και με την ύφανση, σε ειδικούς ξύλινους οριζόντιους αργαλειούς, απλών όσο και στέρεων υφασμάτων, των λεγόμενων αλατζάδων.

Στη Νέα Ιωνία μαζί με το χαλί στήθηκαν και πολλοί αργαλειοί για να υφάνουν αλατζάδες. Ως τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια οι γειτονιές της αντηχούσαν από τους ήχους της σαΐτας που χτυπούσαν οι υφάντρες, πολλές, βέβαια, από τις οποίες ήταν Σπαρταλιές.

8. Η Παιδεία - Η Εκπαίδευση - Ο Πολιτισμός

• Οι Σπαρταλήδες, τόσο στη Σπάρτη όσο και στον Ελλαδικό χώρο μετά τον ξεριζωμό, διακρίθηκαν στα επαγγέλματα που συνδέονται με την οικονομία: έγιναν επιχειρηματίες, έμποροι, βιοτέχνες, βιομήχανοι. Δύσκολα θα βρει κανείς Σπαρταλή αγρότη ή κτηνοτρόφο. Τα μικρά κτήματά τους και η ροδελαιοπαραγωγή δεν προσφέρονταν για αποκλειστική απασχόληση. Ένας τομέας, λοιπόν, στον οποίο επιδόθηκαν, προκειμένου να ευδοκιμήσουν στη ζωή τους, ήταν της εκπαίδευσης, της επιστήμης και του πολιτισμού. Αγάπησαν τα γράμματα. Είδαν πως με τις σπουδές τους διανοίγονταν ευρείς ορίζοντες, πολλά ταξίδια, χρήματα, καταξίωση.

Η Σπάρτη ανέδειξε λαμπρούς γιατρούς, δικηγόρους, φαρμακοποιούς, οικονομολόγους, στρατιά ολόκληρη εκπαιδευτικών, μουσικούς, ψαλτάδες, σχεδιαστές, ζωγράφους, μηχανικούς. Δηλαδή, επιστήμονες κι ανθρώπους της τέχνης, με καλές σπουδές, όχι μόνο στη γενέτειρά τους, αλλά και στη Σμύρνη, το Ικόνιο, την Κωνσταντινούπολη, την Αθήνα, το Παρίσι, το Βερολίνο κ.α.

Ενδεικτικά μόνο αξίζει ν' αναφέρουμε τους γιατρούς: **Ευστάθιο Δανόπουλο** και **Δαμιανό Σπυρίδη**, που μετεκπαιδεύτηκαν στο Παρίσι, τον **Κυριάκο Ουλκέρογλου**, τον **Ελεήμονα Δαμιανίδη**, το **Δαμιανό Βασιλειάδη**, τον **Κυριάκο Λεοντιάδη**, το **Σταύρο Δανόπουλο**, το **Μιχαήλ Γαβριηλίδη**, το **Νικόλαο Ταρακτζόγλου**, το **Νικόλαο Δαμιανίδη**, το **Γρηγόριο Παλόγλου**, το **Θεόδωρο Μαλλίδη** και το **Βασίλειο Αστζόγλου**, που σπούδασαν στην

⁸ Στο έργο ανωνύμου Οθωμανού το 1904 με τον τίτλο «Τάπητες της Ανατολίας» η κομποδετική τέχνη στη Σπάρτη αναφέρεται ως τόσο εξαιρετική που προσομοίαζε με υφαντά κατασκευασμένα στη μηχανή.

Αθήνα ή την Πόλη.

Τους φαρμακοποιούς: Γεράσιμο Λεοντιάδη, Ιερεμία Μωραλίδη, Κυπριανό Λαζαρίδη, Σαμουήλ Λεοντιάδη, Σοφοκλή Λεοντιάδη, Θεόδωρο Ουλκέρογλου, Ευάγγελο Παλόγλου, Ζαχαρία Δημητριάδη, Στέφανο Πατσόγλου και Γρηγόριο Μαλλίδη, που αποφοίτησαν από την Πόλη.

Τους δικηγόρους: Νικόδημο Γεωργιάδη, Γρηγόριο Στεφανάκη (που σπούδασαν στην Αθήνα) και Δημήτριο Κιοκπάσογλου, Αλέξανδρο Σεραφετινίδη, τους αδερφούς Θρασύβουλο, Βασίλειο και Χαράλαμπο Αργυρόπουλους, τον Ευστάθιο Θεμελίδη, το Βασίλειο Πετράκη, το Σωτήριο Κιουρκτζόγλου, το Δαμιανό Αθανάσογλου, το Γαβριήλ Φιλίππιδη, το Μελέτιο Δανόπουλο, τον Πλάτωνα Κλημάνογλου, το Δαμιανό Εβρένογλου (που μαρτύρησε στη Σμύρνη), το Βασίλειο Αρτεμιάδη και τόσους άλλους.

Στο Εμποροδικείο της Σπάρτης δικηγόρησαν οι: Αϊβάξ Εβρένογλου, Νικόλαος Αμελίδης, Νικόλαος και Αντώνιος Τιλφιλίδης, Ευστάθιος Δερβίσογλου, Χαράλαμπος Χρηστίδης. Ως πολιτικός μηχανικός διακρίθηκε ο Δ. Γ. Κιοκπάσογλου.

• Όλη αυτή η παραγωγή ανθρώπων του πνεύματος και της επιστήμης δεν προέκυψε, βέβαια, μόνον από την έμφυτη εξυπνάδα των σχεδόν ορεσίβιων Σπαρταλήδων. Βγήκε μέσα από την εκπαίδευση, από τα σχολεία της Σπάρτης, από τους δασκάλους τους. Αν εξαιρέσει κανείς τη Σμύρνη, την Πόλη, την Καππαδοκία, το Αϊβαλί, την Τραπεζούντα, και αν λάβει υπόψη την αναλογία Ελλήνων προς Τούρκους (1 : 4) και τη σχετική απομόνωση των Σπαρταλήδων, επάνω στα υψίπεδα της δυτικής άκρης του Ταύρου, τότε τα σχολεία κι οι δάσκαλοι της Σπάρτης, ο αριθμός των μαθητών, η ποιότητα των σπουδών και τα μέσα, θα πρέπει να τοποθετηθούν αξιολογικά στην πρώτη γραμμή της Εκπαίδευσης στη Μικρασία.

Θαυμάζει κανείς το ότι σε πολύ πρώιμα χρόνια, αρκετά πριν την Ελληνική Επανάσταση, όταν κανένα σχεδόν σχολείο δεν λειτουργούσε στον Ελλαδικό χώρο (εκτός λίγων εξαιρέσεων σε κοινότητες με προνόμια), το 1810 ο φωτισμένος δάσκαλος **Διονύσιος Μώραλης**, από την Πελοπόννησο βεβαίως, ιδρύει ένα σχολείο ανωτέρου επιπέδου, από τα λεγόμενα «σπιτικά σχολεία» με τους «γραμματοδιδασκάλους» (1774 - 1810) και το φημισμένο γραμματοδιδασκαλό **Κελίν Σάββα**.

Θα ακολουθήσει μια ομάδα δασκάλων από την Ελλάδα (καμουφλαρισμένων Φιλικών), ώσπου ένα-δυο χρόνια πριν την εθνεγερσία ιδρύεται το πρώτο Κοινοτικό Σχολείο στη Σπάρτη (όλα τα προδρομικά σχολεία ήταν ιδιωτικά). Το φτιάχνει ένας εμπνευσμένος ιεράρχης, ο μητροπολίτης Ειρηνοπούλεως **Γρηγόριος ο Βατοπεδινός**. Είχε μεγάλα όνειρα. Οραματιζόταν για τη Σπάρτη μιαν Ακαδημία Κυδωνιών ή μιαν Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης και, πλούσιος καθώς ήταν, διέθεσε χιλιάδες γρόσια για ν' αγοράσουν συγγράμματα και όργανα. Προλάβε να φέρει κι έναν σπουδαίο δάσκαλο από την Αθήνα, **τον Ιωάννη**, που έμεινε 3 - 4 χρόνια, αρκετά για να βάλει τις βάσεις ενός μεταβατικού σχολείου, μεταξύ των «σπιτικών» και των «αλληλοδιδασκικών».

• Θα πρέπει πάντοτε να λαμβάνουμε υπόψη τον τουρκοφονισμό των Σπαρταλήδων και το γεγονός ότι τα ελληνικά μαθαίνονταν ως ξένη γλώσσα, η οποία, βέβαια, απαγορευόταν να μιλιέται στο δρόμο. Ένα είδος μικτής γλώσσας (χαρακτήρες ελληνικοί - περιεχόμενο, έννοιες τουρκικές), τα καραμανλίδικα επί πολλά χρόνια υπήρξε το διάμεσο μεταξύ του τουρκοφονισμού και της ομιλίας στα ελληνικά. Τα «καραμανλίδικα» έδωσαν σημαντικά έργα θρησκευτικά και λογοτεχνικά. Ήταν γλώσσα γραπτή, όχι όμως για την προφορική επικοινωνία.

• Το 1841 είναι μια πολύ σπουδαία ημερομηνία για την εκπαίδευση στη Σπάρτη. Σχολάρχης στο κοινοτικό σχολείο αναλαμβάνει μια πολύ μεγάλη προσωπικότητα του ελληνομικρασιατικού διαφωτισμού, ο **Ευαγγελινός Μισαηλίδης**, από τα Κούλα. Έφερε μαζί του στη Σπάρτη και τον αδελφό του **Μισαήλ Μισαηλίδη**, σπουδαίο μουσικοδιδάσκαλο και ιεροψάλτη⁹. Οι δυο τους μοίρασαν τις τάξεις. Ο πρώτος, όντας και διευθυντής, πήρε τις μεγάλες, ο δεύτερος τις μικρές.

Η εκπαίδευση στη Σπάρτη έμπαινε σε στέρεες βάσεις. Γιατί αλλιώς δεν θα γινόταν τίποτε, γιατί χρειάστηκε μεγάλη προσπάθεια ν' αφήσουν οι γονείς τα παιδιά τους, πρόσηβους και έφηβους, από τις διάφορες δουλειές της οικογένειας και να φοιτήσουν σε τόσο οργανωμένο σχολείο, για τόσο πολλές ώρες, αφού οργανωμένη εκπαίδευση πιο πριν δεν υπήρχε. Το 1856 φθάνει στη Σπάρτη ο αρχιμανδρίτης **Βασίλειος Μιχαηλίδης** από την Αγιάσο της Λέσβου. Έρχεται με σπουδές στη Χάλκη να εργαστεί και ως ιερέας και ως διδάσκαλος. Παρέμεινε περίπου 15 χρόνια και προσέφερε σπουδαίο έργο. «Οι Σπαρταλήδες δεν ήθελαν να τον αφήσουν να φύγει...»¹⁰

⁹ Ο Ευαγγελινός Μισαηλίδης υπήρξε πολυγραφότατος συγγραφέας και μάλιστα στα "καραμανλίδικα", με τεράστια ακτινοβολία στον Ελληνισμό. Εγγονός του Μισαήλ ήταν ο επίσης Μισαήλ Μισαηλίδης, εκ των παραγόντων του σωματείου «Ένωση Σπάρτης Μ. Ασίας» στην Ελλάδα (Ν. Ιωνία). Η οικογένεια Μισαηλίδη ήταν πολύ μεγάλη κι ανέδειξε σημαντικά πρόσωπα σε διάφορους τομείς. Θυγατέρα του Μισαήλ είναι η Βέρα Κώνστα.

¹⁰ Στρατή Κολαξιζέλη: «Θρύλος και ιστορία της Αγιάσου». - Αθήνα, 1997.

• Η πεντηκονταετία (1830 - 1880) είναι, θα έλεγε κανείς, ο χρυσός αιώνας των λεγόμενων «αλληλοδιδασκικών» σχολείων. Μ' έναν δάσκαλο, το πολύ δυο, και πολλούς βοηθούς από τους μεγαλύτερους και άριστους μαθητές, τους λεγόμενους «πρωτόσχολους», προσφερόταν ικανοποιητικού, για την εποχή, επιπέδου εκπαίδευση.

Μορφή αυτού του συστήματος, που είχε έρθει από την Αγγλία, υπήρξε ο **Γρηγοράκης Δημητριάδης**, Ελλαδίτης, από την Έδεσσα. Και κορυφαίος πρωτόσχολος μαθητής, που μετά διέπρεψε, ο **Κυριάκος Τσακίρης**, πατέρας ενός ακόμη σημαντικού Σπάρταλη, του Γαβριήλ Τσακίρη. Ένας ακόμη **Δημητριάδης, ο Γεώργιος**, όχι συγγενής του πρώτου, ήταν αυτός που οργάνωσε, αργότερα, και το σπουδαίο Αναγνωστήριο της Σπάρτης (1860), όπου σε σπαργανώδη μορφή εφαρμοζόταν η επονομαζόμενη «δια βίου εκπαίδευση».

• Η μεγάλη ώρα για την εκπαίδευση στη Σπάρτη σήμανε το 1880, όταν πλέον καταργήθηκαν τα «αλληλοδιδασκικά» σχολεία και εμφανίστηκαν τα λεγόμενα «συνδιδασκικά» με δάσκαλο σε κάθε τάξη. Αρχίζει η μεγάλη ακμή. Η Σπάρτη θα έχει σε λειτουργία ταυτόχρονα τρία τουλάχιστον σχολεία.

1) Το **Αρρεναγωγείο**, με τη μορφή της λεγόμενης Αστικής Σχολής (μέθοδος φερμένη από τη Γερμανία), όπου κάτω από την ίδια στέγη λειτουργούσαν: Δημοτικό Σχολείο, με 4 - 5 τάξεις, Σχολαρχείο (το λεγόμενο αλλιώς κι «Ελληνικό Σχολείο») με 2 - 3 τάξεις και Γυμνάσιο, με επίσης 2 - 3 τάξεις. Οι τάξεις ωστόσο είχαν συνεχόμενη αρίθμηση: πρώτη, δεύτερη, ... ένατη, δέκατη, Στη μεγαλύτερη ακμή του το Αρρεναγωγείο Σπάρτης έφτασε να έχει 10 τάξεις. Να σημειώσουμε ότι συχνά το Αρρεναγωγείο ήταν μόνο κατ' όνομα αρρεναγωγείο, αφού επιτρεπόταν να φοιτούν και κορίτσια στις ανώτερες τάξεις.

2) Το **Παρθεναγωγείο**, σχολείο μόνο για κορίτσια με 4 - 5 τάξεις.

3) Το **Νηπιαγωγείο**, σχολείο για νήπια με 2 τάξεις και με έμφαση στη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας.

Για πολλά χρόνια λειτουργούσε και 2 τάξιο παράρτημα στην ακραία συνοικία Εμριέ.

Τότε μορφές της εκπαίδευσης στη Σπάρτη (1880 - 1920) αναδείχθηκαν: ο **Σωκράτης Παυλίδης**, ο **Νικόλαος Ευσταθιάδης**, ο **Γεώργιος Σακκάρης**, ο **Χαράλαμπος Ηλιάδης**, ο **Πέτρος Σεραφετινίδης**, ο **Στέφανος Παπαχαρίτωνος**, η **Χατζηπολυτίμη Καχραμάνογλου**, ο **Ιορδάνης Δημητριάδης**, ο **Γεώργιος Τσακίρης**, ο **Αντώνιος Τούσας**, ο **Αντώνης Καραντώνης**, η **Ευθαλία Ουλκέρογλου**, ο **Χρυσόστομος Παπαθεοδώρου**, ο **Πατάρων Μελέτιος**, η **Μελπομένη Σεραφετινίδου** και δεκάδες άλλοι καθηγητές, δάσκαλοι, νηπιαγωγοί, οι περισσότεροι με σπουδές στην Αθήνα, στην Πάτμο, στη Σμύρνη, κλπ..

• Τα σχολεία της Σπάρτης είχαν αξιόλογη υποδομή σε χώρους και εποπτικά μέσα. Το Αρρεναγωγείο, επιβλητικό κτίριο, είχε 9 αίθουσες! Η φήμη τους ήταν μεγάλη, γι' αυτό και πολλοί καθηγητές και δάσκαλοι ερχόντουσαν από την Ελλάδα, αφού εκτός των άλλων, η κοινότητα πλήρωνε αρκετά καλά, χάρη στις δωρεές των ευπόρων Σπαρταλήδων και τις προσπάθειες των μελών της Σχολικής Εφορείας.

Οι σπουδές στη Σπάρτη γίνονταν με βάση το αναλυτικό πρόγραμμα που καταρτιζόταν από το Πατριαρχείο και επόπτευε, ωστόσο, το Τουρκικό Υπουργείο Παιδείας. Διδάσκονταν: Ελληνική Γλώσσα, Μαθηματικά, Θρησκευτικά, Γεωγραφία, Φυσική Ιστορία, Χειροτεχνία, Γυμναστική και απαραίτητα τα Τουρκικά, αλλά και τα Γαλλικά.

Βιβλία και τετράδια δίνονταν από τη Σχολική Εφορεία αποκλειστικά, άλλοτε με μικρή επιβάρυνση των γονέων και άλλοτε δωρεάν.

Οι εκπαιδευτικοί (καθηγητές και δάσκαλοι) οργάνωναν συχνά μαθητικές παραστάσεις, εκδρομές, αθλητικούς αγώνες. Το πρόγραμμα ήταν φορτωμένο, αφού τα μαθήματα γίνονταν πρωί και απόγευμα.

• Η οργάνωση και λειτουργία κοινοτικών σχολείων, τα οποία βασιζόνταν αποκλειστικά στην κοινότητα, θα ήταν αδύνατη αν δεν υπήρχε και δεν λειτουργούσε δυναμικά η λεγόμενη «Σχολική Εφορεία», η οποία με κάθε τρόπο προσπαθούσε να βρει χρήματα για να πληρώνει καλούς δασκάλους, να μοιράζει βιβλία, ν' αγοράζει όργανα, κλπ.. όμως υπήρχε κι ανταπόκριση. Πολλοί ήθελαν να προσφέρουν, να ονομαστούν Ευεργέτες και Δωρητές και τα ονόματά τους να γραφτούν στους μαρμαρίνους πίνακες των σχολείων. Πέραν των Ευεργετών και Δωρητών υπήρχαν και οι Μεγάλοι Ευεργέτες των οποίων είχαν αναρτηθεί και οι προσωπογραφίες. **Μεγάλοι Ευεργέτες** είχαν ανακηρυχθεί οι: **Ιωάννης Κιοκπάσογλου**, **Στέφανος** και **Παναγιώτης Σεραφετινίδης**, **Σοφία Κεχαγιόγλου**, **Ιορδάνης Δουρμπέογλου**, **Στέφανος Τσακίρογλου**, **Σταύρος Κιοκπάσογλου**, **Ναθαναήλ Κεχαγιόγλου**, **Στέφανος Παπάζογλου**.

Λεγόταν για τους Σπαρταλήδες ότι δε ρωτούσαν κάποιον που είχε πεθάνει για το αν πρόσφερε ή όχι στη διαθήκη του, αλλά για το πόσα πρόσφερε.

Ιδιαίτερα ξεχωριστή μορφή προέδρου Σχολικής Εφορείας ήταν αυτή του γιατρού **Ελεήμονα Δαμιανίδη**. Άλλοι σχολικοί έφοροι ήταν οι: **Δαμιανός Σπυρίδης**, **Γεω. Χατζηλεοντίου**, **Χαρ. Χατζηαγάπογλου**, **Νικόδ. Γεωργιάδης**, **Ιωάννης Χατζαρολάνογλου**, **Βασ. Εβρένογλου**, **Νικ. Θεμελίδης**, **Χαρ.**

Χατζηαβράκογλου, Χατζηλάζαρος Κετχουτάογλου, Δαμ. Βασιλειάδης, Κοσμάς Χατζηαθανάσογλου, Παντελής Αρσλαμπαλόγλου, Μηνάς Κετχουτάογλου, Κλήμης Κιουρτζόγλου, Χαρ. Πατσόγλου, Σάββας Ηλιάδης, Ανανίας Ανανιάογλου, Παν. Σεραφετινίδης, Χατζηαθανάσιος Παμμετζόγλου, Χαρ. Χατζηστυρόγλου, Ευστ. Πορόγλου, Ιερ. Μωραλόγλου, Κυρ. Λεοντιάδης, Ιορδ. Στύλογλου, Λουκάς Λουκόγλου, Σπυρ. Παπάζογλου, Ιω. Εβρένογλου, Ιορδ. Δουρμπέογλου, Πρόδρο. Γρηγοριάδης, Γιάννης Παγιασλόγλου, Σωκρ. Δανόπουλος, Χαράλ. Σινανίδης, Μ. Γαβριηλίδης, Σωκρ. Εβρένογλου, Αθ. Βασιλειάδης, Μιχ. Καχραμάνογλου, Μηνάς Κεχαγιόγλου. Έφορος ακόμη είχε διατελέσει, αν και νέος, ο Γιωργάκης Κλημάνογλου, ο μετέπειτα δημογέροντας στη Σμύρνη, που οδηγήθηκε στο μαρτύριο μαζί με τον Χρυσόστομο, τον Αύγουστο του 1922. Έφορος υπήρξε ακόμη κι άλλη μια μεγάλη μορφή, ο και Μεγάλος Ευεργέτης των σχολείων Γιαννακός Κιοκπάσογλου.

• Ο πολιτισμός μιας κοινωνίας δε φαίνεται μόνον, αν και είναι βασικό, από το επίπεδο των σπουδών και της παιδείας που έχει η νεολαία της. Εδώ υπεισέρχονται η παράδοση, τα ήθη κι έθιμα, η όλη συμπεριφορά, το περιβάλλον, τα βαθύτερα αισθήματα σε αρχές και αξίες, το μεράκι κι οι ιδιαίτερες ικανότητες.

Το πνευματικό και πολιτιστικό επίπεδο της Σπάρτης ήταν υψηλό. Οι κάτοικοι ασχολούνταν με τα κοινά, ίδρυναν συλλόγους, στήριζαν μορφωτικούς θεσμούς, καταγίνονταν με την τέχνη, φρόντιζαν το περιβάλλον τους, αρέσκονταν στα ταξίδια και στη μελέτη. Και συγγραφείς και ηθοποιοί και άλλοι καλλιτέχνες αναδείχθηκαν σ' εκείνα τα μέρη, εκείνον τον μακρινό καιρό.

Ο Σπάρταλης, όσο κι αν ήταν συντηρητικός, νοιαζόταν για την εμφάνισή του, το ντύσιμό του, δηλαδή και το σπίτι του. Αν και, βασικά, πολύ οικονομός, στόλιζε την κατοικία, την εκκλησία, το σχολείο, έτσι ώστε να δείχνουν μεγαλοπρεπή και να μιλούν για ευμάρεια, έστω κι αν κάποιος θα τον σχολίαζαν ως φαντασμένο! Ήταν ευφυολόγος, εύστοφος, αλλά και απότομος στη συμπεριφορά του. Καινοτόμος, ισορροπώντας μεταξύ παράδοσης και προόδου. Θρήσκος. Κι όπως είπαμε καθόλου σπάταλος, αντίθετα πολύ οικονομός.

• Στη Σπάρτη ευδοκίμησαν πολλοί σύλλογοι. Από το 1870 υπήρχε η «Ευσέβεια», σύλλογος κατεξοχήν μορφωτικός, με δικιά του γραφεία και χώρους εκδηλώσεων. Η "Ευσέβεια" πιθανόν εξέδωσε και 2-3 φύλλα εφημερίδας με τον ομώνυμο τίτλο. Το 1894 ο Γεώργιος Σακκάρης, ο καινοτόμος, εκσυγχρονιστικός για την εποχή του δάσκαλος και συγγραφέας, ίδρυσε το Φιλαρμονικό Όμιλο Νέων «Ο Αμφίων». Λίγο πριν από την καταστροφή ιδρύθηκε η «Αναγέννηση», της οποίας οι δραστηριότητες άγγιζαν περισσότερο το εθνικοαπελευθερωτικό όραμα. Στη διοίκησή της μετείχαν ο Σωκράτης Δανόπουλος, ο Μηνάς Αθανάσογλου, ο Γαβριήλ Τσακίρης και ο Μακάριος Σινανίδης, αδερφός του σπουδαίου, κατοπινά στην Ελλάδα, εκδότη Σωκράτη Σινανίδη.

Ο ξεριζωμός

• Ο Παπαϊωακείμ Πεσματζίογλου στις «Αναμνήσεις» του αναφέρεται εκτενώς στα όσα διαδραματίστηκαν με τον ξεριζωμό των Σπαρταλήδων. Εμείς θα περιοριστούμε σε λίγα απαραίτητα στοιχεία. Τα τελευταία 3 χρόνια της ελληνικής παρουσίας στη Σπάρτη ήταν πολύ δύσκολα, γεμάτα διωγμούς και τρόμο. Η αποβίβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη, το Μάη του 1919, είχε δώσει αφορμή στους Νεότουρκους για τη σταδιακή εξαφάνιση των ελληνικών πληθυσμών στα ενδότερα της Μικρασίας, με τη μέθοδο της εξορίας των ανδρών δια των λεγομένων «ταγμάτων εργασίας». Οι παλιές ημέρες, όπου τουλάχιστον μετά το 1860, επικρατούσε κάποια ηρεμία στις σχέσεις Τούρκων και Ελλήνων και δεν υπήρχαν μεγάλης έκτασης διωγμοί, είχαν περάσει ανεπιστρεπτί.

Στη Σπάρτη μετά την καταστροφή της Σμύρνης και την αποχώρηση, με τόσο επώδυνο τρόπο, των Ελλήνων των παραλίων προς τη μητέρα πατρίδα, έμεναν πλέον μόνο γυναικόπαιδα, ελάχιστοι ηλικιωμένοι άνδρες κι ο Παπαϊωακείμ Πεσματζίογλου, ουσιαστικά αρχηγός τους.

• Αρχές του Οκτώβρη του 1922 όλα πια είχαν τελειώσει. Η Σμύρνη έμενε στ' αποκαΐδια της. Ο περήφανος ελληνικός στρατός ντροπιασμένος είχε εγκαταλείψει τη Μικρά Ασία συμπαράσύροντας τους ελληνικούς πληθυσμούς των περιοχών απ' όπου είχε περάσει στην προέλασή του για την Άγκυρα! Τότε ανακοινώνεται στον Παπαϊωακείμ η απόφασή του Κεμάλ ν' αποχωρήσουν οι Έλληνες της Σπάρτης μέσω Αϊδινίου -

Σμύρνης, ως το τέλος του Οκτώβρη ως μια πρόγευση της Ανταλλαγής.

Ο ιερέας που φάνηκε άξιος των κρίσιμων εκείνων ωρών, αντιπροτείνει την έξοδο μέσω Αττάλειας, γιατί αλλιώς θα χάνονταν στο δρόμο σε περιοχές όπου είχαν γίνει αιματηρές μάχες Ελλήνων και Τούρκων και οι αναμνήσεις ήταν πρόσφατες. Η επιμονή του πείθει και ορίζεται η *Παρασκευή, 14 Οκτωβρίου 1922* για την αποχώρηση από τη Σπάρτη. Μαζεύτηκαν όλοι στην αγορά κι από κει ξεκίνησαν με κάρα και με τα πόδια, βέβαια, για την Αττάλεια, προκειμένου μετά με πλοία να διεκπεραιωθούν στην Ελλάδα.

Μια διαδρομή που σήμερα διαρκεί 2 ώρες, έγινε σε 8 ημέρες! Με περιπέτειες πολλές, με ληστείες από ληστές των βουνών και εκβιασμούς των τσανταρμάδων που θα φύλαγαν τους χριστιανούς, με αρπαγές παιδιών. Χρειάστηκε να γίνουν διαμαρτυρίες, παραστάσεις, να πληρωθούν φύλακες για να μπορέσει όλο αυτό το κοπάδι των γυναικόπαιδων να φτάσει σώο, με μιαν μόνο απώλεια, από την αρπαγή παιδιού, στην Αττάλεια¹¹.

• Ο Παπαϊωακείμ ευτυχώς δεν ήταν μόνος του. Είχε δίπλα του ένα επιτελείο δυναμικών γυναικών της Σπάρτης κι ακόμη τη στήριξη των υπερήλικων ανδρών που είχε μαζί του. Συχνά πυκνά ο ίδιος, στ' Απομνημονεύματά του, αναφέρεται στο ρόλο τους για να δείξει ακόμα και το πώς τόσες οικογένειες Σπαρταλήδων, μετά στην Ελλάδα, διοικήθηκαν από γυναίκες άξια, αφού οι άνδρες είχαν χαθεί στην εξορία. Ήσαν οι εξής: **Ευπραξία Χοτζόγλου, Βηθλεέμ Στύλογλου, Κατίνα Κιοκπάσογλου, Αριστέα Χατζηχαραλάμπους, Νικολίνα Βασιλειάδου**. Οι υπερήλικες άνδρες που βοήθησαν κι αυτοί ήταν: ο **πατήρ Άνθιμος**, ο **Παναγιώτης Σεραφετινόγλου**, ο **Κυριάκος Χαλβατζόγλου**, ο **Μηνάς Πιλτίρογλου**, ο **Ζαχαρίας** κι ο **Δαμιανός Μωραλόγλου**, ο **Νίκος Εσόγλου**, ο **Θωμάς Φιλόσογλου**.

Μετά από διαμονή ακόμη 16 ημερών, στα σπίτια που είχαν εγκαταλείψει φεύγοντας οι Ατταλειώτες, αρχές πια του Νοέμβρη του 1922, οι Σπαρταλήδες ανεβασμένοι σε 3 πλοία, 2 αμερικάνικα και 1 ελληνικό, το "Ανδρέας Άνδρου", αποχωρίζονται (για πάντα άραγε;) την πατρίδα τους.

¹¹ Νεότερα στοιχεία μαρτυρούν ότι Σπαρταλήδες, κυρίως δε Ουλουμπορλήδες, έμειναν πίσω. Άλλοι εσφάγησαν από τους Τσέτες, άλλοι όμως -ελάχιστοι- δεν ενοχλήθηκαν και έμειναν εκεί έως το θάνατό τους.

دَوْلَتِ عَلِيّهٔ اَبَدِيّهٔ قاجاريّه

نام و شهرت	پدری اسمیه	والدسی اسمیه	تاریخ و محل ولاد	ملی	سنت و صفت و خدمت	ساحل و زوجیه	درجات
علی افغان	علی افغان	علی افغان	تاریخ و محل ولاد	ملی	سنت و صفت و خدمت	ساحل و زوجیه	درجات

اشکال

پوی	کوز	سیا	ملاوت طرف	ولایت	قناسی	عده و فرم	زلف	سکن	نوع مسکن

پادشاه اسم و شهرت و حال و صفتی محمد اولیان
 اول موردت جریده قوسده مقید اولدینی مشر
 تذکره اعطا قلندی

Νουφούς τουρκικό
 (πιστοποιητικό γέννησης, αριστερά).
 Σφραγίδες φορέων της Σπάρτης
 και του συλλόγου των Σπαρταλήδων (δεξιά).

Ξεριζωμός πριν από το μεγάλο ξεριζωμό.
Δυο γενιές Σπαρταλήδων.
Επάνω: Δαμ. Δαμιανίδης.
Κάτω: Ελεήμων Δαμιανίδης, Χαρ. Χρηστίδης.
Μόλις επέστρεψαν από την εξορία (1915).

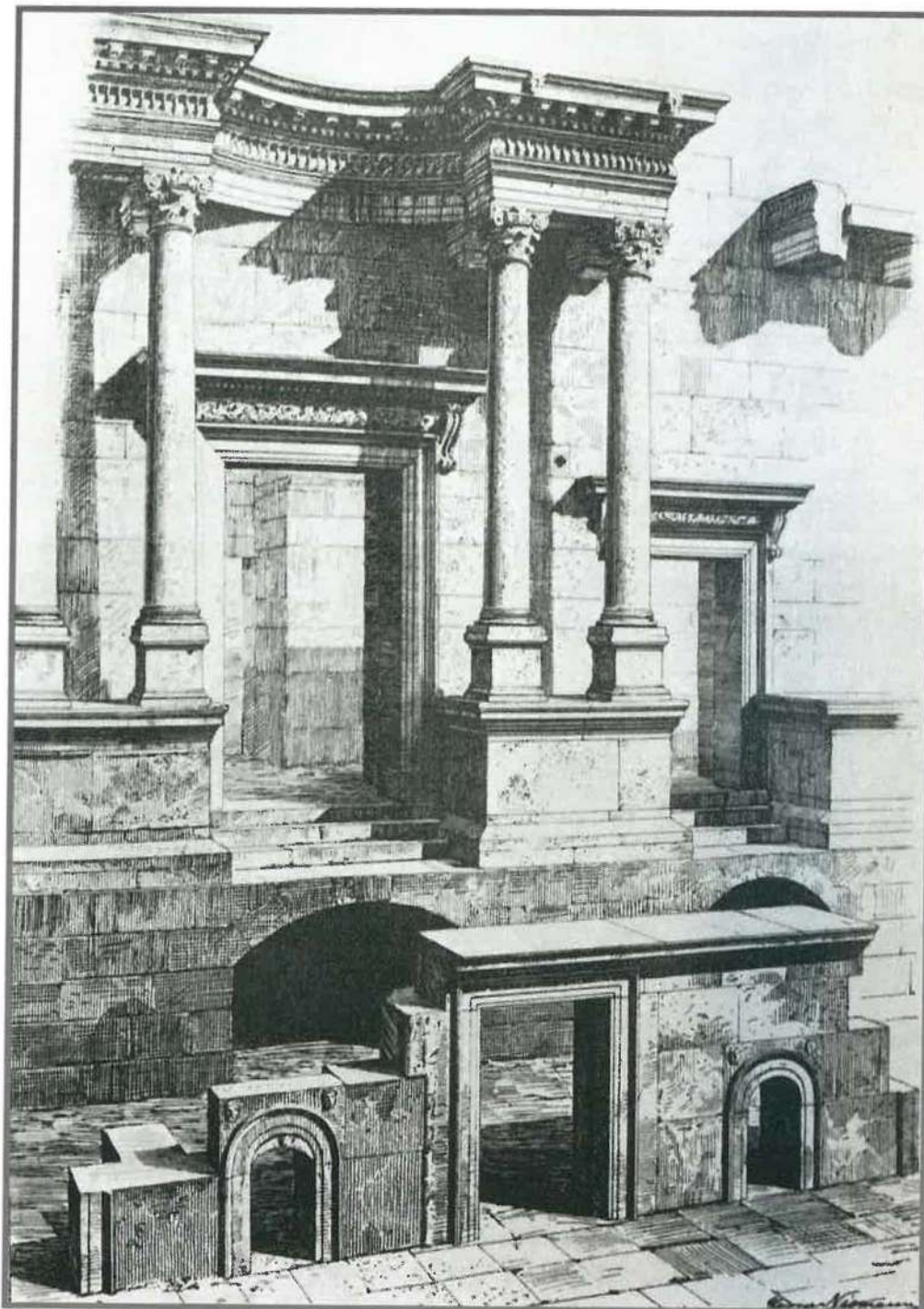
Οι Αρχαιότητες της Πισιδίας - Αξιοθέατα.

Ο επισκέπτης που θα ταξιδέψει σήμερα στην ευρεία περιοχή της Σπάρτης και θα θέλει να δει χώρους που συνδέονται με την Ιστορία της Πισιδίας κατά τους αρχαίους, τους ρωμαϊκούς, τους ελληνοιστικούς, τους βυζαντινούς χρόνους θα πρέπει οπωσδήποτε να επισκεφθεί τη Σαγαλασσό (λίγα χιλιόμετρα νότια της Σπάρτης) για να δει την ακρόπολή της, το σωζόμενο θέατρό της, το μικρό της μουσείο, τη Μικρή Αντιόχεια (Γιάλοβατς), 80 περίπου χιλιόμετρα στα ΒΑ, με πολύ σπουδαίο αρχαιολογικό χώρο, όπου ξεχωρίζουν η αγορά, το θέατρο, το γυμναστήριο, όλα της ρωμαϊκής περιόδου, κι ακόμα τα ερείπια του ναού του Αποστόλου Παύλου, που κήρυξε στα μέρη αυτά, απ' όπου μπορεί να έφυγε κακήν - κακώς, όμως έσπειρε το Χριστιανισμό τόσο καλά, ώστε αργότερα η Μ. Αντιόχεια έγινε Αρχιεπισκοπή με πολλές επισκοπές, τη λίμνη του Εγερδίου και το Νησί (την Πρόσταίνα των αρχαίων όπου ελατρεύετο η θεά των λιμνών Άρτεμη, 35 χιλιόμετρα Α. της Σπάρτης), το Ουλούμπορλου (την αρχαία Απολλωνία, τη βυζαντινή Σωζόπολη) με το τείχος της, το υδραγωγείο της, αλλά και την ελληνική κοινότητα της να μνήσκει απομονωμένη κι απείραχτη, σαν άλλος Μυστράς, επάνω στο λόφο, το Βουρδούρι (το βυζαντινό Πολυδώριο), 30 χιλιόμετρα Α. της Σπάρτης, με το μοναδικό του σπήλαιο, δίπλα στη λίμνη Ασκανία, την Πάρλα, την αρχαία Σέλη με το κυκλώπειο τείχος της.

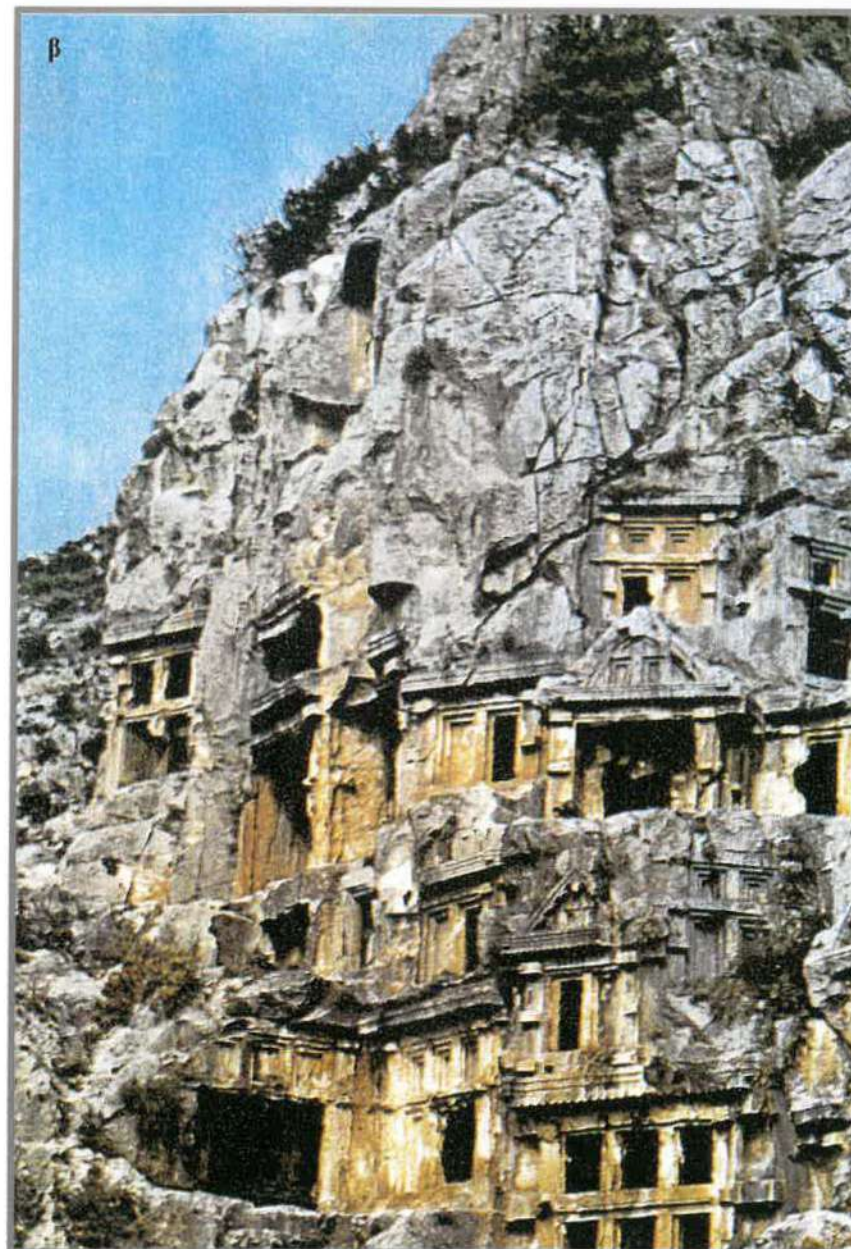
Φυσικά δεν θα πρέπει ο επισκέπτης να παραμελήσει να επισκεφτεί και το αρχαιολογικό και εθνολογικό μουσείο της Σπάρτης, όπου θα θαυμάσει τις συλλογές των νομισμάτων, των αγγείων κι όπου στην είσοδο θα τον προϋπαντήσει το άγαλμα του ποτάμιου θεού Ευρυμέδοντα, με το αφιέρωμα του πιστού, βέβαια, γραμμένο στα ελληνικά: «τω Ευρυμέδοντι θεώ...»

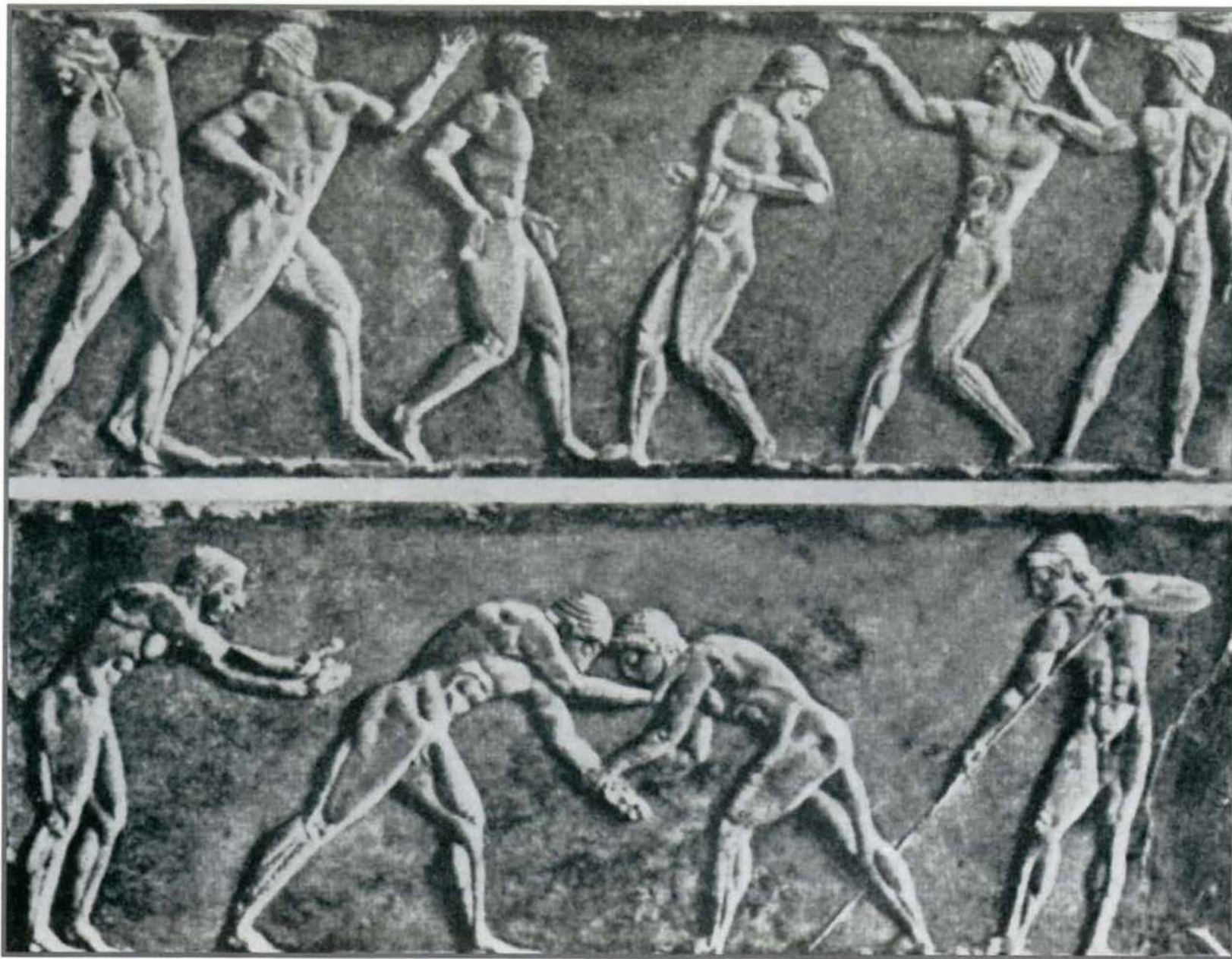
Ο Μέγας Αλέξανδρος
ο οποίος συγκρούστηκε
και με τους Πισίδες.

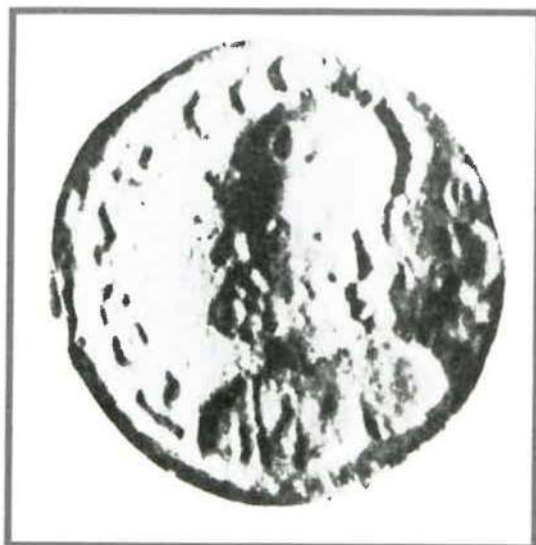
Η σκηνή του θεάτρου
της Σαγαλασσού
(κατ' αναπαράσταση).

α) το θέατρο της Σαγαλασσού σήμερα.
β) Τερμησός: Λαξευτοί τάφοι.

Οι αγώνες στην αρχαία Πισιδία είχαν μεγάλη σημασία (λαός τραχύς, πολεμικός). Αγώνες δρόμου, άλματος, πάλης, πυγμαχίας κλπ.

Πολλές πόλεις της Πισιδίας έκοβαν νομίσματα. Δείγμα δύναμης και πλούτου.
 Νομίσματα Σαγαλασσού με την ποτάμια θεότητα, τον Κέστρο.
 Άλλο νόμισμα από την Ίσινδα με το θεό - μήνα Ασκηνό, έφιππο.
 Νόμισμα της Σέλγης και άλλο της Τερμησσού με το θεό - ήρωα Σόλυμο.

Μουσείο Μικρής Αντιόχειας:
α) τρίτωνες ανάγλυφοι,
β) άγαλμα ακέφαλο της θεάς Αθηνάς, 2ου αιώνα π.Χ.

Μουσείο Μικρής Αντιόχειας:
α) μπρούτζινος Πάνας του 2ου π.Χ. αιώνα.
β) ρωμαϊκό υδραγωγείο.

Μικρή Αντιόχεια: ο ναός
του Απ. Παύλου.
Ο Ιησούς μεταξύ αγγέλων
(στο Μουσείο της).

Απολλωνία:
α) το τείχος, β) ανάγλυφο από το θέατρό της.
γ) Μουσείο Αττάλειας: άγαλμα της θεάς
Αφροδίτης στην Ίσινδα

α) οι αρχαιότητες
της Πέργης.
β) το Εγερδίω
και το Νησί
(απέναντι η Πάργα).

Το Εγερδίζ,
μόλις ξημερώνει πάνω από τη λίμνη.

α) η Πάρλα.
β) η μικρή λίμνη
Γκιολτσούκ.
γ) ανεβαίνοντας
στο Ουλούμπορλου.
δ) περνώντας το
Βουρδούρι
με κατεύθυνση
την εκκλησία
της Μεταμορφώσεως
του Σωτήρος.

Εκκλησία κι Εκκλησίες

Το πόσο σημαντικός υπήρξε ο ρόλος της θρησκείας στους τελευταίους αιώνες της Ελληνικής παρουσίας στη Σπάρτη αποδεικνύεται, εκτός των άλλων, κι από τον τεράστιο, σε σχέση με το πλήρωμα των πιστών, αριθμό των εκκλησιών της.

Μεγάλες και μικρές εκκλησίες, που ξεπερνούσαν τις 10. Σώζονται δύο από τις μεγαλύτερες (του Γενεσίου και των Εισοδίων), δε σώζεται η μεγαλύτερη (της Κοιμήσεως).

Ο ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Εμριέ, ο επονομαζόμενος «Αγία Σοφία της Ανατολής». Φωτογραφία προ του 1900.

Ο ναός των Εισοδίων της Θεοτόκου με το περίφημο ωρολογοστάσιό του, που έπεσε στο μεγάλο σεισμό του 1914. Φωτογραφία προ του 1900.

Ο ναός των Εισοδίων εξωτερικά, όπως είναι σήμερα
(αναπαλαιωμένος).

- α) η είσοδος του ναού των Εισοδίων, του πιο κομψού ναού της Σπάρτης. Στην πλάκα επάνω από την είσοδο έγραφε στα καραμανλίδικα το πότε και από ποιούς εκτίστηκε.
β) η δυτική πλευρά του ναού.

Ο ναός της Μητροπόλεως (Γενέσιον Θεοτόκου), όπως είναι σήμερα.

Το εσωτερικό του ναού της Μητροπόλεως (κίονες, αψίδες, κόγχες, σταυροθόλια).
Ναός επιβλητικός σε όγκο, ύψος και αρχιτεκτονική.

α) η πλευρά του αγίου Βήματος στο ναό της Μητροπόλεως, β) ο άμβωνας.

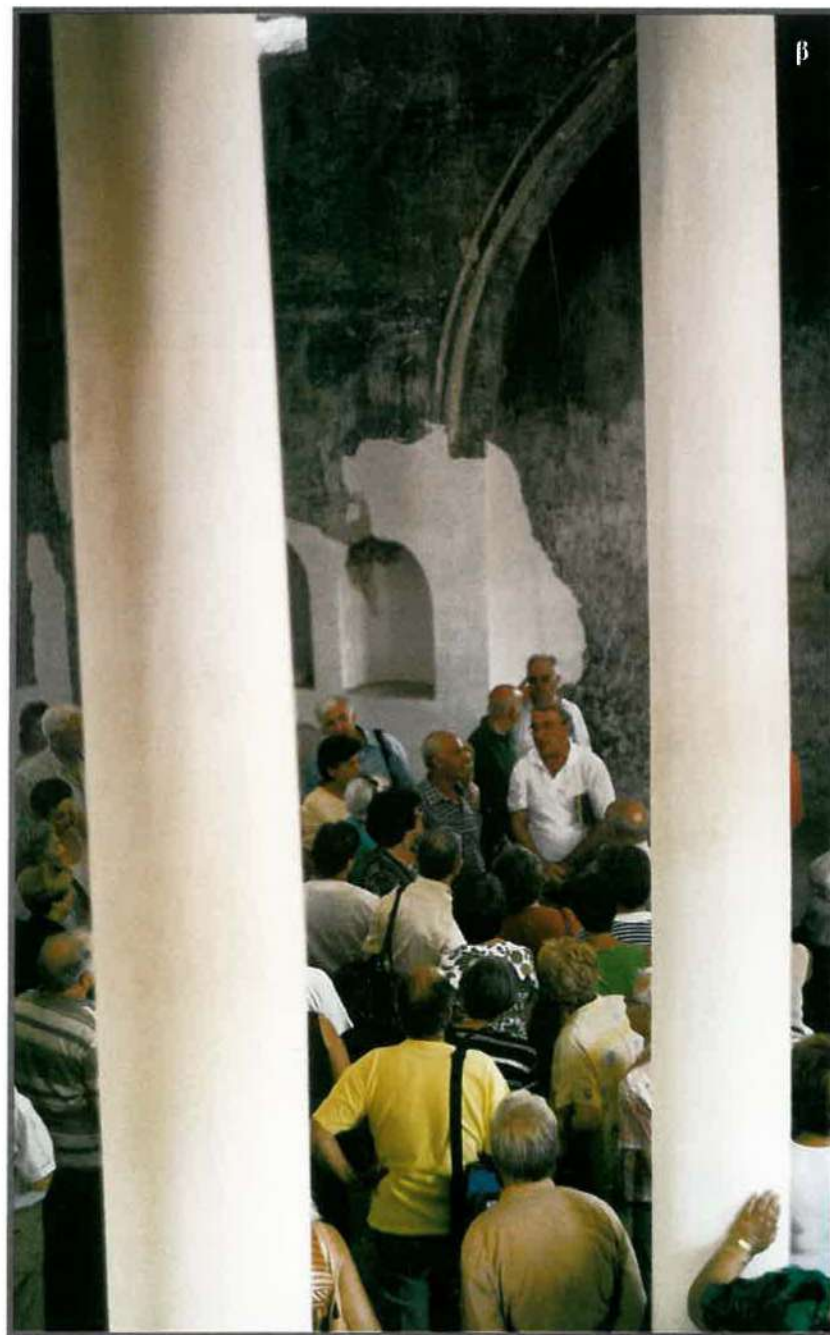
Ό,τι σώζεται σήμερα από το ναό της Κοιμήσεως
(μία κολώνα και πέτρες).
Από κάτω σώζεται ο υπόγειος ναός του Αγ. Παντελεήμονα.

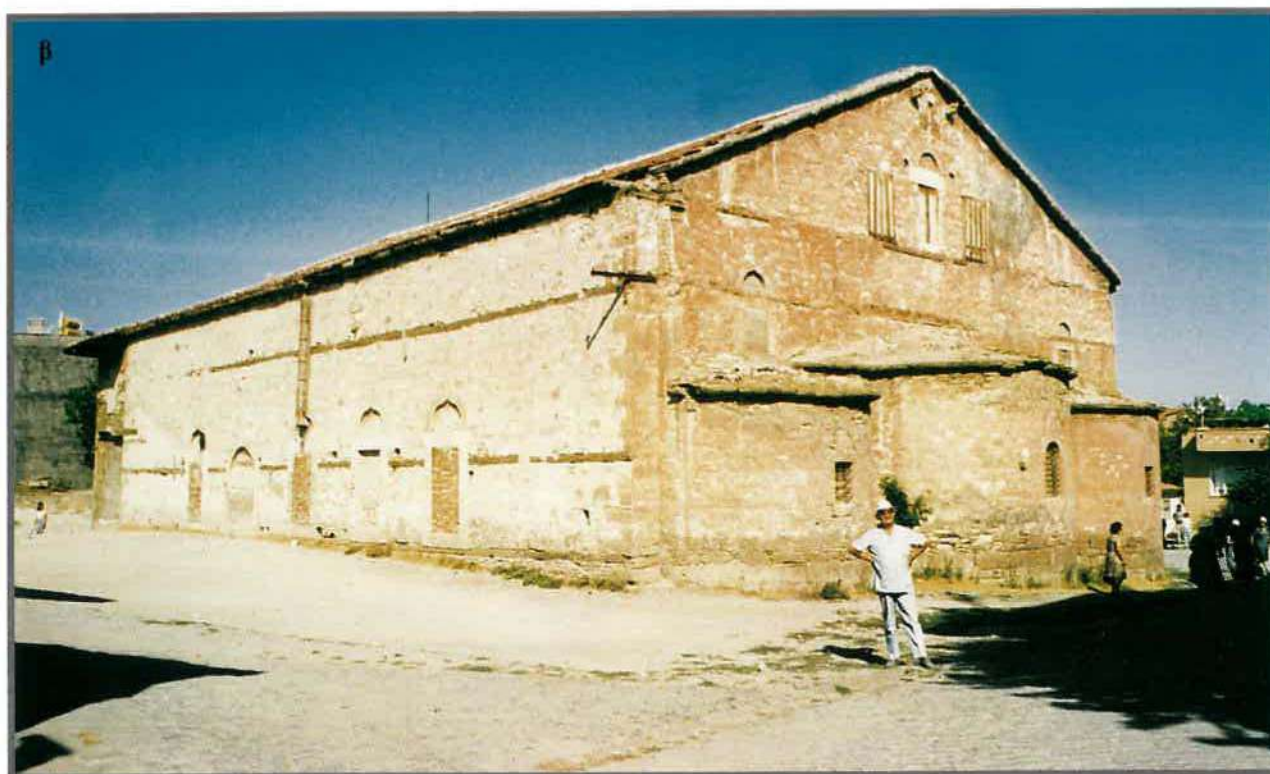

Αριστερά: ο Μητροπολίτης Πατάρων Μελέτιος.
Δεξιά: ο Παπαϊωακείμ ανάμεσα στο Γ. Τσοτάνογλου
και σ' έναν Τούρκο ιερωμένο (φωτογραφία προ του 1922).

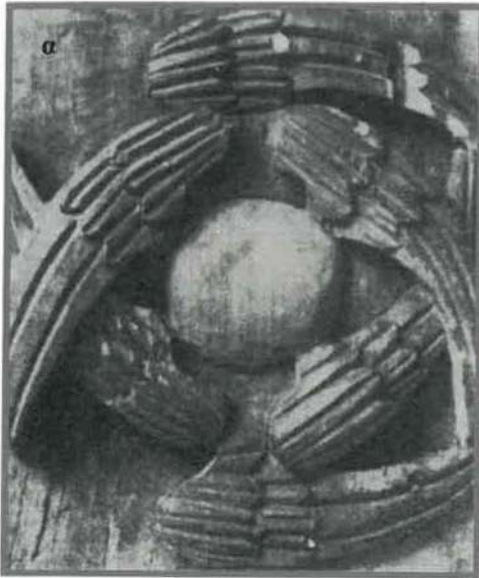

α) ο ναός των Αγ. Αναργύρων στο Νης (αναπαλαιωμένος),
β) το εσωτερικό του ναού σήμερα.

α) το εσωτερικό του Ναού της Μεταμορφώσεως Σωτήρος
στο Βουργούρι (αποθήκη σήμερα),
β) ο ίδιος ναός εξωτερικά.

- α) κομμάτι από το ξύλινο τέμπλο του Αγ. Γεωργίου (μουσείο Ενώσεως).
β) πιστοποιητικό βάπτισης της Ι. Μητρόπολης Πισιδίας.
γ) ο παπα-δάσκαλος Νικόλαος Παπανδρέου, που υπογράφει.

β

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΠΙΣΣΙΔΕΙΑΣ
ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΒΑΠΤΙΣΕΩΣ

Αριθ. Σελ. Β Αριθ. Αριθ. 44

Διὰ τοῦ παρόντος πιστοποιεῖται, ὅτι ἐκ τῶν νομίμων συζύγων Χρυσόταν Ἑσπερίαν
Ἀφαιμένην καὶ Μελωμένην ἐγεννήθη ἐν Λαρίᾳ τῆς ἐπαρχίας Πισιδίας
τῇ 20ᾷ Ιουλίου 1917 παιδίον ἄρρεν ὃπερ βαπτισθὲν τῇ 2ᾷ Ιουλίου 1917
κατὰ τὰς διατυπώσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ ὑποφαινομένου, ἀνεδέξατο
αὐτὸ ἐκ τῆς ἱερᾶς κολυμβήθρας καὶ Μελωμένην Ἑσπερίαν Ἑσπερίαν ὀνομαζόμενον
μα ἑσπερίαν Ἑσπερίαν. Ἐφ' ᾧ εἰς δῆλωσιν ἐγένετο τὸ παρὸν πιστοποιητικὸν ὑπο-
γραφὴν καὶ ὑπὸ τῶν παραστέλλων μαρτύρων καὶ τοῦ ἀναδόχου.
Ἐν Λαρίᾳ τῇ 2ᾷ Ιουλίου 1917

Ο ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ Ο ΒΑΠΤΙΣΑΣ ΙΕΡΕΥΣ

Νικόλαος Παπανδρέου
Παπ. Νικόλαος
Παπ. Νικόλαος

* Τυπ. Μελ. - Α. Δ. Δ. *

α

ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΑΡΙΟΝ

Γιάνι

Πεντηκοσταριν ιτζίντε πωλάν Άναγνώσμηρ ταρχήσι

— 000 —

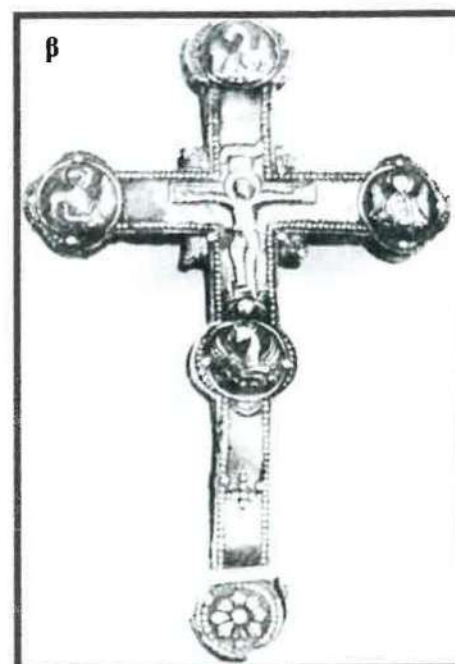
Άναγνώσματα τῆς Μεσοπεντηκοστῆς.

Προφητείας Μιχαίου τό ἀνάγνωσμα.

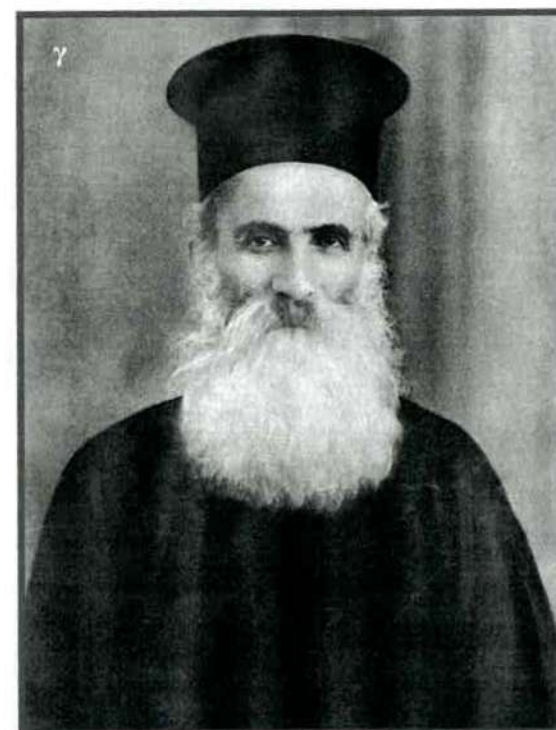
Τάδε λέγει Κύριος· ἐκ Σιών ἐξελεύσεται νόμος — Ράππι πανλαρή
 τεγιόρ: Σιώντάν δεράτ τζικατζίκ, βέ Κυτιόσσεριφλέν Ράππινιν
 κελαρή τζικατζίκ. βέ Ράππι τζόν χαλκήν αραισινλά δεράτ κε...
 βέ εὐζα τζικατζικά τεκ λαβελί μιλλετλέρι ταίρ έτετσεκ τερ. Σί-
 ρα τζήμλε ταϊφελέρ χέρ πιρί κεντί γιολανά κιτετσεκ. έρρα πιζλερ
 Ράππι Αλλαχηρζήν ισμι λέν έπετον γιορμετζήζιζ. Χέρ σέγε κατιρ
 Ράππι πολλέ δεμγώρ: έτίτιν έι ταγλάρ βέ τερελερ έι γεριν τεμελ-
 λερί, ζίρα Ράππινιν δεριατή τζεμακτῆ ιτζέν τερ. τζήνκι Ισραήλ ιτζέν
 δεάβα έτετσεκ τεγερεκι: "έι καβμήρ σανά νέ έττιρ; γιόχοτ σενί
 νετέν ιντζιττιρ; πανά τζεβάβ δερ. Ζίρα πέν σενί Αλωσηρ τιγιαρινζάν
 τζικαττήρ, βέ σενί γεσιρλίκ έβινζέν κερταρζήρ. βέ σενιν γιζήν ογυν-
 τέν Μωϋσηγι βέ Ααρωνά κοντερτιρ. "έι καβμήρ, χασιρλαριν αλζέι-
 χινζέ νέ νιετ έττελέρ; δακαα σανά χαπιρ ολυντα γκι αταρ, έίλίκ
 νετιρ; βέ Ράππι σεντέν νέ ισζέρ; χέρεν χακαή κησειν, βέ μερχαρελ
 σεβτειν, βέ Ράππι Αλλαχέν ιλέν γιορμεγέ χαζερ ολάσεν.

Προφητείας Ησαΐου τό ἀνάγνωσμα.

Τάδε λέγει Κύριος. Οἱ διψῶντες πορεύεσθε ἐφ' ὕδατι... Ράππι πην
 λαρή τεγιόρ: Σουαγιαννάρ συγιά κίτιν. ές άχτζεσι ὀλμαγιαν

- α) Πεντηκοστάριο
 με καραμανλίδικη
 Αγία Γραφή.
 β) Ο σταυρός ευλογίας
 του Παπαϊωακείμ.
 γ) ο ιερέας Ευστ.
 Μηναΐδης.

Παιδεία - Εκπαίδευση

Τα σχολεία της Σπάρτης, ιδιαίτερα μεταξύ 1850 - 1910, ήταν πολύ φημισμένα στη Μικρά Ασία για τον αριθμό και την ποιότητα των εκπαιδευτικών τους, τις άριστες υποδομές τους και φυσικά το μεγάλο αριθμό των μαθητών (αγοριών και κοριτσιών).

Οι Σπαρταλήδες, όπως όλοι οι Μικρασιάτες, έδιναν ξεχωριστή σημασία στην παιδεία και την εκπαίδευση.

Το Εμβατήριο του Αμφίωνος

(Γράφτηκε από τον Γ. Σακκάρη. Μελοποιήθηκε από το Στεφ. Μαρκόγλου. Αναπλάστηκε και παρουσιάστηκε σε νέα εκτέλεση από το Στάθη Ουλκέρογλου. Αναφέρεται στο μουσικοφιλολογικό σύλλογο).

Ευσταλῆς χορὸς προβαίνει μουσοπόλων ευελπίδων
και τα ρόδα διαχέει των αλσών των Πιερίδων
βίον νέον διανοίγει αθανάτων αρετῶν
και ανίσταται το κλέος των προγονικῶν επών.

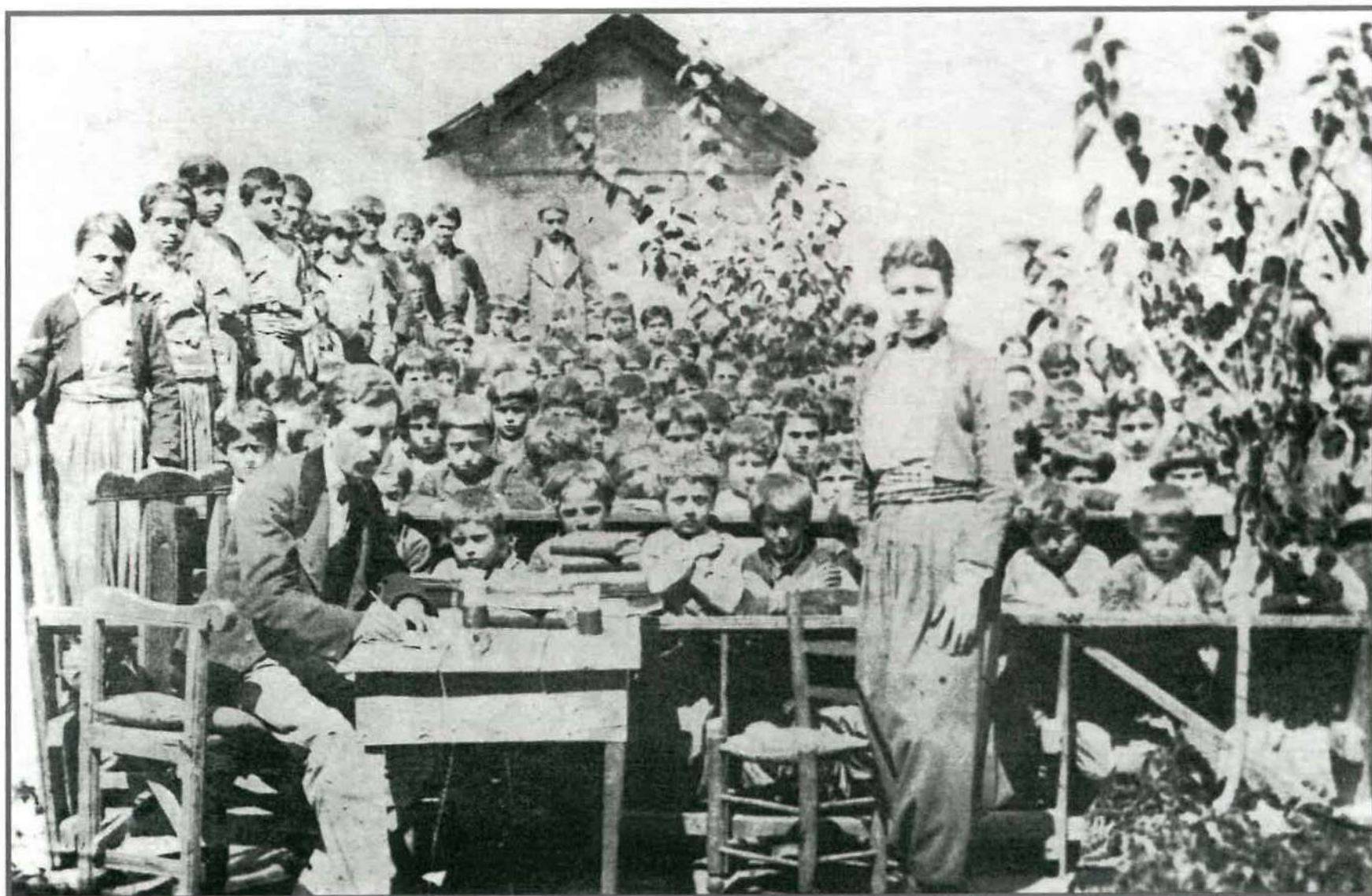
Ο Αμφίων λύραν νέαν, θεσπεσίαν ανακρούει
και ο λίθος εμψυχούται και το μάρμαρον ακούει,
και ο κήπος αναθάλλει ζωογόνων αρετῶν,
και ανίσταται το κλέος των προγονικῶν επών.

Της ειρήνης, της προόδου την οδὸν ἡμῖν δεικνύων
την ωδὴν της ευτυχίας αναμέλπει ο Αμφίων.
Θίασος της αρμονίας, λατρευταὶ των αρετῶν,
αναστήσωμεν το κλέος των προγονικῶν επών...

Ἰθε Σπάρτης της ευάνδρου μουσοπόλος νεολαία,
η χρυσή των φώτων δόξα εἶν' αθάνατος, ωραία.
Λατρευταὶ της μελωδίας, των μεγάλων αρετῶν,
αναστήσωμεν το κλέος των προγονικῶν επών.

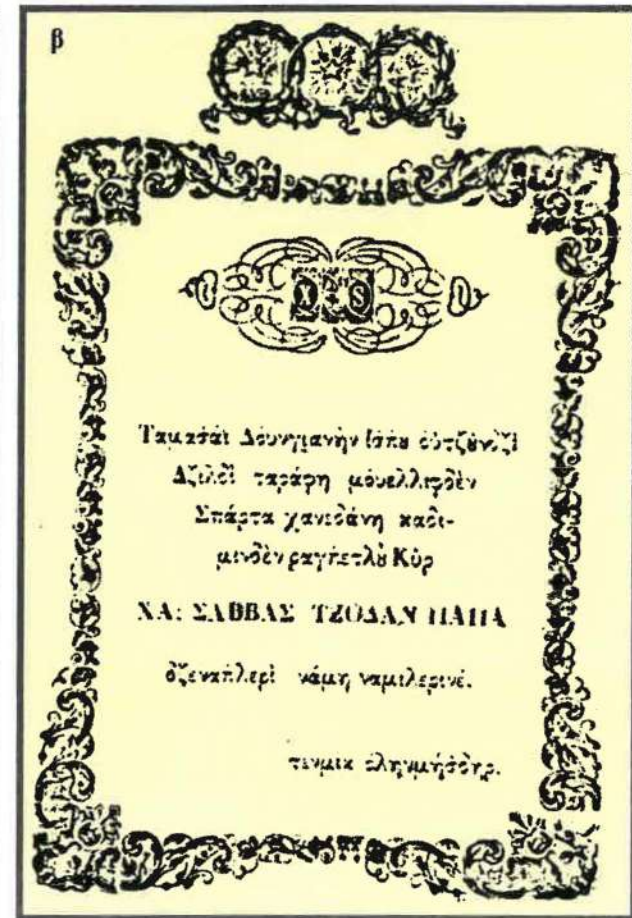
Σφραγίδα Φιλεκπαιδευτικού
Συλλόγου στο Βουρδούρι

Το αλληλοδιδασκτικό σχολείο της Σπάρτης (φωτογραφία του 1880).
Διακρίνεται ο σχολάρχης Γρηγ. Δημητριάδης, από την Έδεσσα
κι ο πρωτόσχολος μαθητής του Κυριάκος Τσακίρης, κατοπινά σημαντικός
παράγοντας της κοινότητας, πατέρας του Γαβριήλ Τσακίρη.

Σχολείο της Σπάρτης, περίπου στα 1890. Θα μπορούσε να είναι το Αρρεναγωγείο, το οποίο καταστράφηκε και δε διασώθηκε καμία φωτογραφία του. Ταιριάζει πολύ με τις περιγραφές.

α) ο Ευαγγελινός Μισαηλίδης,
σχολάρχης της Σπάρτης μεταξύ 1841 - 1843.
Η μεγαλύτερη προσωπικότητα που πέρασε
από τη Σπάρτη, β) η αφιέρωσή του στον
«Πολύπαθο» για τον Τσοτάν-παπά.

Λίγο πριν το ξεριζωμό: τελευταία τάξη Δημοτικού
με το δάσκαλό της ιερέα Νικόλαο Παπανδρέου.

Σχολικό έτος 1919 - 1920: η Α' Γυμνασίου
με τον καθηγητή των Γαλλικών Χ. Πατσόγλου.

Σπαρταλήδες φοιτητές στο Ιεροδιδασκαλείο της Σάμου.

α) Απολυτήριο από την 9η Αρρεναγωγείου. Διδάσκονταν: Ελληνικά, Γαλλικά, Τουρκικά ...Διευθυντής ο τότε Αρχιμανδρίτης Μελέτιος Χρηστίδης. β) Πιστοποιητικό της Σχολικής Εφορείας. Από κάτω βεβαίωση του γνησίου από τον πρώτο σύλλογο Πισιδών στην Αθήνα, το 1923. Πρόεδρος ο Β. Πετράκης.

[illegible]

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ

[illegible][illegible][illegible]

Ἰωάννης Βασιλειάδης 16 Ἰουνίου 1918.

Οἱ Ἀντιοχείουτες

Οἱ ἑσπεροὶ
ἡρώες

- Thyroglossal
- Thyroglossal
- Thyroglossal
- Thyroglossal
- Thyroglossal

Αριθ. 113

β ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΠΙΣΣΙΔΙΑΣ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΝ

Ἡ Ἱερά Μητρόπολις Πισσιδίας λαβούσα ὑπ' ὄψιν τὰ ἐκ τοῦ κυρίου Σεργίου
Εὐστρατιάου διδασκάλου
προσαχθέντα ἔγγραφα σπουδῶν, ἐφοδιάζει αὐτὸν διὰ τοῦδε τοῦ ἐτησίου ἐνδεικτικοῦ
καὶ παρέχει αὐτῷ τὴν ἀδειαν τοῦ διδάσκειν ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Ἀρρίνων
Ἰκάρων κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1943 1944 συμπεριλαμβανόμενῳ ἀκριβῶς κατὰ
πάντα πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ 712 παν-
τὸς ἀπαιδόντος θρησκευτικῶς τε καὶ ἠθικῶς καὶ πολιτικῶς.

Ἐν Σαπριζοῦ τῇ 19 Αὐγούστου 1943.

† Ο Πισσιδίας

77

ΕΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Ἐν Σπάρτῃ τῇ _____ 191

B

Δεδο. Πα τῶν αὐτῶν στοιχείων ὑποθέτου ἰσχυμένῳ μετ' αὐτῶν
οἷος ὡς τὰς ἱπτάς τ' ἀποδείξαι ἐμπεδοκλεμενίῃ. ἡ ἱπτάς τὴν ἐξουσίαν
τῶν ὑποθετικῶν καὶ ὁρίων ἐξάγει ἀπὸ τῶν καὶ ὁ ὑποθέτης μετ'
τοῦ αὐτοῦ ἀποδείκνυται ἀπ' αὐτοῦ συνάγεται τοὶ τοὶ ἱπτάς οὖτοι.

α. Ἐγγύς α. Ἰορδάνου Ἰουδαίας ἀγαγεῖναι τοὺς δίδ' αἱ τοὶ
 ἱρ ἱτος. ἱρ τοὺς αὐτ' αὐτ' ἀρραγμένους αὐτὸν ἐν Προφύλαξι καὶ
 λαὸν ἀναγεῖναι τοὺς ἱουδαίους ἐν ἑσπέρῃ καὶ αὐτὸν ἐν τῷ ἐν
 ῥίον ἐν αὐτοῖς αὐτοῖς.

Β'. Η Ίεραία ερπύρις δι' ἡμέρας ἐδοκίμαζεν ἱκανὰν ποσότητα
ἐρπυσσίων ἀκριβ. 300 γιγτ. ὡς καὶ ἐκτελέσει σφαιρι-
σμοὶν κατὰ μετρίαν δόσιν.

9. 15 հարած ին պրոգնոզով ևս 1^ա հոկտեմբեր 1920 թվ
ևս 10^ա յունիս 1921 թ. ըս.

301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 1043 1044 1045 1046 1047 1048 1049 1050 1051 1052 1053 1054 1055 1056 1057 1058 1059 1060 1061 1062 1063 1064 1065 1066 1067 1068 1069 1070 1071 1072 1073 1074 1075 1076 1077 1078 1079 1080 1081 1082 1083 1084 1085 1086 1087 1088 1089 1090 1091 1092 1093 1094 1095 1096 1097 1098 1099 1100 1101 1102 1103 1104 1105 1106 1107 1108 1109 1110 1111 1112 1113 1114 1115 1116 1117 1118 1119 1120 1121 1122 1123 1124 1125 1126 1127 1128 1129 1130 1131 1132 1133 1134 1135 1136 1137 1138 1139 1140 1141 1142 1143 1144 1145 1146 1147 1148 1149 1150 1151 1152 1153 1154 1155 1156 1157 1158 1159 1160 1161 1162 1163 1164 1165 1166 1167 1168 1169 1170 1171 1172 1173 1174 1175 1176 1177 1178 1179 1180 1181 1182 1183 1184 1185 1186 1187 1188 1189 1190 1191 1192 1193 1194 1195 1196 1197 1198 1199 1200 1201 1202 1203 1204 1205 1206 1207 1208 1209 1210 1211 1212 1213 1214 1215 1216 1217 1218 1219 1220 1221 1222 1223 1224 1225 1226 1227 1228 1229 1230 1231 1232 1233 1234 1235 1236 1237 1238 1239 1240 1241 1242 1243 1244 1245 1246 1247 1248 1249 1250 1251 1252 1253 1254 1255 1256 1257 1258

... 140000 für Exponier

Ὁ Γενόμενος 18
 Ἰορ. Δημητριάδης

[illegible]

α) Ελεήμων Δαμιανίδης: ο πρώτος τη τάξει Σχολικός Έφορος της Σπάρτης.
β) Ιδιωτικό συμφωνητικό της Σχ. Εφορείας με το διδάσκαλο Ιορδ. Δημητριάδη.

Οι κατοικίες στη Σπάρτη

Οι κατοικίες στη Σπάρτη, τα παλιότερα χρόνια, ήταν ξύλινες με στέγη από καλά πατημένο άργιλλο, που έμοιαζε με τσιμέντο (ντάμι).

Αργότερα άρχιζαν να κτίζονται πέτρινα σπίτια, έχοντας πάντα σενάξια ξύλινα για να μην είναι μονοκόμματος ο τοίχος και καταρρεύσει εύκολα. Η οροφή ξύλινη, σκεπασμένη όμως τώρα με βυζαντινά κεραμίδια.

Τα μεσοαστικά σπίτια ήταν διώροφα με τον πρώτο όροφο να έχει τους χώρους υποδοχής, τις κρεβατοκάμαρες, την κουζίνα, όλα στρωμένα με χαλιά. Απαραίτητο το τζάκι για τους κατάψυχρους χειμώνες και τα μαγκάλια. Το ισόγειο και το υπόγειο λειτουργούσαν κυρίως ως αποθήκες και κελάρια.

Εξωτερικά δίνουν χάρη τα σαχνισιά (οι προεξοχές) και τα κλειστά μπαλκόνια.

Τα πιο πλούσια σπίτια είναι από πελεκητή πέτρα, έχουν αετώματα και κολώνες κ.λ.π.

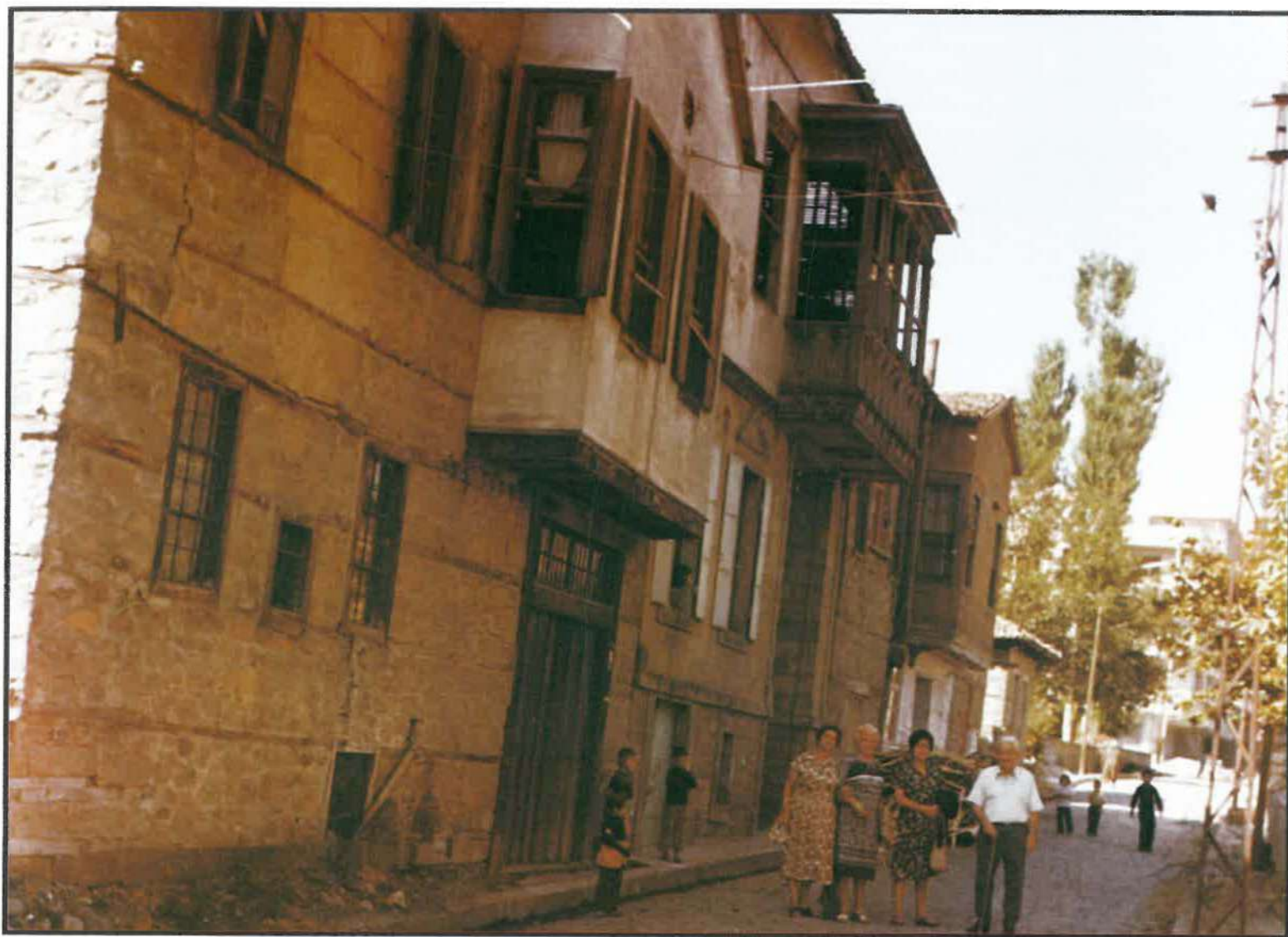
Η κατοικία και το εργαστήριο χαλιών
του Δουρμπέογλου, δίπλα στο ποτάμι
(χαρακτηριστικό δείγμα μεγαλοαστικής κατοικίας).

Η κατοικία της οικογένειας Παπάζογλου.

Οι κατοικίες Παν. Σεραφετίνογλου (αριστερά)
και Δημ. Αγιακλόγλου (δεξιά).

Η κατοικία της οικογένειας Εφραίμογλου
(χαρακτηριστικός τύπος δόμησης:
πέτρινοι τοίχοι, ξύλινα σινάζια, σαχνισιά).

Γειτονιά με πολλά σωζόμενα
Σπαρταλήδικα σπίτια.

Το κοινοτικό καφενείο.

Κατοικία Ιορδ. Τσακίρογλου.

Κατοικία Σ. Τσοτάνογλου (δίπλα στο χαμάμ).

Κατοικία Εβρενέζογλου.

Κατοικία αναπαλαιωμένη.

Κατοικία Χατζησταθόγλου.

Χαρακτηριστικό δίπατο πέτρινο σπίτι
(οικογένειας Καχραμάνογλου).

Ο χείμαρρος Τσάι
το καλοκαίρι.
Δεξιά και αριστερά
τα εργαστήρια χαλιών.

Ακόμη δυτικότερα στο ποτάμι.

Χαρακτηριστικό
ξύλινο σπίτι στο Νησ
(οικογένειας
Καζαντζόγλου).

Κρήνες στις
συνοικίες των
Ελλήνων.
Φτιαγμένες πριν
το 1900, όταν ήρθε
από τα βουνά το
νερό στην πόλη.

α) Ένα ακόμη ξύλινο σπίτι στο Νης
(που μοιάζει με το σχολείο).
β) κι ένα ακόμη Σπαρταλήδικο
σπίτι αναπαλαιωμένο.

Η οικογενειακή και η κοινωνική ζωή στη Σπάρτη

Η οικογενειακή και η κοινωνική ζωή στη Σπάρτη διακρινόταν για την προσκόλληση στην παράδοση. Τα ήθη αυστηρά, τα έθιμα είχαν την ισχύ νόμου. Οικογένεια πατριαρχική, αλλά ο ρόλος της γυναίκας αναβαθμισμένος. Πλαίσιο συντηρητικό αλλά με διαφυγές (προσοχή στο ντύσιμο, περιποιημένο σπίτι, γλέντια και διασκέδασεις αρκετές, συμμετοχή σε συλλογικές προσπάθειες, προσφορά στο κοινωνικό σύνολο κι αλληλεγγύη).

Σπαρταλήδικη οικογένεια
στις αρχές του 1900.
Χαρακτηριστικό το ντύσιμο
της συζύγου, της θυγατέρας
και των μικρών παιδιών
(οικογένεια Εφραίμογλου).
Πραγματική σπουδή
για φορεσιές.

Οικογένεια του Βασιλάκη Αρτεμιάδη (ο πατέρας Αρτέμιος). Ντύσιμο ιδιαίτερα φροντισμένο.

α) Οικογένεια Παπάζογλου. β) άλλη οικογένεια: μητέρα, θυγατέρα και γιοι.
Φωτογραφία πριν από το 1900. Εντελώς χαρακτηριστική η ενδυμασία της κόρης.
Οι νέοι φορούν φέσι (όχι το τούρκικο).

Ακόμα μια «οικογενειακή φωτογραφία». Οι γυναίκες δεσπόζουν και στο ντύσιμο και στο ύφος.

α) φωτογραφία μεσοαστικής οικογένειας.
Η προσοχή στην κόμωση της συζύγου, στα καπέλα
των παιδιών και... το μουστάκι του άντρα.
β) άλλη φωτογραφία μεγαλοαστικής οικογένειας.

α) Κοσμάς και Δαμιανός Γεωργιάδης στη Σπάρτη
(ο γιος μετέπειτα μεγάλος ευεργέτης της Ενώσεως).
β) δυο Έλληνες κι ένας Τούρκος. Έλληνες είναι:
αριστερά ο Τηλέμαχος Δουρμούσσογλου
και δεξιά ο Ευθύμιος Σολομωνίδης.

Άνδρες στο καθιστικό, σκλαδόν επάνω στα χαλιά
παίζουν χαρτιά. Η γυναίκα στο μιντέρι παρακολουθεί.

α) νυφικό ζευγάρι,
το 1908 (οικογένεια
Αραμπατζόγλου).
β) στοιχεία
γυναικείας ενδυμασίας
(Μουσείο Ενώσεως).
γ) χαρακτηριστικός
τύπος μεσοαστού
(ο Γιωργάκης
Κοτζαντώνογλου το
1912).

Διασκέδαση Σπαρταλήδων στην εξοχή.

Κηδεία στη Σπάρτη, το 1907. Νεκρός ο Τρύφων Κοτσαντώνογλου.
Αριστερά ο Σταύρος Κουϊκόγλου και δεξιά η δασκάλα Ευθαλία
Ουλκέρογλου. Χαρακτηριστική η θλίψη στα πρόσωπα.

α) η οικογένεια Παναγιώτη Κιρμιζογλου
στο Βουρδούρι (τέλη 19ου αιώνα).
β) ο Δαμ. Μικόγλου (Μικίδης). Στην Τουρκική
Χωροφυλακή (για ν' αποφύγει, όπως πολλοί,
τη στράτευση) (1910).

Ν^ο 10683
 Σχολείονα πᾶ ταχιδι 1898 γρούς τεγουνινίγγ 1898 σενεσί
1899 σενεσί 1899 ταριχέτεκ
 πῆρ σενελίχ ισλεμίς ὅλάν κισυζέστεσι 1899 Ν^ο 25 γρούς
 ἄχς ὀλουμνύστουρ.
 Σπάρτα, 21 Μαΐου 1800
 ΟΙ ΕΦΟΡΟΙ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ,
 α

β
 Αριθ. 316
 Φιλοπτώχου Αδελφότητος
 ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΠΡΟΣΟΔΩΝ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ
 ΓΡΟΣΙΑ 305
 Ελήφθησαν παρὰ τοῦ Κ^{ου} Γεωργίου Καραμανλίδου
 συνδρομή μηνὸς ὑποχρεώσεως 1898 ἔργου
 Γρόσια 1898
 Ἐν Σπάρτῃ τῇ 10 1898 191
 Ο ΕΙΣΠΡΑΚΤΩΡ
Γεωργίου Χ

ΕΦΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘ. ΚΟΙΝΟΥΤΗΤΟΣ
 ΒΑΡΔΗΣ
 10683
 Πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ ἐν Ἀθήναις
 Μικρασιατικοῦ Συλλόγου "Ἐνατολής".
 Φιλοκρούσοι Κύριοι,
 Οἱ βαθυσεβάστωις ὑπογρανόμενοι διαβιβάζομεν, ὅτι ὁ
 κορίβην τοῦτο κ. Παντελεῖμων Σ. Μωυσιδῆς περαιώσας ἔδωκε
 μετ' ἐπικηρίᾳ καὶ ἐξουσίᾳ τὰς τάξεις τοῦ ἐν Σπάρτῃ ἑνὸς Πι-
 σιδῆς Σχολαρχίου περιλαμβανόντος καὶ δύο Γυμνασιακῶν τάξεων
 ἀπορροῇ καὶ κτ' δυνάμενος ἐνεκὴν τούτου νὰ πορίσῃται τὰ πρὸς
 σπουδὴν καταγεώμῃ ἐν τῷ ἔργῳ καὶ ἐν ἑκὼν ἀποσταλὴν τοῦ ἀ-
 ριστοῦ ἐκπαιδεύοντος τὸν ὑφ' ἡμῶν προορισμένον τοῦ ἐν Μικρασια-
 τῶν Συλλόγου, οὗ ἐκείνῳ προορίσασθε.
 Ἐν πλείῃ πεποιθῆσθαι, ὅτι θὰ ἐσακούσῃτε τὴν παρακλήσιν
 ἡμῶν, διατυπῶμεν μετὰ τῆς προσηκούσης ἡμῶν ὑποχρέωσιν.
 Ἐν Βάρῃ 9^η 11^η Αὐγούστου 1912.
 Ὁ Ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος. Οἱ ἀποκρίνοντες τῇ ἐρωδῶν
 Πάσα Παύλος ἑλλ. κοινότητος Βάρης.
 Ἡ ἐφορία.
 Γεωργίου Καραμανλίδου
 Πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον
 τῆς ἑκκλ. καὶ τῆς τῆς ἐκκλ.
 τῆς ἐκκλ. τῆς ἐκκλ.
 τῆς ἐκκλ. τῆς ἐκκλ.
 τῆς ἐκκλ. τῆς ἐκκλ.

- α) απόδειξη προσφοράς στα σχολεία, στα καραμανλίδικα (1898-99).
 β) απόδειξη φιλοπτώχου αδελφότητος.
 γ) συστατικό Δημογεροντίας (Πάρλας).

Ασχολίες των κατοίκων

Μπορεί το χαλί και το ροδέλαιο να μονοπωλούσαν σχεδόν τις επαγγελματικές δραστηριότητες των Σπαρταλήδων. Όμως οι ασχολίες τους δεν ήταν μόνο αυτές. Ήσαν και καλοί τεχνίτες κι επαγγελματίες (ραφτάδες, σιδεράδες, τσαγκαράδες, μαραγκοί, χρυσοχόοι κι ακόμα γουναράδες, υφαντές αλατζάδων, δένδροκαλλιεργητές, χτιστάδες, σηροτρόφοι κ.λ.π.). Και δε μιλάμε φυσικά για τους γιατρούς, τους δικηγόρους, τους μηχανικούς, τους εκπαιδευτικούς, τους φαρμακοποιούς, τους υπαλλήλους.

Μικρασιάτικη Ραψωδία

(απόσπασμα ποιήματος του Σωτήρη Σκίπη. Ένας ύμνος των γυναικών της Σπάρτης που ύφαιναν το χαλί. Εδώ εννοεί βέβαια αμέσως μετά τον ξεριζωμό).

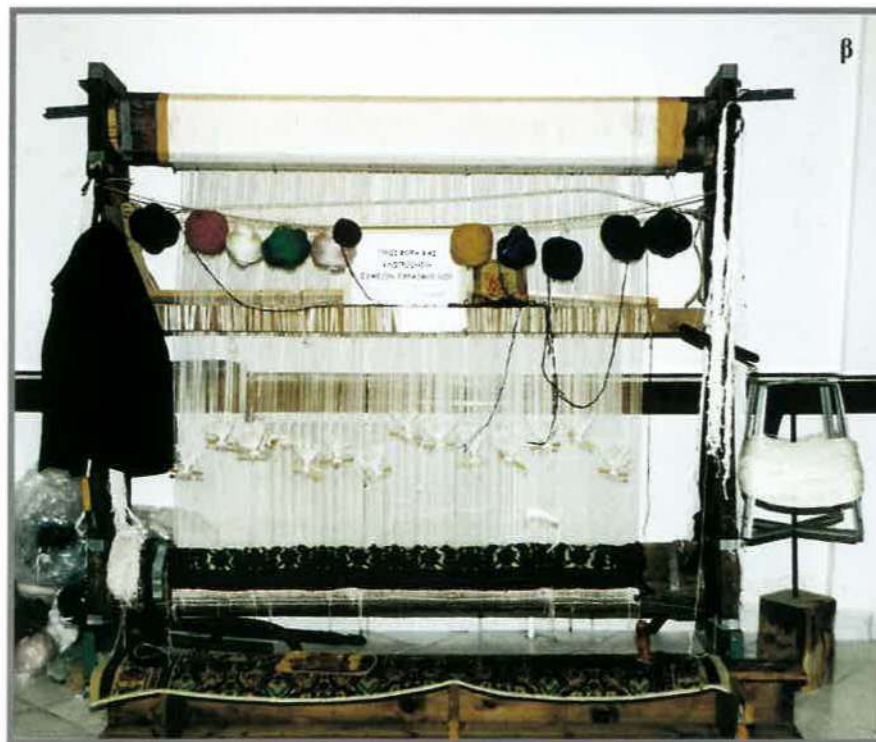
Ω Μπρουσιανές και Σπαρτιανές κοπέλλες
κρινόθωρες και χαμηλοβλεπούσες
εσάς να τραγουδήσω όπως σας πρέπει
οι Ελικώνιες με προστάζουν Μούσες.

Όταν εκεί στο απλόχωρο εργαστήρι,
γύρω απ' τον αργαλιού έρχεσθ' ομάδι
και το χαλί της δόλιας σας πατρίδας,
υφαίNET' από το πρωί ως το βράδυ.

Και γίνεστε περιβολιών γαλιάντρες
και γίνεστε του κάμπου εσείς τα σπάρτα
κρινόθωρες και χαμηλοβλεπούσες
κοπέλλες απ' την Μπρούσα και τη Σπάρτα...

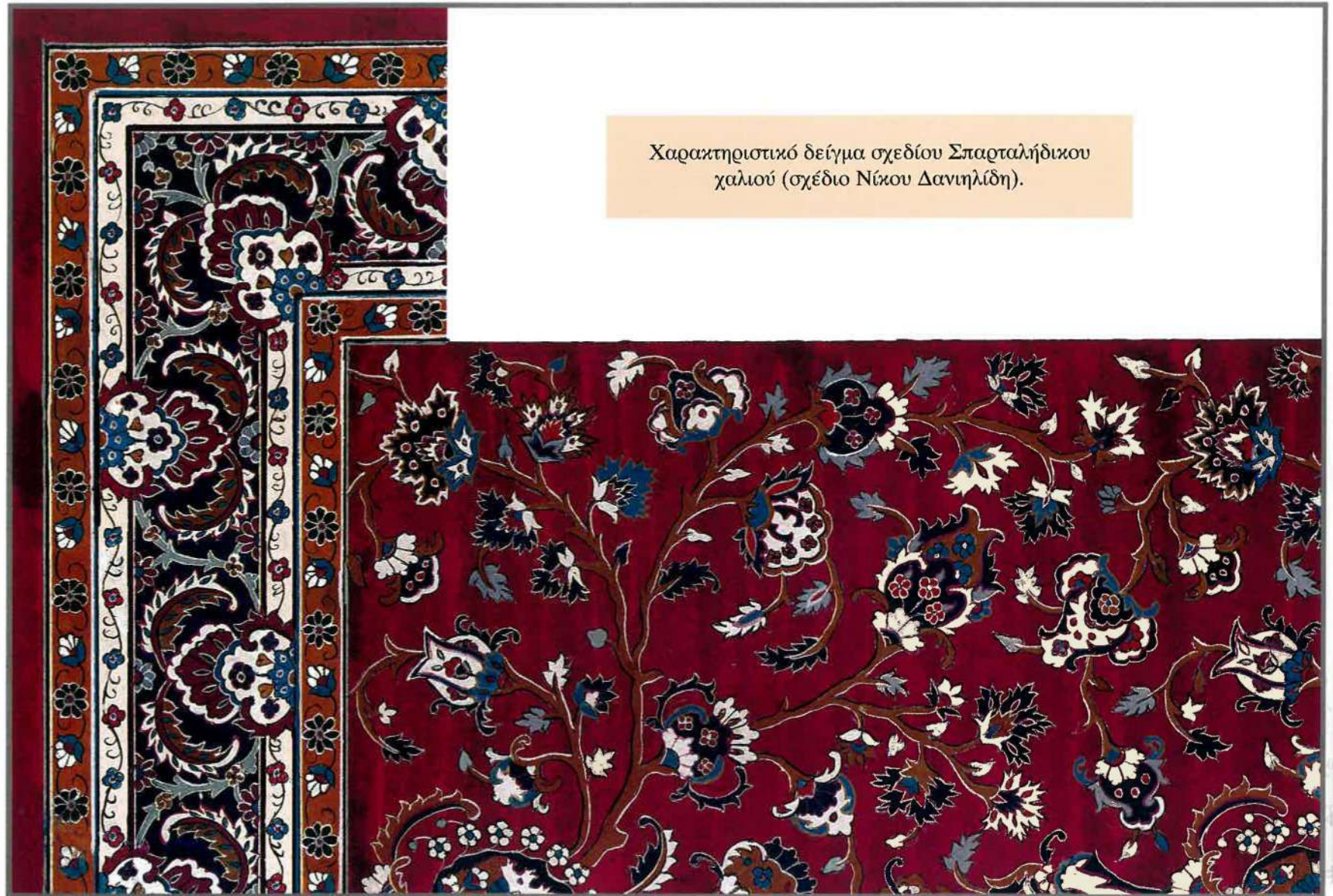

Η κλασική φωτογραφία με τις γυναίκες της Σπάρτης στον αργαλειό του χαλιού.

α) μια άλλη φωτογραφία Ελληνίδας που υφαίνει χαλί
(φωτογραφία παρμένη πριν το 1900).

β) εργαλείος χαλιού εγκατεστημένος στην Ένωση
από το Συμεών Εφραίμογλου.

Χαρακτηριστικό δείγμα σχεδίου Σπαρταλήδικου
χαλιού (σχέδιο Νίκου Δανιηλίδη).

α) Σπαρταλήδικο χαλί
(από το βιβλίο «Το χαλί» του Χάρη Καχραμάνου).
β) στη Σπάρτη Πισιδίας (Ιορδ. Παπάζογλου, Δαμιανός
Καχραμάνογλου, Ιορδ. Δουρμπέογλου, ταπητοβιομήχανοι.
Νικ. Θεμελίδης, δικηγόρος. Χαράλ. Σινανίδης,
ανώτερος υπάλ. της PEZIT), αρχές του 20ου αιώνα.

Τουρκάλες υφαίνουν χαλιά και ανάμεσα τους
μια Έλληνίδα (φωτογραφία πρόσφατη).

Σπαρταλήδες ταπητουργοί, το 1910. Στη μέση ο γιατρός
Πρόδρομος Γρηγοριάδης, ο εισαγωγέας της τέχνης του χαλιού στη Σπάρτη.
Δεξιά του ο Δαμιανός Στύλογλου κι αριστερά του ο Ιορδ. Στύλογλου.

Δυο γενιές Σπαρταλήδων ταπητουργών
φωτογραφίζονται.

Σπαρταλήδικα χαλιά στο Μουσείο της Σπάρτης.

Μάιος μήνας στη Σπάρτη. Η συλλογή των τριαντάφυλλων
στους ροδώνες γύρω από την πόλη.

Φωτογραφία πιο σύγχρονη, από τη συλλογή των ρόδων. Γύρω καβάκια
και στο βάθος ο χιονισμένος πάντα Ταύρος.

Εγκαταστάσεις επεξεργασίας και απόσταξης για την εξαγωγή του ροδέλαιου.

ΣΠΑΡΤΗ

— 304 —

ΣΥΓΗ-ΣΥΜΗ

ΣΠΑΡΤΗ

Εδρα τῆς διοικήσεως Χαμητ-Αβδὴ τῆς νομαρχίας Ἰωνίου κεῖται ὑπὸ τοῦς πρόποδες τοῦ δρους. Ἀγλασθὸν ἐπὶ εὐφοριωτάτης πεδιάδος καὶ ἐπὶ π. οταμίῳ συμβάλλοντος τῇ Κέστρῃ καὶ εἰς ἀπόστασιν 8 ὥρων τοῦ εὐδροδρομικοῦ σταθμοῦ Διμερίου πρὸς Ν. ἔχει κατοίκους 33,000 περίπου ὧν τὸ 1/3 χριστιανοὶ ὁρθόδοξοι διατηροῦντες καλῶς κατηρητισμένας σχολὰς 12 ἐκκλησίας κ. ἄ. Ἐξάγει ἀλατίδας, τσοῦλια μεταξωτὰ ροδέλαιον δέρματα, τέπητας, ὄπιον, γεννήματα, ὄσπρια, σταφίδας, ἀραβικὸ κόμμι κ. ἄ.

Μητροπολίτης Πισσιδίας ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΚΑΛΥΤΑΔΕΣ

Ἀκκίλογλου Ι. Ἀθηνάσ-
γλου Ἀδελφοί

ΓΕΝΝΗΜΑΤΑ

Κεχαγιόγλου Χ' Α. Μ.
Κλημάνογλου Γ. Κυρ-
λόγλους καὶ Ὑῖος

ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ

Γεωργιάδης Ν. Θεμε-
λίδης Ν.
Χρηστίδης καὶ Μηνῆς

ΕΜΠΟΡΟΙ

Ἀρσλανάλογλου Ἀβελ.
Γεωργιάδης Ἀδ.

Βασιλειάδης Α. Παπα-
ζόγλου Ἀδελφοί
Χ' Ἀγάπογλου Χαρ.
Χ' Ἀρσλανάλογλου Γ.

ΙΑΤΡΟΙ

Βασιλειάδης Δ. Γρη-
γοριάδης Π.
Δαμιανίδης Ε.

ΣΥΛΕΙΑ

Σερεφτινόγλου Π

ΟΠΙΩΝ

Βαλόγλου Β. Βαχτσο-
γλου Χ.
Γεωργιάδης Α.

ΤΑΠΗΤΑΣ

Βατματζόγλου Α. Γρη-
γοριάδης Π.

ΑΛΑΔΙΑ

Akkiloglou J. Atha-
nassoglou Frér.

CEREALES

Kehayoglou H. L. M.
Climanoglou G. Kir-
loglou et Fils

AVOCATS

Georgiades N. The-
melides N.
Christides et Minas

NEGOCIANTS

Arsanbaloglou Frér.
Gueuktodorossoglou
Frères

Vassiliades A. Papa-
zoglou Freres
H. Aghapoglou Ch.
H. Arslanoglou G.

MEDECINS

Vassiliades D. Grego-
riades P.
Damianides E.

BOIS DE CONSTRUCTION

Serefetinoglou P.

ΟΠΙΩΝ

Baloglou B. Bachdjo-
glou H.
Gueukbassoglou A.

TAPIS

Basmadjoglou A. Gre-
goriades P.

ΤΡΑΠΕΖΙΤΑΙ

Κεχαγιόγλου Θ. Ν.
Κλημάνογλου Β. Χ,
Χ' Ἀγάπογλου

ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ

Λεοντίου Γ. Μοράλο-
γλου Ι.

BANQUIERS

Kehayoglou Th. N.
Climanoglou B. H.
H. Aghapoglou

PHARMACIES

Leontiou G. Moralo-
glou J.

ΣΥΓΗ

Τῆς νομαρχίας Προῦσης Κεῖται ἐπὶ τῆς Ν. παραλίας τοῦ Κίανου κόλπου μεταξὺ Μουδανίων καὶ Τριγλίας εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας τῶν πρώτων ἔχουσα 330 περίπου οἰκογενεῖας χριστ. ὁρθόδοξ. διατηροῦντες καλῶς κατηρητισμένας σχολὰς ναὸν ἐπ' ὀνόματι τῶν Ταξιάρχων τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς.

Ἡ κυμώπολις αὕτη πρὸ τοῦ 1453 ἐκαλεῖτο Συκὴ ἐκ τῆς πληθῆος τοῦ ὅμων δένδρου. Ἡ κυριωτέρα δ' ἐπασχόλησις τῶν κατοίκων αὐτῆς εἶνε ἡ γεωργία καὶ ἡ βομβοκοτροφία.

ΕΜΠΟΡΟΙ

Ἀβγουστόπουλος Ε.
Μαμέλης Π. Μολιβᾶς Ε.
Παπαδιαμαντόπουλος
Α.
Ρουσιδης Π.
Τσαμπάσογλου Κ.
Χρηστίδης Δ.

ΙΑΤΡΟΣ

Σοφικινόπουλος Δ.

NEGOCIANTS

Avgoustopoulo E.
Mamelis P. Moliva E.
Papadiamandopoulo
Α.
Roussides P.
Tsambassoglou C.
Christides D.

MEDECIN

Sofianopoulo D.

ΣΥΜΗ

Υποδιοίκησις τῆς νομαρχίας Αρχιπελάγους τῆς διοικήσεως Ρόδου κεῖται πρὸς Α. τῆς Νισύρου ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Δωρικοῦ κόλπου εἶνε νῆσος πετρώδης γυμνὴ καὶ ἀκαρπὸς ἔχουσα 22,000 κατ. χριστιανοὺς ὁρθόδοξους διατηροῦντες ἄριστα ἑλληνικὰ σχολεῖα ναοὺς κ. ἄ.

Ἀκμάζει εἰς τὴν σπογγαλείαν καὶ ναυτιλίαν διενεργούσα μέγα ἐπὶ τούτων ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον.

ΛΑΕΤΡΟΠΟΙΕΙΩΝ

Ἀτμοκίνητον
Ἐνοχρατῆς καὶ Ἀγγε-
λοπούλου
Σύμη-Τουρκία

Υἱοὶ Ν. Πετρίδου καὶ
Σια

MOULIN

A VAPEUR
Boyadji
et Angelopoulo
Symi Turquie

Les Fils de M. Petri-
des et Cie

Παγκόσμιος Ἐμπορικὸς Ὁδηγὸς Μ. Ι. Μιχαηλίδου

ΣΤΑΥΡΟΣ Χ. ΣΠΗΡΟΓΛΟΥ
ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 65
546 31 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΗΛ. (031) 226.09

Οδηγὸς επαγγελμάτων.
Ἡ σελίδα που αναφέρεται στη
Σπάρτη δεν εἶναι βέβαια
πλήρης (1906), ἀφοῦ ἐκτὸς των
ἄλλων δεν αναφέρεται στο πλῆθος
των ταπητουργῶν, των ιατρῶν,
των ἐμπόρων κλπ.

α) Νίκος Δανηλίδης.
Σχεδιαστής χαλιών
(Σπάρτη 1921).
β) Γαβριήλ Φιλίππου
Φιλίππιδης, δικηγόρος,
1882 Σπάρτη Πισιδίας
- 1927 Θεσσαλονίκη.
γ) Μισαήλ Μισαηλίδης,
εγγονός του Μισαήλ
Μισαηλίδη, αδελφού του
Ευαγγελινού Μισαηλίδη,
ταπητουργός
κι επιχειρηματίας.

Οι άνθρωποι της Σπάρτης

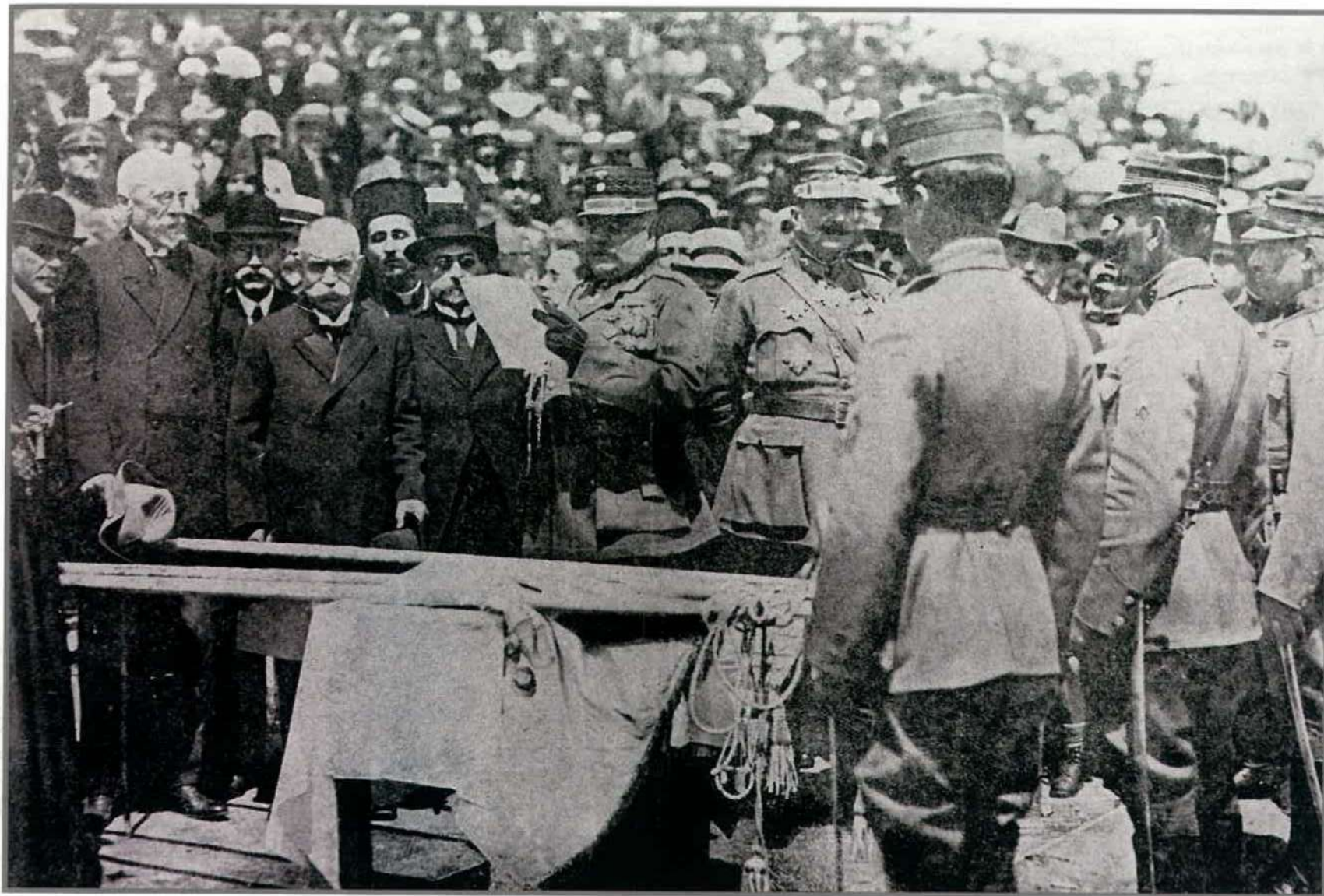
Η Σπάρτη στην πορεία της μέσα στο χρόνο ανέδειξε προσωπικότητες που με την προσφορά τους, την εντελώς ξεχωριστή, έμειναν στην ιστορία. Επειδή μερικές απ' αυτές (Βασίλης Αρτεμιάδης, Βασίλης Πετράκης κ.α.) θα τις συναντήσουμε στο Β' μέρος, εδώ θα περιοριστούμε ν' αναφερθούμε σε μερικούς που εμείς νομίζουμε ότι έμειναν στην ιστορία από την παλιά πατρίδα.

Προέχει βέβαια ο **Γεωργάκης Κλημάνογλου**, ο συμμαρτυρήσας με το Μητροπολίτη Σμύρνης Χρυσόστομο και μετά ο **Γιαννακός Κιοκπάσογλου**, μεγάλος ευεργέτης στη Σπάρτη και δημογέροντας κι αυτός στη Σμύρνη, ο **Χατζη - Θεωдорής Χοτζόγλου**, εξέχων νομομαθής και δικηγόρος στην Πόλη, ο **Δαμιανός Καχραμάνογλου**, που εμαρτύρησε στη Σπάρτη από τους Τούρκους, το 1920, ο **Ηλίας Χατζη - Δουρμούσογλου**, που έφερε το νερό στη Σπάρτη και συνέδραμε στην ανέγερση του ναού της Κοίμησης και φυσικά ο **Μητροπολίτης Πατάρων Μελέτιος** και ο **Παπαΐωακείμ Πεσματζόγλου**.

Αν κανείς ανατρέξει στα πολύ παλιότερα χρόνια, τότε θα πρέπει να μνημονεύσει τον **Πρόδρομο Σπάρταλη**, τον **Τσοτάν - παπά** κι ακόμη παλιότερα την οικογένεια **Ελλέζογλου**, που φιλοξενούσε φιλικούς ή τους Σπαρταλήδες που αγωνίστηκαν στην επαναστατημένη Ελλάδα (τον ανθυπολοχαγό **Χαρ. Πασχάλη** και τους στρατιώτες **Αντώνη Θεοδοσίου**, **Μιχάλη Αντωνίου** και **Αν. Κυριακού**).

Κι αν θα πρέπει να αναφερθεί γενικά κι ανώνυμα θα πρέπει να πει ότι έμειναν στην ιστορία οι γυναίκες της Σπάρτης, για τον αγώνα τους και στην πατρίδα και στην Ελλάδα, μετά τον ξεριζωμό, να κρατήσουν σαν άντρες και γυναίκες μαζί τις οικογένειές τους και τα παιδιά τους, όταν οι σύζυγοι ήταν στην εξορία ή είχαν χαθεί στα βάθη της Ανατολίας.

Ο Κλημάνογλου σε συγκέντρωση αξιωματικών και προυχόντων
στη Σμύρνη, στην περίοδο της Ελληνικής παρουσίας.
Είναι ο τελευταίος αριστερά με το καπέλο.
Δίπλα του μόλις διακρινόμενος ο Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος.
Στη μέση ο αρχιστράτηγος Λεωνίδας Παρασκευόπουλος.

α) ο Γιαννακός Κιοκπάσογλου, στη Σμύρνη το 1902.
β) η Πολυτίμη Κιουρτσόγλου (πρόεδρος του συλλόγου
«Ευσέβεια», του Φιλοπτώχου κ.λ.π.).

α) ο Χατζη - Θεοδωρής Χοτζόγλου.
β) ο Βασίλειος Φιλόσογλου,
νομικός από το Βουρδούρι.

α) μια σπάνια φωτογραφία του 1904. Ο Δαμιανός Καχραμάνογλου κι η οικογένειά του. Στην αγκαλιά της μάνας, ο γιος του Χαράλαμπος, που μπροστά του κακοποιήθηκε μέχρι θανάτου ο πατέρας του. β) Χαράλαμπος Χρηστίδης: πρόεδρος της Δημογεροντίας και σπουδαίος δικηγόρος. Στη φωτογραφία αυτή του 1905 είναι φοιτητής στην Κωνσταντινούπολη.

Ιστορική φωτογραφία:
Ο Μελέτιος συναντά στην απελευθερωμένη
Σμύρνη (1919) τον Παπαϊωακείμ.

Τὸ Ψήφισμα Χριστοῦ ἐπὶ βελόνη

Πρὸς τὰς Σεβαστάς Κυβερνήσεις
τῶν κρατιῶν καὶ φιλελευθέρων δυνάμεων
Μεγάλης Βρετανίας, Γαλλίας καὶ ἠνωμένων Πολιτειῶν.

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

Ο λαὸς τῆς Σπάρτης τῆς Πισσιδεῖας ἀρχαίως ἀποικίας τῶν
Λακεδαιμονίων, ἐπιθρομβήσας εἴκοσι χιλσκατοῖκων μετὰ τῶν περικύ-
ρων τῆς δοκιμασθεῖσας ἀνέκαθεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν διωγμῶν τοῦ
Γένους ἀποκομίσας τὴν γλῶσσαν κατὰ τὴν κατάκτησιν τῶν τοῦρκων
ἵνα μὴ ποτε ὁμιλήσῃ ἑλληνιστί, ἀλλ' αἰώνως ἀνδρομέμενος διὰ τῶν
τῶν διωγμῶν καὶ τῶν παθημάτων καὶ διὰ μεγαλσπερίων ἐχολαίων
διαχέων τὰ νύματα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν
λαμβάνει τὴν τιμὴν ὡς ὑποβάλλη πρὸς τὰς κραταίς καὶ
φιλελευθέρους ὡς ἕνω δυνάμεις:

- α) ὅτι ἀδύναστος ἐστὶν ἡ περαιτέρω συμβίσις μετὰ τῶν τοῦρκων
ὡς ἀρχόντων
- β) ὅτι ἡ μόνη λύσις πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀσφαλείας, ἡσυχίας
καὶ εὐτασσίας του εἶνε μόνον ἡ μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος ἔνω-
σις πρὸς ἣν ἔρρηκτοι δεσμοὶ αἵματος, θρησκείας καὶ γλώσσης
τὸν συνδέουσι.
- γ) ὅτι ἐν ᾗ περιπτώσει αἱ φιλελευθεροὶ δυνάμεις δὲν στέργουσι
εἰς τὴν ἐθνικὴν του ἀποκατάστασιν ἀπόφασιν στερρὰν ἔχει
ὅπως ἐν κοινῇ συμμάχῃ μετ' ἄλλων τῶν ὑμαιομένων του τῆς ἡ. ἀσεί
ως ἐκτελέσῃ αὐτὴν διὰ τοῦ θανάτου του καὶ τοῦ πεδίου τῆς τι-
μῆς καὶ
- δ) ἐντέλλεται εἰς τοὺς ἐντολοδόχους καὶ πληρεξουσίους αὐτοῦ
Κ. Κ. Ἰπποκράτην, Αἰ. Κ. Διογένη, Ἐμμόρον, Θεόδ. Παλάζογλου,
Νίκον, Δαμιανίδην, Γεωργίου, Πρ. Ἰδρυμόν, Γρηγοριάδην καὶ Δαμιανὸν
Στύλουλου ὅπως διαβιβάσωσι τὸ πρὸν δοκὸν βεῖ.

Τὸ βεβαίωμα ἐπὶ βελόνη ἐν Σπάρτῃ, τῇ δωδεκάτῃ δεκεμβρ. 1918

Ὁ λαὸς τῆς Σπάρτης ἐπὶ βελόνη
ὡς ὑπογράψαντες

Βεβασεβίστας

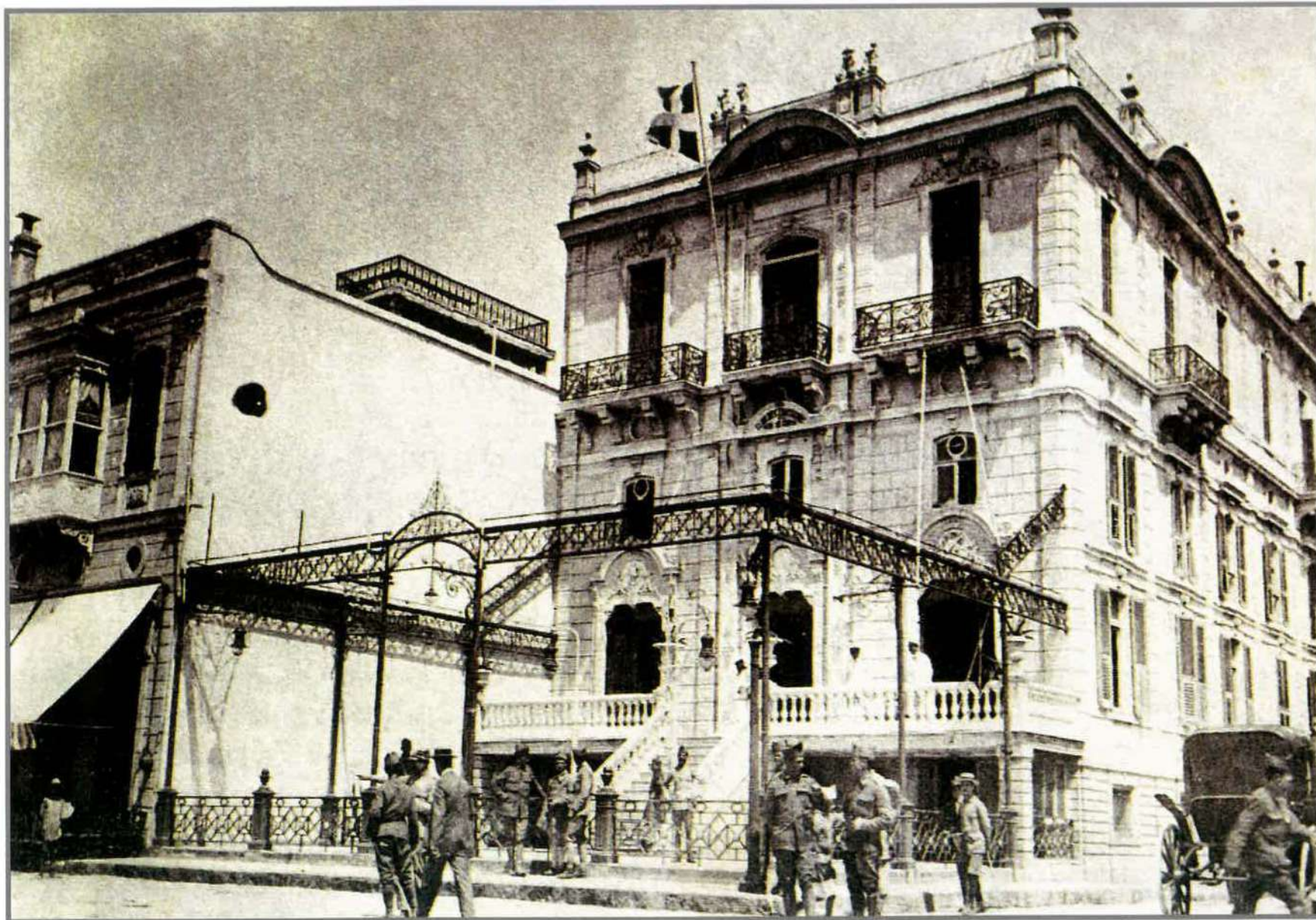
Η ΕΙΣΤΡΟΦΗ

Το ψήφισμα των Σπαρταλήδων
προς τις μεγάλες δυνάμεις
για την απελευθέρωση της Σπάρτης
(12/12/1918). Πιστοποιεῖ το αληθές
των υπογραφῶν ο Σύλλογος
των Πισιδῶν της Σμύρνης
(η σφραγίδα του ἔχει ως ἔτος
ἰδρύσεως το 1918). Διακρίνονται οἱ
υπογραφές των: Ι. Κιοκπάσογλου,
Ν. Δαμιανίδη, Π. Γρηγοριάδη
καὶ Δ. Στύλουλου.

Οι φίλοι. Φερέλπιδες νέοι της Σπάρτης.
Όλοι επιστήμονες. (Η φωτογραφία δόθηκε
στον εγγονό του 2ου εξ αριστερών καθημένου
Γερασ. Ευστρατιάδη ή Μιντίκογλου,
ανώτερου δικαστικού της Τουρκίας)

Η «λέσχη των κυνηγών»: το στέκι
των Σπαρταλήδων στη Σμύρνη.
Εκεί και τα γραφεία του Συλλόγου τους.

Οι Σπαρταλήδες φεύγουν

Ο Παπαϊωακείμ στ' Απομνημονεύματά του εξηγεί γιατί ζήτησε και πέτυχε να φύγουν οι Σπαρταλήδες προς την Ελλάδα όχι από λιμάνια του Αιγαίου, αλλά από την Αττάλεια, σώζοντας ουσιαστικά το ποίμνιό του (τον ακολούθησαν και οι Βουδουρλήδες, οι Ουλουμπορλήδες κ.λ.π.).

Στην Αττάλεια οι Σπαρταλήδες έμειναν δύο εβδομάδες στα σπίτια που μόλις είχαν εγκαταλείψει οι Ατταλιώτες, με τους οποίους άλλωστε συνδέονταν στενά, αφού μοιράζονταν την έδρα της Μητρόπολης.

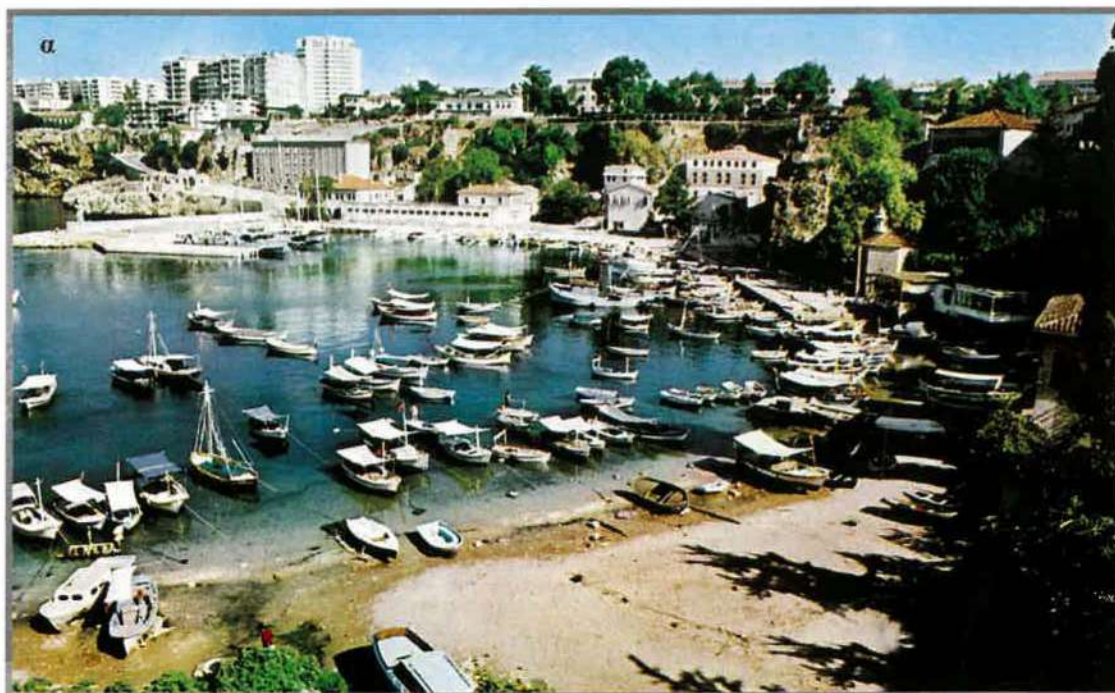
Ωστόσο αρκετοί Σπαρταλήδες που είχαν εγκλωβιστεί στη Σμύρνη, έφυγαν κι αυτοί όπως οι χιλιάδες άλλοι Σμυρνιοί και πρόσφυγες της Ανατολής.

α) ο καταρράκτης της Σίδης
(μεταξύ Σπάρτης και Αττάλειας).
Σχηματίζεται από τα νερά
του Κέστρου.
β) το λιμάνι της Αττάλειας
απ' όπου με 3 πλοία αναχώρησαν
οι Σπαρταλήδες για την Ελλάδα.

α) μια ακόμη φωτογραφία της Αττάλειας,
β) η Δ' τάξη σχολείου της Αττάλειας. Διευθυντής ο Πατάρων Μελέτιος (φωτογραφία του 1920).
Στην άκρη αριστερά ο επιθεωρητής σχολείων από την Πόλη Φωτιάδης. Πολλοί Σπαρταλήδες δάσκαλοι εργάζονταν στην Αττάλεια.

α) η ονομαζόμενη από τους Τούρκους «παλιά Αττάλεια»: οι συνοικίες των Ελλήνων, πριν την καταστροφή, έχουν αναδειχθεί ως τουριστικό αξιοθέατο,
 β) Σπαρταλήδες επισκέπτονται (1989) τα σπίτια των Ελλήνων της Αττάλειας, στα οποία έμειναν για 15 ημέρες, τον Οκτώβρη του 1922, πριν ξεκινήσουν για την Ελλάδα.
 γ) ένας από τους Τούρκους αξιωματικούς που ήταν υπεύθυνος για την έξοδο από τη Σπάρτη.

Σμυρνιοί αλλά και πρόσφυγες απ' όλη τη Μικρασία μπαίνουν στις βάρκες για να προσεγγίσουν Ελληνικά πλοία που θα τους πάρουν αγκυροβολημένα στ' ανοιχτά. Τα πλοία των Αγγλογάλλων φυσικά δεν τους δέχτηκαν... Πίσω η πολιτεία καίγεται.

α) το τελευταίο εμπόδιο στο λιμάνι
της Σμύρνης.
β) κι ενώ τα γυναικόπαιδα καταφεύγουν
στην Ελλάδα, οι άνδρες με τα
«τάγματα εργασίας»
συνεχίζουν την πορεία προς το
εσωτερικό της Μικρασίας...

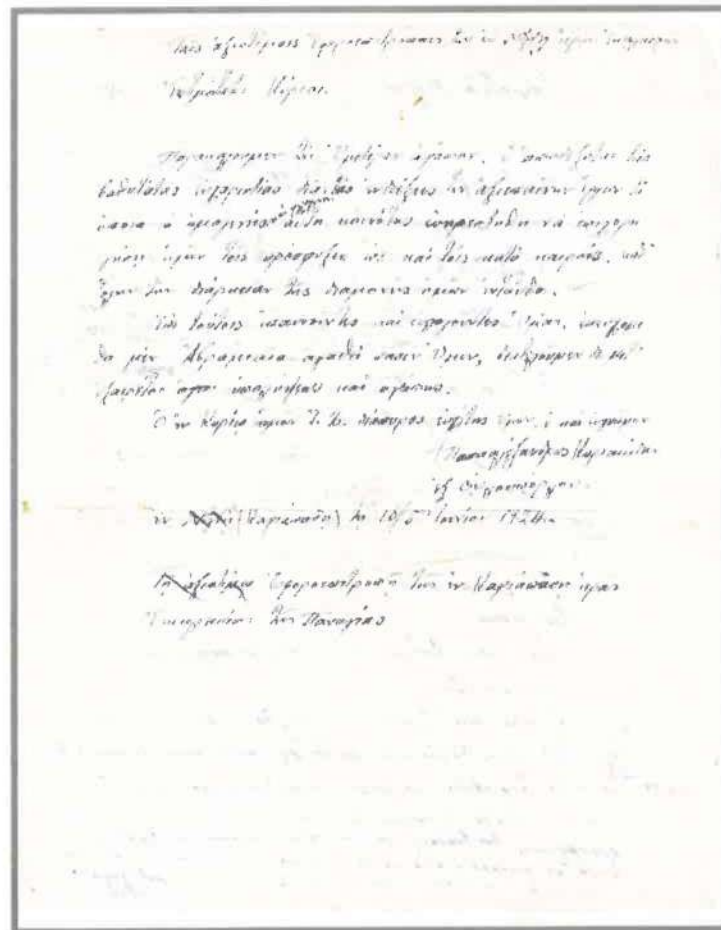
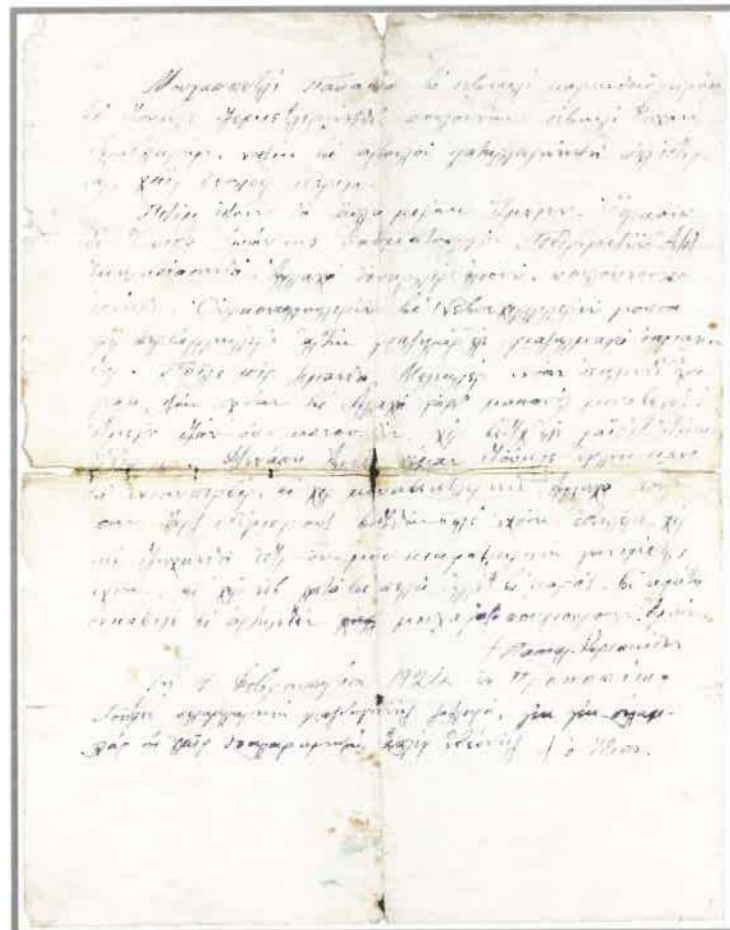
Και όμως δεν έφυγαν όλοι

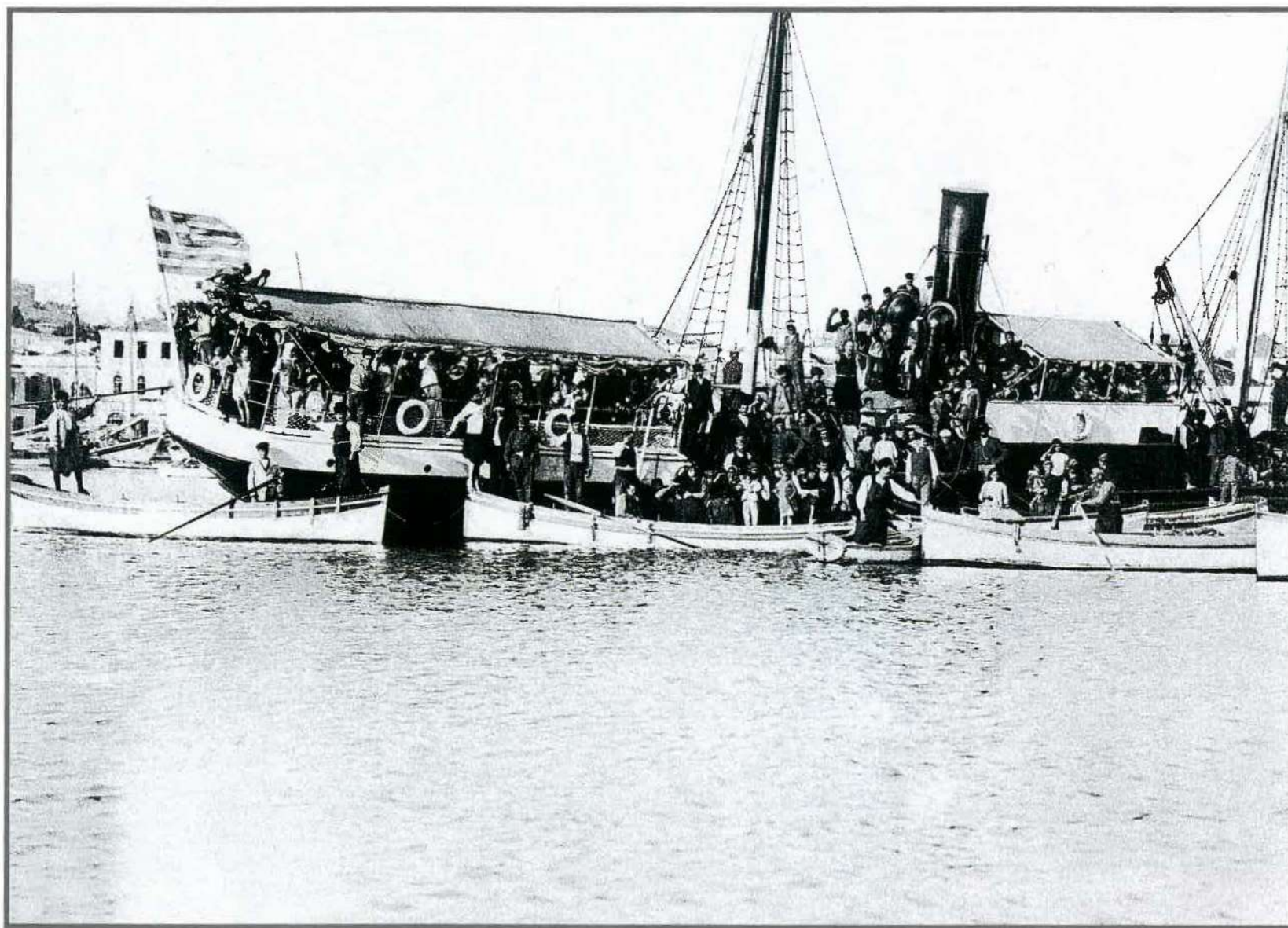
Θεωρούσαμε, ότι όλοι οι Πισίδες, είτε κυρίως μέσω Ατταλείας με τον Παπαϊωακείμ οι Σπαρταλήδες, είτε με τους δικούς τους ηγέτες, οι των άλλων κοινοτήτων, κατέφυγαν στην Ελλάδα. Σημειώναμε μόνο την αρπαγή ενός παιδιού από τους ληστές των βουνών στη διαδρομή, που μετά εξισλαμίσθηκε και πάντως δεν είχαμε στοιχεία για παραμονή Ελληνορθοδόξων στην Πισιδία.

Μετά τις επιστολές που δημοσιεύουμε παρακάτω κι αφορούν στον ιερέα Παπαλέξανδρο Κυριακίδη από το Ουλούμπορλου κι από τις πληροφορίες που μας έδωσαν οι οικείοι του, εγκατεστημένοι στη Θεσσαλονίκη, προκύπτει ότι ο ιερέας με μια μικρή ομάδα Χριστιανών κατέφυγαν, ύστερα από πολλές περιπέτειες, στη Νίγη και το Προκόπι, όπου κι εφίλοξενήθηκαν, ωστόσο οι εκεί Χριστιανοί έφυγαν για την Ελλάδα με την ανταλλαγή.

Όμως ο Παπαλέξανδρος δεν ήρθε στην Ελλάδα. Έμεινε εκεί στα ιερά χώματα της Μικράς Ασίας, όπου και μετά από λίγο καιρό πέθανε.

Ο ιερέας Παπαλέξανδρος
στα καραμανλίδικα
και στα Ελληνικά εξηγεί πώς
έφτασε στο Προκόπι και
τη Νίγη κι ευχαριστεί
για την φιλοξενία τους
Χριστιανούς των μερών εκείνων,
οι οποίοι ήρθαν στην Ελλάδα,
με την Ανταλλαγή
και μέσω Μερσίνας,
το Νοέμβριο του 1924.

Άφιξη προσφύγων στον Πειραιά.

Προς τη νέα πατρίδα, την Ελλάδα

• Το ταξίδι στην Άσπρη θάλασσα ήταν περιπετειώδες. Όπως αφηγείται ο Παπαϊωακείμ, πέρασαν από τη Ρόδο, την Πάρο, τη Νάξο, τη Μύκονο, για να φτάσουν τελικά στον Πειραιά στις 16 Νοέμβρη 1922. Στη διαδρομή διαμοιράζονταν στα νησιά, ενώ τα δύο από τα τρία πλοία (τα αμερικάνικα) είχαν ήδη αποχωρήσει. Μια μεγάλη ομάδα Σπαρταλήδων κατευθύνθηκε μετά από τον Πειραιά στην Ύδρα και στις Σπέτσες. Έτσι, σε πρώτη φάση, τελικά στον Πειραιά αποβιβάστηκαν λίγα γυναικόπαιδα και ο Παπαϊωακείμ με την οικογένειά του. Αργότερα, όταν κάπως ηρέμησαν τα πράγματα και επανήλθαν κι όσοι άνδρες είχαν επιζήσει από την εξορία, οι Σπαρταλήδες από τα νησιά συγκεντρώθηκαν σιγά - σιγά στην Αθήνα και τον Πειραιά. Εκείνοι που μαζικά και στη συνέχεια παρέμειναν σε νησί ήταν οι περίπου 800 Σπαρταλήδες, που στα μέσα του 1923 ευρίσκονταν εγκατεστημένοι στην Ύδρα, όπου βρήκαν φιλόξενη υποδοχή και γρήγορα επιδόθηκαν στην ταπητουργία, ιδρύοντας μάλιστα επιχείρηση, την "**Ένωση Ταπητουργών Ανατολής**".

Εδώ θα πρέπει να ειπωθεί ότι με διάφορους τρόπους και μέσα Σπαρταλήδες από τη Σμύρνη, την Πόλη και άλλα μέρη είχαν ήδη φτάσει νωρίτερα στην Αθήνα και κατά κάποιο τρόπο υποδέχονταν το κυρίως κύμα των ξεριζωμένων.

• Πριν να εξηγήσουμε πως έγινε η εγκατάσταση του μεγάλου όγκου των Σπαρταλήδων στη Νέα Ιωνία, να πούμε ότι με τον ξεριζωμό άμεσα, αλλά και αργότερα λόγω των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων που ανέπτυσαν πάντα οι Σπαρταλήδες (κυρίως Ταπητουργικές και Υφαντουργικές), μεγάλες ομάδες - οικογένειες εγκαταστάθηκαν στη Θεσσαλονίκη¹², την Πάτρα, το Ναύπλιο, τη Ρόδο, το Γύθειο, το Ηράκλειο Κρήτης, το Βόλο, την Έδεσσα, τη Λήμνο, την Αλεξανδρούπολη, τη Μυτιλήνη, τη Νέα Αρτάκη, τη Νάξο, την Κοζάνη, τη Βέροια κι αλλού, ενώ πολλοί πήγαν απευθείας στο εξωτερικό (κυρίως στη Γαλλία, αλλά και στις Ηνωμένες Πολιτείες, τον Καναδά, την Αυστραλία, την Αργεντινή).

• Ειδικότερα, μεγάλη ομάδα Σπαρταλήδων, θέλοντας να αναπτύξει και την άλλη δραστηριότητα στην πατρίδα, την ροδελαιοπαραγωγή, εγκαταστάθηκε στην περιοχή Κοζάνης - Καστοριάς - Γρεβενών, όπου ίδρυσε και ξεχωριστή κοινότητα, κοντά στο Τσοτύλι, στην οποία μάλιστα επέτυχαν κι έδωσαν το όνομα "**Νέα Σπάρτη**".

Οι ροδελαιοπαραγωγοί της Νέας Σπάρτης γρήγορα θα κάνουν έντονη την παρουσία τους στην περιοχή. Μάλιστα, το 1938 ο **Αθανάσιος Κιουρτζόγλου** θα βραβευτεί από την Ακαδημία Αθηνών (βραβείο Εμμ. Μπενάκη) για την παραγωγή ροδέλαιου. Η Νέα Σπάρτη αποτελούσε συνοικισμό του Τσοτυλίου, είχε δική της εκκλησία, τον Άγιο Γεώργιο, κι αντιπροσωπευόταν στο Κοινοτικό Συμβούλιο αρχικά από τον **Σταύρο Ηλία Χατζηδουρμούσογλου** και ύστερα από το **Γεώργιο Δανόγλου**.

• Όλοι οι Σπαρταλήδες που εγκαταστάθηκαν στην Αττική δεν ήρθαν στη Νέα Ιωνία. Πολλές εκατοντάδες έμειναν στον Πειραιά, τη Νίκαια (εκεί, βέβαια, υπάρχει το σύνολο σχεδόν των Νησλήδων, που έφτιαξαν την όμορφη δική τους στέγη) και τον Κορυδαλλό¹³. Αρκετοί εγκαταστάθηκαν στη Νέα Σμύρνη κι άλλοι στους όμορους δήμους της Νέας Ιωνίας: Νέα Φιλαδέλφεια, Μεταμόρφωση, Ηράκλειο, Αμαρούσιο, Λυκόβρυσή κλπ., καθώς και στον Άγιο Στέφανο, την Εκάλη και το Λαύριο.

• Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί ότι από την Αττάλεια έφυγαν σχεδόν όλοι οι Πισίδες. Και όταν λέμε Πισίδες εννοούμε, βέβαια, και τους Βουρδουρήδες (από το Βουρδούρι, το βυζαντινό Πολυδώριο), τους Παρλαλήδες (από την Μπάραλα ή Πάρλα), τους Ουλουμπορλήδες (από το Ουλούμπορλου, την αρχαία Απολλωνία), τους Νησλήδες (από το Νησί της λίμνης Εγερίδι) και άλλους.

¹² Μόνο στην Τούμπα, από τα στοιχεία του λεγόμενου «τενεκεδένιου σχολείου» της κ. Ελ. Τζούτζια, φαίνεται ότι μεταξύ των ετών 1925-27 είχαν εγγραφεί 20 παιδιά Σπαρταλήδων.

¹³ Από μελέτη της κ. Αρχ. Παπαδοπούλου, που δημοσιεύθηκε στη «Σπάρτη της Ανατολής» προκύπτει ότι στον Πειραιά, μεταξύ 1923-1926 είχαν εγγραφεί στα Δημοτολόγια περίπου 200 Σπαρταλήδες, αρχηγοί οικογενειών.

Αρκετοί Βουρδουρλήδες ήρθαν στη Νέα Ιωνία, το μεγαλύτερο πλήθος τους όμως προτίμησε την Έδεσσα, όπου και εγκαταστάθηκε, με αρχηγό τους τον ονομαστό στην ευρεία περιοχή της Πισιδίας, *Νικ. Τσολοσίδη*. Οι Παρλαλήδες προτίμησαν τη Μακεδονία, όπου κι εγκαταστάθηκαν μαζί-κά στα χωριά Μαυρόλοφος, Δραβίσκος και Δήμητρα Σερρών. Οι Ουλουμπορλήδες διεσπάρησαν σε συνοικίες της Αθήνας (Καισαριανή, κυρίως), τη Θεσσαλονίκη και την περιφέρεια Κοζάνης, όπου συνέβαλαν στην ίδρυση της κοινότητας "Νέα Νικόπολη". Εθνικοτοπικούς συλλόγους ίδρυσαν, εκτός από τους Σπαρταλήδες, οι Νησλήδες και οι Παρλαλήδες. Δεν υπάρχουν στοιχεία για ίδρυση συλλόγων από τους Βουρδουρλήδες και τους Ουλουμπορλήδες.

- Ο συμπατριώτης μας εκπαιδευτικός και συγγραφέας Λάζαρος Ασίκογλου έχει γράψει για τη Δήμητρα Σερρών και την εκεί εγκατάσταση Παρλαλήδων, το έργο: «Δήμητρα Σερρών».
- Οι Νησλήδες έχουν κατά καιρούς εκδόσει ημερολόγια και άλλα έντυπα με στοιχεία για το Νησί.
- Πολλά στοιχεία για περίχωρα της Σπάρτης (Άππα, Ντιναίρ, Εγερδήρ, Πέρματα) δίνει και ο Μ. Θαβωρίτης στο βιβλίο του: «Μνήμες Μ. Ασίας», Αθήνα 1972.

ΜΕΡΟΣ Β΄ Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΑΛΗΔΩΝ ΣΤΗ ΝΕΑ ΠΑΤΡΙΔΑ

Το Πνευματικό Κέντρο των Σπαρταλήδων στη
Ν. Ιωνία, σήμερα.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΣΤΗΡΙΞΑΝ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΑΛΗΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ

- Είναι πολλοί εκείνοι που με τον έναν ή τον άλλον τρόπο συνέδραμαν στον αγώνα της πρώτης εγκατάστασης και της οργάνωσης της ζωής των ξεριζωμένων Σπαρταλήδων στην Ελλάδα (πέραν βεβαίως των δύο κληρικών μας).
- Από τους πλέον δυναμικούς ήσαν: ο δικηγόρος και βουλευτής Βασιλάκης Αρτεμιάδης, ο δικηγόρος και πολιτευτής Βασίλειος Πετράκης, ο στρατηγός από το Βουρδούρι Παύλος Παλλίδης, ο δάσκαλος Ιορδάνης Δημητριάδης, ο ταπητοβιομήχανος Νικ. Χατζησταθόγλου και ο δικηγόρος Γαβριήλ Τσακίρης. Πλην του στρατηγού, οι άλλοι θήτευσαν και στα προεδρεία του Συλλόγου.

Από αριστερά προς τα δεξιά: Βασ. Αρτεμιάδης, Βασ. Πετράκης, Ιορδ. Δημητριάδης, Νικ. Χατζησταθόγλου, Παύλος Παλλίδης, Γαβριήλ Τσακίρης

Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ Ν. ΙΩΝΙΑ

1. *Η ίδρυση της Νέας Ιωνίας*

• Έχουν γραφτεί πολλά για την εγκατάσταση των Σπαρταλίδων στο συνοικισμό "Ποδαράδες", τη σημερινή "Νέα Ιωνία". Με βάση «τις Αναμνήσεις» του Παπαϊωαννίου Πεσματζίδη, αλλά και στοιχεία από άλλες πηγές, από τις αρχές ακόμα της δεκαετίας του '80, ο Βάσος Βογιατζόγλου και ο Χάρης Σαπουντζάκης σε ομιλίες και συγγράμματά τους επικαιροποιούσαν, με ιδιαίτερη έμφαση, τα αληθή γεγονότα, έτσι ώστε η Νέα Ιωνία κατοχυρώθηκε ως η πολιτεία που ίδρυσαν οι Σπαρταλίδες, χωρίς φυσικά να παραγνωρίζεται η τεράστια παρουσία και συμβολή των άλλων μικρασιατών προσφύγων, από τη Σμύρνη, την Ινέπολη και Κασταμονή, την Αλάια, τα Βουρλά, την Αττάλεια, τον Πόντο, την Καππαδοκία, τη Σαφράμπολη, τη Νεάπολη, το Ικόνιο, το Αϊβαλί, τα Θυάτεια, την Κωνσταντινούπολη...

• Ας δούμε, λοιπόν, όσο πιο σύντομα γίνεται, το πώς ιδρύθηκε η Νέα Ιωνία. Είναι άνοιξη του 1923. Η Επαναστατική Κυβέρνηση του Νικόλαου Πλαστήρα έχει ιδρύσει το "Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων", με σκοπό την εν γένει αποκατάστασή τους στην Ελλάδα (αστική και γεωργική). Αρχισαν να γίνονται σχέδια για την οριστική στέγασή τους, αφού στην αρχή έμεναν πρόχειρα σε σκηνές και παράγκες.

Η περιοχή "Ποδαράδες", την οποία διέσχισε ο Ποδονίφτης, προσφερόταν για την εγκατάσταση προσφύγων που θα απασχολούνταν με την Ταπητουργία. Προς αυτή την περιοχή οδηγήθηκαν οι επικεφαλής των Σπαρταλίδων, με πρώτο τον Παπαϊωαννίδη, ένα μαρτυρικό πρωινό πεζοπορώντας από το τέρμα Πατησίων (τη γνωστή "Αλυσίδα"). Για τους χιλιοσταλαιπωρημένους από τις κακουχίες πρόσφυγες η περιοχή φάνταζε ως "θελκτική" και "ευάερος", γιατί ήταν εξοχική, είχε λίγα δέντρα, κάποια αμπέλια και στη μέση τη γραμμή του "θηρίου" (του ατμήλατου τρένου της εποχής). Ίσως είχαν επηρεαστεί, περισσότερο απ' όσο έπρεπε, από την ύπαρξη του χειμάρρου και την πιθανή άντληση των νερών του για την Ταπητουργία.

Η ψύχραιμη εκτίμηση σήμερα πια λέει ότι δεν ήταν και τόσο κατάλληλος ο τόπος, έτσι περίκλειστος από παντού, με λόφους και λοφίσκους... Στην πατρίδα τους ζούσαν σ' ένα απέραντο οροπέδιο, στα 1.000 μέτρα, μέσα στο πράσινο και τα νερά. Τώρα κατέβαιναν στα εκατό μέτρα, σ' ένα χώρο θαμνώδη, χωρίς ορίζοντα, χωρίς πράσινο, χωρίς αέρα...

Βιαστικά άρχισαν να διανοίγονται δρόμοι και να καθαρίζονται κομμάτια γης, γύρω από τη σημερινή Λεωφόρο Ηρακλείου και μεταξύ των οδών Ελευθερίου Βενιζέλου και Σμύρνης, σε μian ακτίνα 500 περίπου μέτρων από την ανεγερθείσα αργότερα εκκλησία των Αγίων Αναργύρων.

Αυτό το "βιαστικά", το "πολύ βιαστικά", να στεγαστούν όπως όπως οι πρόσφυγες, βάθυνε πολύ στην μετέπειτα εξέλιξη της πόλης. Ελάχιστοι ελεύθεροι χώροι, λίγες πλατείες, στενοί δρόμοι. Η πλήρης αντίθεση με την εικόνα του γειτονικού Ψυχικού, που τότε κι αυτό, αλλά από άλλη γωνία (της ιδιωτικής εκμετάλλευσης), άρχισε τη ζωή του.

• Την **Κυριακή 27 Ιουνίου 1923** σε πανηγυρική εκδήλωση μπήκε ο θεμέλιος λίθος του συνοικισμού. Αξίζει να περιγράψουμε αυτό το γεγονός!

Στο ύψος περίπου όπου η σημερινή οδός Π. Π. Γερμανού (τότε Γυθείου) συναντάει την Κ. Βάρναλη (τότε Μορκεντάου) είχε στηθεί επάνω σε μια μεγάλη δεξαμενή νερού, ειδική εξέδρα, η οποία είχε καλυφθεί με χαλιά (πότε πρόλαβαν κιόλας να τα φτιάξουν οι Σπαρταλίδες!), που τόνιζαν τον ιδιαίτερο ρόλο που ήθελαν να διαδραματίσουν στο χώρο αυτό οι πρώτοι οικιστές του. Είχαν στηθεί αψίδες από βέργες κι είχαν τοποθετηθεί ανθοστήλες με λουλούδια των γύρω αγρών. Διάκοσμος όμορφος και συμβολικός μαζί!

Επίσημοι ήταν πολλοί και σημαντικοί: ο ίδιος, ο αγαπημένος των προσφύγων, "μαύρος καβαλάρης", ο Νικόλαος Πλαστήρας, ο πρωθυπουργός Στυλιανός Γονατάς, οι υπουργοί Δοξιάδης και Σιδέρης και εξίσου σημαντικό, ο παλιός Αμερικανός πρεσβευτής στην Πόλη κι αμέσως μετά πρώτος πρόεδρος της περιφέρειας "Εταιρείας Αποκαταστάσεως Προσφύγων", που γρήγορα παρέλαβε από το "Ταμείο" το έργο της στέγασής τους, με την ταχύτητα, πράγματι, ανέγερση των προσφυγικών κατοικιών, ο **Ερρίκος Μορκεντάου**.

Η παρουσία του Μορκεντάου τιμούσε ιδιαίτερα τους Σπαρταλίδες, αφού ήταν ο άνθρωπος που, εξαιτίας της θέσεώς του στα δύσκολα χρό-

νια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, είχε γλιτώσει πολλούς άνδρες της Σπάρτης από την εξορία και το θάνατο.

Ο Παπαϊωακείμ δεν έχασε την ευκαιρία. Μετά τον αγιασμό ζητά και παίρνει το λόγο και με τη βροντώδη φωνή του αναφέρεται στην προσφορά της Σπαρταλήδικης κοινότητας στη Μ. Ασία και εν ονόματι αυτής της προσφοράς παρακαλεί να δοθεί στο συνοικισμό το όνομα "Νέα Σπάρτη". Δίκαιο το αίτημα. Και σε άλλες περιοχές συνυπήρχαν πρόσφυγες από διάφορες κοινότητες, αλλά πρυτάνευσε το όνομα της πρώτης, της πολυπληθέστερης, της πιο δυναμικής. Ο Πλαστήρας, σαν πολιτικός πια, στρογγυλεύει λίγο τα πράγματα και αντιπροτείνει το "Νέα Πισιδία", για να καλύψει και τις άλλες κοινότητες γύρω από τη Σπάρτη. Αν και αρκετά χλιαρή και ελάχιστα "ελκυστική", η πρόταση γίνεται δεκτή. Σ' ένα λαξευμένο ακρογωνιαίο λιθάρι σκαλίζεται βιαστικά το "Νέα Πισιδία" και τοποθετείται σε ένα χαντάκι, λίγο πιο εκεί, στη διασταύρωση των σημερινών οδών Ηρακλείου και Ελ. Βενιζέλου.

Ο θεμέλιος λίθος τοποθετήθηκε, αλλά το όνομα δεν επιβίωσε. Τα χρόνια ήταν δύσκολα. Οι πρόσφυγες έφταναν πια κατά εκατοντάδες στους "Ποδαράδες". Μέρα τη μέρα ξεφύτρωναν συνοικίες (Νεάπολη, Σαφράμπολη, Ινέπολη, Ελευθερούπολη, αρκετά αργότερα Περισσός). Αρχικά στο πλάνο της ανέγερσης του οικισμού και της απαλλοτρίωσης του ιστορικού κέντρου από τον "Πανάγιο Τάφο" η περιοχή αυτή είχε πρόχειρα ονομασθεί "Ιωνία". Το κάπως άχρωμο "Νέα Πισιδία", το οποίο δυστυχώς δεν υποστηρίχθηκε κιόλας, υποχώρησε μπροστά στο εντυπωσιακό "Ιωνία" που, αφού πήρε και το πρόθεμα "Νέα" κι έγινε "Νέα Ιωνία", επιβλήθηκε πια στη συνείδηση των οικιστών, κι ως ένα σημείο, και των ιδίων των Σπαρταλήδων που δεν αντέδρασαν. Άλλωστε λέγεται ότι αρχικά νουνός και του "Ιωνία" ήταν ένας αξιόλογος Σπαρταλής δικηγόρος, ο Χρηστίδης! Τώρα, βέβαια, πώς ονομάζεται μια περιοχή "Ιωνία", όταν δεν βλέπει τουλάχιστον θάλασσα, κι όταν πάντως οι πρώτοι οικιστές της ήθελαν να λένε ότι είναι απόγονοι Δωριέων, αυτό είναι μιας άλλης τάξεως παράδοξο! Όμως ποιος μπορούσε να σκεφτεί τότε τέτοια πράγματα...!

• Ως το 1934, που έγιναν οι πρώτες Δημοτικές Εκλογές και πλέον επίσημα είχε ονομασθεί ο προσφυγικός συνοικισμός Δήμος Νέας Ιωνίας, η πολιτεία των ξεριζωμένων αριθμούσε περισσότερους από 20.000 κατοίκους. Όλοι ή σχεδόν όλοι ήταν πρόσφυγες!

Οι Σπαρταλήδες, που εγκαταστάθηκαν στη Νέα Ιωνία, ως το 1930, υπολογίζονται στους 2.500. Ήταν τότε ίσως η πιο πολυάριθμη κοινότητα. Σήμερα δεν είναι, καθώς οι Σπαρταλήδες μετακινήθηκαν στα βόρεια προάστια, σε μεγάλο βαθμό, εξαιτίας της επιτυχούς επιχειρηματικής τους δραστηριότητας στη βιομηχανία ή τη βιοτεχνία, αλλά και στην Αθήνα.

• Σήμερα, γενικεύοντας θα πούμε ότι, τα δεδομένα έχουν αλλάξει σχεδόν ριζικά στον πολυπολιτισμικό δήμο της Νέας Ιωνίας. Οι μικρασιάτες πρόσφυγες και οι απόγονοί τους είναι μειοψηφία και οι Σπαρταλήδες ασφαλώς και δεν είναι πια η πρώτη αριθμητικά δύναμη, ακόμη και στο Ιστορικό Κέντρο. Εξακολουθούν ωστόσο να κάνουν αισθητή την παρουσία τους με την υψηλή κοινωνική τους θέση, την ενασχόλησή τους με το εμπόριο και, βέβαια, με τις δραστηριότητες του Συλλόγου τους, της "Ενώσεως Σπάρτης Μ. Ασίας".

• Στο έργο αυτό όταν λέμε "Νέα Πατρίδα" εννοούμε συνθετικά πλέον τη Νέα Ιωνία, όπου από την πρώτη στιγμή εγκαταστάθηκε ο μεγαλύτερος όγκος των Σπαρταλήδων, όπου ιδρύθηκε και συνέχισε, χωρίς διακοπή, να λειτουργεί ο Σύλλογός τους, ως οιονεί "στέγη των απανταχού Σπαρταλήδων". Φυσικά, δεν αγνοούμε καθόλου τη ζωή και τη δράση Σπαρταλήδων σε άλλα μέρη της Ελλάδας και του εξωτερικού, αλλά το κέντρο βάρους μας είναι η Νέα Ιωνία και ο Σύλλογος των Σπαρταλήδων.

• Ο συγγραφέας αυτού του τόμου σε ανακοίνωσή του που έγινε στο 5ο Συμπόσιο Ιστορίας - Λαογραφίας Αττικής, οργανωμένο από το Δήμο Ν. Ιωνίας και την Ένωση το 1992, στους χώρους του Συλλόγου, αναφέρει ότι, ύστερα από έρευνα στα Δημοτολόγια του Δήμου των ετών 1934 και 1937 και σε δείγμα 1.500 εγγραφών προκύπτει ότι οι Σπαρταλήδες δεν ήταν μόνο οι ιδρυτές, αλλά και η πρώτη αριθμητικά δύναμη προσφυγικής κοινότητας στη Νέα Ιωνία. Πιο συγκεκριμένα 160 στους 1.500 κατοίκους είχαν δηλώσει τη Σπάρτη ως τόπο γέννησης ή καταγωγής τους. Το 11% δηλαδή. Με βάση πάντα τα στοιχεία εκείνα, δεύτερη αριθμητικά κοινότητα ήταν οι Συμυρνιοί, που έφταναν τους 120 και τρίτη οι Αλαγιώτες που ήταν 75. Στην ίδια θέση και οι Κωνσταντινουπολίτες, με το πρώτο κύμα φυγής τους. Ακολουθούσαν οι Κονιαλήδες (από το Ικόνιο), οι Βουρλιώτες, οι Ινεπολίτες - Κασταμονίτες, οι Καππαδόκες (κυρίως από τη Νεάπολη, τη Νίγη και την Καισάρεια). Αρκετοί ήταν οι Αϊβαλιώτες, οι Αξαρχήδες (από τα Θυάτεια). Οι από τον Πόντο προερχόμενοι (Τραπεζούντα, Αμισός, Σινώπη, κλπ.) ήταν βέβαια πάρα πολλοί, αλλά εμφανίζονται ενιαία ως "Πόντιοι".

Μεγάλος αριθμός προσφύγων προερχόταν από την ευρεία περιοχή της Κεντροδυτικής και Νότιας Μ. Ασίας (Πισιδία, Παμφυλία, Λυκαονία,

Λυκία, Φρυγία) με επικεφαλής τις πόλεις: Σπάρτη, Αττάλεια, Ικόνιο, Αϊδίνι, Βουρδούρι, Ναζλή και τις κωμοπόλεις Σίλλη, Μάκρη, Αλάια κλπ. Ουσιαστικά 1 στους 3 πρόσφυγες προέρχονταν από τα μέρη αυτά¹⁴.

2. Οι Προδρομικοί Σύλλογοι

• Το 1933 με την επωνυμία "**Ένωση Σπαρταλίδων Ν. Ιωνίας: Τα Σπάρτα**" ιδρύεται στη Νέα Ιωνία ο σύλλογός μας, ο οποίος ύστερα από τροποποιήσεις καταστατικού θα λάβει το τελικό όνομα: "**Ένωση Σπάρτης Μ. Ασίας**". Όμως υπήρξαν και προδρομικοί σύλλογοι των Πισιδών και των Σπαρταλίδων.

Αναφερόμαστε πρώτ' απ' όλα στο σύλλογο με τον τίτλο "**Σύλλογος Πισιδών**" που ίδρυσαν στη Σμύρνη, για τους εκατοντάδες παροικούντες εκεί Σπαρταλίδες, ο **Περικλής Ηλιάδης**, μετέπειτα βουλευτής στην Ελλάδα, της περιοχής Καστοριάς, ο Σοφοκλής Παλιόγλου και οι Γιάννης και Σταύρος Βερούτζης, Ιπποκράτης Σοκόγλου, Σπύρος Σταυρίδης και Βάσος Θεμελίδης.

Ο σύλλογος αυτός ή ενδεχομένως κάποια μετεξέλιξή του, με την ονομασία πια "**Ελληνικός Σύλλογος Ενώσεως Πισιδών Σμύρνης**" εμφανίζεται το 1918 να διαδραματίζει σοβαρό ρόλο στη σύνταξη υπομνημάτων προς τις Μεγάλες Δυνάμεις, με σκοπό την προέλαση του Ελληνικού στρατού, μετά το 1919, προς τη Σπάρτη και την απελευθέρωσή της. Τα υπομνήματα αυτά που υπογράφονται από πολλούς εξέχοντες Σπαρταλίδες προωθούνται από τον Βασιλάκη Αρτεμιάδη και το Βασ. Μουσαίο στον Ελευθέριο Βενιζέλο, ο οποίος όμως είναι απολύτως αρνητικός.

Ο Παπαϊωακείμ, όταν είχε φτάσει στη Σμύρνη, αμέσως μετά την αποβίβαση εκεί του Ελληνικού στρατού (Μάιος 1919), σ' αυτό τον σύλλογο είχε απευθυνθεί για να βοηθήσει στον έρμό του για τα κατεστραμμένα σχολεία της Σπάρτης.

• Είμαστε πια στην Αθήνα αμέσως μετά τον ξεριζωμό, το 1923. Ο Παπαϊωακείμ πρωτοστατεί στην ίδρυση συλλόγου. Έτσι συστήνεται προσωρινό συμβούλιο από τους: *Βασίλειο Πετράκη, Χριστόφορο Ιατρίδη, Βασίλειο Ιατρίδη, Μηνά Κεχαγιόγλου, Χαράλαμπο Χρηστίδη, Ιορδάνη Δημητριάδη, Ευστάθιο Τσενόγλου, Νικόλαο Χατζηδουρμούσoglou*. Πρόεδρος, για ένα μικρό διάστημα, αναλαμβάνει ο ίδιος ο Παπαϊωακείμ, μετά όμως τη σκυτάλη παραλαμβάνει ο **Βασ. Πετράκης**, δικηγόρος, που είχε διατρέψει στην Πόλη και είχε προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες στους συμπατριώτες του λόγω των γνωριμιών του με την Ύπατη Αρμοστεία εκεί. Ο Σύλλογος αυτός ως κύριο έργο είχε να συμπαρασταθεί στους ξεριζωμένους αλλά και διεσπαρμένους πια σ' όλη την Ελλάδα Σπαρταλίδες και να τους βοηθήσει στην απογραφή των εγκαταλειφθεισών περιουσιών τους και τη διεκδίκηση αποζημιώσεων, με βάση τους όρους της Ανταλλαγής. Γι' αυτό το λόγο χρειάστηκε να γίνει ένα είδος "**Παραρτήματος**" στη Νέα Ιωνία, με κύριο σκοπό κι εδώ τη συλλογή και προώθηση των δηλώσεων των Σπαρταλίδων.

Κι αυτό το έργο ας μη θεωρηθεί εύκολο. Άνθρωποι του συλλόγου καθοδηγούσαν χήρες γυναίκες, ανθρώπους που δεν ήξεραν καλά τα ελληνικά, οικογενειάρχες με μικρά παιδιά να καταγράφουν ό,τι άφησαν πίσω τους φεύγοντας ως ξεριζωμένοι, γυμνοί, πένητες σχεδόν, αφού ό,τι είχαν και δεν είχαν ή τους το πήραν με τη βία ή το παρέδωσαν. Μόνο την ψυχή τους κουβάλησαν με την ελπίδα ότι τουλάχιστον θα ζούσαν ελεύθεροι στην ελληνική πατρίδα.

Η υπόθεση "**ανταλλάξιμη περιουσία**" δεν είναι δυνατόν να αναλυθεί σ' αυτά τα κείμενα. Οι περιουσίες των Ελλήνων ήταν πενταπλάσιες από αυτές των Τούρκων ανταλλαξιμών της Μακεδονίας. Όμως τελικά δόθηκαν ψίχουλα. Κι αυτά με τη μορφή μετοχών. Έστω ήταν κάτι... Μια "**σερμαγιά**" για

¹⁴Σε ανέκδοτη μελέτη (2006) των Χάρη Σαπουντζάκη και Μάκη Λυκούδη επάνω στα αρχεία του 1ου Δημοτικού σχολείου Ν. Ιωνίας, του σχολείου δηλαδή, του «Ιστορικού Κέντρου» της Ν. Ιωνίας, προκύπτουν τα εξής για το σχολικό έτος 1925-26:

Σε σύνολο 526 μαθητών στις 6 τάξεις, ως τόπο γέννησης τους δηλώνουν τη Σπάρτη και τη Σμύρνη από 110 μαθητές. Ακολουθούν τα Βουρλά με 36, η Πόλη με 24, ο Βουτζάς με 17, η Αλάια με 15, η Αττάλεια με 14, το Ικόνιο με 12, η Αμισός με 12, η Καισάρεια και το Ναζλή με 10 μαθητές... Κι ακολουθούν ακόμη 45 πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά της Μ. Ασίας, που δηλώνουν ως τόπο γέννησης τους από 9 έως 1 μαθητές.

Εάν αθροίσουμε τους γεννηθέντες στην ευρεία περιοχή της Κεντροδυτικής και Νότιας Μ. Ασίας θα έχουμε: 280 μαθητές στους 526 να είναι από τα μέρη αυτά, πράγμα που περίπου επιβεβαιώνει στην περιοχή αυτή τη σχέση 1:3, προσφύγων από Πισιδία, Παμφυλία κ.λπ. σε σχέση με το σύνολο (όπως άλλωστε είχε εξαχθεί και από το δείγμα του Δημοτολογίου).

τους επιτήδειους επιχειρηματίες, οι οποίοι την πολλαπλασίασαν.

• Ο συννοικισμός της Νέας Ιωνίας έχει πια ιδρυθεί. Πολλοί Σπαρταλήδες κατευθύνονται σ' αυτήν. Ανάμεσά τους πολλοί νέοι, φερέλπιδες επισημονες και επιχειρηματίες που διψούν για δημιουργία. Με πρωτοβουλία του **Γαβριήλ Τσακίρη**, νεαρού δικηγόρου τότε, ιδρύεται το 1925 στη Νέα Ιωνία ο "**Σύλλογος Νέων της Σπάρτης, η Αναγέννηση**" για να θυμίζει την "Αναγέννηση" της πατρίδας. "Σύλλογος Νέων" για την εποχή εκείνη και μάλιστα "Σύλλογος Νέων Σπαρταλήδων" οπωσδήποτε ήταν κάτι πρωτοφανές!

Ο Γ. Τσακίρης με στενό συνεργάτη του τον **Αβραάμ Καχραμάνογλου** (Πρόεδρος ο πρώτος στην αρχή κι αμέσως μετά πρόεδρος ο δεύτερος) ξεσηκώνουν τους νέους σε μια προσπάθεια να γνωρίσουν την Αθήνα, επισκεπτόμενοι αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία κλπ., να εγκλιματιστούν και να προσαρμοστούν το συντομότερο δυνατό... Δίπλα στους δύο αυτούς πρωτεργάτες στοιχήθηκαν οι: **Ιπποκράτης Γεωργιάδης, Χάρης Καχραμάνος, Θρασύβουλος Καχραμάνογλου, Σωτήρης και Σάββας Θωμόγλου**.

Με την τρισυπόστατη αυτή μορφή: κεντρικός σύλλογος στην Αθήνα, παράρτημα στη Νέα Ιωνία και σύλλογος νέων στη Νέα Ιωνία προχώρησαν τα πράγματα ως το τέλος της δεκαετίας του '20 και τις αρχές της δεκαετίας του '30.

3. Τα Πρώτα Χρόνια των Σπαρταλήδων στη Νέα Ιωνία

• Οι γυναίκες μαζεύτηκαν από τα νησιά με τα παιδιά τους. Βρήκαν, όσες βρήκαν, τους άντρες τους. Η ζωή άρχισε κάπως να στρώνει. Στη γρήγορα εξελισσόμενη Νέα Ιωνία άρχισαν να κτίζονται βιαστικά εκατοντάδες προσφυγικές κατοικίες από την «Εταιρεία Αποκαταστάσεως Προσφύγων (Ε.Α.Π.)». Παράλληλα άρχισαν να κτίζονται και να λειτουργούν εργοστάσια κλωστοϋφαντουργίας και ταπητουργίας. Ήδη από το 1917 υπήρχε μια βιομηχανία του Αρκά Γεωργίου Κυρκίνη (Εριουργία - Βαμβακουργία - Μεταξουργία - Ταπητουργία) που συνεχώς προόδευε. Σ' αυτήν πολύ γρήγορα προστέθηκαν τα εργοστάσια των προσφύγων με τους Σπαρταλήδες επιχειρηματίες να έχουν τον πρώτο λόγο: το **Τρία Άλφα των Στύλογλου - Εφραίμογλου - Αθανάσογλου**, που συνεχίζει να λειτουργεί ως σήμερα, τα ταπητουργεία των **Φίλιππου Καχραμάνογλου, Αβραάμ Καχραμάνογλου, Σοφίας Γαβριηλίδου, Τηλέμαχου Δουρμούσογλου, Νικόλαου Χατζησταθόγλου, Δημήτριου Εφραίμογλου** και τόσων άλλων.

Εργοστάσια Σπαρταλήδων, Κλωστοϋφαντουργίας και Ταπητουργίας, αναπτύχθηκαν σ' ολόκληρη την Ελλάδα: **Θεόδωρου Παπάζογλου** και υιών στο **Περιστέρι, Παγιασλή και Δανόπουλου** στη **Νίκαια, Δαμιανού Καχραμάνογλου** και υιών στο **Κερατσίνι, αδερφών Μωραλόγλου και Σινανίδη** στο **Βύρωνα, Πρόδρομου Γρηγοριάδη** στο **Βόλο, Νίκου Σουτζόγλου** στις **Σπέτσες, Κοτζαϊβάζογλου** στην **Έδεσσα, Μ. Α. Αθανάσογλου** στη **Νίκαια**, καθώς και **Κ. Καχραμάνογλου, Β. Ελμαλόγλου** στη **Βέροια, Ι. Ελμαλόγλου** στην **Πάτρα, Β. Αργυριάδη** στην **Αλεξανδρούπολη, Π. Σεραφετινίδη και Σ. Χοτζόγλου** στη **Μυτιλήνη** κ.λπ. Όταν η ταπητουργία κατέρρευσε στη δεκαετία του '30, οι περισσότεροι μετέτρεψαν τα εργοστάσιά τους σε βιομηχανίες υφασμάτων.

Στα εργοστάσια αυτά βρήκε δουλειά πολύς κόσμος και ανάμεσά τους, φυσικά, και πολλοί Σπαρταλήδες (όπως συνέβη αργότερα με τη μεγάλη βιομηχανία κασμιριών του **Μηναΐδη** (και **Φωτιάδη**) στα **Πατήσια**).

• Όπως είπαμε χαρακτηριστικό γνώρισμα των Σπαρταλήδων υπήρξε πάντα η προσήλωσή τους στη θρησκεία. Έτσι με το που άρχισε να σχηματίζεται η πόλη της Νέας Ιωνίας φάνηκε η μεγάλη ανάγκη για την ίδρυση ναού. Ο Παπαϊωακείμ, που είχε ήδη εγκατασταθεί με την οικογένειά του σ' έναν οικίσκο, ακριβώς απέναντι από το βορινό τμήμα του σημερινού ναού των Αγίων Αναργύρων, αγωνίζεται να στεγάσει τα άγια των αγίων. Πιέζει τον εργολάβο που χτίζει τα σπίτια της Ε.Α.Π. να του παραχωρήσει μια παράγκα, εκεί στη γωνία των οδών **Κ. Βάρναλη** και **Π.Π. Γερμανού**. Κι από κει, με ένα μικρό σήμαντρο που είχε κρεμάσει, καλεί τους Χριστιανούς, στην πλειοψηφία βέβαια Σπαρταλήδες, να γιορτάσουν τη γέννηση του Χριστού, 25 Δεκέμβρη του 1923!

• Το 1924 φτάνει στη Νέα Ιωνία ως ο τελευταίος ανταλλάξιμος, ο Πατάρων Μελέτιος, ο Σπάρταλης δεσπότης, ο οποίος ήδη από το 1920 είχε χειροτονηθεί μητροπολίτης Πισιδίας, αν και μακράν της γενέτειράς του. Ο τότε αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χρύσανθος τον διορίζει αρχιερατικό επίτροπο στη Νέα Ιωνία, με τον τίτλο του επισκόπου Πατάρων! Ο Μελέτιος θα παραμείνει στο ποίμνιό του και δεν θα δεχθεί δελεαστικές προτάσεις για ν' αναλάβει μητροπολίτης αλλού. Θα πάει μόνο για ειδική αποστολή, στη διάρκεια της Κατοχής, στην Αλεξανδρούπολη.

• Καθώς οργανώνονται πια και οι άλλες προσφυγικές κοινότητες και ξεκινούν οι ανεγέρσεις ναών στις γειτονιές τους, αφιερωμένων στους αγίους των πατρίδων τους (Άγιος Ευστάθιος στη Νεάπολη, Άγιος Στέφανος στη Σαφράμπολη, Κοίμηση της Θεοτόκου στην Ινέπολη), ο Παπαϊωάννης κι άλλα στελέχη των Σπαρταλήδων δεν μένουν αργοί. Η Ε.Α.Π. επιχορηγεί την ανέγερση ναού και γρήγορα θα μπει ο θεμέλιος λίθος του κατοπινά μητροπολιτικού ναού της Νέας Ιωνίας, του ναού των Αγίων Αναργύρων. Κατά τον ιερέα η ονομασία δόθηκε από το πρώτο εικόνισμα που έφερε μια Σπαρταλιά στο ναό, και που ήταν των Αγίων Αναργύρων. Ναός (εξοχικός) των Αγίων Αναργύρων υπήρχε και στη Σάρτη, όμως εδώ υπήρχε ένας συμβολισμός: οι πρόσφυγες, ανέστιοι, πένητες και γυμνοί, "ανάργυροι" δηλαδή, σωστά θα είχαν το ναό τους αφιερωμένο στους Αγίους Αναργύρους, τον Κοσμά και Δαμιανό.

• Η τελετή της θεμελίωσης των Αγίων Αναργύρων έγινε με μεγάλη επισημότητα την **Κυριακή 10 Ιουνίου 1928**. Σ' αυτήν είχαν προστεθεί ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χρυσόστομος κι ο Πατάρων Μελέτιος. Το θεμέλιο λίθο είχε θέσει ο τότε δήμαρχος Αθηναίων Σ. Πάτσης (η Νέα Ιωνία ακόμη ήταν συνοικισμός). Το μεγάλο γεγονός των εγκαινίων όμως ήταν η *εμφάνιση του Ελευθέριου Βενιζέλου*, ο οποίος συνοδευόταν από τα πιο σημαντικά στελέχη των Φιλελευθέρων, το Σοφούλη, τον Τσιμπιδάρο, τον Παπαναστασίου, τον Μπακάλμπαση. Ο Βενιζέλος μετά τον αγιασμό μίλησε από το βορινό εξώστη του 1ου δημοτικού σχολείου Ν. Ιωνίας, στον κόσμο που παραληρούσε. Στα γραφεία του σχολείου που είχε διακοσμηθεί κατάλληλα η Εκκλησιαστική Επιτροπή δεξιώθηκε τους επισήμους. Ποια ήταν η Εκκλησιαστική Επιτροπή; Πρόεδρος: ο *Φίλιππος Καχραμάνος*, μέλη: οι *Γ. Γαβριήλογλου, Π. Καχραμάνογλου, Ι. Χρηστίδης*. Όλοι, βέβαια, Σπαρταλήδες!

Ο ιδρυτής του ναού Σπάρταλης, ο άτυπος μητροπολίτης Σπάρταλης, η Εκκλησιαστική Επιτροπή από Σπαρταλήδες. Πώς, λοιπόν, να μη θεωρηθεί ο ναός έργο και καύχημά τους;

Στα επόμενα χρόνια χρειάστηκε συνεχής προσπάθεια για την ανέγερση του ναού, ωστόσο να γίνουν τα *επίσημα εγκαίνια του την 25η Νοεμβρίου 1933*.

• Έχουμε ήδη τονίσει ότι οι Σπαρταλήδες, εκτός από θρησκευόμενοι καθώς και άνθρωποι του εμπορίου και της οικονομικής δραστηριότητας, ήταν και φίλοι της μόρφωσης, εραστές των γραμμάτων. Απ' αυτή την καινούργια αρχή δεν θα μπορούσε, λοιπόν, να λείψει το σχολείο.

Ήδη, βέβαια, από το 1924 - 1925 λειτουργούσαν τα πρώτα σχολεία στο Ιστορικό Κέντρο της Νέας Ιωνίας. Ήταν το Αρρεναγωγείο (που μετά ονομάστηκε 1ο Δημοτικό Σχολείο) και το Παρθεναγωγείο (μετά 2ο Δημοτικό Σχολείο, χωρίς πια διάκριση αγοριών και κοριτσιών). Και τα δύο στεγάζονταν στο ωραιότερα αναπαλαιωμένο σήμερα κτίριο. Λειτουργούσε όμως και το λεγόμενο Ημιγυμνάσιο («Σχολαρχείο» ή "Ελληνικό Σχολείο") σε μια μεγάλη προσφυγική κατοικία, που δεν υπάρχει σήμερα, κι αυτή απέναντι από τους Αγίους Αναργύρους, το ιστορικό "Παράρτημα". Τα παιδιά των Σπαρταλήδων, βέβαια, γράφτηκαν στη μεγάλη τους πλειοψηφία σε αυτά τα σχολεία.

• Όμως, το 1927, ένας Σπάρταλης δάσκαλος, μια μεγάλη προσωπικότητα της εκπαίδευσης (για τριάντα και πλέον χρόνια), ο **Αντώνης Σαπουντζάκης** τολμά και ιδρύει ένα ιδιωτικό σχολείο μέσα στον προσφυγομαχαλά! Εκεί στο τότε τέarma της Ιωνίας, στην οδό Π. Μελά. Το ονομάζει «**Κάδμο**» και από την πρώτη στιγμή το στελεχώνει με σημαντικούς εκπαιδευτικούς Σπαρταλήδες: τον **παπαδάσκαλο Νικόλαο Παπανδρέου**, τον καθηγητή **Στέφανο Παπαχαρίτωνος**, τον αδερφό του, επίσης δάσκαλο, **Δαμιανό Σαπουντζάκη**. Η σχολή θα κάνει εντύπωση για το επίπεδο σπουδών που παρείχε μέσα σ' εκείνες τις συνθήκες και για τις ωραίες γιορτές της που άφησαν εποχή. Μετά το Δημοτικό, θα ιδρύσει και Γυμνάσιο και Εμπορική Σχολή. Μετά το θάνατο του ιδρυτή της η σχολή θα συνεχίσει για αρκετά ακόμη χρόνια την πορεία της με επικεφαλής το γιο του **Χαράλαμπα Σαπουντζάκη**, ώσπου έκλεισε ακριβώς στα 70χρονά της, το 1997.

• Μπορεί στη Σάρτη να μην εκδίδονταν εφημερίδες, διαβάζονταν, όμως, οι εφημερίδες της Σμύρνης, στις οποίες αρκετοί Σπαρταλήδες της παροικίας ήταν δημοσιογράφοι. Με τον ερχομό στην Ελλάδα αναδείχτηκε κι αυτό το ταλέντο των Σπαρταλήδων: η δημοσιογραφία.

Μορφή της δημοσιογραφίας στη Νέα Ιωνία ο **Σωκράτης Ουλκέρογλου**, ο οποίος το 1925 ξεκινάει την έκδοση της πρώτης εφημερίδας της πολιτείας, της περίφημης "Κυριακάτικης - Le Dominical". Ο διπλός τίτλος οφειλόταν στο παράρτημα της εφημερίδας στα γαλλικά (μεγάλη η αγάπη των Σπαρταλήδων στη γαλλική γλώσσα!).

Σε πανελλήνιο, ωστόσο, επίπεδο έγινε γνωστός ο **Σωκράτης Σινανίδης** με τον "Προσφυγικό Κόσμο" που εξέδιδε αδιαλείπτως επί δεκαετίες, το μοναδικό - ίσως - όργανο των προσφύγων με τόση εμβέλεια. Ο Σ. Σινανίδης μετά τον πόλεμο εξελέγη και πρόεδρος των ιδιοκτητών επαρχιακού τύπου. Γύρω στα 1934 εξέδιδε και μια εφημερίδα, ειδικά για τη Νέα Ιωνία. Βοηθό του είχε τον αδερφό του Μακάριο.

• Και για να ξαναγυρίσουμε στα συλλογικά, καθώς περνούσαν τα χρόνια, ωρίμασαν οι συνθήκες για την ίδρυση ενός και αξιόλογου φορέα για

όλους τους Σπαρταλήδες, με έδρα τη Νέα Ιωνία. Έτσι, στις **25 Ιουνίου του 1933**, στο ταπητουργείο του αρχιτεχνίτη της Oriental Carpets, του Νικολάου Χατζησταθόγλου, στο τέarma της οδού Ρίmini, θα συγκεντρωθούν κάμποσοι δραστήριοι κι ανήσυχοι Σπαρταλήδες και θ' αποφασίσουν την ίδρυση Συλλόγου, με έδρα τη Νέα Ιωνία, που θα αγκαλιάζει όμως όλους τους συμπατριώτες σε όλη την Ελλάδα. Εκλέγεται 5/μελής Διοικούσα Επιτροπή, που αναλαμβάνει να συντάξει Καταστατικό και να συγκαλέσει Γενική Συνέλευση. Τα μέλη της ήταν: ο **Ιορδάνης Δημητριάδης**, ο γνωστός δάσκαλος, ο **Κοσμάς Νικολαΐδης**, έμπορος, και οι ταπητουργοί: **Νικόλαος Χατζησταθόγλου**, **Παναγιώτης Παγιασλής** και **Σωτήρης Γαβριήλογλου**.

Στις **7 Ιουλίου 1933** συγκαλείται Γενική Συνέλευση και δύο μέρες μετά συγκροτείται σε σώμα το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο. Η ονομασία του Συλλόγου είναι: "**Ένωσις Σπαρταλίδων Ν. Ιωνίας: τα Σπάρτα**". Η σύνθεση του πρώτου Δ.Σ. έχει ως εξής:

Πρόεδρος:	Ιορδάνης Δημητριάδης
Αντιπρόεδρος:	Κοσμάς Νικολαΐδης
Γεν. Γραμματέας:	Αντώνης Σαπουντζάκης
Ταμίας:	Νίκος Χατζησταθόγλου
Μέλη:	Χρήστος Παλόγλου Ιπποκράτης Γεωργιάδης Παναγ. Παγιασλής Χρήστος Τσοτάνογλου Σωτ. Γαβριήλογλου

Από αυτούς αργότερα θα γίνουν πρόεδροι ο *Ν. Χατζησταθόγλου* κι ο *Κ. Νικολαΐδης*.

• Μεταξύ 1933 - 1940 ο Σύλλογος αυτός έδωσε δυναμικό παρόν στα δρώμενα της πόλης, χωρίς ωστόσο να διαθέτει πόρους και οίκημα. Χρησιμοποιούσε κατά καιρούς ενοικιάζοντάς τα γραφεία στην οδό Σμύρνης (τότε Καλαμών) και Κ. Βάρναλη (τότε Μορκεντάου). Αναφέρουμε τις θεατρικές παραστάσεις και τους αποκριάτικους χορούς στα κινηματοθέατρα "Αστήρ" και "Κρόνος". Ιδιαίτερα οι χοροί είχαν αφήσει εποχή για την ευρηματικότητα και τη ζωντάνια τους.

Οργάνωνε και διαλέξεις, όχι πολλές, αλλά πάντως σημαντικές, επιδιώκοντας να αναδεικνύει ιστορικά θέματα που αναφέρονταν στη Μικρά Ασία. Αναφέρουμε ενδεικτικά την ομιλία του σπουδαίου μικρασιαλόγου Λαμέρα για τις φυλές και τις εθνότητες της Τουρκίας και του πανεπιστημιακού Βέη. Παράλληλα, ανέπτυξε δίκτυο κοινωνικών - φιλανθρωπικών παρεμβάσεων και συγκέντρωνε υλικό για εκδόσεις βιβλίων.

• Η Νέα Ιωνία εξελίσσεται ραγδαία. Πολλοί εθνικοτοπικοί, αλλά και αμιγώς πολιτιστικοί και αθλητικοί σύλλογοι ιδρύονται τότε. Η πόλη στην περίοδο την προ του πολέμου, παρὰ τα χίλια μύρια προβλήματα, ανασαίνει πολιτισμό. Οι Σπαρταλήδες είναι "μέσα". Το 1931 φτιάχνεται μια μεγάλη κομπανία μουσικών: "**Ιωνική Μανδολινάτα**" από τον **Παναγιώτη Αθανασίου**, που έπαιζε πάντο. Δίπλα του σε κιθάρες και μαντολίνα ο *Χρήστος Ακίλογλου*, ο *Λάζαρος Κιοτσέκογλου*, ο *Αναστάσιος Γουναρίδης*, ο *Νίκος Βογιατζόγλου*.

Την ίδια εποχή περίπου ιδρύεται κι ο ποδοσφαιρικός σύλλογος "**Ατρώμητος**" στον οποίο τα βασικά στελέχη είναι Σπαρταλήδες, οι: Φίλιππος Σερέφογλου, Ανδρέας Τσιράκογλου, Νίκος Αγιάνογλου. Και η «Αστραπή» με τον Ι. Πατσόγλου.

4. Η Νέα Ιωνία Γίνεται Δήμος

• Η ταχύτατη ανάπτυξη και η πληθυσμιακή έκρηξη των προσφυγικών συνοικισμών (Ν. Ιωνίας, Καισαριανής, Νίκαιας, Ν. Φιλαδέλφειας, Ν. Σμύρνης, Βύρωνα, κλπ) ανάγκασε την Κυβέρνηση να αποφασίσει την ίδρυση ανεξάρτητων από την Αθήνα και τον Πειραιά δήμων ή κοινοτήτων. Η Νέα Ιωνία με πληθυσμό 20.000 κατοίκων ήταν στην πρώτη γραμμή αποκοπής. Έτσι, με το από 18.1.1934 Β. Δ/γμα, ΦΕΚ 22/18 τ. Α' αποφασί-

στηκε η ίδρυση του Δήμου Νέας Ιωνίας με τις ήδη οργανωμένες συνοικίες του: την Ιωνία, την Ελευθερούπολη, τη Σαφράμπολη, τη Νεάπολη, την Ινέμπολη και τον Περισσό. Η Καλογρέζα ορίζεται ως αυτόνομη κοινότητα. Θα ενωθεί με τη Ν. Ιωνία το 1940.

- Οι πρώτες δημοτικές εκλογές ορίστηκαν για την *Κυριακή 11 Φεβρουαρίου 1934*. Συμμετείχαν 8 υποψήφιοι δήμαρχοι, με συνδυασμούς από 15-18 συμβούλους ο καθένας και 1-3 παρόδρους (δηλαδή, αυτό που σήμερα περίπου εννοούμε "αντιδημάρχους"). Όπως ήταν φυσικό, οι κοινότητες των προσφύγων πήραν πάρα πολύ ζεστά - περισσότερο απ' όσο χρειαζόταν - το θέμα συναγωνιζόμενες ποια θα εκλέξει το δικό της υποψήφιο. Οι Σπαρταλήδες κατέβασαν το *Γαβριήλ Τσακίρη*. Στο ψηφοδέλτιο του μετείχαν κι οι Νικολαΐδης, Τσοτάνογλου, Κιοσόγλου κ.α..

Οι εκλογές έγιναν σε κλίμα πρωτοφανούς φανατισμού και άκρας κομματικοφροσύνης! Και είναι να απορεί κανείς για το τόσο πάθος και τις αλληλοκατηγορίες, αφού το διακύβευμα ήταν ένας αρτισύστατος δήμος, χωρίς μία δεκάρα, χωρίς καν γραφείο, χωρίς υπαλλήλους και στοιχειώδη εξοπλισμό! Από τη μια οι "Φιλελεύθεροι" (και ήταν οι περισσότεροι με επικεφαλής τον Πόντιο Γεώργιο Φελέκη) κι από την άλλη οι "Λαϊκοί" (με επικεφαλής τον Κυριάκο Κιοφτερτζή, από το Γούρδουνος της Νίγδης).

Το ψηφοδέλτιο του Τσακίρη είναι αλήθεια ότι αντιμετωπίστηκε με εμπάθεια και χλεύη. Οι Σπαρταλήδες έγιναν αντικείμενο ειρωνικών σχολίων για τον ... τουρκοφωνισμό τους, αλλά κι ο ίδιος ο επικεφαλής, αν και ταλαντούχος δικηγόρος, εμφανιζόταν ως "νέος, αμούστακος, άμοιρος γνώσεων υποψήφιος, που έταζε σε όλους ... χαλιά!". Κιοφτερτζής και Φελέκης ήταν φανερό ότι υπερτερούσαν των άλλων. Κι αυτοί πέρασαν στο δεύτερο γύρο, που έγινε σχεδόν 2 μήνες αργότερα, την *Κυριακή 1 Απριλίου 1934*, όπου και νίκησε ο *Γ. Φελέκης και υπήρξε ο πρώτος δήμαρχος της Ν. Ιωνίας*.¹⁵

- Να σημειώσουμε εδώ, με μια χρονική υπέρβαση, ότι Σπάρταλης υποψήφιος δήμαρχος εμφανίστηκε αργότερα, το 1954, και ο Κοσμάς Νικολαΐδης. Υποψηφιότητα, χωρίς μελέτη των προϋποθέσεων και των δυνατοτήτων των συγκυριών. Και η αποτυχία (άδικη ίσως, αλλά σχεδόν βέβαιη) χρέωσε την κοινότητα των Σπαρταλήδων την κακή παράδοση να μην μπορούν, αν και ιδρυτές, να εκλέξουν δήμαρχο! Ο Κ. Νικολαΐδης είχε πλησιάσει τότε το 10%...

5. Τα Δύσκολα Χρόνια της Κατοχής

- Τα χρόνια της Κατοχής ήταν σκληρά για όλους. Όλοι δοκιμάστηκαν και, φυσικά, η δράση του Συλλόγου ουσιαστικά ανεστάλη. Όμως το κομμάτι εκείνο που αφορούσε στην αλληλεγγύη των μελών δεν σταμάτησε να λειτουργεί. Ο Σύλλογος κινητοποιείται για τη διάσωση όλων εκείνων που η πείνα και οι αρρώστιες πρόωρα θα εξαφάνιζαν.

Στις 30 Οκτωβρίου 1943 συγκροτείται Ερανική Επιτροπή υπό τον **Πατάρων Μελέτιο**, το βιομήχανο **Μηνά Μηναΐδη**, τον πρώην βουλευτή **Βασιλάκη Αρτεμιάδη** και το **Γαβριήλ Τσακίρη**, η οποία απευθύνεται στον **Αρχιεπίσκοπο - Αντιβασιλέα Λαμασκηνό** και του ζητεί ν' αναλάβει την υψηλή επιστασία του εράνου για τους απόρους ολόκληρης της πόλης κι όχι μόνο τους Σπαρταλήδες. Η Επιτροπή κινείται δραστήρια και συλλέγει το μεγάλο - για την εποχή και τις περιστάσεις - ποσό των 112.900.000 δραχμών, το οποίο διανέμει σε 500 άπορες οικογένειες.

- Όμως οι νέοι Σπαρταλήδες δεν μένουν αδιάφοροι στον αγώνα κατά του κατακτητή κι εντάσσονται στις δυνάμεις της Εθνικής Αντίστασης. Πολλοί απ' αυτούς φυλακίστηκαν κι άλλοι εκτελέστηκαν.

Δuo μορφές, θα έλεγε κανείς ότι ξεχώρισαν: ο φοιτητής της Παντείου **Ηλίας Δουρμούσογλου**, που εκτελέστηκε από τους Γερμανούς το 1943 και ο **Γιάννης Λεοντιάδης**, αδερφός του Στάθη Λεοντιάδη, του γνωστού καλλιτέχνη της τέχνης "Ζωγραφική με γραμματόσημα". Στο πάνθεο των ηρώων, βέβαια, θα πρέπει ν' αναφερθεί και ο ανθυπολοχαγός της Αλβανίας **Στάθης Σταυριδής**. Αντιστασιακοί Σπαρταλήδες που φυλακίστηκαν, βασανίστηκαν, εκτελέστηκαν είναι πολλοί σε όλη την Ελλάδα (π.χ. ο **Βασίλης Κουϊκόγλου** που έμενε στο Ναύπλιο). Χρειάζεται όμως να γίνει ξεχωριστή μελέτη για το θέμα αυτό.

Ασφαλώς και θα υπάρχουν και άλλοι Σπαρταλήδες αγωνιστές του πολέμου του '40 και της Αντίστασης. Δεν είναι ποτέ αργά να συγκεντρωθούν όλα αυτά τα στοιχεία.

¹⁵ Στον πρώτο γύρο επρώτευσε ο Κιοφτερτζής με 804 ψήφους. Δεύτερος ήταν ο Φελέκης με 783. Ο Γ. Τσακίρης ήρθε τρίτος με 555 ψήφους!

Επειδή δεν υπήρχε πλειοψηφία 40% στον πρώτο, οι εκλογές επαναλήφθηκαν μεταξύ των δύο πρώτων.

6. Περίοδος Αναδημιουργίας. Ανέγερση του "Οίκου Σπάρτης"

• Μετά τον πόλεμο αρχίζει πάλι τη δράση του ο Σύλλογος των Σπαρταλήδων της Ν. Ιωνίας. Τώρα διανοίγονται νέοι ορίζοντες. Στόχος πρώτος: η ανέγερση στέγης. Καταστρώνονται φιλόδοξα σχέδια. Πώς θα μπορούσαν να συμβιβαστούν με μέτρια και ταπεινά οι Σπαρταλήδες;

Το 1949 συγκροτείται άλλη μια επιτροπή. Αυτή τη φορά για την ανέγερση του κτιρίου που προβλεπόταν να έχει αίθουσα διαλέξεων, βιβλιοθήκη, εντευκτήριο, κλπ.. *Επίτιμος Πρόεδρος* παρακαλείται και αναλαμβάνει ο *μακαριστός Αρχιεπίσκοπος Σπυρίδων. Πρόεδρος ο Πατάρων Μελέτιος*. Αντιπρόεδροι: ο *Ελεήμων Δαμιανίδης*, ο έφορος σχολείων της Σπάρτης, και η δασκάλα *Ευθαλία Ουλκέρογλου*. Μετέχουν ακόμα 42 προσωπικότητες των Σπαρταλήδων και, βέβαια, ολόκληρο το Διοικητικό Συμβούλιο, που έχει πια ως *Πρόεδρό του το Νικόλαο Χατζησταθόγλου*.

Ύστερα από ενέργειες παραχωρείται το 1951, από το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας, το οικοπέδο που και σήμερα βέβαια κατέχει ο Σύλλογος, στην οδό Αλατσάτων. Έκτασης 795 τ.μ.. Το οικοπέδο σ' ένα τμήμα του είναι επάνω στο λεγόμενο "ρέμα Πεύκης". Ο Δήμος Ν. Ιωνίας, με δήμαρχο τον *Κυριάκο Κιοφτερτζή* αναλαμβάνει να κλείσει το ρέμα που προκαλούσε άλλωστε πολλά προβλήματα στη γύρω περιοχή. Και το κάνει με προσοχή, ώστε να μην υπάρξει κίνδυνος στο μέλλον¹⁶.

Μετά την παραχώρηση του οικοπέδου αρχίζει νέος κύκλος ενεργειών. Ανασυγκροτείται η πρώτη επιτροπή το 1953. *Επίτιμος Πρόεδρος* είναι τώρα ο *Πατάρων Μελέτιος* και *Αντιπρόεδρος ο Βασίλειος Πετράκης*. Παράλληλα, για πρώτη φορά συγκροτείται και Επιτροπή Κυριών, με Πρόεδρο την *Ελένη Παπάζογλου* και Αντιπρόεδρο τη *Γεσθημανή Εφραίμογλου*. Το κύριο βάρος, ωστόσο, έχει η Εκτελεστική Επιτροπή στην οποία μετέχουν, εκτός των προέδρου κι αντιπροέδρου, και ο μηχανικός *Μιχάλης Κιουρτσόγλου*, ο έμπορος και σχεδόν μόνιμος γενικός γραμματέας του Συλλόγου *Φώτης Ουλκέρογλου*. Κι ακόμη οι: Αβραάμ Καχραμάνογλου, Ιπποκράτης Αρναούτογλου, Αναστ. Γεωργιάδης, Νικόλ. Δημητριάδης, Βασίλ. Ιατρίδης, Σοφοκλής Παλόγλου, Περικλής Παπάζογλου, Σωκράτης Σινανίδης, Κοσμάς Νικολαΐδης, Γαβρ. Τσακίρης. Λαμβάνεται ειδική άδεια εράνου και συγκεντρώνεται ποσό 183.865 δραχμών. Αρκετά σεβαστό ποσό, αλλά όχι αρκετό για την ολοκλήρωση ενός τόσο φιλόδοξου έργου!

Το έργο κινδύνευε να μείνει στη μέση. Πολλοί είχαν απογοητευθεί. Τότε ο **Β. Αρτεμιάδης** φεύγει στο εξωτερικό να μαζέψει χρήματα (Γαλλία - Η.Π.Α. - Καναδά) από τους εκεί εγκαταστημένους συμπατριώτες. Και αυτοί ανταποκρίνονται, με πρώτον το Λ. Παντελίδη. Τα αρχικά σχέδια αναθεωρούνται και προχωρούν πια στην τελετή του θεμέλιου λίθου.

• **Κυριακή του Θωμά, 13 Μαΐου 1956.** Ημέρα ιστορική! Με μεγάλη επισημότητα γίνεται η θεμελίωση. Το θεμέλιο λίθο κρατούν μαζί ο Δήμαρχος Κυριάκος Κιοφτερτζής κι ο τότε επίτιμος, πλέον, πρόεδρος *Νικόλαος Χατζησταθόγλου*. Χαιρετίζουν ο Μελέτιος κι ο Δήμαρχος. Κύριος ομιλητής είναι ο εν ενεργεία πρόεδρος **Β. Αρτεμιάδης**. Ο Κ. Νικολαΐδης δίνει στο Δεσπότη λίγο χώμα που έχει συλλέξει από το πρώτο ταξίδι Σπαρταλήδων στην πατρίδα μετά την Καταστροφή (1954) για να ραντίσει τα θεμέλια. Ο κύριος επόπτης του έργου Μιχ. Κιουρτσόγλου αναλύει τα σχέδια και τις προοπτικές.

Αξίζει να προσεχθεί η ημέρα που διαλέχτηκε για τη θεμελίωση. Θύμιζε τη μεγάλη μέρα - γιορτή των σχολείων στην αξέχαστη πατρίδα, καθώς λόγω του ψύχους, μεταφερόταν η γιορτή των Τριών Ιεραρχών στην Κυριακή του Θωμά. Ένα τέτοιο έργο πολιτισμού και παιδείας μόνο τέτοια μέρα θα έπρεπε να θεμελιωθεί...

Θα χρειαστούν 4 χρόνια συνεχών προσπαθειών πολλών μελών, ώσπου το 1960 να μπορεί πλέον ένα τμήμα του κτιρίου να παραδοθεί σε λειτουργία. Περιελάμβανε μόνο τη μεγάλη αίθουσα εκδηλώσεων (τη σημερινή πλήρως ανακαινισμένη κι εκσυγχρονισμένη), ένα γραφείο και βοηθητικούς χώρους. Η Βιβλιοθήκη, το Εντευκτήριο, το Εκθετήριο κλπ. μπορούσαν να περιμένουν. Ο "Οίκος Σπάρτης", όπως λεγόταν τότε συνεκδοχικά και το κτίριο και ο Σύλλογος, παραδιδόταν στην κοινωνία των Σπαρταλήδων οπουδήποτε της γης αλλά και στην κοινωνία των πολιτών της Νέας Ιωνίας!

• Αρχίζουν να συγκεντρώνονται *μουσειακά είδη και βιβλία* από δωρεές, ενώ αγοράζονται και οι δύο μεγάλοι πίνακες του σπουδαίου Σμυρνιού ζωγράφου *Νίκου Καρτσωνάκη*, που κοσμούν την αίθουσα εκδηλώσεων. Ο ένας παριστά το μαρτύριο του Χρυσοστόμου Σμύρνης και ο άλλος τον

¹⁶Με το μεγάλο σεισμό της Πάρνηθας του 1999, όταν το κτίριο υπέστη ζημιές, χρειάστηκε να γίνουν εκσκαφές στα θεμέλιά του, ώστε να στηριχθούν διπλά και τριπλά. Τότε και διαπιστώθηκε ότι πράγματι υπήρχαν ισχυρά τοιχεία στις όχθες του ρέματος.

φανταστικό επιτάφιο της Σμύρνης, όπου ακολουθούν στην περιφορά εκτός από τον Χρυσόστομο, ο Ελευθέριος Βενιζέλος, ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ο Άγγελος Σικελιανός, ο Κωστής Παλαμάς, ο Ανδρέας Καρκαβίτσας κι ο βασιλόπαις Γεώργιος!

Το Μουσείο ενθυμημάτων θα εμπλουτιστεί περισσότερο τα επόμενα χρόνια, όταν θα γίνει μετά το 1975 η προσθήκη στο κτίριο. Η Βιβλιοθήκη θα καλύψει τότε ολόκληρο τον 1ο όροφο. Γι' αυτήν όμως θα ειπωθούν περισσότερα μετέπειτα.

• Η 15ετία 1960 - 1975 είναι αφιερωμένη στην πολιτιστική πια δράση του Συλλόγου, ο οποίος έχοντας τροποποιήσει το καταστατικό του λέγεται "**Ένωση Σπάρτης Μ. Ασίας και Περιχώρων**". Ουσιαστικά η στέγη των Σπαρταλήδων είναι ο μοναδικός αξιόλογος πολιτιστικός χώρος στη Ν. Ιωνία και γι' αυτό φιλοξενεί και δραστηριότητες του Δήμου, των φορέων του αλλά και συλλόγων της πόλης. **Πρόεδρος** έχει ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '60 αναλάβει ο **Κοσμάς Νικολαΐδης (1960 - 1985)**.

Στις 11 Νοεμβρίου του 1962 σε μια ιδιαίτερος επίσημη εκδήλωση τιμάται ο Παπαϊωακείμ Πεσματζόγλου για όλα όσα έπραξε υπέρ της κοινότητας των Σπαρταλήδων, τόσο στην πατρίδα, όσο και κατά τον ξεριζωμό αλλά και μετά την εγκατάστασή τους στη Νέα Ιωνία. Ο Φώτης Ουλκέρογλου, που είναι ο κύριος ομιλητής, παρουσιάζει ουσιαστικά και για πρώτη φορά, το ανέκδοτο έργο του ιερέα, τις "**Αναμνήσεις**" του. Ένα χρόνο μετά, το 1963, χρονιά που ο Πατάρων Μελέτιος εόρτασε το Χρυσούν Ιωβηλαίον του έγιναν σημαντικές εκδηλώσεις στο ναό των Αγίων Αναργύρων και στον "Οίκο Σπάρτης". Η Ακαδημία Αθηνών του απένειμε ειδικό βραβείο, ενώ η Εκκλησία, επιτέλους, του απένειμε τον τίτλο του Μητροπολίτου. Και οι δύο αυτοί κορυφαίοι ιερωμένοι λίγα χρόνια μετά έφυγαν από τη ζωή. Ο Παπαϊωακείμ το 1965, ο Πατάρων το 1967. Κι ο ορίζοντας των Σπαρταλήδων μίκρυνε.

• Αργότερα, όπως τους άξιζε άλλωστε, τιμήθηκαν κι οι δυο Βασιλίδες: ο Βασιλάκης Αρτεμιάδης κι ο Βασίλειος Πετράκης, οι οποίοι και δικαίως ανακηρύχθηκαν Μεγάλοι Ευεργέτες του Συλλόγου για τις πολλαπλές υπηρεσίες τους.

Την ίδια αυτή περίοδο η Νέα Ιωνία ζει το δράμα της απαρχής της αποβιομηχανίσεώς της. Τα εργοστάσια το ένα μετά το άλλο κλείνουν. Ενώ έχουν ήδη ολοσχερώς εξαφανιστεί οι βιοτεχνίες των χαλιών, πλην μιας - δυο που επιζούν. Ευτυχώς, κατά το ίδιο αυτό διάστημα αρχίζει μια σημαντική εξέλιξη στην εμπορική αγορά της πόλεως. Η σύνδεση της Νέας Ιωνίας με τον ηλεκτρικό σιδηρόδρομο έδωσε μια μεγάλη ώθηση στο εμπόριο κι εκατοντάδες μαγαζιά άρχισαν να λειτουργούν, καθιστώντας τη Νέα Ιωνία σπουδαία υπερτοπική αγορά. Ως λαμπροί έμποροι οι Σπαρταλήδες δεν θα μπορούσαν να αφήσουν ανεκμετάλλευτη την ευκαιρία. Η οδός Ηρακλείου και η οδός Μ. Ασίας, οι εμπορικότεροι οδοί, "καταλαμβάνονται" από εμπορικά καταστήματα Σπαρταλήδων.

Στη θέση των μεγάλων και ωραίων ζαχαροπλαστείων (του Μωραλόγλου, του Περουτσή), των αρτοποιείων (του Βογιατζόγλου, του Πορόγλου), των φωτογραφείων (των αδερφών Ηλία, Λευτέρη και Νίκου Βογιατζόγλου) ξεφυτρώνουν εμπορικά. Την πρωτοπόρα "Νέα Μόδα" του Ιπποκράτη Αρναούτογλου της δεκαετίας του '20 αντικαθιστούν εμπορικά, των Νίκου και Άγγελου Αρναούτογλου, του Τσαούσογλου, του Ιωσήφ Ουλκέρογλου, του Βασιλειάδη, κ.α.. Θα παραμείνουν μόνο τα "Γιούλια" του Αγιακλόγλου, το φωτογραφείο του Παπαϊωακείμ (εγγονού του ιδρυτή της Νέας Ιωνίας), ενώ εκείνο που παραμένει αμετακίνητο είναι το φαρμακείο του Ακιανίδη.

• Τώρα πια στο προσκήνιο εμφανίζεται η δεύτερη γενιά! Χωρίς τα βάσανα και τα συμπλέγματα της πρώτης. Μπαίνει δυναμικά στο προσκήνιο και παίρνει σιγά - σιγά τα ηνία. Κλωστοϋφαντουργία και Ταπητουργία δεν είναι πια χώροι ανέλιξης. Υπάρχουν πάντα οι επιχειρήσεις και το εμπόριο. Όμως, τώρα η νέα γενιά κατακλύζει τις ανώτατες σχολές. Όλοι θέλουν να γίνουν επιστήμονες. Γιατροί, δικηγόροι, μηχανικοί, εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων, και αρκετοί πανεπιστημιακοί, ανώτατοι στρατιωτικοί, αλλά και συγγραφείς, καλλιτέχνες (κυρίως ζωγράφοι και μουσικοί), γίνονται και καταξιώνονται οι Σπαρταλήδες.

• Και το περίεργο για τους λεγόμενους "δημοσιοσχεσίτες" Σπαρταλήδες είναι ότι η πολιτική δεν τους κέρδισε, στο βαθμό που θα περίμενε κανείς. Η Σπάρτη, ως σήμερα (1923-2005), έβγαλε τρεις βουλευτές, κατά χρονολογική σειρά τους: Βασιλάκη Αρτεμιάδη, Περικλή Ηλιάδη και Λάζαρο Εφραίμογλου. Δεν επέτυχε να εκλέξει δήμαρχο Ν. Ιωνίας (οι Γαβριήλ Τσακίρης, το 1934 και Κοσμάς Νικολαΐδης, το 1954 δεν τα κατάφεραν), ενώ έχει εκλέξει, όχι πολλούς δημοτικούς συμβούλους στη Νέα Ιωνία (Κοσμάς Νικολαΐδης, Βασ. Ακιανίδης, Μηνάς Χρησιτίδης, Ηλίας Βογιατζόγλου, Άννα Κατσάνη, Σάββας Πεσματζόγλου, Ιωσήφ Πολυκάρπου, Λεωνίδας Βογιατζόγλου, Χάρης Σαπουντζάκης, Βίλλυ Παπάζογλου, Κώστας Παπάζογλου, Λουκάς Χριστοδούλου). Εξ αυτών ο Κ. Νικολαΐδης εξελέγη πρόεδρος Δημοτικού Συμβουλίου και οι Χάρης Σαπουντζάκης, Βίλλυ Παπάζογλου, Λεωνίδας Βογιατζόγλου, Ιωσήφ Πολυκάρπου, Λουκάς Χριστοδούλου ορίστηκαν αντιδήμαρχοι. Δημοτικός σύμβουλος στον Δήμο Αθηναίων, στη δεκαετία του 20 είχε εκλεγεί ο Μηνάς Πεσματζόγλου. Εξάλλου Δήμαρχοι άλλων δήμων έχουν αναδειχθεί:

• Ο Ανδρέας Κεχαγιόγλου στη Ραφήνα και ο Σάββας Βασιλειάδης στους Θρακομακεδόνες. Αντιδήμαρχος στο δήμο Βέροιας αναδείχθηκε ο

Κων. Ασλάνογλου. Αντιδήμαρχος Αργυρούπολης ο Χρήστος Κανελλίδης. Δημ. Σύμβουλος και υποψ. δήμαρχος στο Γύθειο ο Συμεών Χατζηχαράλαμπος. Γνωστοί πολίτευτές (υποψήφιοι βουλευτές) ήταν οι: Βασίλειος Πετράκης και Μιχάλης Κιουρτσόγλου.

• Πάντως στο ίδιο διάστημα στο οποίο αναφερόμαστε (1960-1975) με πρωτοβουλίες των Κοσμά Νικολαΐδη, Λουκά Ουλκέρογλου και Κίμωνα Ελμαλόγλου γίνονται ανοίγματα προς τη δεύτερη γενιά για είσοδό της στα διοικητικά της Ενώσεως. Το πείραμα πετυχαίνει και μεταξύ άλλων εισέρχονται οι: Λεων. Βογιατζόγλου, Νίκος Αρναούτογλου, Ηλίας Μωραλόγλου, Γιάννης Εσόγλου, Χρ. Παπαγερασίμου, Χάρης Σαουντζάκης, Νίκος Ακιανίδης, Νικόδ. Γαβριήλογλου, Ι. Μαβόγλου, Ελ. Ελμαλόγλου, Ιουλία Τριανταφυλλίδου κ.ά.

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ (1975 - 2005)

• Μετά την πτώση της Χούντας και την επάνοδο της Δημοκρατίας στη χώρα αρχίζει και για την Ένωση μια καινούργια περίοδος, αρκετά διαφορετική από την πρώτη. Στο κτίριο του "Οίκου Σπάρτης" έχουν αρχίσει εργασίες επέκτασής του και προσθήκης ορόφου, ώστε πλέον να γίνει πραγματικότητα, έστω και με τις αναγκαίες τροποποιήσεις, η ολοκλήρωση των αρχικών σχεδίων. Έχουμε, λοιπόν, τη μεγάλη αίθουσα Εκθετηρίου - Εντευκτηρίου στο ισόγειο και της Βιβλιοθήκης - Αναγνωστήριου μαζί με το αξιοπρεπές γραφείο του Συλλόγου στον πρώτο όροφο.

Για να γίνουν, όμως, όλα αυτά χρειάστηκε η υλική συνεισφορά πολλών συμπατριωτών (το υποδηλώνει ο μεγάλος αριθμός ευεργετών) αλλά και η έντονη κινητικότητα των διοικήσεων εκείνης της περιόδου (1975 - 1980). Όμως για να λειτουργήσει η Βιβλιοθήκη χρειαζόταν και επίπλωση. Κι αυτήν ανέλαβε εξ ολοκλήρου σχεδόν ο Γαβριήλ Τσακίρης. Κι επρόκειτο για σημαντική προσφορά, αφού και σήμερα τα έπιπλα αυτά (βιβλιοθήκες, γραφεία, ροτόντες, καθίσματα) προκαλούν το θαυμασμό των επισκεπτών.

• Στις **23 Νοέμβρη του 1980** γίνονται με μεγάλη επισημότητα τα εγκαίνια αυτών των χώρων και κυρίως της Βιβλιοθήκης. Από τότε, και σωστά, δόθηκε ο τίτλος στο κτίριο "**Πνευματικό Κέντρο Ενώσεως Σπάρτης Μ. Ασίας**", αντικαθιστώντας το όχι και τόσο αρμόζον "Οίκος Σπάρτης". Την κορδέλα κόβει το ζεύγος Γαβριήλ και Χαρίκλειας Τσακίρη, ενώ αποκαλύπτεται και η τιμητική πλάκα γι' αυτούς, καθώς και η μαρμάρινη δωρική κολώνα με τη λουτροφόρο - σήμα κατατεθέν της Ενώσεως - στην είσοδο. Αγοράζονται πλέον κατά εκατοντάδες τα βιβλία από το ζεύγος Τσακίρη, αλλά και άλλους δωρητές και φτάνουν στα τέλη του 1980 περίπου τις 5.000 τόμους, απ' όλους τους χώρους των επιστημών και των τεχνών, με ειδικό τμήμα για παιδιά και τα δικά τους βιβλία και για το Μικρασιατικό Πολιτισμό.

• Η υποδοχή των χώρων αυτών στη δεκαετία 1980 - 1990, όσο ακόμη το βιβλίο και η ανάγνωση είχαν τον πρώτο λόγο στα ενδιαφέροντα του κοινού, υπήρξε πρωτοφανής από τους νέους και τους μαθητές ιδιαιτέρως. Υπολογίζονται σε 30 - 40, κατά μέσο όρο την ημέρα, οι επισκέπτες - αναγνώστες. Το Αναγνωστήριο ήταν ανοιχτό πρωί - απόγευμα. Πολλές φορές μέσα στην επιβλητικότητα του χώρου είχαν οργανωθεί ποιητικές βραδιές καθώς και το "**Ελεύθερο Πανεπιστήμιο**" με πολλούς ομιλητές από διάφορες ειδικότητες.

Βέβαια, το "Πνευματικό Κέντρο" δεν περιοριζόταν στη Βιβλιοθήκη. Η Ένωση ολόένα κι ανοιγόταν σε ευρύτερους ορίζοντες. Πρώτιστα αναφέρεται στους συμπατριώτες, γιατί από αυτούς αντλεί μέσα και δύναμη, με τις ετήσιες εκδηλώσεις μνήμης και τιμής. Όμως, τώρα στοχεύει και στο ευρύτερο κοινό της Νέας Ιωνίας και των γειτονικών δήμων, ανεξαρτήτως καταγωγής. Στοχεύει ν' αποκτήσει πανελλήνια αναφορά και καταξίωση.

Προγραμματίζονται και υλοποιούνται, πολιτιστικές, μορφωτικές, εκπαιδευτικές, ψυχαγωγικές, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, ενώ γίνονται παρεμβάσεις κοινωνικού χαρακτήρα. Ιδρύεται "Τμήμα Σκακιού". Εκδίδονται πολλά βιβλία για την ιστορία και τον πολιτισμό της Σπάρτης. Πραγματοποιούνται ταξίδια - προσκυνήματα στις αξέχαστες πατρίδες, κλπ.. Είναι δύσκολο να αναφερθούν αναλυτικά όλες οι εκδηλώσεις αυτής της περιόδου. Είναι εκατοντάδες.

• Ξεχωριστή απήχηση, όμως, είχαν - και γι' αυτό αξίζει ν' αναφερθούν ιδιαιτέρως - οι εκδηλώσεις - θεσμοί, που εγκαθίδρυσε η Ένωση και έτυχαν ευρύτατης αποδοχής: Ημερίδες "για την ιστορία και τον πολιτισμό των πατρίδων της Ανατολής", "Συμπόσια", "Ελεύθερο Πανεπιστήμιο", "Μουσική Άνοιξη", "Διαγωνισμοί Νέων Μουσικών", "Οργάνωση Χορωδίας και Τμημάτων Διδασκαλίας Παραδοσιακών Χορών", "Διδασκαλία Παραδοσιακού Μικρασιατικού Κεντήματος", "Βραβεύσεις νέων Σπαρταλήδων και μη για την επιτυχία τους στα Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. της χώρας", "Πανωινικές Εκθέσεις Ζωγραφικής", "Διεθνή Τουρνουά Σκακιού", «Θεατρικές παραστάσεις».

Σε μια στατιστική για την πρώτη δεκαετία της λειτουργίας του Πνευματικού Κέντρου (1980 - 1990) προέκυπτε ότι, ως ομιλητές, εκθέτες, εκτελεστές, κλπ., στις εκδηλώσεις της Ενώσεως είχαν εμφανιστεί:

7 ακαδημαϊκοί και καθηγητές πανεπιστημίων,
3 σκηνοθέτες,
17 ηθοποιοί,
45 καλλιτέχνες (ζωγράφοι, γλύπτες, κεραμίστες, φωτογράφοι, κλπ.),
60 μουσικοί, τραγουδιστές,
800 χορωδοί,
15 εκπαιδευτικοί,
8 ποιητές, συγγραφείς, λογοτέχνες,
4 δημοσιογράφοι,
6 γιατροί,
15 επιστήμονες διαφόρων άλλων ειδικοτήτων.

Οι θεατές των εκδηλώσεων υπερέβαιναν τους 15.000, ενώ οι επισκέπτες αναγνώστες της Βιβλιοθήκης τους 20.000 !

• Αν και είναι πάρα πολλοί οι σημαντικοί καλλιτέχνες που έπαιξαν, τραγούδησαν ή απλά, έδωσαν την παρουσία τους στην Ένωση, θα μπορούσαμε ν' αναφέρουμε: τον *Αλέξανδρο Μινωτή*, το *Βασ. Διαμαντόπουλο*, το *Γ. Μεσάλα*, τη *Δόμνα Σαμίου*, τον *καραγκιοζοπαίχτη Σπαθάρη*, την *Καριοφυλιά Καραμπέτη*, τη *Σμαράγδα Σμυρναίου* και τόσους άλλους.

• Με ακόμη πιο γρήγορο ρυθμό συνεχίστηκε η πορεία του Πνευματικού Κέντρου και τα χρόνια που ακολούθησαν (1991 - 2005), με μόνη την παρατήρηση ότι προοδευτικά - για λόγους που όλοι γνωρίζουν και καταλαβαίνουν - μειωνόταν ο αριθμός των αναγνωστών της Βιβλιοθήκης, η οποία ωστόσο συνεχώς εμπλουτιζόταν, ώστε να αριθμεί σήμερα περίπου 7.500 τόμους βιβλίων, περιοδικών, κλπ..

• Δεν αναφερόμαστε αναλυτικά σ' αυτήν την πορεία, αφού καθένας μπορεί να ανατρέξει στα 34 τεύχη της εφημερίδας του συλλόγου "**Η Σπάρτη της Ανατολής**", που κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 1989 και συνεχίζει την κυκλοφορία της έως και σήμερα, με βασικό (υπεύθυνο και συντάκτη) το *Χάρη Σαπουντζάκη*.

• Στο διάστημα 1991-2005 οργανώθηκαν - αναφερόμαστε μόνο σε στατιστικά στοιχεία:

- 18 ομιλίες επιμορφωτικού χαρακτήρα, αφιερώματα σε ανθρώπους του Πνεύματος και της Τέχνης κλπ. Έτσι τιμήθηκαν ο ποιητής *Τάκης Σινόπουλος*, οι λογοτέχνες *Νίκος Μηλιώρης*, *Ν. Παραρά* - *Ευτυχίδου*, *Β. Μπατζόγλου*, *Γιάννης Πλαχούρης*, *Γιάννης Κορίδης* κ.α.

- 1 Συμπόσιο (το *5ο Συμπόσιο Ιστορίας - Λαογραφίας Αττικής*) υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και με ειδικό αφιέρωμα στην "εγκατάσταση των προσφύγων στους δήμους και τις κοινότητες της Αττικής" με 20 εισηγητές και εμφάνιση 20 χορευτικών συγκροτημάτων με 900 χορευτές απ' ολόκληρη την Αττική (συνδιοργάνωση με το Δήμο Ν. Ιωνίας).

- 27 μουσικές εκδηλώσεις, ρεσιτάλ, συναυλίες κλπ. Με την εμφάνιση 270 σολιστών κι εκτελεστών (εμφανίστηκαν ο *Λευτ. Παπαδόπουλος*, η *Τερψ. Παπαστεφάνου*, η *Καμεράτα του Μεγάλου Μουσικής με το Μυράτ*, ο *Χρυσ. Μητροπάνος*, ο *Τάσος Χαλκιάς*, ο *Χρόνης Αηδονίδης*, ο *Αριστείδης Μόσχος*, ο *Στεφ. Παραδάκος* και τόσοι άλλοι)

- 15 εμφανίσεις Δημοτικών Χορωδιών και άλλων με 400 χορωδούς.

- 43 εκδηλώσεις για νέους μουσικούς, συμπατριώτες και μη, στα πλαίσια διαγωνισμών.

- 5 εμφανίσεις χορευτικών συγκροτημάτων -εκτός των σχημάτων που για μια 5/ετία είχε ιδρύσει η Ένωση.

- 36 εκθέσεις εικαστικών τέχνων (ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτικής, φωτογραφίας κλπ) σε ατομικές και "πανιωνικές" εκθέσεις, με 125 εκθέτες.

- 6 κινηματογραφικές προβολές.

• Στις προσωπικότητες που επισκέφθηκαν την Ένωση είχαμε:

2 ακαδημαϊκούς (Κων. Δεσποτόπουλο, Τάσο Αθανασιάδη), 15 καθηγητές Πανεπιστημίου, τον τότε Πρόεδρο της Βουλής *Απ. Κακλαμάνη*, 1 αρχηγό κόμματος (την κα. *Αλ. Παπαρήγα* του Κ.Κ.Ε.), 10 υπουργούς, 35 βουλευτές όλων των κομμάτων και βεβαίως όλους τους Δημάρχους της Ν. Ιωνίας και τους Δημοτικούς συμβούλους της, κατά καιρούς.

- Δεν συνυπολογίζονται εκδηλώσεις τρίτων φορέων που επραγματοποιήθηκαν στους χώρους της Ενώσεως (πρόκειται για 600 περίπου εκδηλώσεις των Ν.Π.Δ.Δ. του Δήμου και σωματείων της Ν. Ιωνίας).

- Το σύνολο των εν γένει επισκεπτών της Ενώσεως κατά την περίοδο αυτή (1991-2005) υπερβαίνει τις 45.000!

- Το 1990, ύστερα από απόφαση Γενικής Συνέλευσης, τροποποιείται ή καλύτερα αναμορφώνεται εκ βάθρων το καταστατικό του συλλόγου, ώστε να μπορεί ν' ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των καιρών. Τότε και το όνομά του πλέον γίνεται "**Ενωση Σπάρτης Μ. Ασίας**".

- Για τα τελευταία 15 χρόνια θα πρέπει να τονιστεί η διαρκής προσπάθεια της Ενώσεως στον κοινωνικό τομέα (με επιτυχία την κ. *Πηνελόπη Δουρμούσoglou*), στο Σκάκι (με επιτυχία τον κ. *Νίκο Χατόglou*), στην αντιμετώπιση των μεγάλων προβλημάτων που δημιουργήθηκαν στο κτίριο από το σεισμό του 1999 (με την ξεχωριστή συμβολή του κ. *Ηλία Μωραλόglou*), στον πολιτισμό (με επιτυχία τον κ. *Στάθη Ουλκέροglou*). Βέβαια, όλα τα μέλη των διοικήσεων αυτής της περιόδου είχαν πολλή δουλειά και όλων η συνεισφορά υπήρξε θετική, ιδιαίτερα την 3/ετία 1999 - 2002, όταν χρειάστηκε να κινητοποιηθούν έντονα για την πλήρη αποκατάσταση των ζημιών αλλά και την πλήρη ανακαίνιση των κτιριακών εγκαταστάσεων, ώστε σήμερα το Πνευματικό Κέντρο της Ενώσεως να είναι ένα αληθινό στολίδι για τη Ν. Ιωνία, και όχι μόνο! Κι όλα αυτά χωρίς ούτε για μια στιγμή να σταματήσει τη λειτουργία του ο σύλλογος.

- Το 2003 για μια ακόμη φορά τροποποιείται το καταστατικό. Το 9/μελές Διοικητικό Συμβούλιο γίνεται 11/μελές με σκοπό να υπάρξει περαιτέρω άνοιγμα προς τους νεότερους συμπατριώτες. Η παρουσία των αντιπροσώπων της 3ης γενιάς στα Διοικητικά Συμβούλια του 2003 και 2005 είναι και πολυπληθής και σημαντική.

- Το 2003 εγκαινιάζεται ο νέος σταθμός Ηλεκτρικού των ΗΣΑΠ στη Ν. Ιωνία. Οι πλατφόρμες του είναι διακοσμημένες μόνο με θέματα από την ιστορία της Πισιδίας και της Σπάρτης, σε σχέδια του καλλιτέχνη *Αλέξ. Βάβλη*, βάσει στοιχείων που του έδωσε η «Ενωση».

- Τα εκάστοτε Δ.Σ. της Ενώσεως ευρίσκονταν πάντα σε δράση και αξιόλογο ήταν το έργο όλων των μελών τους.

- Με τα σημερινά δεδομένα η Ένωση αριθμεί 500 τακτικά μέλη. Όμως τα λεγόμενα "οιονεί μέλη", οι εν γένει συμπατριώτες και φίλοι, υπερβαίνουν τους 2.000. Και φυσικά αναφερόμαστε σ' εκείνους που απευθύνεται η Ένωση και οι οποίοι αραιότερα ή πυκνότερα παρακολουθούν τις εκδηλώσεις της.

Η ΕΝΩΣΗ ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ

• Σχέσεις Πισιδών και Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως αναφέρονται αρκετές και μάλιστα από τον 16ο αιώνα, όταν η Μητρόπολη Πισιδίας έσπευσε να ενισχύσει υλικά, κατόπιν εκκλήσεως του Πατριαρχείου, τη Μεγάλη του Γένους Σχολή.

Αργότερα, σε εκκλησιαστικό επίπεδο, κυρίως, υπήρξαν επαφές, ενώ Σπαρταλήδες με υψηλές σχέσεις στην Πύλη, που βρίσκονταν στην Πόλη παρουσιάζονταν στον εκάστοτε Πατριάρχη με αιτήματα κι οι Πατριάρχες ανταποκρίνονταν σ' αυτά. Όπως, π.χ., έπραξε το 1827 ο τότε Οικουμενικός Πατριάρχης, Αγαθάγγελος, ο οποίος αξίωσε από τον αρχιεπίσκοπο Κύπρου Πανάρετο, να πληρωθούν τα σχολάζοντα δάνεια των Σπαρταλήδων προς τον εκεί εξόριστο προκάτοχό του Κυπριανό.

• Όμως ποτέ Οικουμενικός Πατριάρχης δεν είχε επισκεφθεί τη Σπάρτη, ούτε βέβαια και τη Στέγη των Σπαρταλήδων στη Νέα Ιωνία. Κι αυτό που ίσως κανένας δε θα μπορούσε να φανταστεί έγινε! Και, μάλιστα, σε δύο φάσεις!

Το **Σάββατο, 6 Μαΐου 2000**, ύστερα από ειδική πρόσκληση του Διοικητικού Συμβουλίου της Ενώσεως ο **Παναγιώτατος Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος επισκέφθηκε τη Σπάρτη** κι ανέπεμψε δείξεις στους δύο μεγάλους σωζόμενους ναούς, των Εισοδίων της Θεοτόκου και του Γενεσίου της Θεοτόκου. Τον Παναγιώτατο προσφώνησε ο Πρόεδρος κ. Χάρης Σαπουντζάκης, επί κεφαλής αντιπροσωπείας, στην οποία μετείχαν η τότε Αντιπρόεδρος, κ. Πηνελόπη Δουρμούσογλου, ο Ειδικός Γραμματέας, κ. Στάθης Ουλκέρογλου, και το μέλος, κ. Νίκος Παντελίδης. Το γεγονός προβλήθηκε πλατιά από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Έκτοτε άρχισε μια λαμπρά περίοδος στενών σχέσεων της Ενώσεως με το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Την **Κυριακή, 29 Σεπτεμβρίου 2002** ο Παναγιώτατος ανταποκρίνεται σε πρόσκληση πάλι του Διοικητικού Συμβουλίου της Ενώσεως και **έρχεται στη Στέγη των Σπαρταλήδων**, όπου και, σε πανηγυρική εκδήλωση, ανακηρύσσεται "**Επί τιμή Μέγας Ευεργέτης**". Ειδικά, για την εκδήλωση αυτή η Ένωση έχει εκδόσει τομίδιο με τις ομιλίες του Προέδρου της, κ. Χάρη Σαπουντζάκη, του Μητροπολίτου Ν. Ιωνίας και Φιλαδελφείας, κ.κ. Κωνσταντίνου, του τότε Δημάρχου Ν. Ιωνίας, κ. Ανδρέα Καφετζή, και βεβαίως του Οικουμενικού Πατριάρχου.

• Αξίζει να σημειωθεί ότι μαζί με τον κ. Βαρθολομαίο στην Ένωση ήρθε και ο **Μακαριότατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος, κ. κ. Χριστόδουλος**, επικεφαλής μελών της Ιεράς Συνόδου. Ο χώρος της Ενώσεως ήταν οικείος στο Μακαριότατο, αφού, από το βήμα της το 1998, ομίλησε για τον Χρυσόστομο Σμύρνης. Τότε και είχε ανακηρυχθεί "**Πρώτο τη τάξει Επίτιμο Μέλος**".

• Τον Αύγουστο του 2003 το ταξίδι των Σπαρταλήδων στις αξέχαστες πατρίδες ξεκίνησε από την Πόλη με επίσκεψη στο Πατριαρχείο, όπου και τους δέχθηκε ο Οικουμενικός Πατριάρχης και, σε ένδειξη εκτιμήσεως, έστειλε στη Σπάρτη έναν επίσκοπο κι έναν ιερέα για να τελεστεί θεία λειτουργία στους ναούς της.

• Η επαφή της Ενώσεως με το Οικουμενικό Πατριαρχείο είναι έκτοτε στενή και συνεχής.

Η ΕΝΩΣΗ ΣΠΑΡΤΗΣ ΒΡΑΒΕΥΕΙ ΜΕ ΤΟ ΜΕΤΑΛΛΙΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ

• Από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 η Ένωση Σπάρτης άρχισε να επιδίδει σε προσωπικότητες ή φορείς, που είχαν σημαντικά συμβάλει στην ανάδειξη του ονόματος της αξέχαστης πατρίδας Σπάρτης μέσω ενεργειών ή υπηρεσιών τους, **ειδικό Μετάλλιο Τιμής** συνοδευόμενο από περγαμηνή. Στο μετάλλιο αποτυπωνόταν ανάγλυφα το λογότυπο του Συλλόγου, ο δωρικός κίονας με τα τριαντάφυλλα. Σχεδιαστής ήταν ο Όμηρος Ακιανίδης και εκτελεστής ο Νίκος Ακίλογλου.

Το Μετάλλιο Τιμής απενεμήθη (1985 - 2005):

- Στον Παναγιότατο Οικουμενικό Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως κ.κ. Βαρθολομαίο.
- Στο Μακαριότατο Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Πάσης Ελλάδος κ.κ. Χριστόδουλο.
- Στο μακαριστό μητροπολίτη Ν. Ιωνίας και Φιλαδελφείας Τιμόθεο.
- Στο μητροπολίτη Ν. Ιωνίας και Φιλαδελφείας κ.κ. Κωνσταντίνο.
- Στο μακαριστό μητροπολίτη Πισιδίας Μεθόδιο.
- Στον πρωτοσύγκελο Μεγαρίδος, Πανοσιολογιότατο Γερμανό Κυριακίδη (το Σπάρταλη).
- Στο μητροπολίτη Λαοδικείας κ.κ. Ιάκωβο.
- Στον Παπαϊωακείμ Πεσματζόγλου (μετά θάνατον).
- Στον πρεσβευτή της Κύπρου στην Ελλάδα κ. Φρίξο Κολώτα.
- Στους δημάρχους Ν. Ιωνίας:
 - Γιάννη Δομνάκη
 - Ηρακλή Γκότση
 - Πέτρο Μπουρδούκο
 - Γεώργιο Πετσεμλίδη
 - Ανδρέα Καφετζή
 - Γιάννη Χαραλάμπους
- Στο δήμαρχο Σπαρτιατών κ. Δημοσθένη Ματάλα και το Δημοτικό Συμβούλιο Σπαρτιατών, καθώς και στον πρόεδρο της «Πνευματικής Εστίας Σπάρτης» κ. Ν. Γεωργιάδη.
 - Στο ναύαρχο, αρχηγό του Στόλου, Νικόλαο Θεμελίδη.
 - Στον ιδρυτή του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού Λάζαρο Εφραίμογλου.
 - Στους διατελέσαντας Προέδρους της Ενώσεως: Ιορδάνη Δημητριάδη και Φώτιο Ουλκέρογλου (μετά θάνατον).
 - Στους εκ των πρωτεργατών της Ενώσεως: Αβραάμ Καχραμάνο, Βασίλη Ακιανίδη, Παντ. Παντελίδη, Σταύρο Στύλογλου, Ευστ. Μηναΐδη, Περικλή Παπάζογλου (μετά θάνατον).
 - Στους: Χαρίκλεια Γαβρ. Τσακίρη, Μηνά Εφραίμογλου, Στάθη Ουλκέρογλου (για τις πολλαπλές υπηρεσίες τους).
 - Στον ήρωα ανθυπολοχαγό της Αλβανίας Στάθη Σταυρίδη και τους ήρωες της Εθνικής Αντίστασης: Γιάννη Λεοντιάδη και Ηλία Δουρμούσογλου.
 - Στο Βασίλη Βασιλειάδη (για το καλλιτεχνικό του έργο).
 - Στο Βάσο Βογιατζόγλου (για το συγγραφικό του έργο αλλά και για την προσφορά κοινωνικού έργου κατά την περίοδο των σεισμών της Πάρνηθας, το 1999).
 - Στη Σχολή Σαπουντζάκη "Κάδμος" (για τα 70 χρόνια της).
 - Στο μουσικοσυνθέτη Άκη Σμυρναίο (Κιοσόγλου), το συγγραφέα Στρατή Ευστρατιάδη, το σκηνοθέτη - ηθοποιό Πολύκαρπο Πολυκάρπου.
 - Στο συγγραφέα Φίλιππο Νικολαΐδη - Τσενέογλου (μετά θάνατον).

- Στο χαλιτζή Δημήτριο Εφραίμογλου.
- Στα διοικητικά στελέχη: Λουκά Ουλκέρογλου (μετά θάνατον), Λεωνίδα Βογιατζόγλου, Νίκο Αρναούτογλου για τις υπηρεσίες του στο σύλλογο.
- Στους Ευεργέτες: Γεώργιο Περτσεμλίδη, Πρόδρομο και Αικατερίνη Γρηγοριάδου (μετά θάνατον), Αθηνά Νικολαΐδου (μετά θάνατον),

Γεώργιο Παγιασλή (μετά θάνατον).

- Στην "Ένωση Σμυρναίων" για το συνολικό της έργο.
- Στην "Εστία Ν. Ιωνίας" για τα 25 χρόνια της.
- Στην "Εστία Ν. Σμύρνης".
- Στην "Ένωση Παλαιών Προσκόπων Ν. Ιωνίας", για την εθελοντική προσφορά της στην αντιμετώπιση των σεισμών της Πάργης.
- Στην εφημερίδα "Πληροφορία" και τους εκδότες της κ.κ. Μαγκαναδέλη και Ιωάννου.
- Στη Μαρία Δημητριάδου για το εθελοντικό της έργο.
- Στους Σπαρταλήδες δημοσιογράφους:

Σωκράτη Σινανίδη (μετά θάνατον)

Μακάριο Σινανίδη (μετά θάνατον)

Σωκράτη Ουλκέρογλου (μετά θάνατον)

Αικατερίνη Μυστακίδου

Βασίλειο Κυλλεκίδη

Άννα Δαμιανίδου

Αντιγόνη Λουκανίδη

Νατάσσα Δομνάκη

Άρη Νικολαΐδη

- Στο Σύλλογο Νησίου Πισιδίας.
- Στο Σύνδεσμο Αλαγιωτών.
- Στην Αδελφότητα Ινεπολιτών - Κασταμονιτών.

Η Ένωση Σπάρτης Μ. Ασίας τιμήθηκε στο διάστημα (1975-2005) από:

- Την Ακαδημία Αθηνών για την 60/χρονη προσφορά της στο Μικρασιατικό Πολιτισμό (1993).
- Το Δήμο Νέας Ιωνίας.
- Την Ένωση Σμυρναίων.
- Το Υπουργείο Αιγαίου.
- Το Σερβικό Ερυθρό Σταυρό.
- Το Σύνδεσμο Αλαγιωτών.
- Την Ομοσπονδία Προσφυγικών Σωματείων Ελλάδας (Ο.Π.Σ.Ε.).
- Την Εστία Νέας Ιωνίας.
- Την Εστία Νέας Σμύρνης.
- Τον Όμιλο Φιλάθλων Νέας Ιωνίας.
- Το Φυσιολατρικό Όμιλο Νέας Ιωνίας.
- Το Κέντρο Σπουδής και Ανάδειξης Μικρασιατικού Πολιτισμού (ΚΕ.ΜΙ.ΠΟ) του Δήμου Ν. Ιωνίας.
- Την Ελληνική Σκακιστική Ομοσπονδία.
- Τον Α.Γ.Σ. «Ανατολή».

Η ΕΝΩΣΗ ΣΠΑΡΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ ΒΡΑΒΕΥΕΙ ΝΕΟΥΣ ΠΙΣΙΔΕΣ ΚΑΙ ΜΗ ΠΙΣΙΔΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟ ΤΟΥΣ ΣΕ Α.Ε.Ι. - Τ.Ε.Ι.

Στο διάστημα μεταξύ 1994 - 2000 η Ένωση Σπάρτης Μ. Ασίας βράβευσε με ειδικό χρηματικό βραβείο εισαχθέντες σε Α.Ε.Ι. - Τ.Ε.Ι. της χώρας, κατόπιν σχετικής προκήρυξης, για κάθε έτος και αντίστοιχων δηλώσεων ενδιαφέροντος. Αυτοί ήσαν:

1994	Ακιανίδης Εμμανουήλ Κονταράτος Γεώργιος Μπαραλού Ευαγγελία Παπάζογλου Λουκία Παρίση Εριφίλη Ραυτοπούλου Ευαγγελία Σαπουντζάκη Ειρήνη Σπυροπούλου Θεοδώρα		Κόκκινος Ιάσων Μανωλόπουλος Παναγιώτης Μαρίνογλου Μιχαήλ Παγιασλής Ιπποκράτης Πάρλαλης Σταύρος Τυλιγάδα Νικολέττα Τριανταφυλλίδης Λάζαρος Τσόγιας Λεωνίδα		
1995	Αθανασίου Ειρήνη Εσόγλου Αικατερίνη Θεμελίδης Χρήστος Κατιτζόγλου Ερμιόνη Μωραλόγλου Δημήτριος Χατόγλου Ν. Θεοδοσία Ευθυμίου Άννα	1998	Χατόγλου Κλ. Ελένη Βογιατζόγλου Α. Μαριάνθη Γουναρίδης Γεώργιος Γουναρίδης Ηλίας Δημοπούλου Ευγενία Ζομπανάκης Ανδρέας Μαντζουράνης Μάρκος Μανωλόπουλος Ευάγγελος Μαυρίδη Γεσθημανή Μακρίδου Ειρήνη Μακρίδου Ουρανία Μπαλτατζή Ελπινίκη Μπαλτατζής Μηνάς Παπαγερασίμου Ιωάννης Παπαθανασίου Άρης Πάρλαλης Ελευθέριος Πεσματζόγλου Ιωάννης Πολυχρονιάδη Ελένη Σερέφογλου Σοφία Σερέφογλου Ευαγγελία	1999	Ταμπάκης Βασίλειος Βογιατζόγλου Β. Κυβέλη Ακιανίδης Ν. Αλέξανδρος Βογιατζόγλου Α. Ηλίας Ιωάννου Παναγιώτης Δημοπούλου Ευαγγελία Μαρίνογλου Αφροδίτη Μαυροσκότη Ζωή Παπαλεξάνδρου Μάριος Τρίγκατση Ελένη Καραντώνα Μαρία Καχραμάνογλου Ελ. Γεωργουδάκης Γ. Αναστασιάδου Ευλαμπία Αναστασιάδου Αναστασία Βογιατζόγλου Νικόλαος Γουναρίδου Δήμητρα Ζερβού Νίκη Κονταξόπουλος Μενέλαος Παναγιώτογλου Μαρία Πολυχρονιάδης Κων/νος Σαββίδης Σάββας Τουζόπουλος Βασίλειος Ιωάννου Ευσταθία Βουγιούκας Γεώργιος Ελμαλόγλου Λάζαρος
1996	Βράτιμος Αθανάσιος Ελμαλόγλου Κ. Ιωάννα Ευθυμίου Ευστράτιος Μαυροσκότη Αλίκη Θεοδ. Μωραλόγλου Ανθή Παντελίδη Ανδρονίκη Παπάζογλου Μαρίνα Παρμαξίζογλου Νικόλαος			2000	
1997	Βογιατζόγλου Β. Λήδα Δημητρίου Χαράλαμπος Εσόγλου Ι. Μελίνα Ιωσηφίδης Θεολόγος Καπλανίδης Μιλτιάδης				

Συνολικά βραβεύτηκαν 84 Πισιδικής καταγωγής και 40 μη Πισιδικής καταγωγής νέοι και νέες. Όλα τα βραβεία δίνονταν **στη μνήμη των Μεγάλων Ενεργετών:**

- Μαρίκας Ηλιάδη
- Ευάγγελου Ελλέζογλου
- Δαμιανού Γεωργιάδη
- Γαβριήλ και Χαρίκλειας Τσακίρη
- Κλειώς Μητσάκου

ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΗΣ 1ης ΓΕΝΙΑΣ

Το 1997 η Ένωση τίμησε εν ζωή Σπαρταλήδες της πολύπαθης πρώτης γενιάς. Αυτούς δηλαδή που είχαν γεννηθεί στην αξέχαστη πατρίδα. Κατ' αλφαβητική σειρά είχαν τιμηθεί οι:

Αγιακλόγλου Ευάγγελος,
Ακίλογλου Νικόλαος,
Αραμπατζόγλου Ευαγγελία,
Βεζυριανόγλου - Ασκητίδου Ειρήνη,
Γαβριήλογλου Έλλη,
Δουρμούσης Ηλίας,
Ελμαλόγλου Κίμων,

Εφραίμογλου Κοσμάς,
Εφραίμογλου - Τριανταφυλλίδη Μαριάνθη,
Εφραίμογλου - Αμπατζόγλου Σταυρούλα,
Καζαντζόγλου Χριστίνα,
Καράκογλου Όλγα,
Κλημάνογλου Γεσθημανή - από το Βουρδούρι,
Κοτζαϊβάζογλου Λουκία,

Παπαδοπούλου Χαρίκλεια,
Πεσματζόγλου Γρηγόριος,
Πεσματζόγλου Ιωάννης,
Πεσματζόγλου Θεογνωσία,
Πεσματζόγλου - Στεργίου Ελένη,
Σεραφειμίδης Σεραφείμ, από το Νης,
Χατζηαποστόλου Αικατερίνη.

ΣΠΑΡΤΑΛΗΔΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ

Με την ευθύνη του συγγραφέα Βάσου Βογιατζόγλου οργανώθηκε από την Ένωση Έκθεση Έργων Σπαρταλήδων Δημιουργών το 1993 και το 2003 (ανά μία 10ετία δηλαδή).

Έλαβαν μέρος με έργα τους οι:

Βάσος Βογιατζόγλου (συγγραφέας),
Στρατής Ευστρατιάδης (συγγραφέας),
Μαριάνθη Καπλάνογλου (λαογράφος, επικ. καθηγήτρια),
Πολύκαρπος Πολυκάρπου (σκηνοθέτης, μεταφραστής),
Χάρης Σαπουντζάκης (συγγραφέας),
Βασίλης Βασιλειάδης (ζωγράφος),
Κυριάκος Βασιλειάδης (σχεδιαστής χαλιών),
Χρύσα Βουδούρογλου (ζωγράφος),
Χρήστος Καμπούρογλου (ζωγράφος),
Σοφία Κασιμάτη-Τρίγκατζη (ζωγράφος),
Κωνσταντίνος Παλαιολόγος (γλύπτης),
Ελένη Παλαιολόγου-Μαρίνου (ζωγράφος, γλύπτρια),
Ιωσήφ Πολυκάρπου (σκηνοθέτης),

Καλλινίκη Σινανίδου-Λασκαρίδου (αγιογράφος),
Νίκος Χατόγλου (ζωγράφος),
Χρήστος Χρηστίδης (ζωγράφος),
Στάθης Ουλκέρογλου (μουσικοσυνθέτης),
Άκης Σμυρναίος (μουσικός),
Δημ. Βασιλειάδης (ζωγράφος, γλύπτης),
Κων.-Κυρ. Βασιλειάδης (συντηρητής αρχαιοτήτων),
Στέλλα Δουμάνη - Καρφή (ζωγράφος),
Δαμιανός Κοκκινίδης (βιβλιογράφος),
Χριστίνα Λαζοπούλου (ζωγράφος - κεραμίστρια),
Δανιήλ Σπάρταλης (συγγραφέας),
και ο Αρτέμης Αρτεμιάδης (συγγραφέας).

ΣΠΑΡΤΑΛΗΔΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

Το 2003 τιμήθηκαν ορισμένοι εν ζωή Σπαρταλήδες εκπαιδευτικοί 1ης, 2ης και 3ης γενιάς, βάσει ανταπόκρισής τους στο κάλεσμα του Συλλόγου. Στη δασκάλα Έλλη Βασιλειάδου, γεννημένη στη Σπάρτη, την απονομή έκανε ο τότε Υπουργός Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων κ. Πέτρος Ευθυμίου. Τα ονόματα των τιμηθέντων δασκάλων:

Λάζαρος Ασίκογλου,
Έλλη Βασιλειάδου,
Ελευθερία Δημητριάδου - Σεκερτζόγλου,
Μαρία Κωτσοπούλου,

Κυριακή Σαπουντζάκη,
Κωνσταντίνος Σπάρταλης,
Και ο Χάρης Σαπουντζάκης, Σχολικός Σύμβουλος.

Τα ονόματα των τιμηθέντων καθηγητών:

Αθανάσιος Γουναρίδης,
Μαρία Δομνάκη,
Αντώνης Καζαντζόγλου,
Αναστασία Καζασίδου,
Ερμιόνη Κατιρτζόγλου,
Ιωάννης Κατιρτζόγλου,
Ευγένιος Λαουρέντιους,

Βασίλειος Μαυρομελανίδης,
Στάθης Ουλκέρογλου,
Μιχαήλ Σπάρταλης,
Αναστασία Τουζοπούλου - Δημοπούλου,
Άννα Τρίγκατση,
Ελένη Χατόγλου,
Θεοδοσία Χατόγλου,
Λεωνίδα Χατόγλου,
Και η Ελένη Κατιρτζόγλου, Πανεπιστημιακός.

ΣΠΑΡΤΑΛΗΔΕΣ ΧΑΛΙΤΖΗΔΕΣ

Το 1998 τιμήθηκαν, άλλοι εν ζωή, άλλοι μετά θάνατον, πολλοί Σπαρταλήδες χαλιτζήδες (βιομήχανοι, βιοτέχνες, σχεδιαστές, απλοί ταπητουργοί), ύστερα από σχετική προκήρυξη του Συλλόγου. Ήταν κατ' αλφαβητική σειρά οι εξής:

Χαράλαμπος Αθανάσογλου & υιοί,
Ιουλία Ασίκογλου,
Κυριάκος Βασιλειάδης,
Σοφία Γαβριηλίδου (χαλιτζού - Σοφία),
Τηλέμαχος Δουρμούσογλου,
Εφραίμ & Έμμη Εβρενέζογλου,
Βασίλειος Ελμαλόγλου,
Δημήτριος Εφραίμογλου,
Δέσποινα Μανωλοπούλου - Καράκογλου,
Υιοί Δ. Καχραμάνογλου,
Χάρης Καχραμάνος,
Μηνάς Κεχαγιόγλου,

Ευστράτιος Κοτζαϊβάζογλου,
Μισαήλ Μισαηλίδης,
Γεώργιος Ι. Παγιασλής,
Χαράλαμπος Παντελίδης (Παχτσόγλου),
Θεόδωρος Παπάζογλου,
Ιάσων Παπάζογλου,
Μενέλαος Βεϊνόγλου,
Ιορδάνης & Δαμιανός Στύλογλου,
Νικόλαος Φυτάνογλου,
Χρήστος Χατζηγεωργίου,
Νικόλαος Χατζησταθόγλου.

Βεβαίως υπήρχαν και υπάρχουν σημαντικοί Σπαρταλήδες δημιουργοί και άνθρωποι των γραμμάτων, πανεπιστημιακοί δάσκαλοι που θα άξιζε να τιμηθούν στο μέλλον. Θα μπορούσε κανείς ν' αναφερθεί στην καθηγήτρια Παν/μίου Κυριακίδου, τους ηθοποιούς Δάνη Γαβριηλίδη και Σμαράγδα Σμυρναίου και τόσους άλλους, τους οποίους δυστυχώς ίσως και αγνοούμε ακόμη.

1923 - 1948
25 χρόνια δύσκολα
αιχμή και δημιουργικά

Οι Σπαρταλήδες στην Αθήνα, τη Νέα Ιωνία, τον Πειραιά, τη Νίκαια, τη Θεσσαλονίκη, τη Δυτική Μακεδονία, τη Ρόδο, την Πάτρα, την Ύδρα, τις Σπέτσες, τη Ν. Ιωνία Βόλου, την Καβάλα, τις Σέρρες, σ' ολόκληρη την Ελλάδα...

(Η δράση τους παρακολουθείται κατά χρονολογική σειρά)

1922, Αθήνα:
Τα κύματα
των προσφύγων
πλημμυρίζουν την Αθήνα.
Η κυβέρνηση επιτάσσει
ακόμη και το Εθνικό
(Βασιλικό) θέατρο.
Σκηνές παντού.
Και στο Θησείο
και στο Μακρυγιάννη...

1924, Νέα Ιωνία:
 α) ο προσφυγικός συνοικισμός
 της Νέας Ιωνίας κτίζεται βιαστικά.
 Αξιωματούχοι της Ε.Α.Π.
 επιθεωρούν τα έργα
 (με το άσπρο κοστούμι ο
 Στέφανος Δέλτας).
 β) η οδός Σπάρτης Μ. Ασίας.
 Με τα πρώτα διώροφα
 προσφυγικά σπίτια,
 τις τετρακατοικίες,
 αλλά και τα απλά ισόγεια.

1924, Νέα Ιωνία:
α) Σπαρταλήδες μπροστά
από νεοανεγερθέν εργοστάσιο
στην Ελευθερούπολη.
1925, Νέα Ιωνία:
β) Η οδός Ελευθ. Βενιζέλου.
Κατοικήθηκε από πολλούς
Σπαρταλήδες.

1925, Νέα Ιωνία:
α) προσφυγική οικογένεια. Πρώτος αριστερά ο Λουκάς Ουλκέρογλου. β) Σπαρταλιές και ένα παιδί. Δεξιά είναι η δασκάλα Ευθαλία Ουλκέρογλου.

α

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΑΣ
Διεύθυνσις Ανταλλαγής

Εκτιμητική Επιτροπή
Τῆς Κοινότητος *Κοσμά Χατόγλου*
κατ. Επαρχίας *Φθιώτιδος*
Αριθ. πράξ. *331*

ΠΡΑΞΙΣ

Επί τῆς ἐπ' ἀριθ. πρωτ. δηλώσεως *3480* ἡμερ. *16.3.24*
τοῦ *Κοσμά Χατόγλου*
ἐκ *Λαοῦ* ἐπεδικάσθησαν ἀπὸ τῆς ἀνω
Εκτιμητικῆς Επιτροπῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς *14^{ης} 10/6/25*
εἰς τὸν *Κοσμά Χατόγλου*
ἀκίνητον *Λ. Τ. Χ. 1200*
ἀκίνητην *Λ. Τ. Χ. 300*
ἀκίνητον *Λ. Τ. Χ. 180*

Ἡμερ. ἐν δαφ. *Χρυσίας* *1680*

Ἀκριβὲς ἀπόσπασμα ἐκ τῶν πρακτικῶν.

Μ. Αθήναις τῆς *3^{ης} Φεβρουαρίου 1925*

Ὁ Προϊστάμενος

Ὁ Γραμματεὺς

Γ. Γαϊλάνης

Χατογιάννης

Εἰς ἀριθ. 16557.

Διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς ἀντα-
ποδοῦν ἀνταλλάσσοντα
Εἰς ἀριθ. 81557.

ὁ ἀνταλλάσσων ἀντα-
ποδοῦν ἀνταλλάσσοντα
ἐπὶ

ἀρ. πρωτ. 382819/21 - 4619/21 -

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΑΚΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΥΜΑΤΩΝ ΕΞ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ

Κατεβλήθησαν εἰς τὸν δικαιούχον τῆς παρούσης ἀπο-
φάσεως ὅσαι τῆς ἀπαιτήσεως πρὸς, ἐπὶ ἀριθ. Μητρώου

Ὁμολογίας *65.000* δραχμῶν

Ἡμερ. *1925*

Ὁ Διευθυντὴς τῆς Τροικῆς

β

Αριθ. ἐπελέξεως

Διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς ἀντα-
ποδοῦν ἀνταλλάσσοντα
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΒΙΒΛΙΑΡΙΟΝ

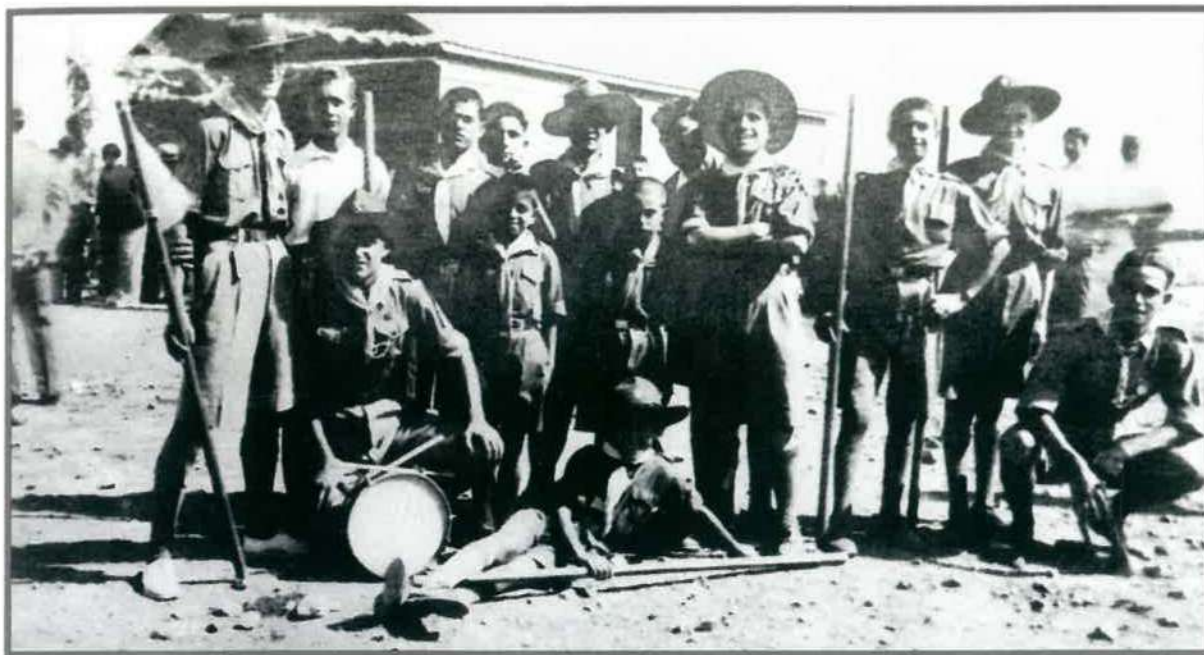
ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΟΣ

Χρυσίας Κ. Χατογιάννης

1925, Νέα Ιωνία:

- α) Πράξη της εκτιμητικής Επιτροπῆς που επιδικάζει στον Κοσμά Χατόγλου (Νικολαΐδη) 65 ομολογίες, αξίας 65.000 δραχμῶν για τα περιουσιακά στοιχεία που εγκατέλειψε στο Ντιναίρ.
- β) οικογενειακό βιβλιάριο πρόσφυγος.

1925, Νέα Ιωνία:
πρόσκοποι μπροστά στον ξύλινο ναό
των Αγίων Αναργύρων.
1925, Αθήνα:
Σπαρταλήδες ταπητουργοί με
τα παιδιά τους σε μian εκδήλωση.

1925, Αθήνα:
και πάλι ταπητουργοί. Ο Χάρης Καχραμάνος
και ο Νίκος Δανιηλίδης.

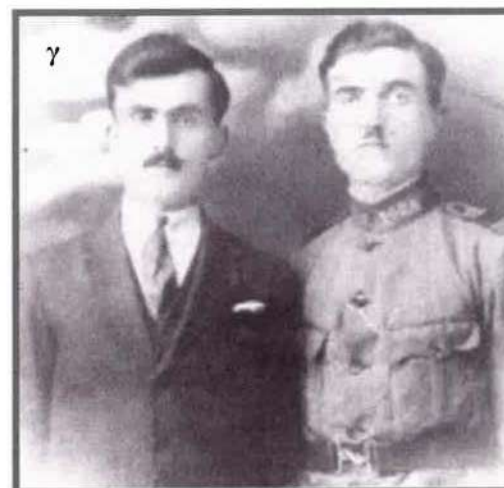
1925, Σπέτσες:

α) ο Αλέκος Αλεξανδρίδης (Πιτόγλου), η σύζυγός του, η μητέρα του και η κόρη του.

β) 1925, Άρτα:

Ο Κων. Κωνσταντινίδης υπηρετώντας ως χωροφύλακας στην Άρτα, όπου εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του και η ταπητουργός αδελφή του Μαριάνθη. γ) 1925, Κέρκυρα:

Ο Κοσμάς Νικολαΐδης, ως αστυφύλακας, στην Κέρκυρα.

1928, Νέα Ιωνία: α) Ιστορικό κέντρο. Γωνία Γυθείου (τώρα Π. Πατρών Γερμανού) και Ερρ. Μορκεντιάου (τώρα Κ. Βάρναλη), β) αεροφωτογραφία του συνοικισμού από το λεγόμενο τέρμα Βλάχου, γ) η είσοδος στην πόλη. Δεξιά η γραμμή του “θηρίου”, του ατμήλατου τρένου. Αριστερά το μόλις ανεγερθέν 1ο Δημοτικό σχολείο, όπου φοίτησαν οι Σπαρταλήδες μαθητές.

1928, Νέα Ιωνία:

α) μεγάλη παρέα Σπαρταλήδων.

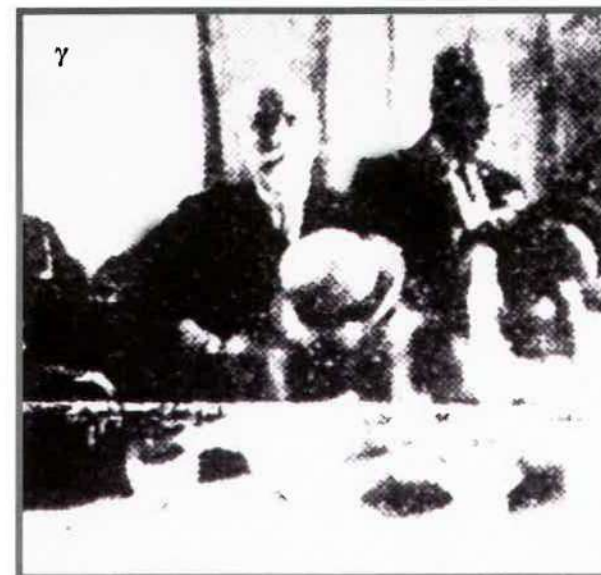
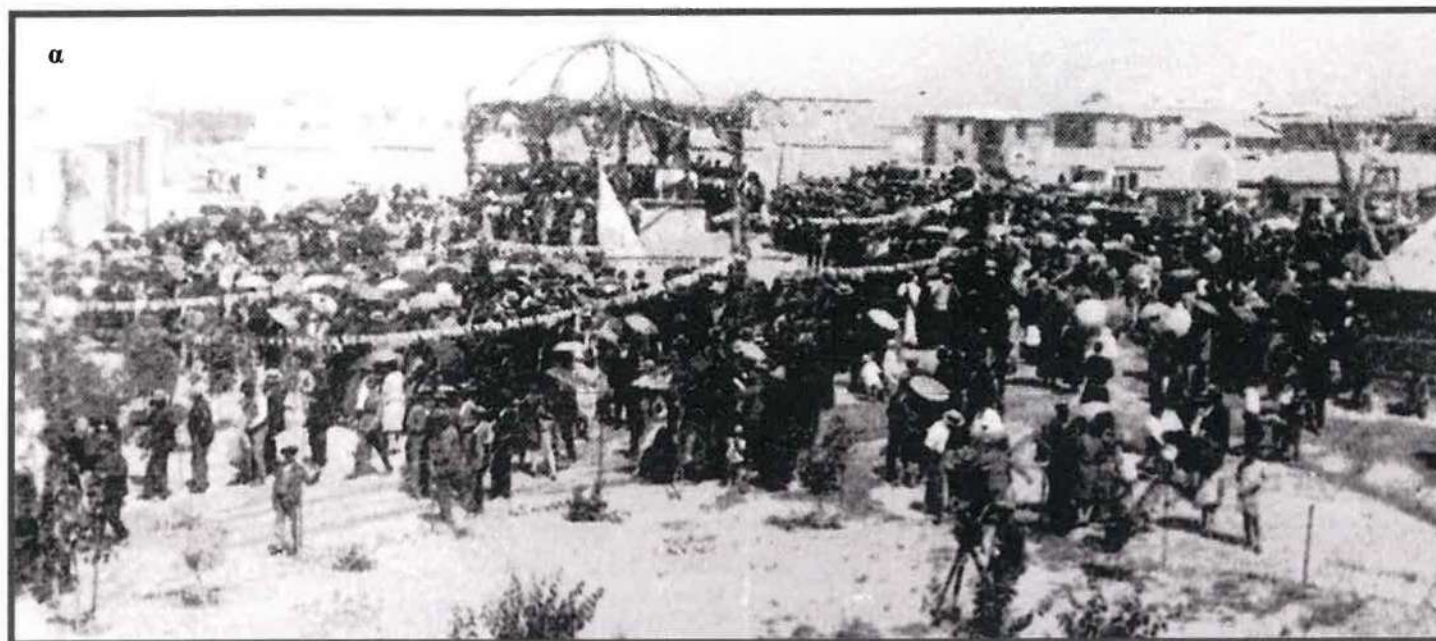
Ο σημειωμένος με σταυρό είναι
ο Δημ. Εφραίμογλου.

β) η Γ' τάξη του Ελληνικού σχολείου
(Σχολαρχείου) του ιστορικού "Κάδμου".
Διακρίνονται ο διευθυντής Αντώνης
Σαπουντζάκης, ο αδελφός του
Δαμιανός, ο παπαδάσκαλος Νικόλαος
Παπανδρέου και ο Χαρ.

Παπαχαρίτωνος.

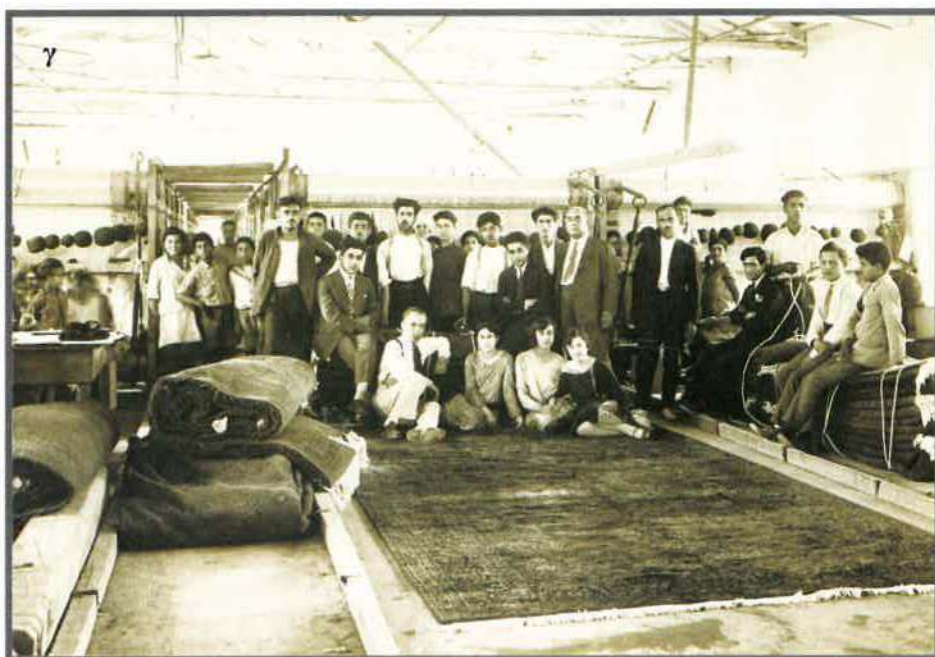
γ) Ο Ν. Δανιηλίδης, ο Δ. Στύλογλου
και ο Κ. Καχραμάνος σ' ένα
κεντράκι στο σταθμό του τρένου,
στη Ν. Ιωνία.

1928: Νέα Ιωνία.

α) η θεμελίωση των Αγ. Αναργύρων. Στη μέση η μεγάλη εξέδρα, β) η Εκκλησιαστική Επιτροπή του ναού στις αίθουσες του 1ου Δημοτικού σχολείου, όπου δεξιώθηκε τους επισήμους. Στη μέση ο Φ. Καχραμάνογλου, γ) ο Ελευθ. Βενιζέλος με το δήμαρχο Αθηναίων Σ. Πάτση.

1928, Αθήνα:

- α) Σπαρταλήδες επισκέπτονται το Εθνικό Μουσείο. Επικεφαλής ο Γαβριήλ Τσακίρης (πρώτος αριστερά στην τρίτη σειρά) και ο καθηγητής Πατσόγλου στη μέση της δεύτερης σειράς,
 β) Σπαρταλήδες μπροστά στο Ταπητουργείο Ι. Τιφτικτσόγλου.
 γ) 1928, Νίκαια: Ταπητουργείο των Χάρη και Κυριάκου Καχραμάνογλου.

1929, Θεσσαλονίκη:
α) Η Δ' τάξη του περιήγημου "τενεκεδένιου"
σχολείου στην Τούμπα.
Ανάμεσα στα παιδιά και παιδιά της Σπάρτης.
β) Νέα Σπάρτη (νεότερη εποχή):
Ο ιερός ναός του Αγίου Γεωργίου.
γ) 1930, Νέα Σπάρτη:
Η οικογένεια Ευσταθίου Κιουρτσόδη,

1930, Πειραιάς:
α) Το λιμάνι,
β) Νεόνυμφοι:
Οικογένεια Ησαΐα.
γ) 1930, Διόνυσος
Αττικής: "Ο Κάδμος"
σε εκδρομή.

1932, Θεσσαλονίκη:

α) ο Ιορδάνης και η Μαρία Κωνσταντινίδου (από το Ντιναίρ) και η Σοφία Ιορδανίδου μπροστά στο Λευκό Πύργο,

β) Μαρία Κωνσταντινίδου και Δέσποινα Χαϊτογλου (της γνωστής οικογένειας του Χαϊτογλου της βιομηχανίας χαλβάδων) από τα Πέρματα, κοντά στη Σπάρτη, φορούν ενδυμασίες από τη Σύλη.

1933, Θεσσαλονίκη:

α) ένα ζευγάρι νεόνυμφων:
ο Ιάκωβος Παπαλεξάνδρου, γιος
του παπά Αλεξάνδρου Κυριακίδη
από το Ουλούμπορλου και η
Μαρία Κωνσταντινίδου, από το
Ντιναίρ. β) Θεσσαλονίκη, νεότερη
εποχή: Σπαρταλήδες περιβάλλουν
το Χρήστο Παπαγερασίμου που
είχε επισκεφθεί την πόλη εξ
ονόματος του Δ.Σ. της Ενώσεως.
Διακρίνονται: Θ. Εβρένογλου,
Δ. Κεραμέας, Στ. Κιουρκτσόγλου,
Δ. Χατζηαβράκογλου, Μ.
Κιοκπιάσογλου,
Στ. Πολυχρονιάδης,
Μ. Εβρένογλου, Κ.
Μαργαριτοπούλου,
Φ. Χατζηπαντελή, Β.
Δουρμούσογλου, Λ. Σπύρογλου,
Ευθ. Σπύρογλου. γ) Σέρρες: Μ.
Μικίδου, Δ. Μικίδης, Κυρ.
Πολυκάρπου.

*Νέα Ιωνία Μαγνησίας (νεότερη εποχή).
Ο δήμαρχος της πόλεως αποκαλύπτει
την πινακίδα της οδού με τ' όνομα του
σπουδαίου Σπάρταλη δασκάλου
Νικ. Ευσταθιάδη, που μετά την καταστροφή
ίδρυσε εκεί το πρώτο δημόσιο σχολείο.
Στη μέση ο γιος του Ευστάθιος.*

1933, Νέα Ιωνία:

α) το, και σήμερα λειτουργούν, εργοστάσιο ΤΡΙΑ ΑΛΦΑ των Στύλογλου - Εφραίμογλου - Αθανάσογλου. Διακρίνονται οι Ιορδάνης και Σταύρος Στύλογλου καθώς και ο Αντών. Αθανάσογλου, β) άλλη φωτογραφία με εργαζομένους τότε στη βιομηχανία 3Α. Οι περισσότεροι είναι Σπαρταλήδες.

α

Συσκοιάνου Α.?

[illegible][illegible]

Ex Nia Juvia în Grigoriu 1933

0	Ca. 1000	0
Februor	172	Гин. Грамматик
Гин. Грамматик	172	172

β

ΕΝΩΣΙΣ ΣΠΑΡΤΑΛΙΔΩΝ

ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ (ΑΘΗΝΩΝ)

“ΤΑ ΣΠΑΡΤΑ”

Ἐν Νέᾳ Ἱερύσει τῇ 19 Αὐγούστου 1935

* Acct.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

*Αγαπητὲ Κύριε.

Χρόνια τώρα οι πειὶ πολλοὶ ἀπ' τοὺς πατριώτας μας ἔδω στήν Νέα Ἰωνία ζοῦσαν δίγως κανένα σύνδεσμο, δίγως καμμία ἔνωση μεταξύ των. Τόσοι πολλοὶ ποὺ εἴμεθα ἔδω τοῦλάχιστον, θὰ μπορούσαμε γενικά νὰ τρεῖξουμε γιὰ τὴν στέγασιν τῶν ἀστέγων, γιὰ τὸν ἐξωοραϊσμό τοῦ Συνοικισμοῦ καὶ νὰ κάμουμε νεκτερινὴ σχολή γιὰ τὰ πτωχοπαῖδα ποὺ νοεῖς σκληρώθηκαν στὴν βιοπάλη, νὰ κάμουμε κἀπου βιβλιοθήκη, νὰ δίδουμε διαιρέσεις, καὶ στὸ τέλος νὰ κτίσουμε καὶ κἀπου γροφυτὸ δικὸ μας σὺν κέντρο διὰ δλου. Ἡ μ. μπορούσαμε νὰ ἐκδοῦσαμε ἀνέκμη καὶ τὰ λαογραφικὰ μας βιβλία ποὺ ἴπ'ταν ἀπερωσμένο στὴν ἀξέφωστη πατρίδα μας τὰ Σπάρτια.

Μὰ ἔλειπαν οἱ πρωτοεργάτες. Λίγοι πατριώτες μας τὸ αἰσθάνθησαν εὐτυχῶς αὐτό. Σὲ λίγο ἤϊδα τους ριζοβόλησεν στὸς πατριώτας μας πᾶν ὡς ἦτο καὶ μιὰ καινοεργία θρησκειᾶ. Οἱ πέντε δέκα στὴν ἀρχὴ γέννηκαν πολλοὶ. Ἰββαλαὶν τὸ πρῶτον τους Συμβούλιον καὶ τὴν ἐξοχημένη Κυριακὴν στὰς 27 τοῦ μηνὸς ζαῖνονμεν τὰ ἔγκαινα τὸν γραφεῖον μας στὴν ὁδὸ Καλαμῶν ἀριθ. 88, στὰ 10¹/₂ π. μ.

Ἡ παρουσία σας θαλαλῶς θάνατι καὶ μιᾷ ἐπιπρόσθεσι τῆς ἀρχιερέως μας ἰδέας. Αὐτὴν τὴν παρουσία σας ποῦ θάνατι καὶ τιμητικῇ καὶ θὰ δόσῃ καὶ θάνατος καὶ δόναται στὸν ἀγῶνα μας.

Τὴν ἀναμεινόμεν καὶ διατελοῦμεν μετ' ἀγάπην.

Τὰ μέλη: Κ. Νικολαΐδης, Ν. Χατζησταθόγλου, Σ. Γαβριήλογλου, Π. Παγιαλαλής, Χ. Παλόγλου, Χ. Τσούκωνγλου, Ι. Γεωργιάδης

Ὁ Ἡγούμενος
Ι. Δημητριάδης

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Α. Σαπουντζάκης

1933, Νέα Ιωνία:

α) Ιδρύεται η “Ένωση Σπαρταλίδων Ν. Ιωνίας”: “Τα Σπάρτα”.

Η πρώτη πράξη του Δ. Συμβουλίου,

β) η πρώτη εγκύκλιος του Συλλόγου.

1934, Νέα Ιωνία:

- α) Η Νέα Ιωνία γίνεται δήμος. Πρώτος δήμαρχος ο Γεώργιος Φελέκης. Μια από τις πρώτες φωτογραφίες του ως δημάρχου. Δίπλα του ο Μελέτιος.
- β) το Γυμνάσιο Ν. Ιωνίας. Μεταξύ των μαθητών διακρίνεται κι ο μετέπειτα εκτελεσθείς από τους Γερμανούς στην Κατοχή, Ηλίας Δουρμούσγλου, φοιτητής Παντείου.
- γ) οι Σπαρταλήδες οργανώνουν χορό στον «Αστέρα». Διακρίνονται: Γαβρ. Τσακίρης, Κ. Νικολαΐδης, Μιχ. Κιουρκτσόγλου (ο αξιωματικός), Ν. Χατζησταθόγλου, Ιππ. και Αλ. Αρναούτογλου, Ν. Βογιατζόγλου, Στ. Μωραλόγλου, Ν. Φυτάνογλου, Δ. Περούτσης, Τηλέμαχος Δουρμούσγλου.

1934, Νίκαια:

α) καλοντυμένοι Νικαϊώτες ποζάρουν.
Ανάμεσά τους αρκετοί Σπαρταλήδες.
Διακρίνουμε τους Χαρ. Παζαρόγλου
και Γεώργιο Παγιασλή.

β) η ποδοσφαιρική ομάδα «Ατρόμητος Ν. Ιωνίας».

Ο αρχηγός Φιλ. Σερέφογλου και οι:
Ανδρ. Τσιράκογλου, Ν. Αγιάνογλου.

γ) μια ακόμη ποδοσφαιρική ομάδα της Ν. Ιωνίας,
η «Αστραπή». Τερματοφύλακας ο Ιω. Πατσόγλου.
Με τα πολιτικά ο Κ. Θωμόγλου (:).

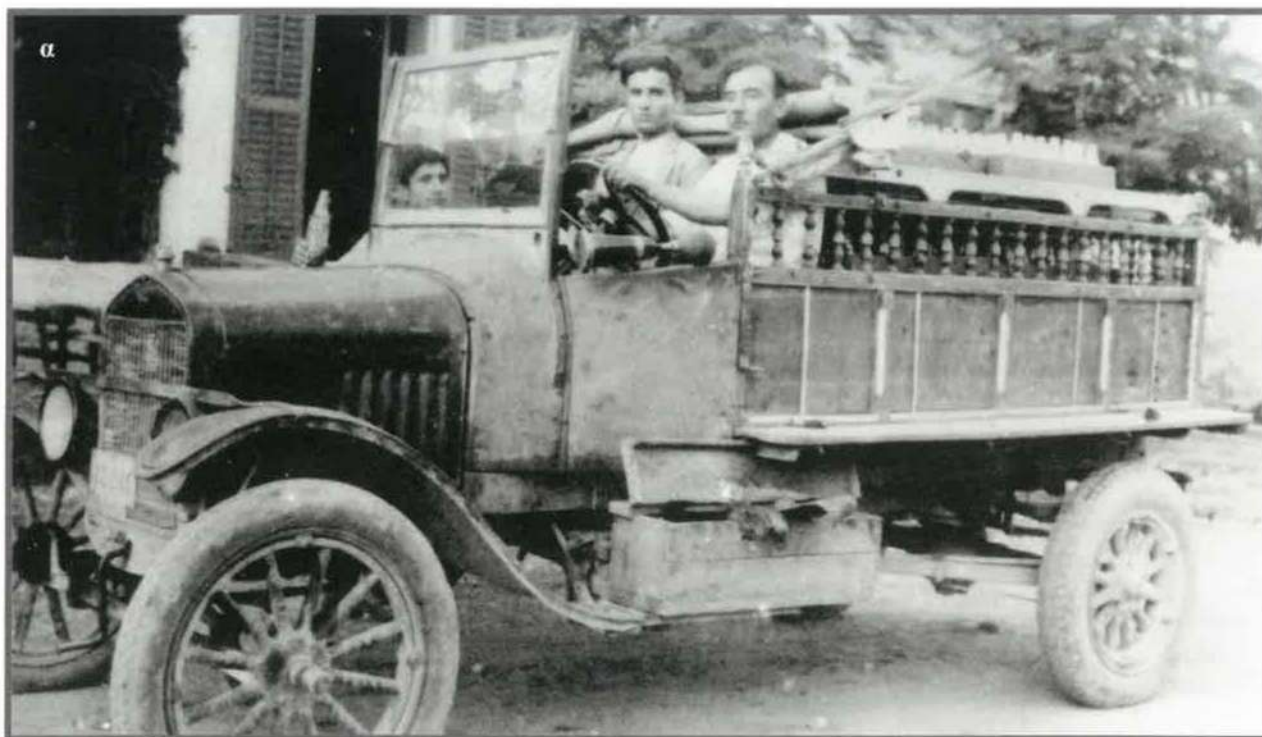

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΩΡΩΝ ΛΑΧΕΙΟΥ
 ΤΟΥ ΕΤΗΣΙΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΧΟΡΟΥ
 ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΣΠΑΡΤΑΛΙΔΩΝ "ΤΑ ΣΠΑΡΤΑ,"

ΕΙΔΟΣ ΔΩΡΟΥ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ ΔΩΡΗΤΟΥ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΩΡΗΤΟΥ	ΕΙΔΟΣ ΔΩΡΟΥ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ ΔΩΡΗΤΟΥ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΩΡΗΤΟΥ
1 3 Υάφθες κίσηρη	Εργαστήσιον Σφαίριν	Νέα Ίωνία	46 1 Δωρεά	Φαρχ. Βασ. Αργυρινίδης	Νέα Ίωνία
2 3 Μηνιαία Καταμνηστικά	Μηνιαία Καταμνηστικά	114 Συντάγματ. Αθήναι	47 1 καλόνια	Κορυφαίον Μεν. Γεωργιάδου	
3 1 τάπη	Μηνιαία Καταμνηστικά	δδ. Μητροπολ. Αθήναι	48 2 δρώματα		
4 5 πηλ. αμύγδα	Αδελφοί Κοιμησίου	Καραγ. Σφαίριν Αθήναι	49 1 παρ. δδοντόμαρ. και βοήθημα	Α. Π. Ρεπουτίδης	Πραξιτέλους 42-Αθήναι
5 5 πηλ. αμύγδα	Εκκλησ. Υφαντουργία Ε.Α.	Νέα Ίωνία	50 1		
6 4 1/2 πηλ.	Βασίλειος Υφαν. Κ. Τσιτζί	Χριστιανική Ι. Αθήναι	51 1		
7 4 1/2 πηλ.	Καράμης Σωφιστάδης	Νέα Ίωνία	52 1		
8 1/2			53 1 δδοντόμαρ.		
9 1 τραπέζομαρ. 6 πετσέκ.	Ηλ. Αναστασίου		54 1		
10 1 κασέτινα τουαίλει	Αγγ. Κοιμησίου		55 1 κρέμα προσώπου		
11 1 προσθήλα αδιάβροχη	Εργαστήσιον Α.Β.Ρ.Ο.		56 1		
12 1			57 1 παύρα προσώπου		
13 1			58 1		
14 1	Μεταφορτία Αγοστή		59 1		
15 1			60 1		
16 1	Μεταφορτία Αγοστή	δδδ. Βαργιά Αθήναι	61 1 καλόνια	Ζωγράφου Δ. Περικλή	Νέα Ίωνία
17 1	Αδελφότης Πενταδύτου	Πανδρόπου	62 1		
18 1			63 1		
19 1	Εργαστήσιον Γ. Βασιλείου	Καλαμά 114	64 1		
20 1	Νικ. Μαρασίου	Πανδρόπου	65 1		
21 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου		66 1		
22 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου	δδδ. Βαργιά 87	67 1		
23 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου	Πανδρόπου Αθήναι	68 1		
24 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου	Νέα Ίωνία	69 1		
25 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου		70 1		
26 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου	Καλαμά 48-Αθήναι	71 1		
27 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου	Νέα Ίωνία	72 1		
28 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου		73 1		
29 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου		74 1		
30 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου	Πατρ. Ίωνια Αθήναι	75 1		
31 1			76 1		
32 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου	Σφαίριν 23	77 1		
33 1			78 1		
34 1			79 1		
35 1			80 1		
36 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου	Νέα Ίωνία	81 1		
37 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου	δδδ. Καλαμά Αθήναι	82 1		
38 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου	Πανδρόπου	83 1		
39 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου	Καλαμά 10	84 1		
40 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου	Κλαίου 8	85 1		
41 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου		86 1		
42 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου		87 1		
43 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου	Εργαστήσιον 11	88 1		
44 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου	Νέα Ίωνία	89 1		
45 1	Αδελφότης Κωνσταντίνου		90 1		

1	Α. Νικολαΐδης	56
2	Α. Νικολαΐδης	56
3	Α. Νικολαΐδης	56
4	Α. Νικολαΐδης	56
5	Α. Νικολαΐδης	56
6	Α. Νικολαΐδης	56
7	Α. Νικολαΐδης	56
8	Α. Νικολαΐδης	56
9	Α. Νικολαΐδης	56
10	Α. Νικολαΐδης	56
11	Α. Νικολαΐδης	56
12	Α. Νικολαΐδης	56
13	Α. Νικολαΐδης	56
14	Α. Νικολαΐδης	56
15	Α. Νικολαΐδης	56
16	Α. Νικολαΐδης	56
17	Α. Νικολαΐδης	56
18	Α. Νικολαΐδης	56
19	Α. Νικολαΐδης	56
20	Α. Νικολαΐδης	56
21	Α. Νικολαΐδης	56
22	Α. Νικολαΐδης	56
23	Α. Νικολαΐδης	56
24	Α. Νικολαΐδης	56
25	Α. Νικολαΐδης	56
26	Α. Νικολαΐδης	56
27	Α. Νικολαΐδης	56
28	Α. Νικολαΐδης	56
29	Α. Νικολαΐδης	56
30	Α. Νικολαΐδης	56
31	Α. Νικολαΐδης	56
32	Α. Νικολαΐδης	56
33	Α. Νικολαΐδης	56
34	Α. Νικολαΐδης	56
35	Α. Νικολαΐδης	56
36	Α. Νικολαΐδης	56
37	Α. Νικολαΐδης	56
38	Α. Νικολαΐδης	56
39	Α. Νικολαΐδης	56
40	Α. Νικολαΐδης	56
41	Α. Νικολαΐδης	56
42	Α. Νικολαΐδης	56
43	Α. Νικολαΐδης	56
44	Α. Νικολαΐδης	56
45	Α. Νικολαΐδης	56

α) κατάλογος των δώρων του χορού.
 Δείγμα της δράσης των Σπαρταλιδών
 ως επιχειρηματιών και καταστηματαρχών.
 β) πρόχειρο πρακτικό Εφορ. Επιτροπής
 (εκλογές 1936). Πρώτος ήρθε ο δάσκαλος
 -και πρόεδρος- Ιορδ. Δημητριάδης, δεύτερος
 ο Κ. Νικολαΐδης, τρίτος ο Σ. Θωμόγλου,
 τέταρτος ο Ν. Χατζησταθόγλου,
 πέμπτος ο Ε. Ψιλόπουλος, έκτος ο Γ. Γεωργιάδης,
 έβδομος ο Κ. Μωραλόγλου,
 όγδοος ο Γ. Αναστασιάδης και ένατος
 ο Κ. Δανιηλίδης.

1935, Ναύπλιο:
α) ο Τρύφων Κουϊκόγλου που
έχει ήδη αρχίσει να
εξειδίκευται στον τομέα των
ποτών. Δίπλα στον οδηγό
του φορτηγού του.
β) 1935, Νέα Ιωνία:
το 1ο Δημοτικό σχολείο έχει
πλημμυρίσει από παιδιά
της Σπάρτης. Εδώ σε μεγάλη
εκδήλωση με το δήμαρχο
Γ. Φελέκη.

1936, Σπέτσες: α) ο Ιγνάτιος Παπαδόπουλος με την κόρη του Μαρία και τα παιδιά του. β) 1936, Νέα Ιωνία (Περισσός): οικογένεια Δουρμούσογλου Νικόλα. Ο Νικόλας, η Ανδρονίκη, η Καλλιόπη, η Άννα, ο ήρωας της Αντίστασης, Ηλίας.
γ) 1936, Νέα Ιωνία: η οικογένεια Βασιλειάδη.

1937, Πάτρα:

α) η Εριφίλη Κετίκογλου και οι 4 γιοί της: Παναγιώτης, Γιάννης, Γρηγόρης, Φίλιππος στα “Προσφυγικά” της Πάτρας. Ο σύζυγός της έμεινε στη Σπάρτη και σκοτώθηκε από τους τσέτες!.

β) 1938, Θεσσαλονίκη:

Μπροστά στο άγαλμα του Βότση ποζάρουν οι Νικόλας και Μαρία Κιοκπάσογλου, Παύλος Φιλιππίδης, Σταύρος Κιοκπάσογλου και Ευτέρπη Φιλιππίδου (Χατζηφιλόσογλου), Δωροθέα Κιοκπάσογλου, Αριστ. και Θεοδ. Κιοκπάσογλου.

γ) 1943, Σπέτσες:

Διακρίνονται οι: Στεφ. Αλεξανδρίδης, Παντ. Ιατρίδης, Κλήμης και Χαραλ. Καλεβρόσογλου, Δαμ. Αλεξανδρίδης (Πιτόγλου).

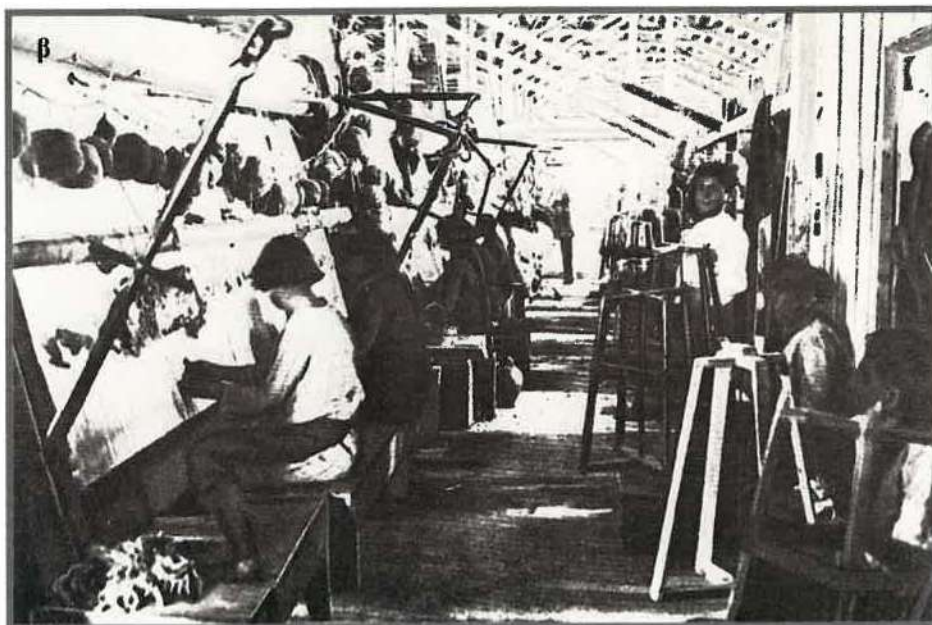

1940, Ναύπλιο:

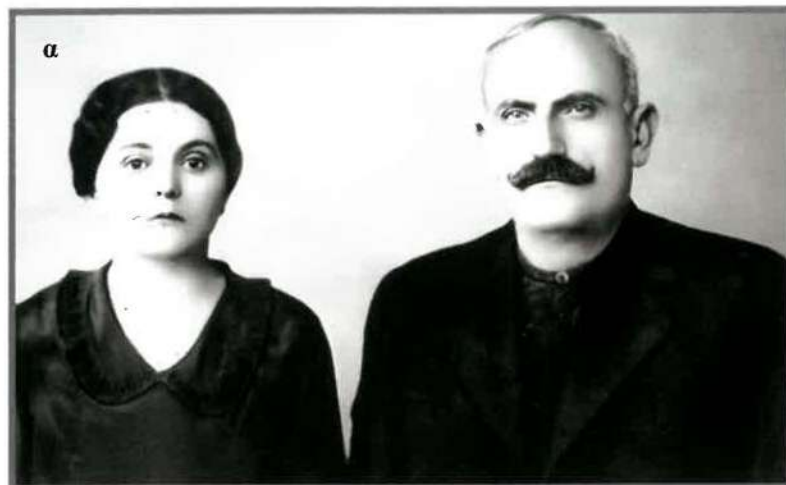
α) Βασίλης, Σοφία, Τρύφων Κουϊκόγλου,
Ουρανία του Βασιλείου και Ευαγγ.
Κουϊκόγλου.

β) Η «Μανδολινάτα Ν. Ιωνίας» με τον Π.
Αθανασίου (πάντσο) και Χρ. Ακίλογλου, Λ.
Κιοτσέκογλου, Αν. Γουναρίδη, Ν.
Βογιατζόγλου, Λ. Ψαραδάκο (10/ετία του '30),
γ) το τρίο «Ιωνικές κιθάρες» με τους Σ.
Χρηστάδη, Π. Καρανικόλα, Δ. Καλινόγλου
(10/ετία '50).

Νέα Ιωνία, Δεκαετία του '30:
το μεγάλο ταπητουργείο του Φ. Καχραμάνογλου
(σήμερα δεν υπάρχει).
α) η εξωτερική όψη,
β) εικόνα από το εσωτερικό του.

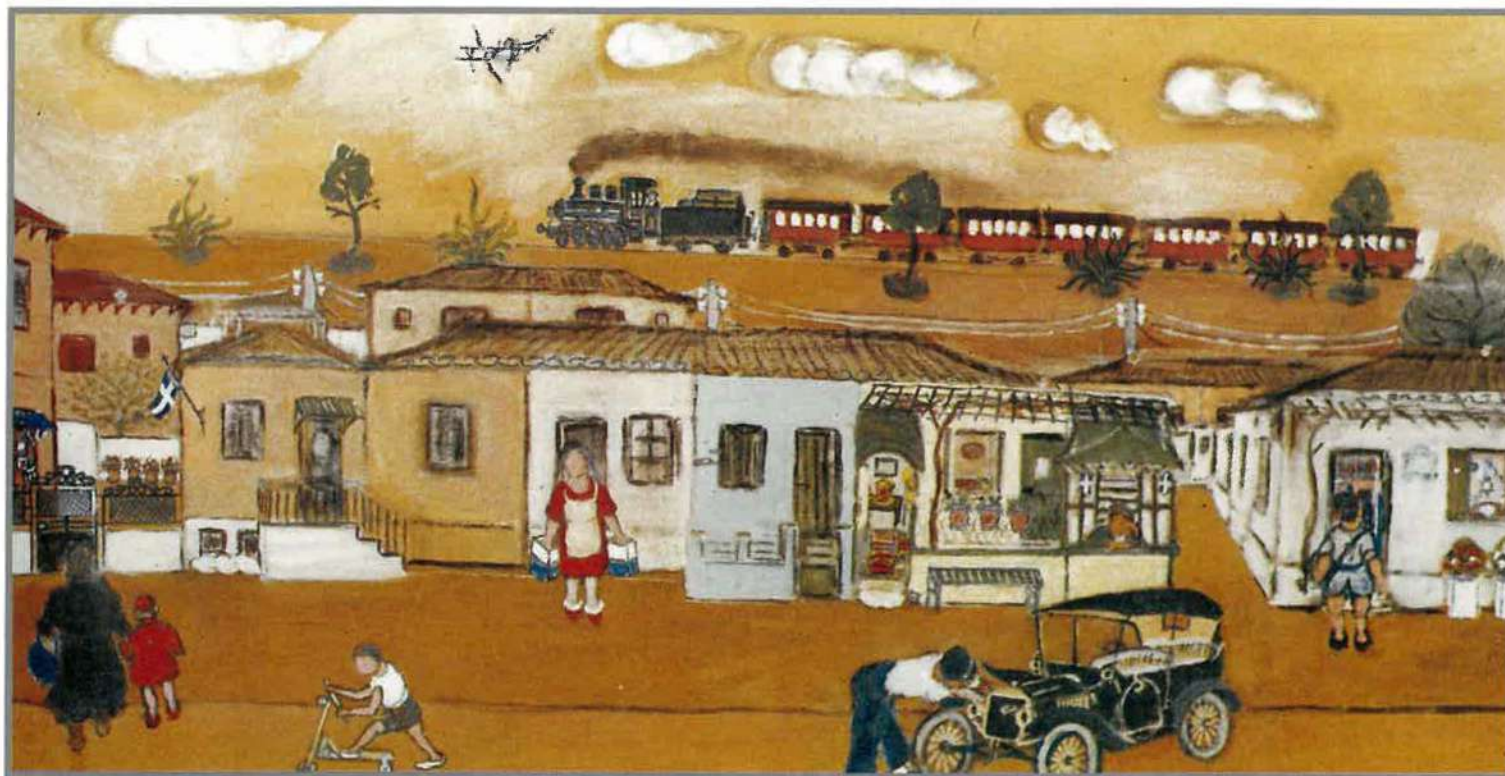
Νέα Ιωνία, Δεκαετία του '30:

α) Ο μουστακοφόρος άνδρας είναι ο Μιχάλης Καϊσερλόγλου, σπουδαίος υφαντουργός. Συνεχίζει την παράδοση των Σπαρταλήδων με το "στριφτό" μουστάκι.

Δίπλα η σύζυγός του Καλλιφρόνη.

β) χαρακτηριστική φωτογραφία Σπαρταλιάς του μεσοπολέμου στη Θεσσαλονίκη. Είναι η Εναγγελία Φώτογλου. Το βλέμμα της εκφράζει την ευγένεια, την εγκαρτέρηση, την προσμονή (δημοσιεύθηκε στην εφημ. "Καθημερινή" το 1992).

γ) Φωκίων και Μαριάνθη Καχραμάνογλου (Αθήνα).

Η Σπάρτη ανέδειξε πολλούς ζωγράφους.
Δύο από τους μεγαλύτερους είναι ο Χρήστος Καμπούρογλου
και ο Βασίλης Βασιλειάδης. Το έργο του πρώτου δείχνει
την οδό Κρήτης, στη Ν. Ιωνία στα τέλη της δεκαετίας του '20.
Του δεύτερου δείχνει το εσωτερικό ενός Σπαρταλήδικου
σπιτιού στη Ν. Ιωνία.

† Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ

Εν Αθήναις τῇ 6 Νοεμβρίου 1943

Αριθ. Πρωτ. Α/2285

α

Θεοφιλέστατε,
Αξιότιμοι Κύριοι,

Ἐκ τοῦ ὑμετέρου γράμματος ἐπληροφόρηθην, μετὰ περισσῆς εὐφροσύνης, τὴν πρωτοβουλίαν ὑμῶν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἐκ Σπάρτης τῆς Πισιδίας καταγομένων ἀνδρῶν οἰκογενειῶν, συγχαίρομεν δ' ἅμα ὑμῖν διὰ τὴν εὐστοχον ταύτην ἐνέργειαν.

Ἐπὶ τούτοις, δηλοῦμεν ὑμῖν, ὅτι λυπούμεθα βαθέως, διότι, ἀπασχολημένοι εἰς τὸν χεῖρισμόν τῶν ἄλλων, γενικωτέρου χαρακτῆρος, ζητημάτων τῆς παρούσης δυσχεροῦς στιγμῆς δὲν διαθέτομεν τὸν ἀναγκαῖον ὑλικὸν χρόνον, ὅπως προστώμεν ἀμέσως τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ συμβάλωμεν καὶ προσωπικῶς εἰς τὴν πληρεστέραν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀναληφθέντος ἔργου. Τούτου ἕνεκα, προαγόμεθα, ὅπως περιβάλωμεν τὴν ὑμετέραν προσπάθειαν διὰ τῆς ἀνεπιφυλάκτου ἐγκρίσεως καὶ προστασίας ἡμῶν ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς, εὐχόμενοι πρὸς Κύριον, ἵνα γονίμους ἀναδείξῃ τοὺς μόχθους ὑμῶν καὶ κατευθύνῃ πάντοτε πρὸς ἔργα φιλαδέλφου ἀγάπης τοιούτους δοκίμους ἐργάτας τῶν ἐντολῶν Αὐτοῦ πρὸς δόξαν μὲν τῆς Ἀγίας Αὐτοῦ Ἐκκλησίας, ἐπ' ἀγαθῷ δὲ τῶν δεινῶς χειμαζομένων πνευματικῶν Αὐτῆς τέκνων. -

Διάπυρος εὐχέτης πάντων ὑμῶν πρὸς Κύριον

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

Δαμασκηνός

πρὸς τὸν Θεοφ. Ἐπίσκοπον
Πατέρων κ. Μελέτιον καὶ τοὺς
Ἀξιότιμους Κυρίους Μηνᾶν Μην-
αΐδην, Γαβριήλ Τσακίρη καὶ
Βασίλειον Ἀρτεμιάδην,
Ἐν τὰ Ὑ.θ.α.

β

Κατοχή, 1943:

α) ο μεγάλος έρανος των Σπαρταλήδων.
Ο Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός συγχαίρει την επιτροπή από τους:
Πατέρων Μελέτιο, Μηνά Μηναιΐδη, Γαβριήλ Τσακίρη
και Βασ. Αρτεμιάδη.

β) 1948, Ταμπούρια Πειραιά:

τα ταπητουργεία κλείνουν. Η Κλωστοϋφαντουργία όμως των
Σπαρταλήδων συνεχίζει. Η πολύ γνωστή φίρμα "ΜΕΡΙΝΟΣ"
των Υιών Δ. Καχραμάνογλου.

1949-1974

- Οι Σπαρταλήδες αποκτούν στέγη:
Ίδρύεται ο "Οίκος Σπάρτης"

(ως σημείο αναφοράς των απανταχού της γης συμπατριωτών τους)

- Η δράση των Σπαρταλήδων σ' όλη την Ελλάδα

- Η Ελλάδα μόλις έχει βγεί από τον αδυσώπητο εμφύλιο σπαραγμό. Υπάρχουν για χρόνια ακόμη οι συνέπειες της μετεμφυλιακής περιόδου που πληγώνουν όλους.
- Η Ταπητουργία εκπνέει. Όμως συνεχώς προοδεύει η Κλωστοϋφαντουργία με τους συναφείς κλάδους της.
- Ενώ το ΤΡΙΑ ΑΛΦΑ, στη Ν. Ιωνία, συνεχίζει την πορεία του, έχουμε την εταιρεία ΜΕΡΙΝΟΣ στον Πειραιά κι αργότερα την εταιρεία ΑΡΙΣΤΟΝ του Παπάζογλου στο Περιστέρι και βέβαια την εταιρεία ΜΗΝΑΪΔΗ-ΦΩΤΙΑΔΗ στα Πατήσια να οδηγούν την Κλωστοϋφαντουργία ολόκληρης της Ελλάδας καθώς κάθε μια απ' αυτές απασχολεί εκατοντάδες εργάτες.
- Αυτήν την περίοδο και οι Σπαρταλήδες δίνουν την μάχη για την απόκτηση ιδιόκτητης στέγης του συλλόγου τους στην πόλη όπου βρίσκεται ο συντριπτικά μεγαλύτερος αριθμός τους, τη Νέα Ιωνία.
- Μέσα από τις φωτογραφίες αυτής της ενότητας θα καταδειχθεί η προσπάθεια, ο αγώνας, η δικαίωση και τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του τότε ονομασθέντος "Οίκου Σπάρτης" που έμελλε ουσιαστικά να σηματοδοτεί κάτι πολύ περισσότερο από το φορέα του, την «Ένωση των Σπαρταλίδων της Ν. Ιωνίας: Τα Σπάρτα» αφού ουσιαστικά απετέλεσε τη στέγη και την αναφορά των όπου γης Σπαρταλήδων.
- Φυσικά η ζωή συνεχίζεται και για τους Σπαρταλήδες τους εγκατεστημένους σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας αλλά και του εξωτερικού (ιδιαιτέρως Γαλλίας (Μασσαλία, Λυών), Η.Π.Α., Καναδά, Αργεντινής, Αυστραλίας).

ΕΝΩΣΙΣ
ΣΠΑΡΤΑΛΗΔΩΝ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ
"ΤΑ ΣΠΑΡΤΑ"
ΟΔΟΣ ΣΠΑΡΤΗΣ 57
Ν. ΙΩΝΙΑ

Νέα Ιωνία, Ὀκτώβριος 1949

*Αγαπητέ Κύριε,

Ἡ ἐν Νέα Ιωνία ὑφιστάμενη "Ἐνωσις Σπαρταλήδων «Τά Σπάρτα», μετονομαζομένη ἤδη εἰς "Ἐνωσιν «Σπάρτη Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Περιχώρων», εἶναι ὁ μόνος ὑφιστάμενος Σύλλογος ἀπὸ τῶν τρεῖς μέχρι τοῦδε δημιουργηθέντας, ἐξυπηρετῶν ποικιλοτρόπως τοὺς συμπατριώτας μας, καὶ ἐργαζόμενος, ἀθορύβως μὲν, ἀλλ' ἀποδοτικῶς ἀπὸ τοῦ 1933.

Ἡ ἀπὸ τῆς ἰδρυσέως τῆς σφοδρᾶ ἐπιθυμία ὧν μας, ὥπως ἡ "Ἐνωσις ἀποκτήσῃ ἰδιόκτητον οἶκον, δυνάμενον νὰ ἐξυπηρετήσῃ γενικότερας τοῦ Δήμου μας ἀνάγκας (Βιβλιοθήκη, αἴθουσα διαλέξεων, σχολὴ τεχνιτῶν, κέντρον διανοομένων κλπ.) ἀρχίζει νὰ πραγματοποιηθῇ.

Ἡδὴ ἡ "Ἐνωσις κατέχει οἰκόμενον παραχωρηθὲν ἐπὶ τοῦτ' ἀποκρίν πολλῶν προσπάθειων ὑπὸ τοῦ Σεβαστοῦ Ὑπουργείου Προνοίας.

Διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν ὧν τοῦ ἰδρύματος, ἀπαιτεῖται ἡ ἥθικὴ καὶ ὀλικὴ ἀρωγὴ ὧν τῶν συμπολιτῶν μας, ἀπὸ τοῦ πτωχοτέρου μέχρι τοῦ πλουσιωτέρου, οἱ ὅποιοι, ἄλλος μὲ τὸν ὀβολὸν του, ἄλλος μὲ τὴν πλοοσίαν παροχὴν του, ἄλλος μὲ τὸ κύρος του, τὰς γνώσεις, τὴν πείραν καὶ τὰς γνωριμίας του, θὰ θάλλουσιν—καὶ περὶ αὐτοῦ οὐδεμία ἀμφιβολία χωρεῖ—νὰ προαγάγουν τὸ ἔργον τοῦτο.

Διὰ τοῦτο ἀπεφασίσθη ὥπως συγκροτηθῇ ἐιδικὴ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Θεοφιλεστάτου Παττάρων κ. Μελετίου ἐκ τῶν κάτωθι ὑπογραφομένων κυρίων, ἥτις τιθεμένη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Μακαρυωτάτου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σπυρίδωνος, θὰ ἀναλάβῃ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ σοβαρὸν τούτου ἔργον καὶ προκίση τὴν Ἰωνίαν, ὅπου, ὡς γνωρίζετε, εἶναι ἐγκατεστημένοι πλέον τῶν 600 οἰκογένειαι συμπολιτῶν μας, μὲ ἐν λαμπρὰν κοινωφελὲς ἴδρυμα πρὸς διαίονισιν τῆς ἀναμνήσεως τῆς τῶσον προσφιλοῦς Πατρίδος ἡμῶν Σπάρτης, ἥς τὸ ὄνομα θέλει ἐγγραφεθῇ μεγάλαις γράμμασιν εἰς τὴν μετώπῃ τοῦ κτίριου.

Γνωρίζοντες τὰ εὐγενή σας ἀσθένειαν ἀπευθύνομεν ὅμιν τὴν παροῦσαν καὶ παρακαλοῦμεν, ὥπως καὶ εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν θελήσῃτε καὶ ἐλθῇτε ἀρωγὸς εἰς τὴν προσπάθειάν μας ταύτην, ἥτις, ὡς ἀντιλαμβάνεσθε, ἀναληθῶς ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τοῦς συμπατριώτας μας, θέλει δώσῃ αἰγλήν εἰς τὸ ὄνομα τῆς τε Πατρίδος μας καὶ τῶν ἀγαπητῶν συμπολιτῶν μας, οἱ ὅποιοι διατρέκουν εἰς κάθε τομέα ὁλοτατηρότητος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς θλίψεως ἐποχῆς τοῦ ἀποχωρισμοῦ μας ἀπὸ τὰς ἐστίαις μας.

Εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λησμονήσωμεν καὶ ὑμᾶς, οὔτινες, μολοντί μακρὰν τῆς Πατρίδος, ποικιλοτρόπως καὶ προθύμως πάντοτε ἐβοηθήσατε εἰς ἔργα κοινωφελῆ καὶ εἰς σκοποὺς Χριστιανικοὺς καὶ Ἐθνικοὺς. Διὰ τοῦτο, ἐπικαλοῦμεθα τὴν ἀναμφισβήτητον γενναιοθερίαν σας καὶ εὐχορυστοῦντες ἐκ τῶν προτέρων,

Διατελοῦμεν μετὰ πάσης τιμῆς

Ἡ Μεγάλῃ Ἐπιτροπῇ Ἀνεγέρσεως τοῦ Οἴκου Ν. Ἰωνίας

Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Ἐπίτιμος Πρόεδρος

Ὁ Θεοφιλέστατος Παττάρων κ. ΜΕΛΕΤΙΟΣ, Πρόεδρος

ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ ΕΛ., Ἱατρός, Ἀντιπρόεδρος ΟΥΑΚΕΡΟΓΛΟΥ Ε., Διδασκάλισσα, Ἀντιπρόεδρος

ΑΓΓΕΛΙΑΔΗΣ ΧΑΡ.	Ἐμπορος	ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ ΚΑΕΙΩ	
ΑΘΑΝΑΣΟΓΛΟΥ ΓΡΗΓ.	Ἐμπορος	ΔΑΝΙΗΛΙΔΗΣ Κ.	Λογιστὴς
ΑΘΑΝΑΣΟΓΛΟΥ ΜΗΝ.	Βιομήχανος	ΑΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ Ν.	Ἐκπαιδευτικὸς
ΑΚΓΙΑΝΝΙΔΗΣ ΒΑΣ.	Φαρμακοποιός	ΑΟΥΡΜΟΥΣΟΓΛΟΥ Τ.	Βιομήχανος
ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Χ.	Δικαστὴς	ΕΛΜΑΛΟΓΛΟΥ Κ.	Βιομήχανος
ΑΡΝΑΟΥΤΟΓΛΟΥ Α.	Ἐμπορος	ΕΥΘΥΜΙΟΥ Ε.	Ἐμπορος
ΑΡΤΕΜΙΑΔΗΣ Β.	Δικηγόρος	ΕΥΦΡΑΙΜΟΓΛΟΥ Ν.	Ἐμπορος
ΑΣΚΟΠΟΥΛΟΣ Π.	Τεχνικός	ΚΑΧΡΑΜΑΝΟΓΛΟΥ Α.	Δ/τῆς ἐργαστασίου
ΒΟΓΙΑΤΖΟΓΛΟΥ Θ.	Ἐκπαιδευτικὸς	ΚΑΧΡΑΜΑΝΟΓΛΟΥ Κ.	Βιομήχανος
ΓΑΒΡΙΗΛΟΓΛΟΥ Γ.	Ἐμπορος	ΚΕΧΑΓΓΟΓΛΟΥ Ν.	Βιομήχανος
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Α.	Δικηγόρος	ΚΙΡΑΟΓΛΟΥ Ε.	Ἐμπορος
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Δ.	Ἐμπορος	ΚΩΤΖΑΓΓΙ ΒΑΖΟΓΛΟΥ Ε.	Βιομήχανος

ΚΟΥΦΙΔΑΚΗΣ Ε.	Δικηγόρος	ΣΑΠΟΥΝΤΖΑΚΗΣ Α.	Λογιστὴς
ΜΗΝΑΓΛΗΣ Μ.	Βιομήχανος	ΣΕΡΑΦΕΤΙΝΙΔΗΣ Α.	Ἐμπορος
ΝΙΚΟΛΑΓΛΗΣ Κ.	Ἐμπορος	ΣΕΡΑΦΕΤΙΝΙΔΗΣ Π.	Ἐμπορος
ΟΥΑΚΕΡΟΓΛΟΥ Σ.	Κτηματίας	ΣΙΝΑΝΙΔΗΣ Σ.	Δημοσιογράφος
ΠΑΓΙΑΣΑΔΗΣ Θ.	Ἐμπορος	ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ Δ.	Ἐμπορος
ΠΑΛΟΓΛΟΥ Σ.	Χρηματιστὴς	ΣΥΛΛΟΓΛΟΥ Σ.	Βιομήχανος
ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ Γ.	Βιομήχανος	ΤΣΑΚΙΡΗΣ Γ.	Δικηγόρος
ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ Μ.	Ἐμπορος	ΤΣΕΝΟΓΛΟΥ Δ.	Βιομήχανος
ΠΕΤΡΑΚΗΣ Β.	Δικηγόρος	ΤΣΟΝΤΑΝΟΓΛΟΥ Χ.	Καταστηματούχος

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐνώσεως Σπαρταλήδων Ν. Ἰωνίας «Τά Σπάρτα» 1948—1949

ΧΑΤΖΗΣΤΑΘΟΓΛΟΥ ΝΙΚ.	Πρόεδρος	ΜΩΡΑΛΟΓΛΟΥ ΣΤΑΥΡ.	Σύμβουλος
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΙΩΡΔ.	Ἀντιπρόεδρος	ΧΑΛΒΑΤΖΟΓΛΟΥ ΕΥΣΤ.	»
ΟΥΑΚΕΡΟΓΛΟΥ ΦΩΤ.	Γεν. Γραμματεὺς	ΑΚΓΙΑΝΝΙΔΗΣ ΑΘ.	»
ΠΑΓΙΑΣΑΔΗΣ ΙΠΠ.	Ταμίας	ΕΥΦΡΑΙΜΟΓΛΟΥ ΚΟΣΜ.	»
ΑΣΚΟΠΟΥΛΟΣ ΣΑΒ.	Σύμβουλος		

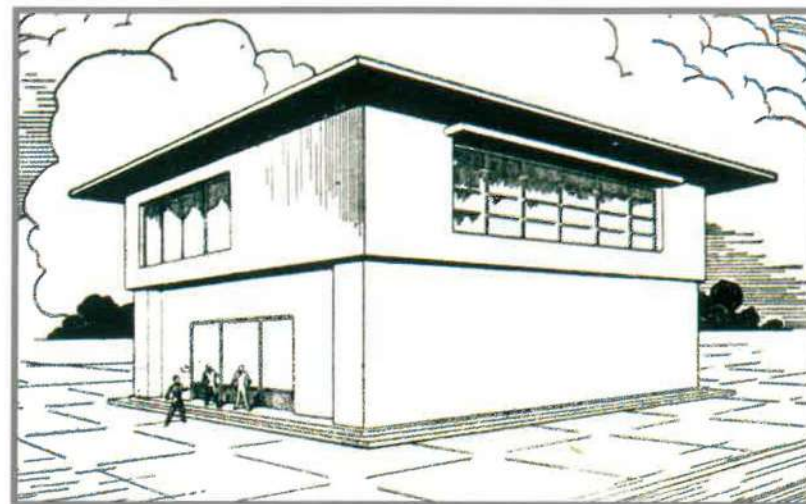
Ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ

Ὁ Θεοφιλέστατος Παττάρων κ. ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΑΡΤΕΜΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	ΚΟΥΦΙΔΑΚΗΣ ΕΥΓΕΝΙΟΣ
ΑΡΝΑΟΥΤΟΓΛΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ	ΝΙΚΟΛΑΓΛΗΣ ΚΟΣΜΑΣ
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	ΠΑΛΟΓΛΟΥ ΣΟΦΟΚΛΗΣ
ΑΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΣ
ΔΟΥΡΜΟΥΣΟΓΛΟΥ ΘΛΕΜΑΧΟΣ	ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ ΜΗΝΑΣ
ΕΛΜΑΛΟΓΛΟΥ ΚΙΜΩΝ	ΠΕΤΡΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
ΘΕΜΕΛΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ	ΣΙΝΑΝΙΔΗΣ ΣΩΚΡΑΤΗΣ
ΚΑΧΡΑΜΑΝΟΓΛΟΥ ΑΒΡΑΑΜ	ΤΣΑΚΙΡΗΣ ΓΑΒΡΙΗΛ

1949, Νέα Ιωνία:

Ἡ διακήρυξις τῆς Ἐνώσεως
για τὴν ἀπόκτηση στέγης.
Τὴν υπογράφουν, ὡς Ἐπίτιμος
Πρόεδρος, ὁ μακαριστὸς
Αρχιεπίσκοπος Σπυρίδων,
ὡς Πρόεδρος, ὁ Πατάρων Μελέτιος,
ὡς ἀντιπρόεδροι ὁ Ελεῆμων
Δαμιανίδης καὶ ἡ Ευθαλία
Ουλκέρογλου καὶ μετὰ 50
προσωπικότητες τῆς Σπάρτης
ἀπ' ὅλους τοὺς χώρους καὶ κλάδους
κι ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Τα αρχικά σχέδια του μεγάρου.
Ήταν πολύ φιλόδοξα για να
υλοποιηθούν άμεσα.

1949, Νέα Ιωνία:

Ο "Κάδμος" δίνει παράσταση, όπως συνηθίζει, στο προαύλιό του. Διακρίνονται ο Αντ. Σαλουντζάκης, μετά με τα γυαλιά ο Νίκος Μηλιώρης, Βουρλιώτης σπουδαίος λογοτέχνης, ο Πατάρων Μελέτιος, ο Παπαϊωαννέμ Πεσματζόγλου, ο τότε δήμαρχος Β. Δημόπουλος. Ο μικρός που χαμογελά μπροστά είναι ο Λεων. Βογιατζόγλου...

1951, Πλατεία Οσίας Ξένης, Νίκαια: α) Ο Δαμιανός Κεχαγιόγλου κρατεί από το χέρι το μικρό γιο του Ανδρέα. Τον Ανδρέα Κεχαγιόγλου που από το 1994 είναι συνεχώς δήμαρχος Ραφήνας, β) Ο Ανδρέας Κεχαγιόγλου, ως δήμαρχος Ραφήνας. γ) 1951, Νέα Ιωνία: ο Χρήστος Τσοτάνογλου σε ουζερί στις παράγκες της εισόδου της πόλεως. δ) ο υποψ. δήμαρχος και δημοτικός σύμβουλος Γυθείου Σ. Χατζηχαραλάμπους (από πατέρα Σπάρταλη και μητέρα Μανιάτισσα).

α) 1952, Νέα Ιωνία:

Εγκαίνια σχολείων.

Οι βασιλείς Παύλος και Φρειδερίκη εγκαινιάζουν δημοτικά σχολεία στη Σαφράμπολη και την Καλογρέζα.

Διακρίνονται ο τότε δήμαρχος Κυρ. Κιοφτερτζής, ο τότε πρόεδρος του Δημοτ. Συμβουλίου Κοσμάς Νικολαΐδης και δίπλα του ένας ακόμα Δημ. Σύμβουλος Σπάρταλης, ο φαρμακοποιός Βασίλειος Αχιανίδης.

1952, Νέα Ιωνία:

β) Ζαχαροπλαστείο «Κυβέλεια».

Οι σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας είναι σε καλό επίπεδο. Επισκέπτεται τη Νέα Ιωνία ο νομάρχης και δήμαρχος Κωνσταντινούπολης Γκιοκάλι.

Ο Δήμος παραθέτει δεξίωση στα "Κυβέλεια". Διακρίνονται ο Μελέτιος και ο Κοσμάς Νικολαΐδης.

Δεν διακρίνεται ο Αντ. Σαπουντζάκης που προσφώνησε το νομάρχη μιλώντας για τον περισσότερο "φιλέλληνα"

Τούρκο ιστορικό Κιοπρουλού αγνοώντας την παρουσία της θυγατέρας του η οποία ήταν σύμβουλος και ενθουσιάστηκε να μιλούν έτσι για τον πατέρα της.

1952, Νέα Ιωνία, Ταπητουργείο Χαζιτζού Σοφίας:
 α) το τελευταίο ταπητουργείο που είχε επιβιώσει
 στη Ν. Ιωνία ήταν της Χαζιτζού-Σοφίας
 (Σοφία Γαβριηλίδου). Η ίδια διακρίνεται δεξιά
 στη φωτογραφία,
 β) το εσωτερικό του ταπητουργείου με τις ανέμες.
 γ) και ο Δημ. Εφραίμογλου στην ανέμη
 του δικού του ταπητουργείου.

1952, Ρόδος: α) ο Σάββας Θωμόγλου (αριστερά του σημαιοφόρου), Σπάρταλης επιχειρηματίας σε κατάθεση στεφάνου στη Ρόδο, β) η οικογένεια Θωμόγλου. γ) 1955, Παλαιοχώρι Καβάλας: πολλοί Σπαρταλήδες της περιοχής έχοντας ανάμεσά τους τον Τρύφωνα Κουϊκόγλου.

1952, Νέα Ιωνία:

α) ναός Αγ. Αναργύρων. Διακρίνονται:
ο τότε νεωκόρος και μετά ιερέας
Χρυσ. Ενωτιάδης, ο Βρασ. Νικολαΐδης,
ο πατήρ Τρύφων, ο Παπαΐωακείμ, ο
Πατάρων, ο πατήρ Ζερβός, ο πατήρ
Σωτήρης, ο Ιππ. Αρναούτογλου.

β) 1955, Θεσσαλονίκη:

οι οικογένειες Κιοκπάσσογλου και
Γαβριήλογλου μπροστά στην οικία
Κιοκπάσσογλου (Μαρία και Νίκος
Κιοκπάσσογλου, Έλλη Γαβριήλογλου,
Λαζ. Γαβριήλογλου, Ισμήνη Στύλογλου,
Αριστ., Ευτ. και Θεοδ. Κιοκπάσσογλου.

Οι Σπαρταλήδες υπήρξαν σπουδαίοι
ζαχαροπλάστες στη Νέα Ιωνία.
α) 1947: το ζεύγος Δημ. Περοντσή,
μπροστά στο ζαχαροπλαστείο τους
στην οδό Ηρακλείου.
β) 1952: τα εγκαίνια των «Βαλκανίων»
του Δημ. Μωραλόγλου.
Διακρίνονται μέλη των οικογενειών:
Μωραλόγλου, Γαβριηλίδου,
Ουλκέρογλου, Δημητρίου, Τσουκάτου.
γ) 1957: «Τα Γιούλια». Διακρίνονται οι:
Ευάγγελος Αγιακλόγλου, Λεων.
Τσιμετζόγλου, Ιουλία Αγιακλόγλου,
Χρήστος Αγιακλόγλου.

1960, Ν. Ιωνία "Οίκος Σπάρτης":

α) Το συμβούλιο της Ενώσεως
μπροστά από τον
"Οίκο Σπάρτης".

Πρώτος αριστερά ο Φώτης
Ουλγέρογλου. Αριστερά του
προέδρου ο αείμνηστος
τούρκος φίλος Εκρέμ Ερσετίν.

β) στη φωτογραφία εκτός
του προέδρου, ο εκδότης του
"Προσφυγικού Κόσμου"
Σωκράτης Σινανίδης,
ο Βασιλάκης Αρτεμιάδης,
ο Μελέτιος, η Αθηνά Νικολαΐδου,
ο Μάρκος Χρηστίδης,
ο Ιω. Πεσματζίδης,
ο Στ. Μωραλόγλου.

1960, Ν. Ιωνία "Οίκος Σπάρτης":

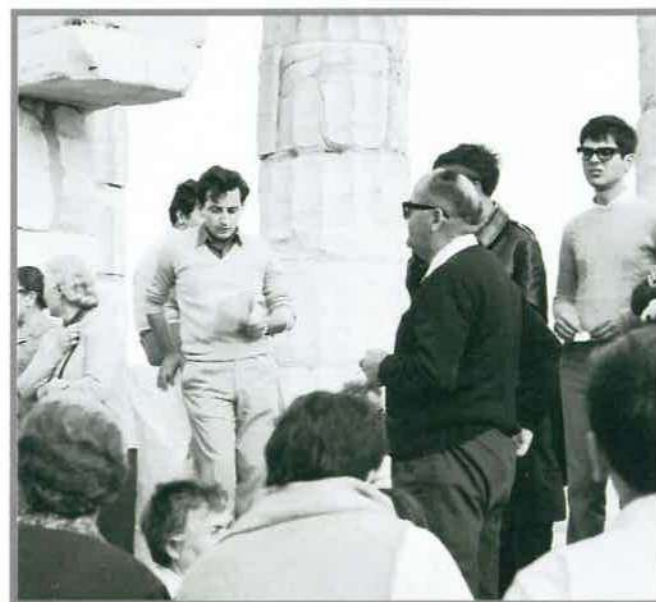
α) Εκδήλωση προς τιμήν του Σπαρτάλη ιεράρχη, που είχε μόλις ονομαστεί Μητροπολίτης Κεντρίας Αφρικής, του Κυπριανού. Ο τιμηθείς είναι μεταξύ του Πατάρων και του Παπαΐωακείμ. Διακρίνονται οι Ιπποκρ. Αρναούτογλου, Λουκάς Ουλκέρογλου, Κοσμάς Εφραίμογλου, Φώτης Ουλκέρογλου, Μ. Χρησιτίδης.

β) 1961, Ν. Ιωνία "Οίκος Σπάρτης":

Τιμάται από την Ένωση η πενήνταετηριδα του Πατάρων Μελετίου. Γίνονται εκδηλώσεις από την Εκκλησία και το Σύλλογο. Στη φωτογραφία δίπλα στον Πατάρων είναι ο μακαριστός αρχιεπίσκοπος Θεόκλητος.

1962, Ν. Ιωνία "Οίκος Σπάρτης":
 α) τιμάται η άλλη μεγάλη θρησκευτική
 προσωπικότητα των Σπαρταλήδων:
 ο Παπαΐωακείμ Πεσματζόγλου.
 α) στη φωτογραφία από δεξιά προς
 τ' αριστερά: ο Βασ. Αρτεμιάδης,
 η κ. Μηναΐδου και ο βιομήχανος
 Μηνάς Μηναΐδης,
 β) εδώ διακρίνονται ο Μελέτιος,
 ο πρώην νομάρχης Αντωνίου,
 ο δήμαρχος Κιοφτερετζής,
 ο Γαβριήλ Τσακίρης, η σύζυγός του
 Χαρίκλεια και πολλοί Σπαρταλήδες.

1965, Σούνιο: Νέοι Σπαρταλήδες οργανώνουν εκδρομές και συνεσιώσεις. Μεταξύ των η Εριφ. Βογιατζόγλου, ο Γ. Βογιατζόγλου κι ο Β. Βογιατζόγλου του Νικολάου και ο Β. Βογιατζόγλου του Ελευθερίου. Ακόμη ο Λ. Βογιατζόγλου και ο Χαρ. Δημητρίου (ως μεγαλύτεροι).

α) 1965, Νέα Ιωνία:
από τον "Ιωνικό Σύνδεσμο"
οργανώνονται εκδηλώσεις με τον
τίτλο "Ιωνικές ημέρες". Ανάμεσα
στα κορίτσια με τις κορδέλες που
φέραν ονόματα των πατρίδων
είναι κι αυτό με το όνομα
της Σπάρτης,

β) 1967, Ν. Ιωνία:
Κοπή πίτας στην Ένωση.
Στο βήμα ο Λεων. Βογιατζόγλου,
εκ των νέων μελών. Διακρίνονται
ο Σπάρταλης δάσκαλος
Ευαγγ. Ντρούλιας, ο τότε διευθυντής
του 2ου σχολείου Κ. Ροδόπουλος,
ο πρόεδρος Νικολαΐδης.

Ο φανταστικός επιτάφιος της Σμύρνης.

Ο μεγάλος πίνακας που κοσμεί την αίθουσα εκδηλώσεων της Ενώσεως, του σπουδαίου Σμυρναίου ζωγράφου Νίκου Κατσωνάκη (Νάκη). Μπροστά ο μητροπολίτης Χρυσόστομος. Πίσω οι: Αλ. Παπαδιαμάντης, Ελ. Βενιζέλος, Α. Καρκαβίτσας, Αγγ. Σικελιανός, Κ. Παλαμάς. Ο νεαρός με το κερδί είναι ο βασιλόπαις Γεώργιος.

ΜΕΡΟΣ Γ'

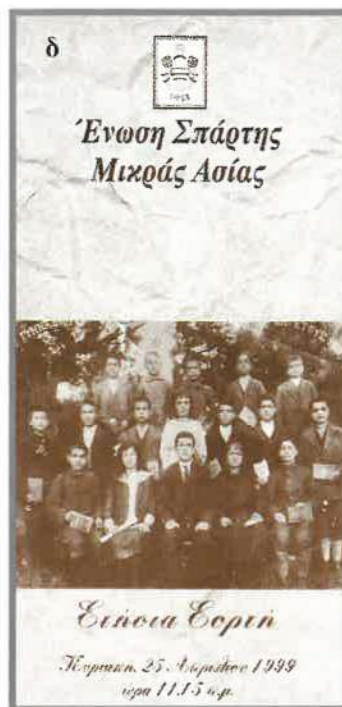
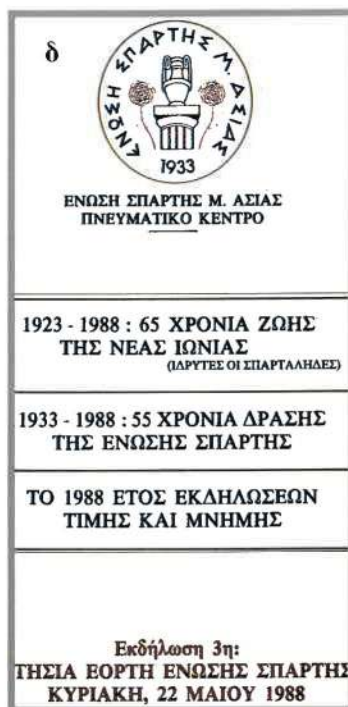
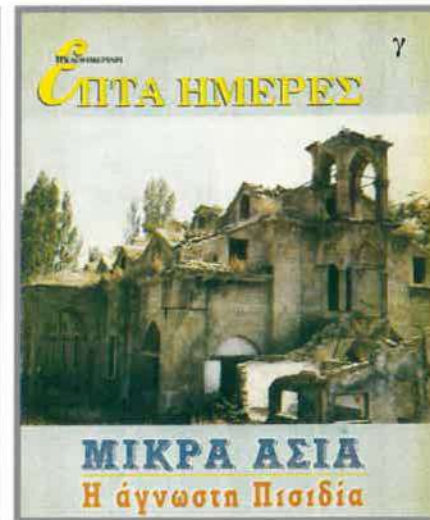
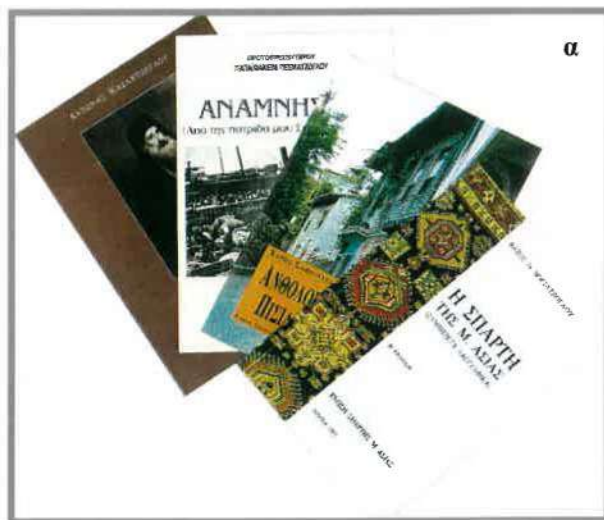
1975-2005

Τα τελευταία τριάντα χρόνια μέσα από τις δράσεις της Ενώσεως

- Αυτή η περίοδος δεν είναι μικρή σε διάρκεια. Ωστόσο δεν απαιτείται να υποδιαιρεθεί, αφού μια κεντρική ιδέα την διαπερνά: η ολοκλήρωση των χώρων του Πνευματικού Κέντρου της Ενώσεως, στη Νέα Ιωνία και η ανάπτυξη ενός πολυπούκλου και συνεχώς διευρυνόμενου προγράμματος δράσεων: πολιτιστικών, μορφωτικών, κοινωνικών, εθνοκοινοσκευτικών, ακόμη και αθλητικών.
- Το φωτογραφικό υλικό για λόγους δεοντολογίας, αφού δρώντα πρόσωπα είναι πολλές φορές, εν ενεργεία μέλη διοικήσεων, είναι περιορισμένο. Ο ιστορικός του μέλλοντος ας δώσει, αν κρίνει απαραίτητο, περισσότερο χώρο. Το υλικό υπάρχει άφθονο.
- Οφειλόμενη εξήγηση: Είναι φυσικό αυτά τα πρόσωπα, ως εκ του θεσμικού των ρόλου στις διοικήσεις του σωματείου, να έχουν μεγαλύτερη παρουσία. Αυτό σε καμία περίπτωση δε σημαίνει μεροληπτική μεταχείριση ή αξιολογική αναφορά.
- Οι φωτογραφίες παρουσιάζονται κατά θεματική ενότητα, χωρίς η χρονολογία να έχει βαρύνουσα σημασία.

Το μετάλλιο της Ενώσεως.
Σχέδιο - εκτέλεση: Όμηρος Ακιανίδης - Νίκος Ακκίλογλου.

α) μερικές από τις εκδόσεις της Ενώσεως, β) φύλλα της εφημερίδας του συλλόγου: «Σπάρτη της Ανατολής», γ) το φύλλο της «Καθημερινής» του 1997, δ) Δείγματα προσκλήσεων της Ενώσεως.

Μεγάλες στιγμές

- α) 2002: Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Κων/λεως κ.κ. Βαρθολομαίος ανακηρύσσεται επί τιμή Μ. Ενεργέτης της Ενώσεώς μας.
 β) 1993: Η Ένωση βραβεύεται από την Ακαδημία Αθηνών.
 Ο πρόεδρος παραλαμβάνει το βραβείο από τον πρόεδρο της Ακαδημίας, το μικρασιάτη ακαδημαϊκό, Κων. Δεσποτόπουλο.

Τα εγκαίνια του Πνευματικού Κέντρου

α) 25 Νοεμβρίου 1980: ο Γαβριήλ Τσακίρης έχοντας δίπλα του τον τότε νομάρχη Κωβαίο, το δήμαρχο Γ. Δομνάκη και τον πρόεδρο Κ. Νικολαΐδη κόβει την κορδέλα του Πνευματικού Κέντρου της Ενώσεως, β) οι επισκέπτες έχουν περάσει στο χώρο της Βιβλιοθήκης - Αναγνωστηρίου, γ) μια πλευρά της Βιβλιοθήκης.

Η Ένωση Σπάρτης συνδέεται με τη Λακωνική Σπάρτη

29 και 30 Ιανουαρίου 1993:
ο Δήμαρχος Σπαρτιατών και το
Δημοτικό Συμβούλιο υποδέχονται
την αντιπροσωπεία της Ενώσεως στο
Δημαρχείο. Στις φωτογραφίες, εκτός
των Σπαρταλήδων του Συλλόγου,
διακρίνονται ο επιτ. δήμαρχος
Γ. Δομνάκης, ο δήμαρχος Π.
Μπουρδούκος, ο δήμαρχος
Σπαρτιατών Δημ. Ματάλας,
ο δημ. σύμβουλος Γιαξόγλου,
ο κ. Λεοντής.

Στη Σπάρτη, αλλά και το Μυστρά,
τη Μονεμβασία κλπ, έγιναν
εκδρομές τα επόμενα χρόνια.
Πάλι οι δημοτικές αρχές μας
υποδέχθηκαν με χαρά.
Σφυρηλατήθηκε ένας δεσμός
φιλίας των Σπαρταλήδων
με τους Σπαρτιάτες.
Στην επάνω φωτογραφία ξεναγεί
ο πρόεδρος της «Πνευματικής
Εστίας Σπάρτης»
κ. Ν. Γεωργιάδης.

*Ο Μακαριότατος Αρχιεπίσκοπος
ομιλητής στην Ένωση*

13 Σεπτεμβρίου 1998: ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ.κ. Χριστόδουλος έρχεται στην Ένωση και ομιλεί για τη θυσία του Χρυσόστομου Σμύρνης. Στην υποδοχή και ο σεβασμιότατος μητροπολίτης Κωνσταντίνος και η Βουρλιώτισσα υπεραιωνόβια Φιλιά Χαϊδεμένου.

Επισκέψεις των Σπαρταλίδων στη Σπάρτη και το Πατριαρχείο

Σάββατο, 6 Μαΐου 2000: α) ο Οικουμενικός Πατριάρχης έξω από το ναό των Εισοδίων. Μαζί του ο σεβασμιότατος Κύριλλος, ο Νουρή Ερσετίν και τα μέλη του Δ.Σ. της Ενώσεως: Χ. Σαπουντζιάκης, Π. Δουρμούσoglou, Σ. Ουλκέροglou και Ν. Παντελίδης, β) ο Παναγιώτατος ιερούργει στη Μητρόπολη, γ) γίνονται τα θυρανοίξια του ναού των Αγ. Αναργύρων στο Νησί. δ) Αύγουστος 2003: οι Σπαρταλίδες στο Πατριαρχείο Κων/λεως.

α) ο πατήρ Γερμανός στη
δοξολογία στο ναό
των Εισοδίων, το 2000,
β) μια άλλη εικόνα από τη
δοξολογία.
γ) οι Σπαρταλήδες στο ναό
των Εισοδίων (2003).

Η έλευση του Οικουμενικού Πατριάρχη στη Στέγη των Σπαρτιατών

29 Σεπτεμβρίου 2002:
α) το Πνευματικό Κέντρο της
Ενώσεως σημαιοστολισμένο
αναμένει τον Παναγιότατο.
β) η προσέλευση των σχολείων,
γ) η αντιπρόεδρος κ.
Π. Δουρμούσoglou χαρίζει
την εικόνα του αγίου
Βαρθολομαίου,
που φιλοτέχνησε η Σπαρταλιά
αγιογράφος Νίκη Σινανίδου.

α) ο Αρχιεπίσκοπος, ο Οικουμενικός Πατριάρχης, ο Μητροπολίτης Ν. Ιωνίας και Φιλ/φείας,
 β) στο ακροατήριο ο τότε δήμαρχος Ν. Ιωνίας κ. Ανδρ. Καφετζής, η τότε Πρόεδρος Δημ. Συμβουλίου κ. Όλγα Κατμερετζή,
 ο Λεωνίδας Κύρκος, ο Γιάννης Χαραλάμπους, ο αείμνηστος πρόεδρος του Ιδρύματος «Μνήμες της Πόλης» Ο. Λουριδής.
 γ) η δεξίωση στη Βιβλιοθήκη.

29 Σεπτεμβρίου 2002: ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος και ο Αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος σε μια ιδιαιτέρως χαρακτηριστική εγγάρδια επαφή, στα γραφεία του Συλλόγου.

Άλλες σημαντικές δράσεις

1985, Ημερίδα για τις νεότερες μικρασιατικές γενιές: α) η νομάρχης Αν. Αττικής Συνοδινού κηρύσσει την έναρξη. Πίσω της οι εισηγητές: Δ. Ψαρρός, Α. Παπαδοπούλου, Κ. Κολιοπούλου - Γρίβα, Λ. Βογιατζόγλου. Δε διακρίνονται: Χ. Σαπουντζάκης, Ν. Βικέτος, β) ο τότε υφυπουργός Ιω. Καψής στο βήμα, γ) η προηγηθείσα συνέντευξη τύπου: Ν. Αθανασίου, Λ. Ουλκέρογλου, Χ. Σαπουντζάκης, Χ. Παπαγερασίμου, Ε. Ελμαλόγλου, δ) σύνεδροι.

1992, Συμπόσιο Αττικής με θέμα: (α, β) «η εγκατάσταση των προσφύγων στους δήμους και τις κοινότητες της Αττικής».
 γ) 1993: εκδήλωση για τη Μικρασία. Εισηγητές: ο ακαδημαϊκός Τάσος Αθανασιάδης, ο καθηγητής Παντείου Ν. Σαρηής, ο πρόεδρος της Ενώσεως Σμυρναίων Τ. Βεζυργιάννης, ο Β. Βογιατζόγλου.
 δ) ο ποιητής Τάκης Σινόπουλος μιλάει από το βήμα της Ενώσεως (1980).

Επέτειοι

Η Ένωση γιορτάζει τα 50 χρόνια της (1983): α, β) στο βήμα ο Πρόεδρος Κ. Νικολαΐδης και ο Β. Βασιλειάδης.
 γ) στο ακροατήριο ο Αλέξ. Μινωτής, το ζεύγος Τσακίρη, ο Χρ. Ρουμελιωτάκης, ο Γ. Αμπατζόγλου,
 δ) η Δόμνα Σαμίου τραγουδάει μικρασιάτικα τραγούδια.

Τα 60 χρόνια (1993): α) το τότε Δ.Σ. (Κίμων Ελμαλόγλου, Ηλ. Μωραλόγλου, Νικ. Χατόγλου, Χ. Σαπουντζάκης, Γ. Κοκκινίδης, Π. Δουρμούσου, Αρ. Αιγυπτιάδου, Σαλώμη Δομνάκη, Χ. Παπαγερασίμου, β) βραβεύονται πολλοί που προσέφεραν, κατά καιρούς υπηρεσίες στην Ένωση. Ο ζωγράφος Χρ. Καμπούρογλου ένας εξ' αυτών. γ) ο Πολύκαρπος Πολυκάρπου άλλος ένας. δ) το ακροατήριο της εκδήλωσης: η Ε. Τάσση, ο μακαριστός μητροπολίτης Πισιδίας, ο πανοσολογιότατος (τότε) Κωνσταντίνος, ο δήμαρχος Π. Μπουρδούκος, ο δήμαρχος Σπαρτιατών Δ. Ματάλας, ο βουλευτής Θ. Κατσανέβας, ο Ηρ. Γκότσης, ο Κ. Παπάζογλου, ο Γ. Δομνάκης.

Οι διεθνείς σχέσεις της Ενώσεως

2000: α,β) η Ένωση παρούσα στο Βελιγράδι κατά τους νατοϊκούς βομβαρδισμούς. Στο δημαρχείο της πόλης και στο μοναστήρι της Αγ. Παρασκευής. Ήταν οι εξής εκπρόσωποι διαφόρων φορέων: Χ. Δ. Σαπουντζάκης, Χ. Α. Σαπουντζάκης, Αν. Κεχαγιόγλου, Ν. Παντελίδης, Δημ. Βασιλειάδης.
 γ) 1998: η αντιπροσωπεία της Martina Franka της Ιταλίας, μ' επικεφαλής το Δήμαρχό της, επισκέπτεται την Ένωση (αδελφοποίηση με το Δήμο Ν. Ιωνίας). Δεξιά ο αντιδήμαρχος Π. Βλασσάς.

2001: α) ο δήμαρχος της Alanya Τουρκίας Σιπαχίογλου και άλλοι Τούρκοι της πόλης επισκέπτονται την Ένωση. Στη μέση ο τότε δήμαρχος Γ. Περτσεμλίδης.
1989: β) τρεις Σπαρταλήδες (Ιω. Πολυκάρπου, Γ. Κοκκινίδης, Ν. Χατόγλου) κι ο δήμαρχος της πόλης Πόμπραντ της Τσεχοσλοβακίας, με την οποία είχε αδελφοποιηθεί ο Δ. Ν. Ιωνίας.

Γιορτές - Θεσμοί

Δυο είναι οι μεγαλύτερες εκδηλώσεις της Ενώσεως κάθε χρόνο:

α) Η Ετήσια Εορτή που έχει καθιερωθεί να γίνεται την Κυριακή των Μυροφόρων, για να τιμηθούν η αξέχαστη πατρίδα, οι πρόγονοι, οι νεκροί της Μικρασίας αλλά παράλληλα τα μέλη του Συλλόγου και όλοι όσοι τον στήριξαν ηθικά και υλικά και

β) Η Κοπή της Βασιλόπιτας, για να συγκεντρωθούν με την αρχή της νέας χρονιάς όλα τα μέλη, οι συμπατριώτες αλλά και οι φίλοι σε μια όμορφη, πανηγυρική ατμόσφαιρα και να γίνει ένας απολογισμός της χρονιάς κι ένας προγραμματισμός για το μέλλον.

Α) Η Ετήσια Εορτή

Ξεκινά πάντα με Αρτοκλασία και Μνημόσυνο στον ιερό ναό των Αγ. Αναργύρων.

Β) Βασιλόπιτες

Η σπουδαιότερη εκδήλωση της χρονιάς πάντα είχε λάμψη και επιτυχία.

Κοπή πίτας ετών 1979 και 1990.
Την πίτα την κόβει (1979)
ο Γ. Δομνιάκης και δίπλα του
ο Κ. Νικολαΐδης. Στην πίτα του 1990
διακρίνονται: Δημ. Ευθυμιάδης,
Απ. Κακλαμάνης, μακαριστός
μητροπολίτης Τιμόθεος, ο διάδοχος
του Κωνσταντίνος, ο Γ.
Χαραλάμπους, ο Λ. Εφραίμογλου, ο
Κ. Τσοπανάκης και ο Αγγ.
Αρναούτογλου.

α) κοπή πίτας 2001,
β) τμήμα του ακροατηρίου
(μεταξύ των: Στ. Βασιλειάδης,
Β. Βογιατζόγλου,
Π. Πολυκάρπου,
Ευ. Αγιακλόγλου).

α) όλα τα μέλη του Δ.Σ. της Ενώσεως:
Χ. Παπαγερασίμου, Δ. Μωραλόγλου,
Κ. Σαπουντζάκη, Β. Ζαχαράκη,
Π. Δουρμούσογλου, Ν. Παντελίδης,
Ηλ. Μωραλόγλου, Ν. Χατόγλου,
Χ. Σαπουντζάκης, Κ. Ελμαλόγλου.
Λείπουν οι: Ξένια Παλλιόγλου
και Κ. Χατόγλου (2003-2005).
β) πίτα του 2000.

α) η πίτα του 1987. Στην πρώτη σειρά:
 Λ. Ουλκέρογλου, Απ. Κακλαμάνης,
 Γ. Δομνάκης, Γ. Καψής, Μητροπολίτης
 Τιμόθεος, Ηρ. Γκότσης, Γ. Χαραλάμπους,
 Αγγ. Μελεμενής,
 β) Από πρόσφατη εκδήλωση.
 Διακρίνονται: ο Γ. Χαραλάμπους,
 ο σεβασμιότατος Κωνσταντίνος,
 η κ. Χαραλάμπους, ο Ν. Κουκουλάρης,
 Ν. Δακουτρός, ο Ηρ. Γκότσης,
 ο Λ. Βογιατζόγλου και ο Α. Καφετζής.

Η Ένωση τιμά...

Κατά καιρούς η Ένωση ετίμησε λαμπρές προσωπικότητες της Σπαρταλήδικης Κοινότητας. Έτσι, μεταξύ άλλων, ετίμησε: α) τον αρχηγό του στόλου, Νίκο Θεμελίδη. β) την οικογένεια Λάζαρου Εφραίμογλου (το Λάζαρο, την Ουρανία και το Δημήτρη) για το «Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού». γ) τον αντιπρόεδρο του Αρείου Πάγου, Κίωνα Παυλίδη.

Ἡ ἔνωση τιμάται...

Ἡ ἔνωση τιμήθηκε
από πολλούς φορεῖς. Ὅπως:
α) ἀπὸ τὴν Εὐστία Ν. Σμύρνης
(πρόεδρος Π. Σερέφογλου) καὶ
Γ. Γραμματέας (Αὐγ. Καμπάς).
β) ἀπὸ τὴν Εὐστία Ν. Ἰωνίας
(πρόεδρος Ν. Αρναούτογλου).

Διάφορες ειδικές εκδηλώσεις

α) για τον αείμνηστο μητροπολίτη μας Πατάρων Μελέτιο. Στο βήμα ο μητροπολίτης Κωνσταντίνος (2000),
β) για τον παπα - Ιωακείμ Πεσματζόγλου. Το βραβείο παραλαμβάνει ο γιος του Γρηγόριος (1988),
γ) ο ομιλητής της βιωνυμίας του Μελετίου Αντ. Καζαντζόγλου.

- α) ημερίδα για την Ιστορία και τον Πολιτισμό των αλγισμόνητων πατρίδων. Στο βήμα: Ν. Σαρρής (καθηγητής Παντείου), Β. Βογιαζόγλου, Ι. Μαγκριώτης και ο Κων. Φωτιάδης, καθηγητής Παν/μίου. (1988)
- β) τιμητική εκδήλωση για την Παιδεία στη Σπάρτη. Ομιλητής ο Υπουργός Παιδείας Π. Ευθυμίου. (2003)

Βραβεύσεις

α) ο κ. Τ. Βερζυγιάννης, πρόεδρος της Ενώσεως Σμυρναίων επιδίδει βραβείο στη Χαρίκλεια Τσακίρη.
 β) ο κ. Κ. Νικολαΐδης βραβεύει τη σύζυγο του Σ. Σινανίδη, Αντιγόνη. γ) η Αντιγόνη Φίλιου επιδίδει βραβείο στη Λ. Σπυροπούλου για το χαλιτζή πατέρα της Ν. Φυτάνογλου. δ) ο Αν. Κεχαγιόγλου επιδίδει βραβείο σε εκπρόσωπο σπουδαστή.

α) Ο Ηλίας Μωραλόγλου
βραβεύει φοιτητή.
β) ο Υπουργός Βύρων
Πολύδωρας απονέμει βραβείο
φιλαλληλίας στη Μαρία
Δημητριάδου.

Ποιτιστικές εκδηλώσεις

Η σπουδαιότερη εκδήλωση της χρονιάς πάντα είχε λάμψη και επιτυχία.

α) η Ορχήστρα και Χορωδία
Σιδηροδρομικών με την
Τερψ. Παπαστεφάνου.
β) το συγκρότημα
Σ. Ψαραδάκου.
γ) η Χορωδία του Δήμου
Ν. Ιωνίας με το
Στ. Ουλκέρογλου.
(Τα Χορωδιακά φεστιβάλ
πάντα γίνονται
στο Π. Κ. της Ενώσεως)

α) βραδιά Μιχάλη Σουγιουλ.
Διευθύνει ο Δ. Αποστολάτος.
β) βραδιά παραμυθιού με την
Ευ. Βούλγαρη.
γ) το συγκρότημα του
Αριστείδη Μόσχου.

- α) ο Τάσος Χαλκιάς.
β) το Χορευτικό τμήμα της Ενώσεως
στην παρέλαση,
με τη σημαία του Συλλόγου.
γ) το τμήμα των μεγαλύτερων
παιδιών με τη δασκάλα τους
κ. Κόλια.

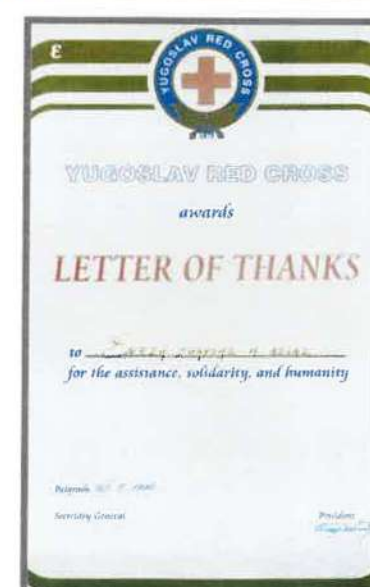

α) η «Μουσική άνοιξη». β) το Λύκειο Ελληνίδων. γ) διαγωνισμός ακκορντεόν. δ) ο Λευτέρης Παπαδόπουλος.

Κοινωνική δράση

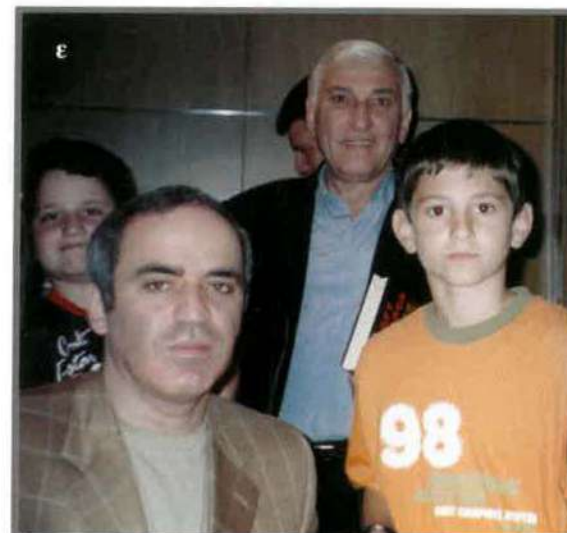
Βασικός σκοπός της Ενώσεως υπήρξε πάντα η ενίσχυση των αναξιοπαθούντων, των φορέων που τους περιθάλπουν κ.λ.π. Χωρίς θόρυβο, δύο φορές τουλάχιστον το χρόνο (Χριστούγεννα και Πάσχα), το Τμήμα Κοινωνικής δράσης προσφέρει την αρωγή του.

α,β) από τις επισκέψεις με δώρα στο Γηροκομείο Ν. Ιωνίας, γ,δ,ε) ευχαριστήριες επιστολές από το «Χαμόγελο του παιδιού», το «Παιδικό χωριό S.O.S.» και το Σερβικό Ερυθρό Σταυρό.

Το Σκάκι

Από τις αρχές της δεκαετίας του '80 η Ένωση ανέδειξε με επιτυχία τμήμα Σκακιού, με εμψυχωτή το Νίκο Χατόγλου. Κατά καιρούς δίδαξαν: Π. Αλεβιζάκης, Μ. Φύτρος, Ν. Ορνιθόπουλος, Ν. Μαναγκάτσε.

α) ο Γαβριήλ Τσακίρης, επιδίδει βραβείο σε σκακιστή. β) εικόνα από ετήσιο τουρνουά Σκακιού, πάντα σε μνήμη Γ. Τσακίρη. γ) συνεργασία Ενώσεως και Δήμου σε οργάνωση αγώνων. Στη μέση ο δήμαρχος Ηρ. Γκότσης. δ) οι δύο Σπαρταλίες πανελληνιονίκες: Μαριάνθη και Αριάδνη Ελμαλόγλου (εξαδέλφες). ε) ο παγκόσμιος πρωταθλητής Γκ. Κασπάροφ, ο Ν. Χατόγλου και ο μικρός Χατζούδης.

α) βράβευση πρωταθλητών.
β) τα παιδιά του Σκακιού στην
υποδοχή του Πατριάρχη.
γ) Ένα ακόμη τουρνουά έχει
τελειώσει. Οι νικητές με τα
κίτπελα και τα μετάλλια
κι ο μαίτρ Ν. Ορνιθόπουλος.

Εκθέσεις

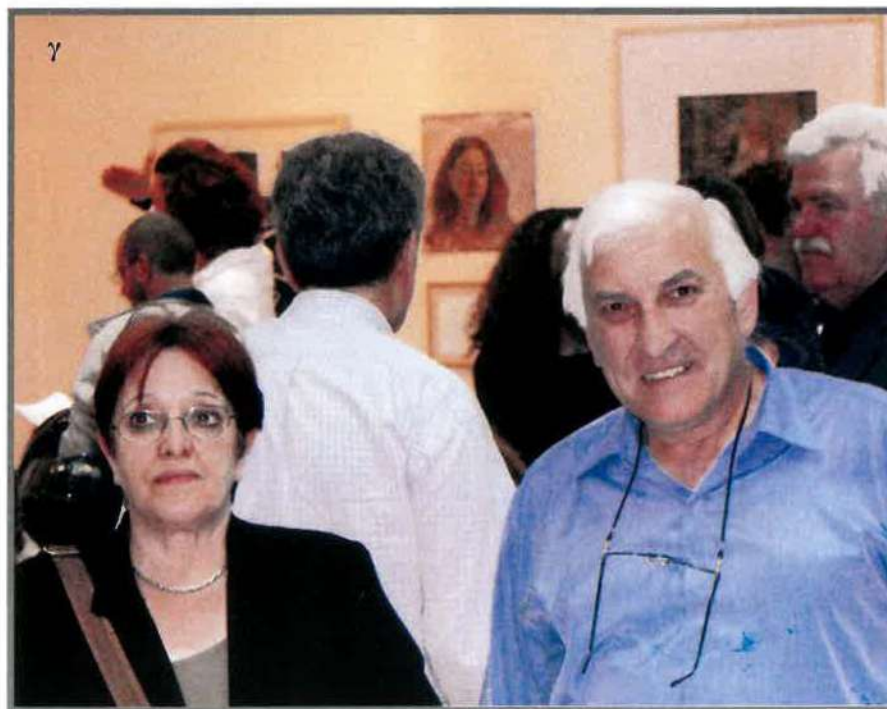
Στο εκθετήριο της Ενώσεως φιλοξενήθηκαν εκατοντάδες εκθέσεις εικαστικών τεχνών.

α) από την πρώτη ημέρα μιας έκθεσης. β,γ) έκθεση χαλιού.

α) έκθεση Σπαρταλήδων
δημιουργών, β) έκθεση παραδοσιακού,
μικρασιατικού κεντήματος.
γ) η Γ. Γραμματέας του Κ.Κ.Ε.
κ. Αλέκα Παπαρήγα
επισκέπτεται Έκθεση Ζωγραφικής
στην Ένωση.

Τὸ πρῶτον ἐκ τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐκκλησίας
 ἀποστολῆς τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐκκλησίας
 ἀποστολῆς τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐκκλησίας

Τῷ Ἐντιμοτάτῳ κυρίῳ Χάρη Σαπουντζάκη, Προέδρῳ τῆς ἐν
 Αθήναις Ἑνώσεως Σπάρτης Μικρᾶς Ασίας, τέκνῳ τῆς ἡμῶν
 Μετριότητος ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῷ, χάριν καὶ εἰρήνην παρὰ Θεοῦ.

Χριστὸς Ἀνέστη!

Ἡ νοσταλγία τῆς ἐπιγείου καὶ φίλης πατρίδος ἐνός
 ἐκάστου ἐξ ἡμῶν εἶναι ἐγκεχαραγμένη εἰς τὰ ἐσώτατα τῶν
 ψυχῶν μας, ἰδίᾳ δέ ὅταν αὕτη εὐρίσκηται εἰς συνθήκας
 διαφόρους ἐκείνων ὑπὸ τὰς ὁποίας θά ἐπεθυμοῦμεν νά
 πολιτεύηται σήμερον εὐτυχοῦσα.

Ὅθεν, μετὰ συγχαρητηρίων προσρήσεων, ἀπονέμεμεν τῇ
 ὑφ' ὑμᾶς ἐν Αθήναις δραστηριοποιουμένη Ἑνώσει Σπάρτης
 Μικρᾶς Ασίας τὰς Πατριαρχικὰς εὐλογίας τῆς ἡμετέρας
 Μετριότητος διὰ τὴν ἐτοιμαζομένην ἐπιμελῶς ἔκδοσιν τοῦ ὑπὸ
 τὸν τίτλον «Οἱ Σπαρταλῆδες στὴν παλιά καὶ τὴ νέα πατρίδα»
 ἀφιερωματικοῦ Τόμου.

Καίτοι ἡ πραγματικὴ καὶ ἀσάλευτος πατρίς πάντων ἡμῶν
 εἶναι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὅμως καὶ ἡ ἐπίγειος σφραγίζει μὲ τὴν
 ἰδιοπροσωπίαν αὐτῆς τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν τέκνων τῆς.

Εὐχόμενοι πλουσίαν τὴν χάριν καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ
 Σωτῆρος ἡμῶν Κυρίου, τοῦ σαρκί παθόντος καὶ ἐνδόξως
 ἀναστάντος, ἐπὶ πάντα τὰ ἀγαπητὰ καὶ δραστήρια μέλη τῆς ὑφ'
 ὑμᾶς Ἑνώσεως, ἀναμένομεν νά λάβωμεν ἀνά χεῖρας καὶ
 ἐντρυφήσωμεν μετὰ πολλοῦ τοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς τὰ
 περιεχόμενα τοῦ ἐκδοθησομένου Τόμου.

Τό δέ πλούσιον Ἑλεος τοῦ Κυρίου εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν,
 θεοευλόγητοι Σπαρταλῆδες, τέκνα ἀγαπητὰ καὶ φιλοπρόδοα τῆς
 καθ' ἡμᾶς Μητροῦς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Δ. Β. Σ. Ἀπριλίου κζ'

Ἡμετέρος ἀποστολῆς
 ἀποστολῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εὐχέμεται

Μήνυμα του Οικουμενικοῦ
 Πατριάρχου γιὰ τὴν ἔκδοση
 τοῦ τόμου.

Παραρτήματα

Α) Διατελέσαντες Μέλη Διοικητικών Συμβουλίων και Εξελεγκτικών Επιτροπών (1925 - 2005)

Στα 80 τόσα χρόνια της δράσης της Ενώσεως στην Ελλάδα (1925 - 2005) γράφτηκαν εκατοντάδες, αν μη χιλιάδες, μέλη. Θα έλεγε κανείς ότι κάθε ενήλικος Σπάρταλης θεωρούσε τον εαυτό του εν δυνάμει μέλος της Ενώσεως, ανεξάρτητα αν είχε κάνει και τις απαιτούμενες τυπικές ενέργειες εγγραφής.

Ωστόσο υπήρξαν και μέλη που διέθεσαν πολύ χρόνο, κόπο και μεράκι μετέχοντας στις διοικήσεις, οι οποίες εναλλάχθηκαν κάθε δύο χρόνια (αφαιρουμένων των ετών της Κατοχής) προσφέροντας τις υπηρεσίες τους, πάντα βέβαια αφιλοκερδώς.

Από τον κατάλογο που ακολουθεί, παρά την εξαντλητική έρευνα στα αρχεία, είναι δυνατό να λείπουν κάποια μέλη.

Τα μέλη διοικητικών συμβουλίων και εξελεγκτικών επιτροπών ήταν τα εξής:

Α

Αβραμίδης Χαράλαμπος
Αγιακλόγλου Ευάγγελος
Αγιάνογλου Αθανάσιος
Αθανασίου Νικόλαος
Αθανάσογλου Αντώνιος
Αιγυπτιάδου Αριάδνη
Ακιανίδης Ιωάννης
Ακιανίδης Νικόλαος
Αμελίδης Παναγιώτης
Αναστασιάδης Γαβρ.
Αρναούτογλου Αριστείδης
Αρναούτογλου Αλέξανδρος
Αρναούτογλου Ιπποκράτης
Αρναούτογλου Νικόλαος
Αρτεμιάδης Βασίλειος
Ασκόπουλος Σάββας
Ασλάνης Παντελής

Β

Βασιλειάδης Βασίλειος
Βογιατζόγλου Λεωνίδα

Γ

Γαβριήλογλου Σωτήριος

Γαβριήλογλου Νικόδημος
Γερασιμίδης Αχιλλέας
Γεωργιάδης Ιπποκράτης
Γεωργιάδης Αναστάσιος

Δ

Δαμιανίδης Σπυρίδων
Δανηλίδης Κυριάκος
Δημητριάδης Ιορδάνης
Δημητρίου Χαράλαμπος
Δομνάκη Σαλώμη
Δουρμούσογλου Πηνελόπη
Δρίβα Μαριάνθη

Ε

Ελμαλόγλου Ιωάννης
Ελμαλόγλου Κίμων
Ελμαλόγλου Ελένη
Ελμαλόγλου Κυριάκος
Εσόγλου Ιωάννης
Εφραίμογλου Κοσμάς
Εφραίμογλου Μηνάς

Ζ

Ζαχαράκη Βασιλεία

Η

Θ

Θωμόγλου Κοσμάς
Θωμόγλου Σάββας

Ι

Κ

Καχραμάνογλου Κυριάκος
Καχραμάνος Αβραάμ
Καχραμάνος Θρασύβουλος
Κεχαγιόγλου Ανανίας
Κιουρκτσόγλου Κυριάκος
Κιουρκτσόγλου Μιχαήλ
Κιοσόγλου Αναστάσιος
Κοκκινίδης Γεώργιος
Κιλλέκογλου Γεώργιος

Λ

Μ

Μαβόγλου Ιωακείμ
Μηναΐδης Ιωάννης

Μπαλτατζής Ευστράτιος
 Μωραλόγλου Κυριάκος
 Μωραλόγλου Σταύρος
 Μωραλόγλου Ηλίας
 Μωραλόγλου Δημήτριος
 Μωραλόγλου Γαβριήλ
 Μωραλόγλου Ευάγγελος

N

Νικολαΐδης Κοσμάς
 Νικολαΐδης Ευστράτιος

Ξ**O**

Ουλκέρογλου Φώτιος
 Ουλκέρογλου Λουκάς
 Ουλκέρογλου Νικόλαος
 Ουλκέρογλου Ιωσήφ
 Ουλκέρογλου Στάθης

Π

Παγιασλής Παναγιώτης
 Παγιασλής Ιπποκράτης
 Παντελίδης Παντελής

Παντελίδης Νικόλαος
 Παλλιόγλου Πολυξένη
 Παπάζογλου Κυριάκος
 Παπάζογλου Περικλής
 Παπάζογλου Ιωάννης
 Παπαγερασίμου Χρήστος
 Παπαδόπουλος Χρήστος
 Παπαϊωακείμ Βασίλειος
 Πατσόγλου Ιπποκράτης
 Παλόγλου Χρήστος
 Πεσματζόγλου Καλυβίτης
 Πεσματζόγλου Γρηγόριος
 Πετράκης Βασίλειος
 Πολυκάρπου Ιωσήφ
 Πορόγλου Ιορδάνης

P**Σ**

Σαπουντζάκης Αντώνιος
 Σαπουντζάκης Χάρης
 Σαπουντζάκη Κυριακή
 Σινανίδης Μακάριος
 Σεραφεινίδης Σταύρος
 Σταυρίδης Νικόλαος
 Συμεωνίδης Ευστράτιος

Συμεωνίδης Δαμιανός

T

Τριανταφυλλίδη Ιουλία
 Τσακίρης Γαβριήλ
 Τσενόγλου Δαμιανός
 Τσοτάνογλου Χρήστος

Υ**Φ****X**

Χαλβατζόγλου Ευστράτιος
 Χατζησταθόγλου Νικόλαος
 Χατόγλου Νικόλαος
 Χατόγλου Κοσμάς
 Χρηστίδης Μάρκος
 Χρηστίδης Μηνάς
 Χριστοδούλου Ιορδάνης

Ψ

Ψιλόπουλος Ευστράτιος

Ω**Β) ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ (1933 - 2005)**

1. Ιορδάνης Δημητριάδης: 1933 - 1946
2. Νικόλαος Χατζησταθόγλου: 1947 - 1953
1959 - 1960
3. Φώτιος Ουλκέρογλου: 1953
4. Βασίλειος Αρτεμιάδης: 1954 - 1956
5. Βασίλειος Πετράκης: 1956 - 1958
6. Κοσμάς Νικολαΐδης: 1960 - 1985
7. Χάρης Σαπουντζάκης: 1985 - 2005

Γ) ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΠΡΟΕΔΡΟΙ (1933 - 2005)

1. Νικόλαος Χατζησταθόγλου
2. Γαβριήλ Τσακίρης
3. Κοσμάς Νικολαΐδης

Δ) ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

1. Μακαριότατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών & Πάσης Ελλάδος κ.κ. Χριστόδουλος
2. Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Ν. Ιωνίας & Φιλαδελφείας κ.κ. Κωνσταντίνος
3. Απόστολος Κακλαμάνης, Πρόεδρος Βουλής των Ελλήνων
4. Γιάννης Χαραλάμπους, Βουλευτής
5. Γιάννης Δομνάκης, Δήμαρχος
6. Γεώργιος Περτσεμλίδης, Δήμαρχος

Ε) Επί Τιμή ΜΕΓΑΣ ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ (2002)

Παναγιότατος Οικουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κ.κ. Βαρθολομαίος

Ζ) ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ

Βασίλειος Α. Αρτεμιάδης
 Χαράλαμπος Θ. Ελλέζογλου
 Βασίλειος Πετράκης
 Δαμιανός Κ. Γεωργιάδης
 Εριουργία Στύλογλου - Εφραίμογλου
 π. Ευστάθιος Μηναΐδης
 Εριουργία Μηναΐδη - Φωτιάδη
 Λάζαρος Π. Παντελίδης
 Μηνάς Ε. Μηναΐδης
 Θεόδωρος & Ελένη Παπάζογλου
 Παύλος & Χρυσάνθη Θωμόγλου
 Παύλος & Γεσθημανή Κιοτσέκογλου
 Παναγιώτης Κουλάκογλου
 Κωνσταντίνος Θ. Παπάζογλου

Κυριάκος & Κατίγκω Τσακίρη
 Γεώργιος Γαβ. Τσακίρης
 Μαρίκα Ηλιάδου
 Γαβριήλ & Χαρίκλεια Τσακίρη
 Ιφιγένεια Βασιλοπούλου
 Τηλέμαχος Μ. Δουρμούσογλου
 Πρόδρομος & Αικατερίνη Γρηγοριάδου
 Κοσμάς Νικολαΐδης
 Αγλαΐα Εφραίμογλου
 Γεώργιος Παγιασλής
 Γεώργιος Περτσεμλίδης
 Γεσθημανή Εφραίμογλου
 Αθανάσιος Εφραίμογλου
 Σωμ. Των Εξ Αξαρίου "Τα Θυάτειρα"

Γεώργιος Φίλιος
 Δήμος Ν. Ιωνίας (2001)
 Πηνελόπη Τ. Δουρμούσογλου
 Ανθούλα Τ. Δουρμούσογλου
 Ελευθερία Περδίκη
 Κίμων Ελμαλόγλου
 Σταύρος Αναστασιάδης
 Γεώργιος Στ. Ελλέζογλου
 Κλειώ Μητσάκου
 Ιωσήφ Λ. Ουλκέρογλου
 Σοφία Ι. Ουλκέρογλου
 Αντιγόνη Φίλιου

Η) ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ

Μητροπολίτης Πατάρων Μελέτιος
 Υπουργείο Εμπορίου (1979)
 Σοφοκλής Παλόγλου

Αλεξάνδρα Π. Εσόγλου
 Ρίτα Μούγερ
 Ευριδίκη Αθαν. Εφραίμογλου

Τηλέμαχος Δουρμούσογλου
 Ιπποκράτης & Βηθλεέμ Κλήμη
 Κυριάκος Φ. Αγιακλόγλου

Γαβριήλ Θ. Χατόγλου
Γεώργιος & Ελένη Εφραίμογλου
Ιωάννης Β. Διαμαντόπουλος
Δημήτριος Μωραλόγλου
Κυριάκος Λ. Ελμαλόγλου
Δημήτριος Σ. Εφραίμογλου
Μαριάνθη Ε. Ιορδανίδου
Λάζαρος Γαβριήλογλου
Ιωάννης Κυρ. Ελμαλόγλου
Ελένη Φημ. Εφραίμογλου
Κυριάκος Π. Παντελίδης
Παντελής Α. Σεραφετινίδης
Δαμιανός & Αριστέα Βασιλειάδου
Ηλέκτρα & Έλλη Δ. Βασιλειάδου

Θ) ΔΩΡΗΤΕΣ

Βασίλειος Ι. Ακιανίδης
Φίλιππος Νικολαΐδης
Γαβριήλ & Χαρίκλεια Τσακίρη
Πρόδρομος & Βηθλεέμ Γρηγοριάδη
Ευστάθιος Μωραλόγλου
Εριφίλη Ζαχαριάδου
Λουκάς Αργυριάδης
Παναγιώτης Α. Ευθυμίου
Βασίλειος Π. Εσόγλου
Αναστάσιος Π. Εσόγλου
Νίνα Α. Εσόγλου
Κυριάκος Ι. Αναστασιάδης
Κυριάκος Μωραλόγλου

Γεσθημανή & Ηλίας Ελλέζογλου
Θεοδώρα Γ. Τσακίρη
Ιεροφίλη Σ. Μακροπούλου
Πρόδρομος & Αικατερίνη Γρηγοριάδου
Ευριδίκη Ευστ. Κεχαγιόγλου
Γεώργιος Περτσεμλίδης
Βασίλειος Ευθυμίου
Ιππ. Στρ. Χαλβατζόγλου
Μένη Αναστασιάδου
Νίκος Μερμελέχας
Ευάγγ. Χρ. Αγιακλόγλου
Πέτρος Παλόγλου
Όλγα Γαβριηλίδου
Μαριάνθη Τ. Δουρμούσογλου

Ευάγγελος Παλόγλου
Μαριάνθη Φ. Καχραμάνογλου
Υπουργείο Πολιτισμού (1992)
Στράτος Χαλβατζόγλου
Γεσθημανή Ζεϊνόγλου
π. Παπαϊωακείμ Πεσματζόγλου
Λάζαρος Ελμαλόγλου
Αναστασία Χατόγλου
Κοσμάς Παπάζογλου
Πλάτων Ευσταθιάδης
Ανθούλα Ασλάνη
Δήμος Ν. Ιωνίας (1995)

Θρασύβουλος Φ. Καχραμάνογλου
Μαριάνθη Τιφτικτζόγλου
Ιωάννης Παπάζογλου
Αφροδίτη Φ. Καχραμάνογλου
Άννα Ν. Κιοκπάσογλου
Ευάγγελος Παν. Πατσόγλου
Ευάγγελος Κ. Δουρμούσογλου
Κωνσταντίνος Καλαντζόπουλος
Σωτήριος Γ. Γαβριηλίδης
Χρήστος Ασλάνης
Γεώργιος Στ. Ελλέζογλου
Παντελής & Μελπομένη Εσόγλου
Σοφοκλής & Ιλαρία Στεργιάδου

Ευστράτιος & Σταματία Νικολαΐδου
Κλεάνθη Ευστρατιάδου
Χαράλαμπος Γ. Γαβριηλίδης
Μηνάς Χ. Ιατρίδης
Σωσάνα Μ. Καρανικόλα
Γεώργιος Ιωαννίδης
Στεφ. & Γενοβ. Ελλέζογλου
Διονύσιος Εφραίμογλου
Ηλίας Βογιατζόγλου
Λεων. Αδρ. Κυρ. Κεχαγιόγλου
Υ. ΠΕ. ΧΩ. Δ.Ε. (2004)

Ευχαριστίες

Το φωτογραφικό υλικό προήλθε, κατά το μεγαλύτερο μέρος του από το Αρχείο της Ενώσεως Σπάρτης Μ. Ασίας. Ειδικά για την έκδοση αυτή προσέφεραν φωτογραφικό υλικό οι εξής:

- Το Κέντρο Σπουδής και Ανάδειξης Μικρασιατικού Πολιτισμού του Δήμου Ν. Ιωνίας (ΚΕ.ΜΙ.ΠΟ.).
- Το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Ν. Ιωνίας.
- Η Ένωση Παλαιών Προσκόπων.
- Η Ένωση Σμυρναίων.

Και:

- Ο Χάρης Σαπουντζάκης.
- Η Πηνελόπη Δουρμούσογλου.
- Η Φούλη Κουϊκόγλου (Ναύπλιο).
- Η οικογένεια Παπαλεξάνδρου Κυριακίδη (Θεσ/κη).
- Ο Ιωακείμ Παπαϊωακείμ.
- Ο Στάθης Ουλκέρογλου.
- Η Φραντζέσκα Βουδούρογλου - Λάγκενφανς.
- Ο Ανδρέας Καφετζής.
- Η Ρένα Νικολαΐδου.
- Ο Δημ. Κωνσταντάρας (Ν. Ιωνία Βόλου).
- Ο Πολύκαρπος και ο Ιωσήφ Πολυκάρπου.
- Ο Όμηρος Ακιανίδης.
- Η Ηλιάνα Τρίγκατση.
- Ο Σάββας Θωμόγλου (Ρόδος).
- Ο Στεφ. Αλεξανδρίδης (Σπέτσες).
- Ο Χ. Παζαρλόγλου (Νίκαια).
- Ο Γερ. Κουμπλής (Ν. Μάκρη).
- Η οικογένεια Σπύρογλου (Θεσ/κη).
- Ο Νίκος Κιοκπάσογλου (Θεσ/κη).

- Ο Σ. Χατζηχαλαράμπος (Γύθειο).
- Οι αδελφοί Θανόπουλοι.
- Ο Λεωνίδας Βογιατζόγλου.
- Η Βέρα Κώνστα.
- Η Ντέπη Καλινόγλου.
- Ο Χαρ. Πατσόγλου.
- Ο Βλαδ. Καϊσερλόγλου.
- Ο Ανδρ. Κεχαγιόγλου (Ραφήνα).
- Η Εριφ. Κετίκογλου (Πάτρα).
- Ο Δαμ. Κοκκινίδης.
- Η Φανή Παπαϊωάννου.
- Η Άννα Περουτσή.
- Ο Χρήστος Αγιακλόγλου.
- Ο Συμ. Εφραίμογλου.
- Η Θεοδ. Κωτσοπούλου.
- Η Αν. Δανηλίδου.
- Η Δέσποινα Τοζάκογλου.
- Ο Χρ. Τσοτάνογλου.
- Η οικογ. Κιουρτσίδη (Γρεβενά).
- Ο Κ. Βελιανίτης.
- Ο Αλέξανδρος και η Βασιλεία Ζαχαράκη.
- Ο Νίκος Χατόγλου.
- Ο Χαρ. Α. Σαπουντζάκης.

Και βέβαια:

- Ο Εκρέμ κι ο Νουρή Ερσετίν από την Ισπάρτα.

Σε όλους αυτούς και σ' εκείνους που υλικό τους αντλήθηκε από το Αρχείο της Ενώσεως αλλά και από τις κατά καιρούς εκθέσεις της εκφράζουμε τις θερμές ευχαριστίες.

- Ο χάρτης της Μ. Ασίας είναι από το έργο του Παντ. Κοντογιάννη: «Γεωγραφία της Μ. Ασίας» του 1921.
- Η φωτογραφία της σελίδας 140 είναι από το Λεύκωμα που εξέδωσε το Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για την εγκατάσταση των προσφύγων στην Αττική.
- Ο χάρτης της σελίδας 10 είναι έκδοση της «Εταιρίας Προστασίας Εθνικής Κληρονομιάς».

Βασική Βιβλιογραφία

Α- ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

- 1- Β. Βογιατζόγλου : Η Πισιδία της Μ. Ασίας, 1978.
- 2- " " : Οι γειτονιές των απίστων, 1981.
- 3- " " : Η Σπάρτη της Μ. Ασίας, 1986.
- 4- Χάρη Σαπουντζάκη : Η Ελληνική Παιδεία στη Σπάρτη Πισιδίας, 1983.
- 5- " " : Ανθολόγιο Πισιδίας, 2000.
- 6- Παπαϊωακείμ Πεσματζόγλου : Οι αναμνήσεις μου, 1990.
- 7- Αντ. Καζαντζόγλου : Η βιογραφία του μητροπολίτου Πατάρων Μελετίου, 2000.
- 8- Πρακτικά 5ου Συμποσίου Ιστορίας-Λαογραφίας Αττικής, 1995.

Β' ΛΟΙΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- 1- Βασ. Αρτεμιάδη: Μέγας Αλέξανδρος, 1975.
- 2- Ίδρυμα Βουλής των Ελλήνων: Η Αττική γη υποδέχεται τους Πρόσφυγες, 2006.
- 3- Isparta Valligi: Isparta 1880-1980, 2001.
- 4- ΚΕ.ΜΙ.ΠΟ.: α) Πρακτικά 1ου και 2ου Συμποσίου για τον Ελληνισμό της Μ. Ασίας, 2004, 2005.
- 5- Παντ. Κοντογιάννη: Γεωγραφία της Μ. Ασίας (ανατύπωση 2000. Σύλλογος προς διάδοση των Ελληνικών Γραμμάτων).
- 6- Δημ. Κωνσταντάρη: Δρομο-λόγιο της Ν. Ιωνίας Μαγνησίας- Έκδοση συλλ. "Ιωνες", 2006.
- 7- The National Geographic Magazine, Φθινόπωρο 2000.
- 8- Φίλιππου Νικολαΐδη: Ιστορία της Σπάρτης Μ. Ασίας, 1958.
- 9- Κούλας Ξηραδάκη: Παρθεναγωγεία και δασκάλες του υπόδουλου Ελληνισμού, 1992.
- 10- Γεωργ. Πεχλιβανίδη: Αττάλεια και Ατταλειώτες, εκδ. Ατλαντίς, 1989.
- 11- Χρ. Σολδάτου: Η εκπαιδευτική και πνευματική κίνηση του Ελληνισμού της Μ. Ασίας (1800-1922).
- 12- Mehmet Taslianah: Pisidian Antioch, 1999.
- 13- Ελ. Τζούτζια: Το τενεκεδένιο σχολείο της Θεσ/κης, 2002.

Περιεχόμενα

1- Εισαγωγικό σημείωμα

2- Μέρος Α: Η παλιά πατρίδασελ. 9 - 142

Η Σπάρτη μας
Τοπίο, κλίμα προϊόντα, ασχολίες
Πληθυσμός
Εκκλησία
Διοίκηση
Έθνη και έθιμα. Η ζωή στη Σπάρτη
Το χαλί
Η παιδεία - Η εκπαίδευση - Ο πολιτισμός
Ο ξεριζωμός
Φωτογραφικό υλικό

3- Μέρος Β: Η εγκατάσταση των Σπαρταλήδων στη νέα πατρίδασελ. 143 - 210

Η εγκατάσταση στη Νέα Ιωνία
Οι προδρομικοί σύλλογοι
Τα πρώτα χρόνια των Σπαρταλήδων στη Ν. Ιωνία
Η Νέα Ιωνία γίνεται δήμος
Τα δύσκολα χρόνια της Κατοχής
Περίοδος αναδημιουργίας. Ανέγερση του "Οίκου Σπάρτης"
Η δεύτερη περίοδος δράσης του Συλλόγου
Η Ένωση Σπάρτης και το Οικουμενικό Πατριαρχείο
Η Ένωση βραβεύει με το μετάλλιο της
Βράβευση της 1ης γενιάς, των νέων, των δημιουργών, των εκπαιδευτικών, των χαλιτζήδων

4- Μέρος Γ: Τα τελευταία τριάντα χρόνια μέσα από τις δράσεις της Ενώσεωςσελ. 211 - 255

Μήνυμα Οικουμενικού Πατριάρχου
Παραρτήματα
Ευχαριστίες
Βασική βιβλιογραφία

Κατά την περίοδο της έκδοσης του Λευκώματος το Δ.Σ. της Ενώσεως είχε την παρακάτω σύνθεση:

Πρόεδρος: Χάρης Σαπουντζάκης.

Αντιπρόεδρος Α': Πηνελόπη Δουρμούσογλου.

Αντιπρόεδρος Β': Νίκος Χατόγλου.

Γ. Γραμματέας: Ηλίας Μωραλόγλου.

Ειδ. Γραμματέας: Κυριακή Σαπουντζάκη (Ξένια Παλλιόγλου).

Ταμίας: Βασιλεία Ζαχαράκη.

Έφορος: Κοσμάς Χατόγλου.

Υπευθ. Δημ. Σχέσεων: Νίκος Παντελίδης.

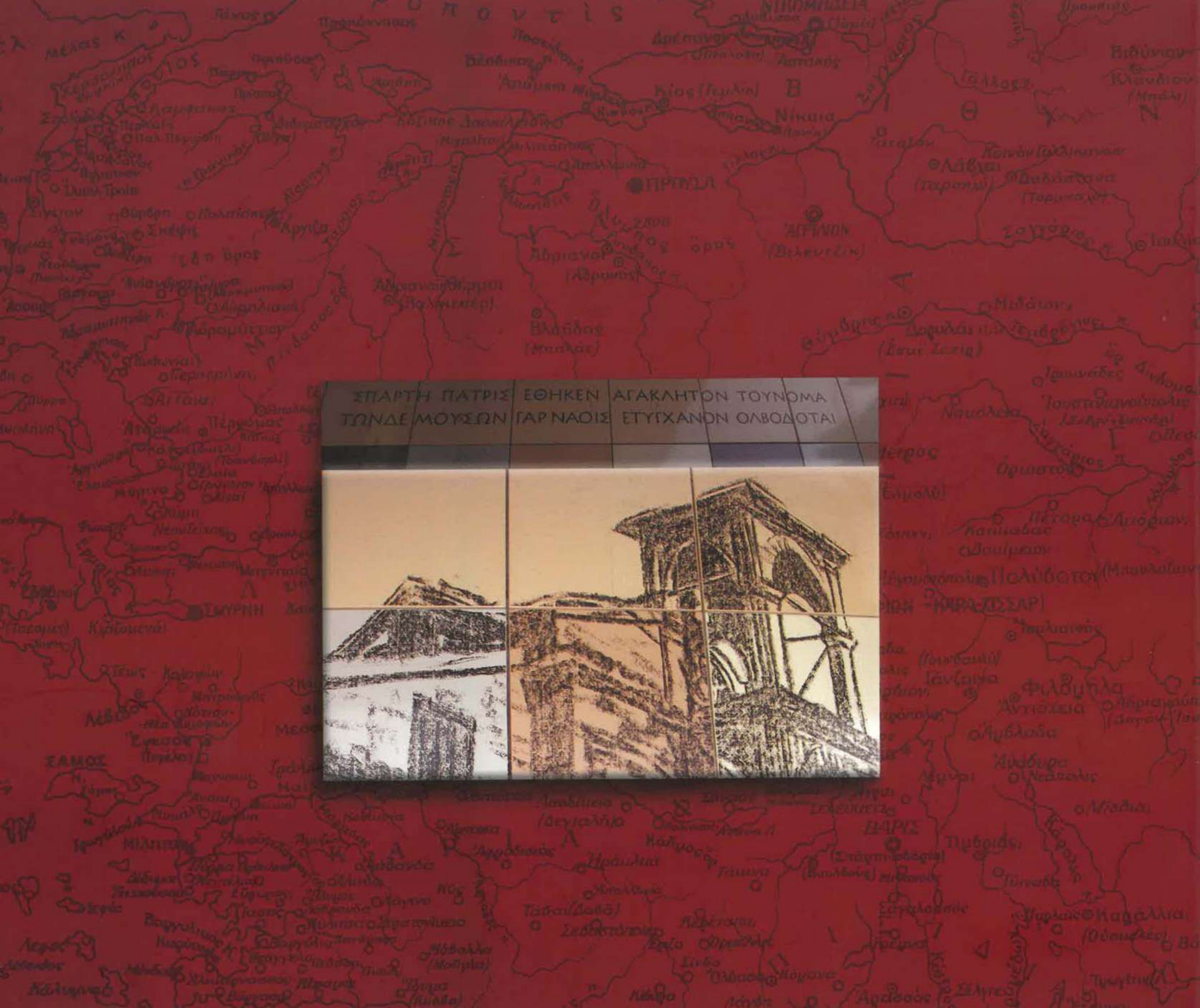
Μέλη: Κυριάκος Ελμαλόγλου, Ιωσήφ Πολυκάρπου, Ξένια Παλλιόγλου και Χρήστος Παπαγερασίμου.

Εξελ. Επιτροπή: Ιουλία Τριανταφυλλίδου - Τσίγκα, Ελένη Ελμαλόγλου, Μαριάνθη Δρίβα.

Στο οπισθόφυλλο η απεικόνιση της Σπάρτης στις πλατφόρμες του Ηλεκτρικού Σταθμού Ν. Ιωνίας.

ΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΟΙ ΠΡΟΕΚΤΥΠΩ
ΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ Η ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ
ΧΑΡΤΙΟΥ Η ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ Η ΒΙΒ
ΛΙΟΔΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ ΟΙΣ ΠΑΡΤΑ
ΛΗΔΕΣ ΣΤΗΝ ΠΑΛΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΝΕΑ ΠΑΤΡΙΔΑ
ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΣΠΑΡΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΣ Ε
ΓΙΝΑΝ ΣΤΙΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙ
ΑΣ ΧΡΩΜΟΠΡΕΣΤΗΛ 2108839119 ΤΟ 2006 ΣΕΧΙ
ΛΙΑ ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΑ ΠΕΝΗΝΤΑ ΑΝΤΙΤΥΠΑΣΕ
ΧΑΡΤΙΣ ΩΜΑΤΟΣ VET VET 200 ΓΡΑΜ
ΜΑΡΙΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΙΕΞΩΦΥΛΛΟΥ VET
VET 250 ΓΡΑΜΜΑΡΙΩΝ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ
ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΣΠΑΡΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΣ

ΣΠΑΡΤΗ ΠΑΤΡΙΣ ΕΘΗΚΕΝ ΑΓΑΚΛΗΤΟΝ ΤΟΥΝΟΜΑ
ΤΩΝΔΕ ΜΟΥΣΩΝ ΓΑΡ ΝΑΟΙΣ ΕΥΤΥΧΑΝΟΝ ΟΛΒΟΔΟΤΑΙ

